

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Tractatus theologicus de actibus humanis - Cod. Ettenheim-Münster 63

[S.l.], 1720-1721

Abhandlung in 587 Paragraphen

[urn:nbn:de:bsz:31-108441](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-108441)

Tractatus Philgicus
De actibus humanis.

Ms. Inceptionis hunc
tractatum 2. Decemb. B. I.
1720. absolvimus 11. April. 1721.

Sectio Prima.

De actibus hñis in gēe: Item de
Voluntario, et involuntario.

Quæstio Prima.

Quid, et quotuplex sit actus
humanus?

1. Actus in gēe ē opāo suppositi, medi
ante potentiā. ē opāo suppositi, vel
sensitivi, ut sunt bruta, l. rāonalis, ut
sunt hoēs: l. Intellectualis, ut sunt angeli,
et ad corporibus separata pō: medi
ante potentiā, l. intellectivā, et vo
catur actus p̄dictus, vel volitivā, et
sunt actus voluntatis, l. visivā, audi
tivā, locomotivā pō: Loquimur am̄ hic
n̄ de actionibz brutorum aut angelo
rum, sed tm̄ de actibz hōū, et quidem de
solis actibus voluntatis, n̄ verō de acti
bus p̄dictis, aut aliarū potentiārū,
nisi in q̄tm̄ hi subsunt imperio Volun
tatis, et ab ea dependent.
Actus am̄ voluntatis, qui ab hōe proce
dere p̄t, in gēe duplex ē scilicet: velle et
nolle, seu volitio, et nolitio. Volitio
ē actus voluntatis, acceptantis aliquid,
ut sibi conveniens et gratum: nolitio
ē actus voluntatis fugientis aliq̄ ut
disconveniens, displicens, et in
gratum. Sed his infra, ubi agetur de
voluntario et involtrio. Jam verō
Actus, qui ab hōe eliciuntur, pōnt du
plexiter considerari, vel prout fiunt
ab hōe t̄pm̄ agente nāali, l. prout
ab eodem proveniunt t̄pm̄ ab agente
rāonali. primo modo dicuntur actus
hōis, ex eo precise, q̄ fiunt ab hōe:
Secōdo verō d̄ modo dicuntur actus hñi,
q̄ procedunt ab hōe hñō modo, q̄tm̄
nimirum subsunt Voluntati et rāoni.

1
Ms. De principio efficiente
actuum hñorum p̄: scilicet de
actibz Voluntarijs p̄:
Deinde agetur de principio
foali, seu de moralitate.
Deniqz de principio diri
gente, id ē, de confia.
De causā finali, seu ultimo
fine sp̄ialis hababitur
tractatus p̄:

3.

- » unde ad actum hōis tm̄ requiritur, ut
- » cedat ab hōe, seu supposito hōe, quomodo
- » cum qd̄ demum ab eo procedat, sive sit
- » actus soli hōi sp̄rius, ut loqui, rideret
- » sive sit cōis em̄ brutis, ut comedere,
- » bibere, ambulare &c. Ad actum
- » verò hūm̄ duo requiruntur. i. ut procedat
- » ab hōe. 2. ut procedat ab hōe de
- » liberatē, hoc ē cum advertentia ra-
- » tionis, ut cognoscat et intelligat id, quod
- » agit.

4. Hinc actus hūm̄ in gēe definitur, q̄ sit
actus procedens ab hōis voluntate deli-
beratā, seu cum advertentia rōis. ~~et~~
~~cujus defectum actus puerorū et~~
~~ex quo sequitur, q̄ actus puerorū et~~
 puerorū, amentium, somniantium, febricitantium, sicut et motus primò primarij n̄ sint hūi actus hūi, q̄ n̄ fiunt de liberatē cum advertentia rōis.

puerorū, amentium, somniantium, febricitantium, sicut et motus primò primarij n̄ sint hūi actus hūi, q̄ n̄ fiunt de liberatē cum advertentia rōis.

5. Porro actus hūi sic explicati iterū dupliciter spectari possunt. i. late et improprie pro oībus illis actibus, qui voluntate cum cognōe et advertentia procedunt: Et in hoc sensu em̄ actus necessarij dicuntur hūi, si fiant cum pravia cognōe. 2. strictē, et proprie pro solis actibus, qui procedunt voluntate n̄ tm̄ deliberatē, et cum advertentia rōis, sed em̄ cum libertate adeoq̄ actus hūi strictē sumptus ē ille, qui procedit ab hōis voluntate libere procedit cum advertentia rationis. De quo solo deinceps nobis sermo erit, utpote qui solus dicitur moralis actus moralis, meriti aut demeriti, laudis aut vituperij capax.

6. Dividuntur actus hūi i. in elicitos et imperatos. eliciti sunt, q̄ immediatē procedunt à voluntate sicut amor, odium, desiderium

q̄ i. in gēe nāa, et quoad entitatem: /

Nb. Et hoc modo actus amoris, quo beati in Caelo Deū amant, ē actus hūi.

q̄ i. in gēe moris, et quoad libertatem: /

q̄ et sic excluduntur oēs actus necessarij.

q̄ i. in gēe principij actus

actus imperati sunt, qui ~~in nisi media~~ immediate
a voluntate procedunt, scilicet ex imperio
voluntatis. Et hi actus plerumque et ordi-
nariè ab alia potentia à voluntate di-
finita exercentur, ut v.g. ambulatio,
scriptio etc. qua immediate procedit à po-
tentia locomotiva, mediata tñ em à
potentia volitiva, scilicet: à Volunte,
exercentur, utpote ex cuius imperio
exercentur. ~~Hi actus ple-~~
~~rumque ordinariè ab alia potentia~~
~~exercentur, fieri # pñ, qd idem actus sit~~
iml ab à voluntate imperatus, et ab ea
elicitus, ut si voluntas cognoscens,
seu cè summè bonū, et summè amabi-
lem, impet sibi ipsi, ut eliciat actū
amoris Dei. hoc è casu actus amoris
Dei erit elicitus iml et imperatus,
elicitus quidem, qd immediate proce-
dit à voluntate, imperatus am, qd pro-
cedit ex imperio voluntatis. Et hu-
iusmodi actus vocantur elicti et impera-
ti iml, qd mediata et immediate à vo-
luntate dependent.

7.
Dunt 2. actus hñi in externos,
internos: opte interni sunt, qui
sua nã pficiunt in mente,
et opere eterno. ut amor Dei l
propini, delectatō morosa @:
nec refert, qd huiusmodi actus in-
terni fiant, aut fieri pñnt cum
intentione faciendi aliqđ opus
externum, ut v.g. delectatōes
obscane cum intentione pec-
candi carnaliter: l amor propi-
ni cum intentione largiendi elemo-
sinam @: nam pñterea nondum dicun-
tur externi, nisi realiter in opus
externum transeant. 77
externi sunt, qui transeunt in opus
aliquod externum. ut homicidium,
adulterium @:

* à qu
tentis pro
q ex imperio
à qua provin
tm mediata
2
tamen

8. Dividuntur 2.º in bonos, malos, et indiffe-
rentes. Boni sunt (saltem objective, et
ex sua specie:) » n̄ in individuo, p̄ter
» adjunctas circumstantias, scilicet finis, inten-
» tionis, erroris, &c: qua circumstantia non
» nunquam mutant actum bonum in malum
» et vicissim, ut videbimus suo loco. »
» qui tendunt in Obtm̄ de se bonum. ut
» amor Dei. mali sunt, qui respiciunt
» Obtm̄ malum. ut homicidium, furtum &c:
» Dices: blasphemia est actus malus: sed hoc
» respicit Obtm̄ Deum bonum, nempe Deum. q̄o.
» R. N. min: n̄ est immediate respicit Deum,
» sed injuriosam locutionem contra Deum. »
indifferentes sunt, qui versantur circa ob-
» jectum (q̄ per se, et ex natura sua neq̄ bo-
» num, neq̄ malum est. ut ambulare,
» ridere, ludere &c: N̄.

Actus huiusmodi ulterius
actus immanentes,
unt. illi sunt,
ita voluntate proce-
dunt ab agente proce-
dunt, ut eidem subjective
inhareant. v: g: Volitio,
nolitio, amor, gaudium &c:
hi sunt, qui in effectum,
aut exteriorem materiam tran-
seunt: v: g: scriptio, lo-
cutio, edificatio. &c:
Istorum dividi possunt in
actus affectivos, et acti-
vos. Item in liberos,
et necessarios. &c:

9. » Q: 1. utrum actiones brutorum, angelorum,
» et Dei possint dici huiusmodi? R: actiones
» brutorum nullo modo esse huiusmodi, tum q̄
» n̄ procedunt ab hoc, seu supposito
» huiusmodi, tum em̄ q̄ fiunt absq̄ adverten-
» tia rationis, qua tunc datur in subiectis
» illis habentibus. Quantum autem ad
» actiones angelorum (idem dicendum,
» et par est ratio de actibus beatorum in
» celo sine corpore existentium:)
» et Dei, dico eas n̄ quidem esse huiusmodi
» formaliter, cum n̄ procedant ab hoc;
» esse tamen actiones huiusmodi eminenter, hoc
» est perfectiores p̄ter advertentiam et
» cognitionem longe perfectiorem.
10. » Q: 2. utrum actiones a vegeta-
» tiva, et sensitiva, si fiant cum
» advertentia rationis, possint dici hu-
» mana? R: negative. Ratio est, q̄
» tales actiones, etsi fiant cum ad-
» vertentia, tamen n̄ procedunt ab hoc,

typi ab agente rationali, sed ab hac
typi ab agente vel causa precise naturali.
Deinde illa actiones non subsunt voluntati
et rationi; hinc enim neque elicitae sunt,
neque impati.

Q. B. utrum si Petrus v. g. facit alii
quem actum sine advertentia, Paulus
vero habeat advertentiam de illo
actu, quem Petrus facit sine adver-
tentia: quares, inquam, utrum sal-
tem iste actus possit dici humanus? R.
non esse actum humanum, hoc ipso, quod talis
actus non procedit a Petro cum ad-
vertentia, igitur non sufficit ad
actum humanum, ut ille fiat ab ho-
mine H. cum cognoscere hominem B: sed
requiritur, ut ille ipse, qui agit,
habeat advertentiam de sua actio-
ne, quam facit. ~~Neque enim suffi-~~
~~cit, ut quis ponens actionem H. ha-~~
~~beat advertentiam de actione B.~~

Quaestio 2da.

Quid, et quomodo sit Voluntarium?

Voluntarium in genere dupliciter accipi sumi
1. i. late et improprie, prout idem est, ac
volitum, et sumitur pro omni eo, quod est iuxta
voluntatis nostrae inclinationem, et be-
neplacitum, etsi nec physice, nec mo-
raliter, nec directe, nec indirecte, nec
mediate, nec immediate a voluntate de-
pendeat. sic mors est martyribus, plu-
via agricolis voluntaria, seu potius
volita. atque hoc Voluntarium ab alijs
enim dicitur objectivum, eo quod omne vo-
luntatis nostrae obiectum comprehendat.
2. accipitur pro stricte et proprie, pro
omni eo, quod a voluntate procedit, seu quod
ideo fit, quod voluntas id aliquo modo
vult, aut velle censetur. Et hoc enim
vocari solet Voluntarium effectivum,

B. lucrum mercatoribus et lu-
negotiatoribus et lusoribus,
ama amena tempestas,
sanitas, bonum vinum omnibus.

lativo,
non sunt

m 3. Ethic. i.
cipiam e in
oscente sin
bus actio con

sit a principio
hoc e

ut excludatur ois ex
vis, seu coactio.

em si quis arrepta
manu alteru pene
se puffedo mihi n
voltria, q n pcedo

principio agenti
insco. Hinc neqz actus
imediate a Deo productus,
est Voltrius, ob eandem rasonem.

Nb. quicqz e finis et terminus
voluntatis,

Nb. et ignoti nulla cupido.

eo quod a voluntate, sicut effectus a
causa dependeat. Porro hic n loquimur de
actibus voltrijs in 1o sensu acceptis, utpote
qui neqz sunt actus hni, neqz actus volun
tatis hna: sed solum de illis, prout 2o
modo, et serie sumuntur.

13. Voltrium itaqz serie acceptu coniter
cum S: Thoma definitur id, q e a pri
cipio intrinseco, cum cognitione finis
unde ad Voltriu serie sumptu duo praei
pue requiruntur. 1. ut id, q agitur aut o
mittitur, deorsum dependeat a principio
id e a voluntate agentis aut omitterentis.
Hinc si quis incarceratus, die festo n au
diat aut inter turcas existens die festo
n audiat sacru, omissio sacri n erit ei
voluntaria, q n dependet ab ejus vo
luntate. 2o. requiritur, ut fiat cum
cognitione finis, id e hoc e, cum sa
berentia ad id, q voluntas agit, aut
omittit, ut actus ille, qui ponitur, vel
omittitur, cognoscatur n tm quoad
entitatem suam, sed em quoad oes ejus
circumstias. In tm e aliqz e Voltrium rati
in qtm illud e praecognitum, Voltriu dicitur
cum voltas n feratur in incognitu
Hinc si Titius v.g. unde actus positus,
vel omissus tm e voltrius scdm con
ditiones et circumstias cognitatas, n
vero em scdm circumstias ignoratas
Exemplum habemus Gen: 38. ubi legi
tur, q Judas filius Jacobi Patriarchae
cognoverit nuru sua Thamar, qua tm
n sciebat ee nuru sua, sed putabat
ee meretricem: jam hic actus seu coi
tus Juda tm fuit voluntarius sub ra
tione simplicis fornicationis, qua fuit
ab ipso praecognita, n vero sub rasonem
incestus, utpote qua fuit ab ipso igno
rata. Contra vero quando Amnon
filius regis Davidis op vi oppressit
suam sorore Thamar. 2. Reg: 13

haec oppressio eidem fuit Völvria n
 im sub raone stupri, sed em sub ra
 one incestus, cum bene sciverit esse
 sororem suam. Similiter, quando
 postea proditus Amnon propter istud
 flagitium a fratre suo absolone
 occisus e, et ut loc. cit. legitur,
 haec occisio absoloni fuit Völvria,
 non solum sub raone homicidij,
 sed em sub raone fratricidij, ob
 eandem utriusq; praecognitione.
 hic in advertendum e, qd quandoq; a
 scriptoribus confundant, et pro syno
 nimis habeant spontaneum et volun
 tarium. atq; si proprie loqui velimus, haec
 non omo conveniunt, nam spontaneu
 latius patet, et sumitur pro omni eo
 qd ab appetitu sive raonali, sive sen
 sitivo procedit. et qd generica raon
 spontanei comis e oib; actibus Dei,
 angeloru, hoim et brutorum. Vo
 luntariu am id solum dicitur, qd a
 raonali volente procedit.

Voluntatis dividitur Völvria 1. in perfectu et im
 perfectum. Perfectu e, qd fit cum co
 gnitione pfecta, tali scil; qua diser
 nitur inter bonu et malum, verum et
 falsum. ~~seu qua cognoscitur aliq; me
 dia ad proportionate affequentu~~
 Et hoc Völvria solis agentibus raona
 libus competit. Imperfectu e, qd
 fit cum cognosce imperfecta, nimirum
 tali, qua neq; discernitur inter bonu
 et malu ~~scilicet, neq; cognoscitur~~
~~agentis medianu ad finem aliquid~~
 precise cognoscitur in se, sine for
 mali diserectione inter bonu et ma
 lum ~~sed absq; cognitione pfecta~~
~~medianu ad finem.~~ Et hoc Volunta
 tum em brutis convenire pot.

Nb. sic quoq; Da
 et homicidij fuit
 alio aut Dio
 zu Babylon, Dio
 Janna Brüdern
 trucidium fuit Völvria

14.

Nb. sic quoq; infantes
 tes, ebrj q; proprie co
 voluntarie n agunt, se
 id e sine expressa vi
 actione q.

15.

q honestum et inhonestu,
 licitu et illicitu, pra
 ceptum et prohibitum q.

Nb. illud go fit cum cognosce
 raonali, haec cum cogri
 tione sensitiva et maali.

se

16. Dividitur 2.º in Volūtarium liberum, et
necessarium. illud ē qd procedit à volun-
tate indifferentē dependentē à libera
electione; hoc verò dependentē à pro-
via cognitione. 77 illud agimus, qd volu-
mus: hoc am̄ volumus, qd cognoscimus.
77 ibi volūtas ē indiffrens ad utramlibet
contradictionis vel contrarietatis par-
tem: hic verò ē detēnata ad unū ita,
ut ejus oppositum agere n̄ pōit. 77 77
Pro exemplo eē p̄t amor vialis, et bea-
tificus; nam actus amoris Dei, quem
viatores eliciunt, ē liberē volūta-
rius, qd illum pōent omittere. 77
quemadmodum quotidiana docet ex-
perientia, qd multi hōes actum
amoris Dei non eliciant, em̄ de
eo cogitent, audiant, loquantur, ejusqz
imensorū beneficiorū recordentur. 77
actus verò, quo beati Deus amant, ē
necessariò Volūtaris, siquidem ipsi Deus
sub rāone sumi boni clarē et intuitivē
cognitum n̄ pōnt n̄ amare.
77 ad rāonem liberi am̄ requiritur indif-
ferentia ad utrumqz extremorū contra-
dictoriorū, ut infra dicitur qd: 77

17.

Circa hanc questi divisionē queritur
inter Doctores, quodnam Volūtarium
sit altero p̄fectius, an liberū, an vero
verò necessarium? R: utrumqz in suo
gēe eē altero p̄fectius. nam Volūtarium
liberū ē p̄fectius necessariò in gēe moris,
eo qd istud istud solum sit capax meriti
& demeriti, laudis & vituperij, ut infra
dacebitur. Contra verò Volūtarium
necessariū ē libero p̄fectius, in gēe
nāe, seu in rāone entis, utpote qd
cum p̄fectissima cognitione elicitur.

18.

Dividitur 3.º in Volūtarium Volūte
propria, et Volūtarium Volūte alienā.
Illud volumus volūte physicē
nostrā, ut ambulare, ludere, pingere,

quod volumus, Volunte physice quidem
aliena, atq; moraliter nostra. Hoc modo
reccatu ab Adamo commissum fuit oibus ho-
minibus Voltrium. Item hoc modo con-
suetus inibi a tutore sunt Voluntarij
pupillo qd:

Dividitur 4. in Voltrium elicited et impe- 19.
atum, et utrumq; fmil: qui tunc jam ex-
alicati sunt quast. proc: n: b.

Dividitur 5. in foale, et Obtivu. foale 20.
ipsa volitio, seu impans immediatè à Vo-
lunte procedens. Obtivu è id, in qd actus

impans Voluntatis, seu ipsa Volitio fertur
qm in aliq à se dependens: sive è ipse
actus, qui mediante volitione caatur.
sic si quis vult occidere inimicum, sibiq;
impat occisione et exequitur, actus ipse
ille elicited Voluntatis, et impans occisio-
nem inimici dicitur Voluntarium foale,
occisio am impata, seu ipsu actuale
homicidium dicitur Voltrium Obtivum.

Dividitur 6. in Voltrium actuale, et Virtua- 21.
le: illud fit dependenter à Volunte et co-
gnitione presente, seu qd hic et nunc actu eli-
citur vel imperatur à Volunte v: g: quando
agens actualiter dicit, aut cogitat: nunc

volo consecrare, baptizare, orare. qd:
hoc è, qd qdm hic et nunc actualiter n
elicitur, nec imperatur à Volunte, sed tñ
fit dependenter à Volitione et cognitione
preterita, per actus contriud n revocata,
adeoq; in opacone morali virtualiter per-
severante. Unde ad Voluntarium Virtuale
tria potissimu requirunt. 1. ut aliquando
proceperit volitio actualis. 2. ut illa n
suerit revocata. 3. ut illa volitio prete-
rita adhuc pseveret in opacone morali,
hoc è, ut revera vi illius precedentis
actualis volitionis fiat opus, vel actus
intentus. Ut si v: g. sacerdos modo actua-
liter volens aut intendens celebrare,
consecrare, baptizare, horas Canonicas recitare. qd:

q actus

q è ipse fit

postea vi illius Volitionis aut intentionis
nqm revocata pergit ad locum, paraman
induit, ceremonias pagit, verba profer
interim dudum cessante priori actu,
etsi nullus alius actus Voluntatis eliciat
neq; prioris actus actualiter recor
detur, dummodo adhuc maneat in eade
mentis dispositioe, ut reflectens se, vel
interrogatus, qd, vel quare agat, sta
tim priore actum Volitionis sua alle
garet, adhuc facta Consecratio, bapt
ismus, oratio q; erunt sufficienter vo
luntaria, valida, et meritoria.

22. Dividitur in Expressum et facitum
q; sig Verbis seu signis externis manifestat
ut si v.g. superior aliq; expressis Verbis pra
cipiat, prohibeat, concedat, denegat q;
facitum q; quod n; ex Verbis aut signis extim
sed ex taciturnitate alterius scientis et n;
contradicens per conicitur, et presumitur
ut si v.g. superior, vel Paterfamilias n; pro
hibeat, aut faciendo dissimulet frequentes
lusus, computationes q; suorum subditorum, cens
bitur tacite consentire in ejusmodi lusus,
computationes q; juxta Reg. Juris 43. in 6.
qui tacet, consentire videtur.

23. Circa hanc in Juris Regula observandum e,
quidem Universaliter ab oib; sed n; nisi in cer
tis quibusdam casibus recepta ee, nam
taciturnitas per se neq; consensum, neq;
dissentiu significat, prout aperte collige
tur ex Reg. Juris 44. in 6. qua priore im
mediate sequitur, ubi dicitur: qui tacet, n;
fateretur, sed nec utiq; negare videtur.
Supradicta go Regula Juris: qui tacet q;
solummodo recepta e, et valore habet in
casibus sequentibus. 1. tacens consentire
videtur, si agatur de favore et comodo
facientis, n; vero si agatur de ejus incom
do et prejudicio. adeoq; Valet regula
per se in favorabilibus, n; vero in odio
sis. Hinc si Cajus v.g. tibi aliquid

supveniat somn
s, amentia q;

Virtualiter, n; actua
t.

presumptum q;

q; et presump
tum. Expressum est
q; q; em interpretatione
vocatur, e,
sola

mittat, vel donet, tu vero taceas, cen-
 seberis consentire, et promissionē vel
 uelut dōnāōnem acceptare. et non
 rā vero, si Gajus pet à te petat, ut iji
 aliquid promittas vel dones, tu vero ta-
 ceas, n̄ propterea censeberis consenti-
 re, nisi n̄ contradicas. Similiter si
 quis pro te presente, nec contradicente
 alicui iubeat, censeberis fidei iussorem
 acceptare et ratihabere. juxta L: si re-
 munerandi. §. si passus. ff: Mandati.
 ubi rubrica Bartholi sic sonat: qui
 ratitur aliquid fieri, q̄ ad sui comodū
 spectat, mandare censetur. Contra vero,
 si quis puella ad matrimonium l de pra-
 senti, l de futuro contrahendum tolli-
 tet, illa autem taceat, n̄ censetur propte-
 ca. consensum praebere ad nuptias, nisi
 tunc expresse vel verbis, l nuptibus, aut
 alijs signis externis manifestet; q̄
 agitur de ejus obligāōne contra nati-
 onem libertatē, q̄ equidem n̄ ad res fa-
 vorabiles, sed odiosas pertinet.
 facens consentire videtur, si consen- 24.
 tire nolens, negare l contradicere
 ceberet; n̄ item, si respondere l con-
 tradicere n̄ teneat. sic reus à Jūdice
 legitime interrogatus, an crimen ali-
 quod, de quo accusat, comiserit, si
 taceat, fateri presumitur. c. si post.
 de Confessione. in b. sic etiam consilia
 colligius aut Capitularis, si actualiter in concilio
 aut Capitulo taceat, et iniqua Constitutioni,
 aut electioni n̄ reclamet, quando utiliter
 censetur consentire. Et de his, que
 fiunt à maiore parte Capituli, q̄ vāc in
 ordine ad incurrēdū peccatū et poenā, sicuti habet et eadē fili-
 atio, q̄ attinet ad Valorem constitūōis
 aut electionis, q̄ in re gravi et fōrti
 incommoda laetitia n̄ debet haberi
 praesumpta. teste Albata, Sylvestro, Laymanno et alijs.
 Et similiter si quis tibi velit inferre ini-
 iam juriam, quā tu facili et sine incommoda

~~sola contradictione potest pater, si non~~
~~videtur, presumere consentire in injuria~~
~~sibi illatam. ita contra DD. sic quoque~~
Princeps aliquis aut superior tacendo consen-
sire videtur, si videat, audiat, vel fiat
suis subditis quadam fieri contra leges
statuta, et illa non impediat, cum tunc absque
scandalo, aliove incomodo facile impedire
potest.

35. 3tio. si quis ex duobus sibi objectis, unum tantum
negat, alterum tacite fatetur: si unum tantum
fateatur, alterum tacite negare censetur
c. nonne. de presumptionibus. ubi hoc
probat auctoritate S. Gregorii homil.
18. super Evang. dicentis: duo Christo illa
ta fuerunt J. Joan: 8. et qd demonium
haberet, et qd Samaritanus esset: unum
negavit, alterum tacendo consentit.

Præcipue locum habet
in iis, qui aliquo modo
jure vel titulo superioris
auctoritatis gaudent, ut sunt
Dni respectu servorum,
Parentes respectu filiorum,
mariti respectu uxorum, abbas
Prelati respectu suorum
subditorum: et

Voluntarium presumptum dicitur illud, quod
quis prudenter et rationabiliter velle, con-
cedere aut promittere presumitur, posita
si ille desuper rogaretur tunc autem pre-
sumitur quis aliquid concedere, quando
consideratis circumstantiis prudenter cre-
ditur non fore invitum, si hoc illud fiat
presertim si crederetur ita
fiatur, aut credatur, cum ita esse consti-
tum, ut libenter et sine difficul-
tate id concederet, si rogaretur: sic
v. g. Parentes divites non censentur esse invitum
sed rationabiliter presumuntur consentire, si
eorum filij studiorum causa in convictu epistemo-
tes, una aut altera vice se cum suis con-
sodalibus honeste recreent, atque adeo modica
cas quassam expensas ultra sumptus ordi-
narios faciant, nisi forte aliunde con-
trarium constet. Differt presumptum a
cito, quod hoc colligitur ex taciturnitate et
conniventia presentis et scientis: illud
verò ex benigno affectu absentis et nesci-
entis presumitur.

27. 27. Dividitur 8. in Voluntarium Volunte
Facti, et Voluntarium Volunte peccati
illud volumus precise quoad actum

hysicum, hoc vero Volamus em quoad 77
 etum morale, et in qm peccami 77
 osus est. sic si quis reliquias carnis 77
 die Jovis asservatas sequenti die Ve 77
 neris pro jentaculo absumat, igno 77
 ans tñ ee diem Veneris, et n come 77
 turus, si sciret ee diem Veneris, co 77
 mestio ei carnis illi tm erit Volun 77
 taria Volunte facti, n volunte peccati. 77
 Dividitur ultima 9. in Voluntariu 77 28. 77
 absolutum, et mixtum: Item in 77
 voluntarium simpliciter, et secun 77
 dum quid. q: sed hoc divisio facile 77
 colligitur ex ipsis terminis. 77 77 77 77
 Dividitur ultimo in Voluntariu Dire 77 29.
 ctu et in se; et Voltriu indirecte, seu in
 ca. illud e, in q Voluntas directe et in
 tentione facit, sive q immediate vel eli
 guntur, l. et impative a Volunte proce
 dit. Hoc e, q quidem per se et directe n
 intenditur, atq cognoscitur et providetur,
 equi ex alio, per se intento tñ ex caa
 ner se intenta. sic si quis alacriter bibat
 et egregie bibat, advertens, se epinse fie
 remulentum, quamvis temulentia di
 recte n intendat, hoc tñ illi erit Voluntria
 indirecte et in caa, scil: in liberaliori ac
 tione potu, qui per se et directe Volun
 tarius e.
 Porro dupliciter pot aliq ee Voltriu in 77 30.
 directe, seu in caa, scil: in caa positi
 va, et in caa negativa. Voltrium in
 caa positiva e, q providetur sequi ex
 aliquo actu positivo Voltrio.
 que ita directe intendit Voluntas, ut 77
 eventu ex illo actu secutu n directe 77
 intendit; si e effectu provisum dire 77
 ctu intendit, jam ille n amplius erit 77
 directe, sed directe Voltrius. ut si Cajus 77
 scilicet scienter Venenu praebeat, ut ei mor 77
 tem procuret, mors filij ex haustu Vene 77
 nato 77

q sic directe vult alteru occi
 dere, qui eu ense transfigit.

perfectio
fuit Davidi
ria, licet
caam intenta.

secuta erit Cajo directè Voluntaria, quæ
vis ex alio hinc ex caa sequatur, q per se
et directè fuit intenta. 13) 22 22 22

ut si quis se inebriet, sciens et pravi
dens se in ebrietate blasphematurum,
tales blasphemie erunt ipsi Voluntaria
in caa positiva, scil: in ebrietate.

Voluntaria in caa negativa è, q providetur
sequi ex aliqua omissione Voluntaria

(sive deinde effectus pravius et subse-

cutus sit positivus, sive negativus) 22

ut si navarchus omittat navem regere

benè advertens, ex hac omissione secu-

tura è submersione navis: nam hæc

submersio erit navarcho Voluntaria in

caa negativa, scil: in omissione Volun-

taria.

31. Hic tñ advertendum è, Ex dictis colligitur

de raone Voluntarij indirecti è

ut providetur sequi ex actione vel omi-

sione per se intentà; cum nil sit vo-

litum, nisi præcognitum. 13) 22 22 22

si, ut effectus ex actione l omissione

secutus certò providetur, sed sufficere

si ille tñ probabiliter secuturus cre-

datur n tñ requiritur, ut effectus

ex actione l omissione secutus

certò providetur, sed sufficit, si ille

tñ probabiliter secuturus credatur.

Questio 3ia

An possit dari Voluntarij absqz o
actu positivo Voluntatis!

32. Questio hæc n procedit de Voluntarij positivo

hoc è q essentialiter in actu consistit, si in

actu è n pñ: sed solum queritur de Volun-

tarij +vi negativo, vi cuius aliquid

omittitur, an possit dari absqz ullo actu

positivo Voluntatis: q è n possit è absqz

actu pñ, certum è apud oes: et clare

patet ex ipsa raone Voluntarij.

q cognoscatur vel et

13. hinc noemo ebrietas n
fuit Voluntaria, q n potuit
illam providere, cum igno-
raverit Virtute vini 22

q vi cuius aliquid agitur,

pensus q̄o quæstionis ē; an possibilis sit
 pura aliqua omis̄io libera hoc ē, an
 voluntas possit aliquam actionem omittere
 voluntariè et liberè, quin actum aliquem
 positivum exerceat, qui omis̄ionem illam,
 seu ipsum libertatis exercitium constituat?
 q. Cajus videt infantem cadere in flum, 22
 rum, quem sine mora, et absqz peri 22
 culo vivum potest extrahere: int̄ actum nec 22
 vult, nec n̄ vult extrahere, sed merè 22
 negativè se habet. interim aquis 22
 suffocatur infans. Quæritur jam in hoc 22
 casu, utrum infantis submersio sit Cajo 22
 voluntaria et imputabilis? si ē sit Cajo 22
 voluntaria, hoc ipso erit ipsi voluntaria 22
 in causa negativa, scilicet in omis̄ione, 22
 qua omisit infanti succurrere, adeoqz 22
 collet ipsa hoc omis̄io erit Cajo Voltraria, 22
 nisi emisi nullum omnino positivum actum Vo, 22
 luntatis elicerit. et q̄ter dabitur 22
 Voluntarium sine ōi actu, seu pura 22
 omis̄io libera. 22 22 22 22 22 22
 Assertio. potest dari Voltrium absqz omni 33.
 actu positivo voluntatis, adeoqz pos-
 sibilis ē pura omis̄io libera. Ita
 cum S. Th. plurimi DD. contra alios n̄ paucos.
 probat. i. auctoritate S. Thome, qui i. 2. q. 6.
 q. 3. ex professo inquit, utrum volun-
 tariam possit ē absqz ōi actu, et Respon-
 dit affirmativè, et probat, ac deinceps ob-
 iecta solvit. Verba S. Doctoris sunt se-
 quentia l. c. Voltrium potest ē absqz actu,
quandoqz quidem absqz actu exteriori,
cum actu interiori, sicut vult n̄
agere, aliquando autem et absqz actu in-
teriori, sicut cum n̄ vult. q̄d clarius?
 Præterea q. 71. a. 5. sic concludit:
 unde verius dici potest q̄d aliquo peccato potest
 ē absqz ōi actu. Ex quo sic argu-
 mentor: ōe peccatum ē Voltrium. sed juxta
 Doctorem aliquo peccato potest ē absqz ōi
 actu. q̄o aliquid Voltrium potest ē absqz ōi actu.

NB. absqz actu impato cum actu elicto.

NB sive cum voluntas positivè nolit agere.

NB. nota bene, absqz ōi actu.

As. Sylvestrius

quodam
sicut vi
am hinc
quo am pro
de eo pradi
enus.

ex hanc e sola habet
agere.
Confermar. si omiffio pura
e libera, e neffaria: sed
e neffaria, q omittens
vel agere. go.

34. Prober. raone. de liberu e Voltriu;
sicut sed it dari liberu sine oi actu
sitivo voltris. go et Voltrium. m: constab
Min: quo sola controvertitur, probar. de
raone liberi. liberte indiffinitio, seu
contradictionis: e agere, vel n agere,
infra docebitur: atqui n agere it hber
sine oi actu positivo Voluntis, per sola
actus suspensione. go. # Praterea nun
peccat sendm oes, qui die festo cogitans
de obligatone audiendi missa illam ne
gligit, et simpliciter missa n audit, em
nullu actum Voluntis eliciat? atqui it
rum sendm oes neglectio seu omiffio
missa n e peccaminosa, nisi sit Voltria
go in hoc casu n auditio missa erit vo
luntaria, emsi nullus actus positivus
luntatis interveniat.

Solvunt Obnes.

35. Obi. auctoritas Thoma hic q: 71. a. 5.
dicentis: si obligat in peccato omiffio
illud solum, q per se ad raone peccati pe
tinet, e sine oi actu interiori l epten
ri: si vero in peccato omiffionis in
felligant cae l occasiones omittendi
sic necesse e in peccato omiffionis ali
que actu ee. in quo teptu, inquirunt
adversarij, sensus iste e, q licet omiffio
qua talis ex naa omiffionis n require
aliquu actum sui constitutionu, requi
ratur tn aliquis actus ex parte operan
tis ad hoc, ut ipsi sit voltria, qui
actus sit caa vel occasio Voltria om
sionis. Antequa respondeat, notandu e
ex eodem S. Doctore l. c. plerumq; l: Ma
tn semper: contingere, q in peccato om
sionis, seu omiffione Voltria inveniantur
aliquis actus positivus, qui sit caa, l
saltem occasio omiffionis Voltria,
ut cum quis tempore, quo obligatus

audire sacrum, Velit ludere aut dormire,
 in actu actus positivus, scilicet lusus & dormi-
 omnis est causa et occasio, propter quam omittitur
 libere sacrum. quando ergo huiusmodi actus po-
 sitivus intervenit, tunc enim ego libenter
 concedo omissionem illam voluntariam non esse absque
 actu; verumtamen de hoc non procedit pro-
 ens questio, sed de illo solum, an pura actus
 missio, id est talis, que neque causam, neque
 occasionem habet, omittendi habet, possit
 esse voluntaria? et de hoc loquitur prior
 pars septima: si intelligatur in peccato omis-
sionis illud solum quod ubi aperte habe-
ret nostra assertio. unde in forma C. sep-
 tima. N. in eius explanationem et gratiam.
 longe clarius se explicat ipse S. Doctor,
 dum l. c. subiungit: unde verius dicen-
rum est, quod aliquod peccatum potest esse absque
omni actu.

71. a. 2. quod procedit a Volunte, procedit 36.
 nisi per actum Voluntas: atque voluntaria pro-
 ceedit a Volunte, ut questio proae diximus.
 l. 1. q. 2. subsumo: sed quod procedit a Volte per
 actum Volantis, non potest esse a Volunte sine
 actu Volantis. ergo voluntaria non potest esse sine
 actu Volantis. ad hanc Obviam respon-
 det ipse S. Thom. q. 6. a. 3. ad 1. Dicendum,
 quod voluntaria dicitur non solum quod procedit
 a Volte directe, sicut ab agente, sed etiam
 quod est ab ea indirecte, sicut a non agente.
 et pertinet in forma D. Maj: quod procedit a Volte
 directe, tamen a Volte agente quod C. q.
 procedit indirecte, tamen a Volunte
 non agente, sed omnem actum suspendente quod
 N. Maj: et concessio minore sub eadem
 distinctione C. et N. gratia.

Insuper 1. in actu aliquid est voluntaria, in actu 37.
 est Volitum, cum voluntaria sit obiectum Volun-
 tatis: sed nihil est Volitum sine actu Volun-
 tatis. ergo enim nihil est voluntaria sine actu voluntatis.

R. D. M. ut prius, in fm aliq' e' Voluntarium
 Directe, in qm' C. B. in fm aliq' e' Voltrium
 indirecte, in qm' C. N. M. et concessa mo-
 nore sub eadem distinctioe C. et N. q'iam
 Voltrium indirecte, seu q' habetur per sus-
 pensionem actus n' e' quid Volitum, sed
 e' q' n' volitum, q' proinde te ex dictis ha-
 beri p' sine actu Voluntatis.

38. Instabis. 2. Hinc sequeretur, q' n' velle
 e' Voltrium: sed hoc e' falsum, n' velle
 e' facit involuntarium. q'o. R. D. M. se-
 queretur, q' indirecte n' velle e' Voltrium
 C. q' directe n' velle e' Voltrium. N. M.
 eadem modo d. probaone' minoris. n' velle
 directe facit involtrium C. n' velle indi-
 recte q' N. R. C. M. N. Min. et ejus
 probaone'. e' q' e' Voltrie potius n' velle
 quam velle. prout aperte docet S. Th. q.
 a. 5. ad 2. ubi ait: dicendum, q' aliq' die-
 tur Voltrium, n' solum q' cadit super ip-
 sum actus Voltris, sed q' e' in Volunte nostra
 ut fiat, l' n' fiat, unde em' ipse n' velle
 p' dici Voluntarium, in qm' in po-
 testate hois e' velle, et n' velle. Hae
 S. Doctor.

39. Quò magis am pateat dictorum Veritas
 sciendum e', q' de liberu procedat à Vo-
 lunte, qua sola ex infra dicendis e' fo-
 ter libera, libertate indiffrentia. e' an-
 duplex libertas indiffrentia, alia con-
 traditionis, et exercitij, alia contra-
 rietatis et specificatiois. per priorem
 libertatem voluntas p' elicere actum
 l' n' elicere, q' e' contradictoriu, ex-
 ercere, l' n' exercere aliquem actum
 per posteriorem vero libertatem p'
 Voltras ferri in duo contraria, elicere
 do actum Volitionis, l' actum nolitionis.
 nis. Quando igitur Voluntas elicit actum
 Volitionis, vel actum nolitionis, l' em'

vel D: n' velle positive, id
 nolle facit involtrium C. n'
 velle negative. N: q'
 Vel aliter D: n' velle facit
 involtrium id, q' e' contra
 illud n' velle. C: facit in-
 Voluntarium id, q' e' secun-
 dum illud n' velle. N: q':

quando utrumq; omittit, semper exereat 77
 libertatem indiffinita l in priori, l in po 77
 teriori sensu (unde ut omisio sit libe 77
 a, n opus e, ut nolit, sed tm, ut n ve 77
 sit, seu n ponat actum, et ideo cum de 77
 liberum a Volunte procedat, em pura 77
 omisio suo modo ab ea procedit, et 77
 hinc em ipse n velle p e Voltrium + 77
 ratione sui precise, q e in poteste hois, 77
 sicut velle, et quidem sine oi actu, 77
 aante aut occasionante illud. 77 77 77
 Instabis 3. q Voltrio contradictorie 77 40. 77
 opponitur, illud n e Voltrium, sicut q 77
 albo contradictorie opponitur, n e al 77
 bum. N sed n velle contradictorie oppo 77
 et opponitur Voltrio. go. prob. Min: n velle 77
 contradictorie opponitur ipsi velle: 77
 sed velle e Voltrium, go cum sit a 77
 Volunte cum cognitione, ut suppona 77
 ser go. R: G: M: D: Min: sed n velle independen 77
 nositer a cognitione et Volate contradictorie 77
 opponitur Voltrio. G: n velle dependen 77
 ter a cognitione et volunte p: N: Min: 77
 Voltrium ex dictis e, q dependet a Volun 77
 ate cum cognitione: go ejus contradicto 77
 ium terit e id, q n dependet a Volunte 77
 et versu in nostro casu n em n velle sua 77
 modo dependet a Volunte, ut constat 77
 ex supra dictis. Hinc ad equivocacione 77
 cavendam notandum e, q aliquid pos 77
 simus n velle dupliciter: uno modo non 77
 volumus id, cujus ne quidem cognitionem 77
 habemus, et sic e n voluntarium, veluti 77
 adulterium Davidis, decollatio Joannis 77
 altero modo n volumus id, q scienter et 77
 Voltrie omittimus, prout in nostro ca 77
 su contingit, et sic n velle e Voltrium 77
 Instabis 4. Velle et n velle sunt contradi 77 41. 77
 toria, em si utrumq; a Volunte cogno 77
 sione et Volunte dependeat: go si unu 77
 e Voltrium, alteru n erit Voltrium. 77

N. alias contradictoria Ve
 ficarentur de eodem;
 idem e foret Voltrium
 n Voltrium, idem quoq;
 eet album et n album.

q seu n Voltrium

q seu q nobis infijs fit
 aut factum e.

22 atqui Velle est Voluntas: quod si Velle est in vo-
 20 luntarium. R. G. H. N. quam quod: 22 22 22
 42. Ob. 2. Voluntatem omittere aliquid libere
 est illud omittere per propria sui deter-
 minationem, sive per electionem: in hac
 determinatione et electione situ est exercitium
 libertatis: atqui hac determinatio et electio
 est actus: quod voluntas nil potest omittere sine
 actu. R. D. M. Voluntatem omittere
 aliquid libere, est illud omittere per pro-
 priam sui determinationem et directam, et
 directam. C. semper per directam. N. M.
 et D. Min. determinatio directa est actus, C.
 indirecta. N. Min. quod directa est, quan-
 do se positive determinat ad aliquid. indi-
 recta est, quando non se determinando directe
 ad unum, eo ipso se determinat ad eius
 omissionem. in eiusmodi autem determinatione
 ut per se patet, non est actus.

43. Ob. 3. si omissio pura actus sine omni actu
 voluntatis est voluntaria, tunc enim peccatum po-
 test esse absque omni actu voluntatis: sed hoc est
 falsum. quod. M. est nostra. Min. prob. si peccatum
 potest esse absque omni actu, tunc ille peccaret
 qui cessaret ab actu debito et precepto,
 v. g. ab auditione missae, atque sic nisi quod
 semper audiret missam, semper peccaret: sed
 hoc est absurdum. quod. Respondet ad hanc Objectionem
 S. D. hic q. 71. a. 5. ad 3. his verbis: dicendum
 quod peccatum omissionis contrariatur precepto
 affirmativo, quod obligat simpliciter, sed non ad semper, et
 ideo solum pro tempore illo aliquis cessando ab
 actu peccat, pro quo preceptum affirmativum
 obligabat. Ex his R. in forma G. M. N. Min.
 ad prob. D. M. si peccatum est: tunc peccaret
 qui cessaret ab precepto, quamdiu, et in quantum
 preceptus est: G. quamdiu, et in quantum non amplius
 amplius preceptus est. N. M. quod.

44. Ob. 4. si peccatum potest esse voluntarium absque omni actu
 tunc poterit quis peccare nil agendo. sed hoc
 non potest quis peccare nil agendo. quod. prob. Min.
 non potest quis mereri nil agendo: quod nec demereri

G. m. N. Min. ad prob. G. A. N. g. p. d. Dispa-
 nitatem assignat S. D. l. c. q. plura requirunt
 ad bonum, quam ad malum, nam bonum
 contingit ex integra caa, malum am ex quo
 debet defectu: hinc potest quis peccare, sive fa-
 ciendo, q. n. debet, sive n. faciendo, q. debet;
 ad meritum n. potest esse, nisi quis faciat, q. de-
 bet, aut q. meritorium e. unde ad meritum re-
 quiruntur, ut honestas ipsa obti intendat
 propter se, alias e. n. e. actus virtutis, nec
 consequenter meritorius, q. Virtus ex arte
 propter ipsam honestatem: nequit am ho-
 nestas obti intendi propter se, nisi per actum
 positivum. contra ad demeritum n. e.
 opus, ut malitia ipsa obti intendatur: sed
 sufficit, si tm. providetur, et n. impedia-
 tur per productione actus debiti. P.:

~~Ob. 5. si Voltrium potest esse absq. oi
 actu, Voltris fieri potest Variatio absq. ulla
 mutacone: sed hoc n. potest esse iust
 ratione aprioma. idem manens idem
 semper facit idem go. Sed iuxta dicta
 philosophicis Variatio fieri n. potest sine
 absq. ulla mutacone. go. prob. III: posset
 quis per solam omissionem ex n. peccatore
 fieri peccator absq. ulla sui mutacone, ut si quis
 in corrente precepto de audienda missa
 recitanda breviter sacrum n. audiat;
 sic e. scilicet peccator per solam omissione
 accipi; ~~aliqui autem quae preceptum curant
 qualis tm. per eandem fieri omissionem
 ante precepti obligationem n. fuerat;
 sic fieret Variatio absq. mutacone,
 N. utrum in utroq. statu eet pura omiffio.~~~~

~~idem
 N. idem manens idem facit
 facit idem.~~

Ob. 5. si Voltrium potest esse absq. oi 45.
 actu, posset fieri Variatio transitus a
 ab una contradictorio ad contradicto-
 rium absq. ulla mutacone intentione.
 sed hoc est falsum q. album e. sine
 mutacone n. potest fieri n. album go.

q. ex dictis in Philia;
 q. cum ipse transitus a con-
 tradictorio ad contradictum sit mu-
 tatio ex Philosophicis. go.

N. quin hō mutaretur: in
utroq; ē casu ē n̄ agens.

prob: Maj: posset hō per solam omisso-
nem ex n̄ peccatore fieri peccator, ut
quis absq; ulla sui mutacone, ut si quis
currente precepto de audienda Missa,
crum n̄ audiat; sic ē erit peccator per
solam omissionem sacri, qualis tñ per
eandem sacri omissionem ante preceptum
obligaconem n̄ fuerat: atqui sic fieri
transitus à contradictorio ad contradi-
rium, nimirū à n̄ peccatore ad peccatorem
absq; ulla mutacone. N. 46.

46. Confirmar. ex Boni. illa Philosophorum a-
xiomate: idem manens idem, sicut facit

idem. Sed in utroq; casu homo manet
idem, scil: omittens, seu n̄ agens, qd
in utroq; casu ~~manet~~ facit idem.

Subsumo: sed in 1.º casu n̄ facit peccatorem
qd nec in 2.º. Et si in 2.º qd et in 1.º.

47. R. ad Obviam. D. M. si qd peccatorem
ulla mutacone tam physica, quam

raci. N. M. ad prob: D. M. peccat hō

absq; ulla sui mutacone physica. C.
absq; mutacone morali. N. M. qd:

licet hō entitativè et physice n̄ mutetur
cum in gēe nāa idem hō permaneat, atq;

per ejusmodi omissionem libera omittit
tunc mutatur moraliter, seu in gēe morali

in qm̄ nimirū hō ex justo mutatur
in peccatorem.

48. Ad Confirmaconem eodem modo D. M.

Sed in utroq; modo hō manet idem
entitativè et physice. C. moraliter

N. Min: qd:

49. Ob: C. Exercitium libertatis debet ēē

vitale, cum dependeat à potentia vita-
tali: Sed pura omissio n̄ ē exercitium

libertatis vitale, nisi fiat cum actu
positivo Voluntatis. qd. prob: Min:

Exercitium libertatis essentialiter ē motus
ab intrinseco: Sed hic motus n̄ muta-

atur per solam puram omissionem

nisi hoc fiat cum actu positivo Volun-
 atis; nam pura omissio qua talis, non
 indiget motu intrinseco. 50. Q. D. M.
 exercitium libertatis. Q. C. M. D. Min.
 ed pura omissio n̄ e exercitium liber-
 e preatis Vitale directum, nisi fiat Q. C. Min.
 e exercitium libertatis vitale in-
 directum, nisi fiat Q. N. Min. #
 odem modo D. probationem mi-
 oris. Exercitium libertatis cen-
 sialiter e motus ab intrinseco,
 el directus, l indirectus. C. sp̄
 directus. N. M. Q. Ad hoc, ut quid
 dicar moveri ab intrinseco, sufficit, q̄a suo
 principio, a quo fieri l n̄ fieri liberè
 liberè fiat, l n̄ fiat. N. sicut ad hoc,
 A quid dicar Voltrium juxta S. Th. sufficit,
 q̄ sit in potestate nostra, ut fiat, l n̄ fiat,
 nam em Voltrium requirit motum ab intrin-
 seco, ut ex ipsa definitione constat.
 Instabis 1. Pura omissio qua talis, 50.
 non indiget motu intrinseco, q̄
 trahit sicut indirectè moveri ab
 intrinseco. Q. D. A. Pura omissio qua talis
 precise, cujus nulla on̄o hber adverten-
 tia, n̄ indiget Q. C. pura omissio libera, Voltria et libera,
 ex advertentia r̄onis, libera electione, et
 indirecta saltem determinatione proveniens,
 n̄ indiget Q. N. A.
 Instabis 2. Omissio, qua habet sine adver- 51.
 tentia, et sine electione, n̄ differt, nec
 e diversa ab ea, qua habetur ex adverten-
 tia et electione; q̄ si illa n̄ se prove-
 nit à motu intrinseco, neq; hoc proveniet
 ab illo. Q. D. A. n̄ differt Q. physice,
 exercitium in r̄one omissionis precise. C. n̄ dif-
 fert moraliter, et in r̄one omissionis
 libera. N. A. Q. Per priorem h̄o sp̄ ma-
 ret idem: per posteriorem am̄ p̄t mutari,
 ut ex Justo fieri peccator, unde apparet diversitas inter utramq;. 52. q̄ pura
 C. 8. tunc n̄ datur omissio libera,
 manda pura omissio n̄ procedit à potentia

Exercitium q̄o Vita-
 tatis positivum, et pe-
 elicatum, n̄ p̄t e absq;
 positivo: bene t̄n epe-
 Vitale suspensivum act-
 et cujus r̄ao habetur p-
 liberam n̄ operationem.

N. q̄ e indirectè moveri
 ab intrinseco.

q̄ cum illa em̄ dari p̄it sine
 isto.

Voltria et libera,

51.

52. q̄ pura

libera: sed pura omiffio n̄ procedit a
 potentia libera. q̄o. m̄. ē clara ex dicitur
 Min: prob: tunc pura omiffio q̄o: quando
 n̄ dār potentia ad puram omiffionem: q̄o
 n̄ dār q̄o: potentia ^{nam} datur ad actum
 n̄ ad omiffionem; ad hanc ē nullā op̄
 ē potentia. q̄o. R: G: M: N: Min: ad p̄
 prob: D: Min: sed non dār potentia ad
 puram omiffionem simpliciter. G: ad
 puram omiffionem Voluntariam. M:
 Min: q̄o: ad omiffionē q̄o simpliciter
 tem, seu q̄o omiffio est, n̄ requiritur
 potentia, cum illa p̄t̄ haberi sine
 hac: sed ad omiffionē Voluntariā et
 liberam requiritur huiusmodi potentia
 utpote sine qua omiffio nec volūta
 ē, nec libera. Preterea in tm̄
 omiffio ē libera, in q̄m illa ē a po
 tentia agendi id, q̄ omittitur: q̄o poten
 tia liberē omittendi ē s̄m̄ potentia
 agendi; adeoq; tam actus, quam omiffio
 ab eadem libera potentia dependet.
 Ob: 9. sicut se habet potentia cognos
 citiva ad Illigere et n̄ Illigere, sic se habet
 bet potentia Volitiva ad agere et n̄ agere,
 re: sed p̄tia cognoscitiva sic se h̄t
 sunt intelligere et n̄ intelligere, ut
 primū tm̄ dependeat a potentia cognos
 citiva, n̄ verò secundum. q̄o q̄o: R: M:
 m̄: Disparitas ē, q̄ potentia cognos
 citiva n̄cessaria ē potentia n̄cessaria
 oīq; am̄ potentia n̄cessaria ad unū tm̄ con
 tradictorium dētm̄ tr̄natur, ut patet
 in potentia Visiva, auditiva, olfactiva
 va q̄o: at verò potentia Volitiva libe
 ra est, qua p̄oin in utramlibet con
 tradictionis partem tendere p̄t̄: unde
 tam actio, quam n̄ actio ab ea depen
 det.

54. Ob: 10. nunquam exereetur libertas, nisi
 quando potentia libera redimitur ad actum

precise

Inhabis. Implicat potentia,
 qua n̄ p̄t̄ reduci in actum:
 sed potentia ad n̄ agendum 53.
 n̄ p̄t̄ reduci in actum, alias
 ē potentia eēt ad agendum potig,
 quam ad n̄ agendum. q̄o.
 R: G: M: D: Min: sed p̄tia
 ad n̄ agendum simpliciter.
 G: p̄tia ad n̄ agendū
 n̄ p̄t̄ redigi in actum. G: po
 tentia ad n̄ agendum va
 luntariē et liberē n̄ p̄t̄ q̄o.
 R: N: Min: Ipsa potentia n̄
 agendi ē em̄ p̄tia agen
 di, qua utiq; p̄t̄ redigi
 in actum.

hinc hoc ipso, qd potentia reducatur ad actum,
libertas n̄ exercetur sine actu. gō. R. D. M.
quoniam qd nisi quando potia libera redu,
itur in actum l̄ faciendum, l̄ omittendum.

nisi quando precise reducitur in actum. At
solummodo faciendum. N. M. Potia libera n̄ pot
est potia ad agendum, sed em̄ ad n̄ agendum

vel aliter R. T. M. N. Min. r

tunc potia libera dicitur redigi in actum,
quando liberè exercet id, cuius è potia:
sed potia libera n̄ tm̄ è potia ad agendum,
sed em̄ ad n̄ agendum; gō tunc potia red
libera redigitur in actum, n̄ tm̄, quando li
berè agit, sed em̄ quando liberè n̄ agit: et
consequenter p̄t libertas salte' indirectè ep̄
neri, quin aliquis actus positivus à Volun
te p̄t eliciatur.

Voluntarium liberū n̄ p̄t salvari in 55.
in actu 1.º cum actus 1.º n̄ minus sit potia

à principiu involtarij, quam Voltarij. gō ad
voluntarium necessariò requiritur actus 2.º: im̄ subsumo: sed im̄

aliquid em̄ actum actus 2.ºus Voluntatis
ine actu Voluntatis. gō. R. cum actus 1.ºus
nil aliud sit, quam pura potia factus 2.ºus q̄ ideo.

est exercitium hujus potia, quoniam gō
dicitur exercitium voluntarij liberi n̄
solum in op̄atione, sed em̄ in ommissione con

stitit, hinc em̄ Voltarij liberū hinc em̄
actus 2.ºus n̄ solum in op̄atione, sed em̄ in
ura ommissione salvabitur. unde in gōa

Dicitur C. H. D. gō ad Voltarij n̄ssa
requiritur actus 2.ºus l̄ in op̄atione, l̄ in
ommissione consistens. C. tm̄ in op̄atione con

sistens. N. gōiam. sic em̄ D. subsumtu.
multiplicat actus secundus positivus sine
omissionis for. N. subsumtu.

q̄ et directus
q̄ et indirectus.

contra. actus 2.ºus per se excludit omissionem: 56.

actus 2.ºus debet è actio, n̄ omisio. R. 1.º

actus 2.ºus in op̄atione consti quomodo 57

o in sentia contra actus omisio è vo 57

untaria, si actus 2.ºus omissionem ep̄ 57

cludit? R. 2.º D. H. actus 2.ºus in op̄a 57

e consistens excludit C. C. in omissi 57

ne consistens. N. A. C. 57 57 57 57

Voluntas libera aliter se debet 57.

ipse actus secundus alii
habeat, quam actus
ille sit pura potentia,
vero exercitium potentia.

habere in actu 2°, quam se habuerat in
actu primo: atqui per puram omissionem non
aliter se habet in actu 2°, quam se habu-
erat in actu 1°. g^o. prob. Min: Jam erat
illa ommissio in actu 1°, qua est in actu 2°,
neque hoc diversa est ab illa. g^o. per puram
omissionem non aliter se habet in actu 2°,
quam se habuerat in actu 1°. adeoque debet
aliquid positivum assignari, ratione cuius
Voluntas dicatur aliter se habere, et ex-
ercere suam causalitatem. R. G. M. N. Min:
ad prob. N. A: nam ommissio in actu 1° non
voluntaria, nec libera fuit, qualiter est in
actu 2°. unde hoc ab illa de moralitate
diversa est.

58. Ob: 13: omne Voluntarium est actuale, et virtuale
est: neutrum potest esse absque actu Voluntatis: g^o
nam actuale per se includit actum Vo-
luntatis, et virtuale fundatur in actuali. g^o

~~R. I. D. M: est Voluntarium directum est actuale
et virtuale. Est est Voluntarium indirectum.~~

7 Directum, et

R. N. Min: ad probationem dico, Voluntarium
actualem in operatione consistens per se in-
cludere actum Voluntatis, non vero Voluntarium
actualem indirectum, quod per solam omissionem habet

59. Ob: 14: Pura ommissio actus precepti est
peccatum, et non est peccatum: si non est peccatum, tunc
non est solo defectu Voluntatis; nam Voluntaria om-
missio actus precepti peccatum est. si autem est peccatum
vel est originale, et actuale: non originale
ut patet: neque actuale; hoc est dicitur ab
actu. g^o. pura ommissio actus precepti fit
cum actu. R. talem omissionem esse peccatum
minusam, et reduci ad peccatum actuali-
rationem contrariam D: peccatum actuale dicitur
ab actu et facto, et omisso. C: dicitur fit
actu facto. N: Q:

~~60. Ob: 15: quod fit libere, fit ex motivo: sed
quod fit ex motivo, est cum actu, cum ipso
fit sit actus. g^o. R. N. Min: et ejus pro-
bationem. huiusmodi moti~~

Quaestio 4ta.

An ad hoc, ut pura omissio sit Voltria,
requiratur praeceptum?

Quaestio n̄ procedit de actu positivo, hunc 77 60.
ē poe ee Voltrium absq; eo, qd sit pra 77
ceptus, oēs consentiunt, quis ē neget, qd 77
lectio v.g. aut scriptio, si fiat cum adver, 77
tentia, sit mihi Voltria, em̄ si n̄ pra, 77
cepta? igitur 77

Sensus quaestionis ē, utrum omissio sit
eo ipso Voltria, qd dependeat à Volitate,
an Verò adhuc requiratur obligatō et
praeceptum faciendi id, qd omittitur?

Affertio 1. ad hoc omissio pura sit Volun 77 61.
taria praecise, n̄ requiritur, qd actus ipse,
qui omittitur, sit praeceptus.

V.g. si omitto sacrum, ad hoc, ut illa 77
omissio sacri mihi dici poit Voltria, n̄ 77
requiritur obligatō audiendi sacrum. 77

Prob. oē illud ē Voltrium, qd ē à jura Vo 77 62.
luntate cum cognione: sed per hoc, qd obliget
v.g. audire sacrum, n̄ magis, l̄ minus ē à mea
voluntate omissio sacri, quam si n̄ obligarer,
seram talis omissio sacri aequaliter ē in mea,
potestate diebus profestis, quam festivis: gō
mihi erit aequaliter voltria illa omissio,
ive fuerit mihi praecepta, sive n̄. Atqui
praeceptum adit, nemo negat, ee Vo 77
luntariam omissionē sacri ei, qui illud
audit; gō similiter erit Voltria, quando
ē per obligat praeceptum.

Nb. Illud ep S. Th. ē Voltrium, qd ē
in potestate nra, ut fiat, l̄
n̄ fiat. Item cujus Dni sumg.

Nb. qd tunc ē peccaminosa 63.

confirmar. oē, qd ē liberu, ē Voltrium: sed 63.
alis omissio, oī obligatōne seposita, ē libe 77
a, et in potestate omitteris, ut per se patet:
gō em̄ seclusa oī obligatōne ē Voltria.

Affertio 2. ad hoc, ut omissio, et effectus 64.
a secutus omitteri sit Voltrium morali 77
er, seu ad culpam imputabilis, requiritur
praeceptum faciendi id, qd omittitur.

Probat. nil ē imputabile ad culpam, nisi qd 65.
peccaminosu: sed nec omissio, nec effectus qd
secutus peccaminosu ē, nisi sit contra
praeceptum: gō nec omissio, nec effectus ep n̄ ē moraliter Voltria; et
secutus ē imputabilis ad culpam, nisi

sit contra preceptum: adeoque manifeste
quiritur preceptum faciendi id, qd omitti-
tur, ad hoc, ut omissio moraliter ad cul-
pam imputetur.

Solvuntur Objes.

66. Ob. 1. contra 1. assert. S: Th. ad Voltria
omissionem sibi requirit debitum operandi:
qd nqm dar omissio Voltria, nisi detur
preceptum faciendi id, qd omittitur. R: S:
Thomā loqui de Voluntaria omissione
culpabili, prout in 2. assert: accipitur
at hoc nil e contra nos.

67. Ob. 2. ad hoc, ut aliquid sit Voltriu, re-
quiritur ut procedat et causetur a Volun-
tate: sed pura omissio n caatur a Volun-
tate qd. prob. min: si omissio actus ca-
retur a Voluntate, l caaretur ut priva-
tio. ut pura negao: n ut negao, qd pura
gao actus erat em ante Volitionem omi-
tendi; qd ab eadem coari debet ut pri-
vatio. subsumo. atqui ut omissio habeat
raonem privaois, requiritur preceptum de
n omittere. qd. prob. sbspm. privao e ca-
rentia fce debite, seu actus debiti: sed
actus ille omisus debitus n eet, nisi et
preceptus eet. qd. R: G: M: N: Min: ad
Dico, puram omissionem pcedere et coari
a Volunte ut negao, n tn qua talis prae-
sed qstus Voltria et libera e. unde patet
responsio ad raonem contrariam.

68. Dices. actus 2us aliter se debet habere
quam actus 1us sed per negaoe actus
ita ut negao illa n sit prohibita, non
aliter se hbt actus 2us quam actus 1us.
qd. prob. min: priusquam Voltas oparetur
in actu 2. jam erat illa negao: qd
per hanc negaonem n aliter se hbt
actus 2us quam actus 1us. R: T: M: N:
Min: ad prob: D: H: priusquam oparer,
erat negao, qstus carentia actus p-
cise e. G: qstus omissio Voltria et li-
bera e. N:

q nisi adsit preceptum
faciendi id, qd omittitur.

Voluntary

Instabilis. Voltrium habetur per influxum // 69. //

Voluntatis, sed negatio, cum nil sit, n' ha, //

ber per influxum Voluntas, quomodo e' //

Voluntas influeret in id, q' nil e' go. //

Q. D. m: Voltrium habetur per influxu Vo, //

luntatis l' directu, l' indirectum. C. //

si debet p' directum. N: m: c: Praterea //

negatio nil e', quando dicit carentia' //

actus potuisse, n' vero quando dicit omis. //

omissionem actus Voltrialis et liberam. //

Queres 1: q' go requiritur ad omissione, 70.

ut sit Voltria: et q' requiritur ad illa,

ut sit peccaminosa? R: ut omisio sit

Voltria, requiritur 1: intellectus ad //

actus verentia. 2: q' voluntas pot' agere.

et 3: q' omittat agere. Ut am eadem omisio

peccaminosa, requiritur 4: q' vo-

luntas debeat agere.

Queres 2: an epterna omisio n' saria 71.

ut si quis carcere detentus impediatur ab

audienda missa die festo: sit Voltria?

talem omissionem nec voltriam, nec

peccaminosam e', ob defectum 2: et 4: ti

requisiti, cum e' deficiat libertas, ideo

nec sit, nec g'flet debet audire missam. et

dicet huiusmodi incarceratus ita constitutus

et dicit, ut apud se dicat: nolo audire missam:

si audirem, emsi possem; t'n n' peccaret,

nde p'naliter p'cto epterno omissionis, ob raone

pradictam, sed p'cto intetno comissionis,

l' pravu affectum a Volunte elicatum.

na propter siqua pena e' imposita actio //

rem aliquam omittentibus v: q: n' couican // //

adhibus in paschate, ea n' incurritur ab //

apello, qui eius ponendo n' hbt potesta // //

sem, q' illam n' omittit Voluntarie //

voluntarietate morali et libera. // //

Questio 5ta.

Utru saltem requiratur preceptum

ad hoc, ut effectus ex omissione

secutus sit Voltrius.

72. Nb. 1. questionem potissimā eē de Voltrio indirecto negativo, seu de effectu praevio secuto ex Voltria omissione. In exemplo epistunt siml in una eademq; navi Navarchus et Mercator: Navarchus ex Justia tenetur navem dirigere, ne submergatur, mercatori vero talis obligatio per se loquendo n̄ incumbit, neuter tm̄ navem dirigit, atq; epinde sequitur ejusdem submersio. quaeritur go, an uterq; effectus, tam is, qui sub praecceptum cadit, quam ille, quem qu n̄ tenetur impedire, hoc ē, utrum submersio navis n̄ tm̄ Navarcho, sed em̄ mercatori in praedicto casu sit Voluntaria?

73. Nb. 2. Effectum ex omissione Voltriam dicitur dupliciter potē eē Voltrium, nimirum l. physice, l. moraliter. physice Voltrium idem ē, ac permisus, et dicitur ille, quem quis cum posset nec impedit, nec impedire tenetur. Nb. et hoc sensu em̄ peccata sunt indirecte Voltria physice, seu permissivē. Moraliter Voltrium ē ille, quem quis impedire tenetur, et tm̄ n̄ impedit, em̄ posset. sic Voluntarium ē homicidium commissum à duellantibus, quos quis poterat et debebat impedire. his notatis sit

74. Assertio. 1. ad hoc, ut effectus ex omissione Voltria secutus sit physice Voltrium, seu permisus, Nb. n̄ requiritur obligatio impediendi illum faciendi id, ex cujus omissione sequitur.

75. Prob. 1. qd̄ dependet à Volte cum cognoscit Voltrium. Sed hujusmodi effectus dependet à Volte. go. prob. 2. n̄ est coactor qd̄ potest impediri à Voluntate, nam S. Th. plus n̄ requirit ad Voltrium, quā qd̄ illud sit in potestate nostra, ut fiat, vel n̄ fiat. go.

76. Prob. 2. hujusmodi effectus ex omissione Voltria secutus juxta aēs ē voluntarius, absit praecceptum impediendi illud effectum per positionem actus praeccepti: go em̄ erit Voltrium, em̄ absit tale praecceptum.

q̄ advertenter

Nb. ut si video columba ab accipitre, aut felle arripit, quam facile liberare possem, et si n̄ libero, et hoc columba dilaceretur, hoc dilaceratio erit mihi q̄:

q̄ praevise,

Nb. nam indirecte physice Voluntarium et permisum juxta me sunt unū et idem.

q̄ praecceptum quippe n̄ facit, sed supponit Voltrium.

Voluntas est propterea aliquid Voluntarium est, quod preceptum
est, sed quod in potestate Voluntas est, ut fiat, et non fiat.

Assertio 2^a. ad hoc, ut aliquis effectus ex
omissione Voluntas secutus et praevisus sit
Voluntas, moraliter, et ad culpam imputabilis,
requiritur preceptum impediendi illum effectum,
et legem faciendi id, ex cuius omissione se-
quitur talis effectus.

Prob: nil est ad culpam imputabile, nisi quod 78.
culpabile: nihil est culpabile, nisi quod est
peccaminosum: nihil est peccaminosum, nisi
est Voluntas. Sed talis effectus est culpabilis
peccaminosus iuxta aequum, cum fiat contra
preceptum impediendi illum. ergo est Voluntas.

Solvuntur Objectiones.

Obiectio 1^a. contra 1^{am} assert: si est hoc sit vera, sequitur 79.
quod omnia peccata, quocumque fiunt in mundo,
quod dicit Deus Voluntas, quod illa non impedit, quamvis
impossit: sed hoc non est verum, sed est blasphemum.
ergo. R. D. M: sequitur, quod omnia peccata
sunt voluntaria physice et permissive. C:
moraliter et imputative. N: M: P:

Obiectio 2^a. si Deo possent dici voluntaria peccata 80.
ergo, tunc illa deberet aliquo modo velle,
deberent immediate, et immediate, et directe,
et indirecte procedere: sed Deus peccata hominum
non vult, cum illa summo opere detestetur. ergo.
D. M: deberet illa aliquo modo velle Volun-
tate permissive. C: Volunte persequentiva, et
approbativa. N: M: P:

Obiectio 3^a. nil est Voluntas, nisi quod physice, et
moraliter a Volunte procedit: sed effectus ex
libera omissione secutus nec physice, nec ma-
litaliter a Volunte procedit.

Obiectio 4^a. contra 1^{am} assertionem obiecti-
onem ex 1^a Th: ea intelligenda sunt de Volunte
morali et ad culpam imputabili.

Obiectio 5^a. quod non intenditur a Volunte, Voluntarium 81.
est: sed effectus ex libera omissione se-
cutus non intenditur a Volunte, alias hoc ipso
est directe, non indirecte Voluntas. ergo. R:
M: quod nec directe, nec indirecte intenditur. C:
quod directe solum non intenditur. N: M: P:

Porro quae hic contra jam assert. ex S. Th. obijci possunt, ea intelligenda sunt de Voluntate morali, et ad culpam imputabili.

82. Obijci. contra 2. assert. qd subest arbitrio voluntatis, ut epistat, l n epistat, illud ex se dicitur e Voluntas: atqui effectus ex omissione mea Voluntas secutus, em seposito procepto subditus fuit potestati mei arbitrij, ut existeret, l n episteret. go. R. D. M. qd fuit illud e Voluntas l physice, l moraliter. C. si moraliter. N. M. l sub D. si adit procepto. C. si n adit. N. 4to.

83. Obijci. Effectus ex omissione secutus, qd uget contra obligaco, e simpliciter Voluntas et imputat omittenti ad culpam. v. g. conflagratio domus ei, qui cum potest, et tenetur e extinguere, eam n eptingit. go em erit simpliciter Voluntas sine procepto proceptum e, ut supra diximus, n facit, sed supponit Voluntas. go. R. G. A. 5o.

Effectus, qui e simpliciter liber, e em simpliciter Voluntas. Sed talis effectus, qd e 6to. qd e caa caa, em e caa caati, et qui vult antecedens, em vult saltem Virtualiter et indirecte qd. atqui secluso procepto de subueniendo piclitantibus in aqua, n minus ad Voluntas omissionem ut ad caam sequitur mors submersoru. go em mors tali casu erit mihi Voluntas secluso o procepto. C. R. has, et similes Obijci ad fuit tm probare Voluntarietate physice, am moralem, seu ad culpam imputabilem nisi detur proceptum et obligaco omissionem illam ^{impedendi} ponendi per positione actus procepto unde oes unice distinctione expediuntur.

84. Ex dictis pro proxi colligitur i. hujus effectum ex libera omissione secutus e ad culpam morale imputabilem, nisi quis teneatur illa omissione et effectus ex ea secutus impedire ex procepto impedire, ex qua l certo, l probabile scit, aut prouidet, illam effectum

Nb. Vel ois concedi possunt.

q actione, vel
q actionem, vel

q effectum

~~secutura. Hinc si b
 dum effectum ee secutura. Hinc si
 confessarius audiat Confessiones femina
 um, aut si legat libros pro tali instructione,
 chyrurgus medeatur in partibus inho
 nestis diversi sexus: si quis her comedat
 cibos nimium calidos, in ta^{ta} vetitas, un
 de praevidet sequi pollutionem p^{er} qua
 scung, dem effectus ex huiusmodi acti
 onibus per se licitis sequat, n^{on} erit imputabilis
 ad culpam, nisi accedat consensus internus.
 colligitur 2. Effectum ex caa seu positi
 seu negativa secutura ee tam phy
 sice, quam moraliter Voltriu^{us} tunc, quan
 do ille effectus praevidetur, n^{on} vero semper
 et semper, quando fit l^{icite} comittitur. Hinc 1.
 go et aliquis bibulus ab experientia sciat, se
 cepto ebrietate solere incipere rixas, aut ef
 fundere blasphemias~~

~~5. Ex dictis pro praeprae colligitur, effectum, qui 83.
 per accidens solum sequitur ex aliqua
 actione l^{icite} omissione per se licita, n^{on} im
 putari ad culpam, nisi alias in se cul
 pabilis eet. Hinc mulieri formosa, et iuxta
 seipsum et conditione suam modeste orna
 ta, per plateas spatianti n^{on} impu
 tatur ad culpam, si alij ob talem orna
 tum aut ambulantis aspectum ad libidine
 concitentur, nisi forte id directe inten
 dere. Hinc em si v.g. Confessarius epi
 scopi audiat Confessiones feminarum, si chyrur
 gus medeatur in partibus inhonestis, si quis
 comedat cibos nimium calidos, cum praevi
 sione et periculo secutura pollutionis,
 si haec sequatur, censebitur solum p^{er}missa,
 non vero moraliter Voltria, seu imputabilis
 ad culpam, q^{uia} actiones illa per se sunt li
 cita, imo subinde em necessaria, et polluo
 ex ijs tm contingenter et per accidens se
 quitur. Contra~~

~~colligitur 2. Effectus ex actione, l^{icite} omis
 sione peccaminosa secutura semper imputari~~

M. Judith

si n̄ solum imputabitur
violatio jejuniij, sed em
scandalum ep̄inde secu-
tum, licet illud

7 ep̄

7 peccaminosus

7 ante ebrietate, nimirum

liberos

ad culpam, em̄si tm̄ per accidens sequar.
Hinc qui die Veneris carnes comedit, de-
advertens ac providens, em̄ alios ep̄ hu-
jusmodi pravo exemplo seductos, legem je-
juniij eē violaturos, ~~tm̄ licet hoc legis vi-~~
~~tm̄ per accidens et contingenter sequa-~~
tur illa actione illicita, seu Carnium co-
mestione. ¶ = aliud eēt, si comedens car-
nes invincibiliter igitur ignoret, eē die
Veneris, hoc eē casu comestio carnis, quae
alias in se mala n̄ eē, comedenti n̄ im-
putabitur ad culpam, consequenter nec
scandalus ep̄ ea secutum. ¶.
85. Colligitur 3. Effectum tēp̄ actione lomi-
sione illicita secutus, imputari ad culpam
tunc, quando providetur, n̄ vero semper
tunc, quando sequitur, fit aut̄ committitur.
Hinc 1. si aliquis bibulus ab experientia
sciat, se solere in ebrietate ripari,
~~blasphemare~~ incipere ripas, et pronus
eē ad vulnerationes et cades: si se ine-
briet, ripa et mala inde consequentia
illi ad culpam imputantur tunc, cum ea
providet, n̄ vero cum ea in ipsa ebr-
etate committit. ebrius eē quā talis n̄ agi-
tino modo; q̄ster quo ab ipso fiunt, nec
voluntarie, nec libere, adeoq; nec cu-
pabiliter fiunt. Hinc 2. qui Vesperis
decumbens Voltrienē vocat turpibus cogi-
tationibus, providens, expertus jam
sciens, secutura in somno pollutione
haec secuta illi imputat tunc, quando
ejus causam scienter posuit, n̄ vero, quan-
do ei in somno contingit. Hinc 3. qui
die festo mane Voltrienē se inebriat,
aut somno indulget, providens
sacrum negligendum, ep̄inde negligentem
fore missat, peccat tunc, cum se
ebriat, aut somno dedit, n̄ vero quando
ipso jam ebrio aut dormiente reipso
sacrum negligitur. Hinc 4. qui sciens
et volens consuetudinem per frequentato-
actus consuetudinem contrahit v: g.

blasphemandi, illi blasphemia impu-
lantur tunc, cum advertit consuetudine,
et n' conatur eam deponere, n' vero tunc,
quando ob pravā consuetudine in ejusmodi
blasphemias inadvertenter prorumpit.

Et sic de alijs qd: Quod em verū ē, si talis quando talis effectus ē
effectus sit directē intentus, ut si quis al-
terū teri vulnus lethale infligit cum
directa intentione eū occidendi, antequā
am iste moriatur ex vulnere, ille periret,
dolet, conteritur, confitetur, absolvitur,
cum Deo reconciliatur, et in ejus grāā
se intimā amicitiam restituitur. jam
in hoc casu certū ē, qd talis peccet peccato
homicidij, em si vulneratus n' moriatur: qd
si am moriatur, mors secuta imputabitur
vulneranti, quando vulnus infligit, n' vero
tunc, quando alter moritur, tum qd impos-
sibile ē hoēm in grāā constitutum pec-
care, tum em qd mors secuta n' amplius
ē in potestate vulnerantis:

86.

Interim tñ negari n' pot, tale peccm com-
pleri per effectū secutū saltem in
ordine ad iudicium sacrale, ideoq, or-
dinariē necessarium ē in confessione
applicare, an talis effectus homicidij,
pollutionis: secutus sit, nec ne: par-
tem cofim ut illigat gravitas peccati comissi,
partim em, ut illigat contracta re-
solutio, Censura, obligatio irregu-
laritatis: qua em post confessum
et remissum peccm remanent.

87.

7 obligatio

Quaestio Octava.

Quid, et quomodo sit involuntarium, et quot
modis causari possit?

Hactenus de Voluntas actum ē, qd nō tam
actiones, quam omissiones, et effectus
ex utroq, secutos comprehendit. nunc
de eius opposito seu involuntario agendum
est ejusq, causis agendum ē: // // //

2: i. a (in ordine Ota:)

q̄ et q̄duplex sit involtriu,
et quot modis causari
possit?

q̄ seu potius n̄ Voltriu?

NB. nam de Involtrio
negativo, seu de n̄ Voltrio
n̄ loquimur, cum n̄ sit
actus huius.

Sectio 2da.

De Involuntario, ejusq; causis. #
 88. Voltrio contradictorie opponitur n̄ vo-
 luntariu, contrarie vero involtrium.
 n̄ Voltriu (q̄ em involtriu negativu e
 improprie tale dicitur: / q̄ n̄ Volitum
 seu q̄ n̄ procedit a Volte cum cognitione
 adeoq; nec contra, nec juxta Volunte e
 // // nec placet, nec displicet Voltri: nec
 // // eligitur, nec respicitur a Volte. //
 sic e mihi negativu et improprie invo-
 luntariu fratricidiu Cain, Excidiu
 Jerosolymitanu q̄: Involtriu positivu
 va, et proprie tale e quid positivu no-
 litum, et displicens positivu displi-
 cens Voluntati. quemadmodum e nil
 e Voltriu, nisi sit aliquo modo l̄ di-
 recte, l̄ indirecte Volitum, nil am e
 Volitum, nisi q̄ Voltri aliquo modo placet
 sic quoq; nil e involtriu, nisi q̄
 sit aliqua modo positivu nolitum. q̄
 e positivu nolitum, positivu displicet volu-
 tati. adeoq; involuntariu e positivu con-
 tra inclinacionem Volte et beneplacitu
 voluntatis. Et hoc modo in Vet. test: Jo-
 sepho et Susanna involtriu fuit adul-
 terium, Eleazaro comestio Carnis pot-
 cine. 2. Mach: 6. q̄: // positivu
 89. Prater alias Involuntarij species, celeb-
 ris, frequentissima et l̄ maxime ob-
 servanda e illa, qua aliunde Involtriu
 aliud e absolute et simpliciter tale, ali-
 vero tm̄ fndm̄ quid. Illud e, q̄ Voltriu
 detestatur ac respicit n̄ tm̄ in specie et
 quoad Obtm̄, sed em̄ in individuo et quoad
 circumstantias, hoc id e, q̄ Voltri displi-
 cet absolute, sive in se, sive cum suis cir-
 cunstijs consideratum. Hoc modo Marty-
 ribus in simpliciter involtria fuit
 adoratio Idoloru. Involtriu fndm̄
 e id q̄ Voluntas respicit in se conside-
 ratum, acceptat tm̄ circumstantijs

restitutum. huiusmodi est projectio mer-
cium in mare facta à mercatore ex
metu naufragij, quæ in se considerata
displicet, quatenus à in his circumstis
est evasiva naufragij, et salvativa vi-
tæ propria, placet.

Quatuor àm cõites à Doctoribus assignan-
tur casus, quæ Voltrium tollunt aut saltem
minuunt, unde involtrium est simpliciter tale,
et secundum quod efficitur. nimirum ~~bonum~~
Vis seu Violentia, metus, concupiscentia,
et Ignorantia. sicut est Voltrium casus
ex duplici principio suo interno, nimi-
rum ex Voluntate operante, et ex cognoscen-
te dirigente, ita oportet, quod ejus oppositum
est involtrium causetur ex oppositis
principijs, et proveniat à eo, quod opere
rationis procedat à principio extrinseco, ut
contingit in his, quæ ex Violentia aut
metu fiunt, aut quæ tolluntur à turbata con-
scientia, sicut fit per ignorantiam aut con-
cupiscentiam. unde jam de singulis in particulari
agendum erit.

Questio. 2^a. (S. 1^a.)

Quid sit Violentia, et an causetur
involuntarium? #

~~Violentum est actio, et passio, cujus principium
est ab extrinseco, in contrarium revertente
passio, scilicet per intrinsecam inclinationem,
et contrarium appetitum & innatum, et elic-
tum.~~

Violentia est vis àb extrinseco illata ali-
cui, cogens ad aliquid agendum, et patien-
dum contra ejus naturalem, et elicitam
inclinationem, seu appetitum. unde ad
Violentiam duo requiruntur. 1° ut pro-
veniat à aliquo agente extrinseco.

2° si est proveniret àb intrinseco, est vol-
untarium, nisi foret contra aliquam
inclinationem, veluti projectio mer-
cium in mare, oblatio pecunie
latroni ad salvandam vitam.

19
N. Item traditio pecunie ex
metu certa mortis à latrone
intentata.

et seu passio Vehemens,

N. ad hoc àm, ut aliquid
desinat esse Voltrium, suffi-
cit si in unico deficiat à
ratione et defensione Voltrij.

N. Caput Ium. De Violentia.

#. q. 1. Violentum cõiter definitur
id, quod est àb extrinseco, in con-

trarium revertente passo.
est id, scilicet actio, et passio:
quod est ab extrinseco, scilicet àb
agente et principio extrinseco.
in contrarium revertente

passo, scilicet per intrinsecam
inclinationem, et contrarium
appetitum et innatum, et
elicitum. Ex quo jam
Violentia definitur potest.

quod sit

Nb. per quem resistit, l. reni-
 titus.
 Nb. Item cum aqua calefit.

adeoq; tam illa, quã iste
 per contriũ appetitum re-
 sistit ac renititur.
 Nb. scil: renisus, renitentia,
 et reluctatio.

Nb. quando diescit aut di-
 luculescit,

Contra ascensus 93. //
 // lapidis sursum pro //
 // jecti provenit ab ipso //
 // lapide: qd n̄ ab extrinseco: //
 // qd n̄ e violentus. R. D. H. //
 // provenit ab ipso lapide //
 // passivè. C: activè et //
 // tpm ab agente. N. //
 // violentia am n̄ prove //
 // nit à patiente, sed ab //
 // intrinseco, sed ab agen //
 // te extrinseco. C.

94.

re. ut fiat contra inclinacionem seu ap-
 petitum l. rãalem, ut cum lapis aut al-
 corpus grave projicitur sursum, l. eli-
 citum, qui duplex e, nimirum sensitivum
 et rãonale. eumq; l. sensitivũ, ut i-
 brutis, l. rãonalem, ut in hoibus. E: g.
 si Volucris includitur in caveam, et ho
 introduitur in carcerem; prior incluf-
 erit contra appetitum sensitivũ: po-
 sterior vero contra appetitũ rãonalem
 quoniam scdm appetitũ elicited tam
 avis, quam ho vellet n̄ includi, #
 92. Hoc am rãonem requisitum eousq; cen-
 tiale e, ut nil dicar Violentum, nisi
 ea fiat contra inclinacionem pass-
 emsi ab extrinseco proveniat. alias e
 qd diluculescit, illuminas aeris
 unde n̄ nec illuminas aeris, aeri,
 nec infusio grã sanctificantis, aut
 donorum supernalium p̄ hoibus p̄ di-
 ci Violenta, quamvis e illuminas a-
 à luce, et infusio donorũ supernaliũ à De-
 tpm principis extrinseco proveniat, n̄ tñ
 fiunt contra inclinacionem subti reici-
 pientis, cum nec aer luci, nec ho do-
 nis supernalibus resistat per appetitũ
 contrarium.

Dices. Lapis sursum projectus n̄ resistit
 impulsui seu motioni externa, et tñ
 patitur Violentia: qd ad hanc n̄ re-
 quiritur resistencia et renitentia
 contra in eo, qui l. qd violentia
 patitur. R. D. H. n̄ resistit efficaci-
 ter, prevalendo. C: n̄ resistit sol-
 tem contrariendo, qtm p̄ per con-
 trariam inclinacionem rãalem, vi-
 cius rãaliter tendit descendere de-
 orsum. N. H. C. //
 Hic tñ observandum e, hos tres tños
 Violentũ, coactum, et necessariũ

quamvis interdum à Doctoribus confun-
 antur, et pro Synonymis habeantur, reipsa
 in inter se differre. nam 1° neccarium, nil
~~q^o oppositum indiffiniti, seu libero~~ nil
 aliud dicit, quam determinat ad unum op^o,
 excludendo facultatem ad oppositum:
violentum am includit quidem em ean^o,
 dem neccitatem et determinat^o ex parte
 ejus, qui patitur Violentia, sed addit
 supra neccarium, q^o sit à principio ex
 t^oris, et quidem contra inclinatio^o
 patientis, cum t^o potit aliq^o fieri ne
 cessario, et t^o esse à principio in
 t^oris, imò em juxta inclinatio^o
 patet in amore beatifico in beatis.

Hujusmodi neccitas à quibusdam em
 vocari solet Violentia int^oris, sed pla^o
 ne in sensu nimis lato et improprio.
 2°: quamvis tam Violentum, quam co^o
 actum proveniat àb ext^oris contra
 inclinatio^o passi, at^o violentum
~~q^o oppositum naturali~~ latius patet, q^o
 hoc n^o t^o in subjectis cognoscentibus
 et aatis, sed em in rebus in^oatis re
 veritur. Contra vero coactum strictius
 cumitur, et convenit t^o sub^ois aatis,
 cognoscentibus, et sensitiva, et r^oonale ha
 rentibus. Unde neccarium opponitur
 libero, Violentum naturali, coactum
 spontaneo et Voluntario involuntariu.
violentia, seu Coactio: quos t^onos 95.
 reinceps habebimus pro Synonymis, q^o
 agimus de actibus humanis: ^o alia
 absoluta, alia vero t^o secundum q^o.
 Ha est, cui nulla moda resistit, adeo q^o
 est utraq^o quidem à principio ex
 t^oris, sed n^o utraq^o equaliter è contra
 inclinatio^o ejus, cui violentia in
 fertur, nam Violentia absoluta

q^o (= seu q^o idem est
invitum :)

96. Nam cui competit co
 actum, em competit vio
 lentu, licet n^o e contra q^o.

~~Vel resisti n̄ potest, vel si
possit,~~

N. seu coactio

~~q̄ potest,~~

ē illa, cui^{vis} conatu, et totis Viribus
resistitur, adeoque haec ē contra oēm Volū-
tatis inclinātionem. Contra vero Violentia
secundum q̄ illa dicitur, cui quidem
~~resistitur, sed tā~~ sufficienter et effica-
citer pro viribus n̄ resistitur, unde haec ē
contra aliquam tm̄, n̄ vero omnem
Voluntatis inclinātionem. ¶

Quaestio 3^a. Quae

An, et qualis Violentia tollat
Volūtarium, seu causet invo-
luntarium!

97. Affertio. Violentia absoluta, ~~quae~~
~~visum resisti dicitur, caat involuntarium~~ ~~in~~
~~placiter~~ ~~adeoque~~ tollit oē Volūtarium,
omnemq̄ culpam. Ita conis cum S. Th.
" Haec violentia absolute effica^{ca} adeo
" et in tm̄ caat involuntarium, et tollit vo-
" luntarium, ut nequidem Volūtarium sendit
" q̄ relinquat: unde si si Cajus cap-
" tivitatem inferat, hoc quidem erit vo-
" luntarium Cajo agenti, sed n̄ Cajo,
" cui vis infertur ¶ Dummodo haec
" resistat pro viribus ¶

97. Quaestio 1^a. Utrū in casu, quo quis dormi-
entem praecipitat de fenestra, praeci-
pitatio dormienti sit Violenta? Rāo
dubitandi ē, q̄ dicta praecipitatio n̄ ē
contra inclinātionem saltem elicitam
dormientis, cum dormiens quā talis
nullum actū potest elicere. R. affirm.
Rāonem opposita^m N. vel D. n̄ ē con-
tra inclinātionem actualem dormientis
Si n̄ ē contra inclinātionem ipsius Vir-
tualium. N. nam quilibet hō virtualiter
ita constitutus ē, ut epigat n̄ praeci-
pitari, adeo, ut si propinque capax et
expeditus esset praecipitatori resisteret
¶ Si, si quo posset conatu eidem resistere

sufficit ad hoc, ut aliq[ui] possit dici
esse contra inclinacionem.

Quaeres 2. Utru[m] energumeni, quando a ma- 98.

gis spiritibus immaniter distorquentur, pro-
sternuntur, diru[m] in modum cruciantur,
et em[er]sio in aquas praecipites aguntur p[er]
atru[m] in qua tales ho[m]ines a demonibus pa-
tiantur violentiam? R[ati]o dubitandi e[st], q[uo]d
hujusmodi diabolica exercitacio[n]es n[on] prove-
niunt ab extrinseco, proveniunt e[ss]e a da-
mone, qui e[st] in ho[m]ine; et q[ui]s[da]m p[ro]veniunt
ab intrinseco. R[ati]o affirmativa. ad rati[on]e[m] con-
trariam G: q[uo]d illa Violenta actiones pro-
veniant a demone, qui e[st] in ho[m]ine, N: t[ame]n
q[uo]d p[ro]veniant ab intrinseco: hoc ipso e[st], q[uo]d
proveniant a demone, jam proveniunt
ab extrinseco respectu illius, qui patitur
violentiam, nam id dicitur alicui ex-
trinseco, q[uo]d ab illo distinguitur: sed diabolus
ab ho[m]ine distinguitur. q[ui]o.

Idem dicendum de Veneno, q[uo]d ho[m]i[n]i violen- 11
to modo vitam auferat. 11 11 11 11 11
si illud ho[m]i[n]i violenter fuit infusum, et 11
ei infuso oblatum. ~~si alicui infusus~~ 11
~~si alicui infusus et violenter haustus, tunc os~~ 11
~~si alicui infusus et violenter haustus, tunc os~~ 11
~~si alicui infusus et violenter haustus, tunc os~~ 11

Quaeres 3. an quis possit sibi ipsi inferre 99. 11

vim, seu Violentiam, ut si se ip[s]u[m] trans- 11
ligat, in aquas praecipites, scienter ve- 11
nenum bibat &c. R[ati]o: quemadmodum nemo 11
potest sibi ipsi inferre injuriam, sic quoq[ue] 11
nemo proprie sibi ipsi potest inferre violen- 11 q[ui] agente 11
tiam, haec e[st] debet ca[us]ari ab extrinseco, 11
et q[ui]s[da]m ab alio. Unde quando quis di- 11
citur sibi ip[s]e vim intulisse, aut vio- 11
lentas manus iniecisse, id t[ame]n dicitur im- 11
proprie. Vel dici potest, q[uo]d hujusmodi vio- 11
lencia sit t[ame]n ob[sc]ura, scilicet: raone actus 11
impati, qui saltem e[st] contra appetitu[m] 11
innatum q[uo]d n[on] vero localis et quoad actu[m] 11 q[ui] vi cujus inclinatus ad sui
elicatum, q[uo]d s[ecundu]m e[st] juxta voluntate[m], et 11
appetitu[m] ejus elicitu[m]. 11 11 11 11 11
conservacionem:

// 100. Quaeres 4. Utrum mors Martyribus
 // sit Violenta? R^o dubitandi est, q^{uod} ex
 // // 92. nil est Violentus, nisi q^{uod} est contra i
 // // clinacionem; sed mors & Martyribus ill
 // // ta n^{on} est contra, sed est maxima juxta eo
 // // rum inclinacionem. g^o. R^o affirmat
 // // ad R^oonem dubitandi D: M: nil est q^{uod}
 // // nisi q^{uod} est contra inclinacionem l' inn
 // // tam, l' elicita. C. nisi q^{uod} est contra
 // // utramq^{ue}. N: M: utiq^{ue} mihi Violent
 // // tiam inferret, qui me Deelia in
 // // trare volentem vi retraheret, lic
 // // hoc retractio tm sit contra appe
 // // titum elicatum, n^{on} vero contra
 // // appetitum seu inclinationem
 // // naturalem. // // // // // // //

101. // Quaeres 5. an Religiosis inferatur
 // // violentia, dum eis denegatur haustus Ve
 // // spectinus, l' licentia ambulandi? R^o:

102. // Quaeres 6. Utrum aqua, dum ascendit ad
 // // tollendum vacuum, patiar violentia?
 // // hoc est, an ascensus aquae ad supplendu
 // // vacuum sit aqua Violentus? Exemplum
 // // habes in eo, qui per fistulam aquam
 // // sursum attrahit. R^o dubitandi est
 // // q^{uod} quilibet creatura habet inclinacione
 // // ad bonu^m Ur^{is}: atq^{ue} bonu^m ur^{is} in hoc
 // // casu epigit ascensu^m aquae ad supplen
 // // dum vacuum, cum bonu^m Ur^{is} n^{on} patiatu
 // // vacuum, ut dicitur in physicis; g^o
 // // aqua in hoc casu hbt inclinacionem ad
 // // ascensu^m. atq^{ue} si aqua hbt inclina
 // // tionem ad ascensum, ascensus iste n^{on}
 // // erit contra inclinacionem aquae: si a
 // // n^{on} est contra inclinacionem aquae, n^{on} est
 // // aqua Violentus. g^o. R^o: si aqua
 // // sideretur ut pars Ur^{is}, tunc ille as
 // // census n^{on} erit Violentus ob r^oonem
 // // allatam; Verum si aqua sumatur
 // // praecise t^{em} aliquodens privatum

in se particulariter consideratum, //
ut n̄ ut pars Ur̄si, tunc ibi ascensus //
erit aqua Violentus, q̄ tunc erit con //
tra inclināōnem propriam et parti //
cularem, vi cuius ob sua gravitatē //
naturaliter epigit ferri deorsum. // //

Quaestio 3^a (180a)

An Voluntas h̄na quoad actus suos p̄sit pati Violentia?

103.

ensu^s questionis ē, utru^m Voltas h̄is am quoad actus elicitos, quā^m quoad impatos ita p̄sit ab extrinseco cogi, ut illos debeat necessari^o, et quidem contra suam inclināōnem l̄ per se imēdiatē elicere, l̄ per alias potentias inferiores à se distinctas exercere? q̄ an h̄o ab aliquo agente extrinseco possit cogi ad Volendum l̄ nolendum, ad amandum, ad ambulandum &c.

104.

compulsivē.
q̄ que^s t̄n̄ positivē exer^{cere} nollet.
q̄ impeditivē.
contra suā inclināōnem

Dupliciter am p̄t Voluntas cogi quoad actus impatos. i. si extrin^a vi compellat^r contra suā inclināōnem actū aliquem exercere. sicut cum quis violenter trahatur in Eccliam. 2. si quis extrin^a vi contrari^o impediatur, ne actum aliquem exercere p̄sit, quem t̄n̄ libenter exercere vellet. ut cum quis Eccliam intrare volens violenter per vim extrin^a retrahitur, ut ne ingredi p̄sit.

105.

Ab. et quoad actus immanentes, et intrin^{os}, em quos Voltas sibi ipsi impat.

Aserbio 1ª Voltas h̄na per nullā^m onō^m creatā^m neq̄ creatam, neq̄ dñā^m p̄t cogi seu pati Violentiam quoad actus ipse à se imēdiatē elicitos. Ita couis philosophorum cum S. Thoma.

Igitur h̄o neq̄ à Deo, neq̄ à alia creatura p̄t cogi quoad illos actus, qui imēdiatē procedunt à Volte, sive inde illi actus ex impio, sive sine Voluntis impio fiant &c. // // //

NB. secundum se totaliter,
seu totaliter.

106. Prob: 1. Implicat eandem actionem ~~seu~~
~~eodem ratiōe totaliter procedere~~
simpliciter et absolute procedere
sūm à principio intrinseco, et extrinseco
Item eandem sūm ēē juxta et contra
voluntatis inclināōē: sed si actus eliciti
pōnt ēē violenti, eadem actio sūm
procederet à principio in = et extrinseco:
seus: item hoc sūm ēēt juxta et contra
voluntatis inclināōē. qđ actus eliciti nō
pōnt ēē violenti; qđ per qđ m. constat, qđ
alias eadem actio procederet à duabus cau-
sis totalibus, qđ em dicitur fieri nō pōe sup-
no ex physica; praeterea eadem actio for-
mul placere et displicere nō pōt. qđ qđ
min. prob: eadem actio procederet à prin-
cipio intrinseco, qđ ēēt elicitā à Volte, et
sūm pcederet à principio extrinseco, qđ
ēēt violenta: Item eadem placeret, et
sūm displiceret. qđ.
107. Prob: 2. ōis actus elicitus ē Voltrius: sed
impoibile ē, ut Volenti inferar Violentia
in eo, qđ sibi maxime ē Voltrius. qđ
siquidem violentū voltrario opponitur, im-
tollit voltrium, et caat involtrium, ut quōst.
seq. dicitur: et plane nō facis Violenter,
qua facis volenter, qđ juxta illud an-
selmi lib. de lib: arbit. c. 6. si invitatus
(: sive coactus:) nemo pōt velle, qđ nō pōt
volens velle. qđ.
108. Prob: 3. Voltrius pcedet et inclinār in ac-
tum à se elicatum, alias ē illud nō elice-
ret; qđ nō pōt in qđm reniteri hujusmodi
actui à se elicito. subsumo: sed si actus
elicitus pōt ēē violentus, tunc voltrius
reniteretur; violentū ē illud ē, qđ pōt
ab extrinseco, in contrarium renitente passus
ergo qđ:
109. Assertio. 2. Voltrius hōa pōt pati Violentia

et tam compulsivè, quàm impeditivè
 cogi quoad actus ab ea imperatos, et ab
 alijs potentijs inferioribus à Voltè distinctis
 elicitos. è iterum conis sentia
 Hoc è, hò pòt cogi ad illos actus, saltem //
 plerosq; exereendos, qui n' immediatè à vo, //
 p'ntè, sed à alia p'otia p'ducuntur. ¶ // //
 è iterum conis cum S. Thoma, qui hie a:
 7. in O sic loquitur: Duplex è actus volun-
tatis, unus quidem, qui è ab ipsa elicitus,
scil. velle, alius à Voltè imperatus, et me-
diante alia p'otia exereitus, ut ambulare
et loqui. q'm igitur ad actus à Voluntate
imperatos Voluntas violentia pati p't, in
q'm per violentiam exteriora membra im-
pediri p'nt, ne imperium Voluntatis exe-
quantur. Hac S. D: unde constat af-
certio ab auctoritate. jam
Probar' ab experientia: si alicui, nolenti //10.
videre obtm' turpe, oculi vi aperiatur ad
videndum illud obtm' p'hibitu', visio illa re-
gectur Voltis. N' è violenta, q' resp' Voltis
p'cedit causaliter ab ext'nsio, n' ab illo,
Voluntatis qui per vim oculos ap'it, et q'm contra
voluntatis inclinac'oem, cum libet nollet vide-
re tale obtm': atqui visio è actus imper-
tus, cum n' immediatè p'cedat à p'otia voli-
tiva sed visiva: q'o Voltas h'na p't cogi,
reu pati Violentiam quoad actus imperatos.
Et hoc coactio è compulsiva. Contra
si quis libenter vellet videre aliquid obtm',
et ejus oculi vi comprimerentur ab alio,
re illud videre posset, pateretur coactio
rem impeditiva. Et sic plurima p'ont
afferi experientia ¶:

N. n' resp' p'otia Visiva,

Solvuntur Obnes.
 i. contra i. assertionem. quodlibet //11
 gens p't cogi ab alio potentiore, ut ab
 experientia constat, q' q'o Voluntas h'na po-
 erit cogi et Violentiam pati saltem à
 Deo, qui utiq; potentior h'na Volunte
 potentior, imò potentissimus est.

q' sic è aqua super et Violentia
 patitur h'q'm ab agente fortiori,
 dum contra naturam suam in
 clinaoem calefit:

R: D: A: q̄libet agens Volūte carens p̄t cogi ab alio potentiore. C: q̄libet agens voluntate praeditus p̄t cogi. N: l̄ subd: p̄t cogi quoad actus imperatos. C: quoad actus elicitos. N: A: C:

112. Ob: 2. Voluntas in actu elicito p̄t necessitari Deo, ut patet in amore beatifico; q̄o em̄ p̄t cogi: n̄ ē videtur implicata, cur Deus un̄ possit, et n̄ em̄ alteru. R: C: A: N: q̄iam implicata patet ex dictis, nam ad hoc, ut voluntas necessiter ad aliquem actum elicendum sufficit, q̄ sine indiffrentia ferar̄ in illu, adeoq̄ talis necessitas n̄ obstat, quo minus huiusmodi actus a principio interno, et quidem iuxta inclinationem Voluntas p̄cedat. Ut vero cogeretur, deberet talis actus ē a principio externo contra inclinationem voluntatis, q̄ repugnat actui Voluntas elicito, cum essentialiter sit ab interno iuxta Voluntas inclinationem. ☩

☩ Instabis. 1.º

113. Ob: 3. p̄t Deus Volūte inclinatus in odio inimici, inclinare in amore inimici: Sed sic actus elicitus ad amoris et odij ēt a principio in = et externo, iuxta et contra inclinationem: q̄o actus elicitus sic ēt violentus. ☩ R: D: M: p̄t Deus inclinare ad amorem inimici cessante ac sublata inclinatione ad odium. C: stante ac manente tali inclinatione. N: M: et D: Min: Sed sic actus elicitus unus et idem ēt q̄ N: duplex et diversus, scilicet et fel̄ ēt q̄. N: duplex et diversus et successivè, quarum unus ēt ab interna alter ab externa: unus iuxta, alter contra inclinationem. C: Min: et N: q̄iam. Preterea in hoc casu actus amoris inimici ēt a Deo, l̄ a Volūte hoīs. si a Deo: q̄o n̄ erit elicitus, q̄ster erit externa statu questionis. si a Volūte hoīs: q̄o erit a principio interno. ☩

~~N. quoru unus ēt ab interna, alter ab externa: unus iuxta~~

instabis. 2.º ep. l. script. Volúnti Dei // 114.
nis resistit? Rom. 9. Cor. Regu' in manu //
Dei é, et quocunq; Voluerit, Vertet illud. //
prov. 21. Q. gó Q. // // // // // //

115. ~~¶~~ Item si fiat contra Vo-
lúntis inclinacóne,
116.
instabis. actus imperatus é, qui pcedit ex im-
perio Volúntis: sed q' pcedit ex impio Volúntis,
n' p' é contra inclinacóne Volúntis; vo-
lúntas é nil imperat, nisi q' é juxta sua in-
clinacóne; gó actus imperatus n' p' é g'tra
inclinacóne Volúntis, g'ffer nec Violentus.
provenit ab extrinseco: sed actus imperatus
provenit ab extrinseco, sed ab intrinseco: gó actus
imperatus n' p' é Violentus, g'ffer Volúntas n'
pati violentia' quoad actus imperatos. m:
certa. min. prob: actus imperatus provenit
potentia hó'i intrinseca v.g. visio á po-
tentia visiva, ambulacó á potentia loco-
motiva q' sed ha potie sunt hó'i intrinseca.
R. i. D. m: ac violentus provenit ab extrinseco,
et quidem contra inclinacóne passí. G. juxp
inclinacóne passí. N. m: et transmissa
minorore D. g'ff: gó actus imperatus n' p' é
violentus, quando é juxta inclinacóne vo-
lúntis. G. quando é contra ejus inclinacóne.
R. 2. T. m: D. min. sed actus im-
peratus provenit ab intrinseco, hoc é á vo-
lúntate. N. procedit ab intrinseco, id é ab alia
potia á volúte distincta, et hó'i intrinseca.
min. Q: Hoc argum'tm tm pbat, q' actus
imperatus, qui cum violentia epercentur, n'
sunt violenti ipsis potentijs, á quibus im-
perant eliciunt, q' em nos facile conce-
dimus, atq; n' pbat, q' ejusmodi actus Volúntis,
qua reluctante fiunt, n' sint Violenti: at verò
non loquimur hic de actibus imperatis, q' sunt
eliciti sunt, et pveniunt, et ime-
perant eliciunt á potentijs inferioribus, sed
sunt substant impio Volúntis.

115.

¶ Item si fiat contra Vo-
lúntis inclinacóne,

116.

instabis. actus imperatus é, qui pcedit ex im-
perio Volúntis: sed q' pcedit ex impio Volúntis,
n' p' é contra inclinacóne Volúntis; vo-
lúntas é nil imperat, nisi q' é juxta sua in-
clinacóne; gó actus imperatus n' p' é g'tra
inclinacóne Volúntis, g'ffer nec Violentus.

ad hoc argum^{tu}m R^{es}pondent aliqui D^{ic}o min: q^uod p^{ro}cedit ex impio Voluntis liberè et sine coactione, n^{on} p^ot^{est} e^{ss}e p^{ro}. C^{on}tra q^uod p^{ro}cedit ex impio Vol^untis coactè, n^{on} p^ot^{est} e^{ss}e p^{ro}. Negant. Verum melius R^{es}pondet: G^o. totu^m, q^uod scilicet: actus im^{pi}us quia talis n^{on} p^ot^{est} e^{ss}e contra inclinatioⁿem Voluntis, nec q^uis violentus, ad hoc nil contra nos: nam nec questio, nec assertio nostra p^{ro}cedit de actibus impis, an illi in se considerati p^ont e^{ss}e violenti: sed de sola voluntate, an ista circa suos actus im^{pi}eratos violentia^m seu coactione^m pati p^ont. q^uod equidem fieri p^otest supra satis clarè ostensum est.

Questio 4. (1. gna.)

An salte^m Creatura p^ont pati vio^lentiam à Deo tq^uam suo Crea^{to}re?

117. Cum o^mne violentu^m sit contra inclinatioⁿem passivam, notandum est, triplicem dari inclinationem, scilicet particularem, con^{tra}em, et univ^{er}salem. particularis est p^{ro}pensio ad p^{ro}prium bonu^m, et sui p^{ro}servationem particularem. sic gravia tendunt ad centr^um deorsum t^{er}ra sibi natura^{le} et p^{ro}priu^m: sic aqua p^{ro}pendit ad frigus p^{ro}: C^{on}tra est inclinatio ad conservandum bonu^m con^{tra}em, em^o p^{ro}prio et particulari bono neglecto. sic se manus exponit ictui ad tuendum caput: sic Civis aut miles se exponit mortis p^{ro}pulo pro conservatioⁿe totius Republice. Univ^{er}salis est inclinatio ad p^{ro}servandum bonu^m sui Creatoris Dei, vi cuius qualibet creatura p^{ro}p^ondet ad obediendum Deo in o^mnibus, quae vult, sic ignis contra sua natura^m particularem descendit de Caelo ad comburendam Sodomam p^{ro}: hoc notato sit

118. Assertio. Creatura p^ont pati violentiam à suo Creatore saltem quoad inclinatioⁿem

quod unde et obedientialis inclinatio vocatur.

particularem et propria. Ita coniter Sco-
liffa et pleriqz RR: contra Th: Th: as

Prob: si Deus detineret lapidem in aere, 119.
si aquam calefaceret, si Petrus v: g. ambu-
lare volentem occultâ vi impediret, ne am-

bulare possit n minus faceret contra ppen-
tionem et inclinâonem saltem particularem

orum, quam si hoc fierent ab agente cre-
ato, nullum e apparet discrimen: atqui Deus,

si sit absolutus Deus talia potest facere, et
faciendo inferret Creaturis Violentia' salte'

quoad earu inclinâonem particulare. 90.
conferat. Demones patiuntur Violentiam in 120.

alligâone ad igne infernalem, q cum illa
habeat rationem pena, illiqz demones reni-
tantur, qm potest: sed illa alligâo fit à
Deo. 90. d.

Præterea plura Deus fecit, qua reru na- 121.
turis repugnabant, quæqz adeo ipsis resi-
stentibus fiebant. ut cum solem et lunam

à suo cursu naturali detinuit ad Vocem Josue.
Jos: 10. c. 12. et 13. NB. Item quando dividens

mare rubru et Jordanem, ad transitu fi-
liorū Israël, fecit aquas sursum stare

quasi pro muro. Exod: 14. c. 21. et 22.
et Jos: 3. d. 16. et 17. Item quando igne con-

tra nam suâ fecit descendere super Togo-
mam. Gen: 19. c. 24. Item quando igni in

fornace babilonica suâ naturalē virtutē
ademit, ne tribus pueris nocere posset. Dan: 3. 90. d.

Dixi tñ in assertione, creaturâ potest pati 122.
Deo Violentiam quoad inclinâonem par-

ticularem et pperiam. quâ nimirum quali-
bet creatura in se considerata naturaliter pro-

pendet et inclinât in aliq, q sibi e de-
bitu l comodum, qualem v: g: hbt ignis ad
particularem calorem, aqua ad frigus, lapis ad descen-

NB. sicuti Baalamo Saulo p:

NB. cum sol ad petitionem
Isaia ppheta decem lineis re-
trahit hinc Ezechia Regis
Juda. 4. Reg. 20. b. g. io. et 11.

Violentiam à suo Creatore; hoc ipso è
qualibet creatura secundum inclinacionem
virtutem apprehendat et inclinatur in id, quod
Deus vult, nil potest Deus Verbe et facere con-
tra virtutem illam et obedientiale creatur-
rum inclinacione, et igitur creatura qua
talis, hoc è, quatenus in omnibus subjecta suo
Creatore, nunquam potest à Deo pati Violentiam
quoad inclinacionem virtutis.

Solvuntur Obnes.

123. Ob. 1. Voluntas huius negat à Deo pati potest Violentiam, ut dictum è quæst. præc. n. 105. Sed Voluntas huius è creatura. G. R. D. M. Voluntas negat à Deo pati potest Violentiam quoad actus elicitos. G. quoad actus imperatos. N. M.
- // Vel aliter D. M. Voluntas huius quatenus principium liberum, et sua suorum actuum è, non potest pati violentiam. T. quatenus præcisè creatura Deo Creatori plenissime subjecta è, et non potest pati violentiam saltem quoad appetitum inclinacionis eius particularem. N. M. C. adhuc aliter
  - // D. M. Voluntas huius negat à Deo pati potest violentiam quoad suos actus liberè elicitos et eliciendos. G. quoad se ipsam, et naturam ipsam
  - // N. M. C.

124. Ob. 2. auctoritas S. Aug. lib. 26. contra Faustum c. 3. dicentis: Deus Creatorum et conditor omnium naturarum nil contra naturam facit: id è erit cuius rei naturale, quod ille fecerit, à quo è omnis modus, numerus et ordo natura unde sic arguitur: si Deus nil facit contra naturam Creaturarum, nil facit contra earum inclinacionem naturalem: atqui si nil facit contra earum naturalem inclinacionem, non infert ipsis Violentiam. G. R. Aug. tunc loqui de iis, quæ Deus in Creaturis operatur secundum partem modernam providentiam et viam ordinariam: non vero de iis, quæ facere posset secundum potentiam absolutam. Unde G. textum Augustini, et totum argumentum ex eo deductum, quod scilicet: Deus

indom via ordinariam Creaturis nullam
violentiā inferat, N: In Deū, fēdm viam
extraordinariā et per potētiā abſolutā crea-
uris vim inferre n̄ poſſe. aliud gō ē n̄
facere, aliud n̄ poſſe facere.

Ob: 3. Deus ē creaturis intrinſecus; gō q̄q̄
lit in creaturis à Deo, fit reſpū creaturarū
ē intrinſeco: ſed q̄ fit ab intrinſeco, n̄ p̄t ēē
Violentum: gō q̄q̄ fit creaturis à Deo ſive
iuxta, ſive contra earū inclināōnem l̄ par-
ticulare, l̄ v̄ſtēm, n̄ p̄t Creaturis ēē vio-
lentū. R: D: A: Deus ē creaturis intrinſecus
per imenſitatem. G: per identitatem. N:
ſi aliud ē Deū ēē in creatura, aliud ē, Deū
ēē reſpū creatura aliq̄ intrinſecum, ſeu
obtinens ad creaturam t̄qm aliq̄ ēēntle.
unde quando creaturis à Deo inferitur ali-
quid contra earum inclināōnem particu-
larem, illud inferitur ab extrinſeco; pra-
certim q̄ Deus diſtinguitur à Creaturis.

125.

N: per ineſſentia. G: per
centia. N: A:

Ob: 4. nulla creatura p̄t reſiſtere Deo:
patet qui ubi nulla ē reſiſtentia, ibi nulla
ē violentia, haec ē n̄ datus, niſi paſſū
contriū reſiſtat. gō. R: D: M: nulla cre-
tura p̄t reſiſtere Deo reſiſtentia extrinſecā et
efficaci. G: reſiſtentia ſaltem internā et
inefficaci, ſcil: per contrāriam inclina-
tionem particularem. N: M: em̄ aqua
n̄ p̄t igni reſiſtere extrinſecē et effica-
citer, et t̄n patitur ab illo violentiam,
ex eo prociſe, q̄ reſiſtit ſaltem ineffi-
caciter per internā inclināōē contrāriā.

126.

Ob: 5. quando aqua contra naturā ſuā in-
clinaōnem aſcendit ad ſupplendum vacuū,
n̄ patitur violentiam, q̄ aſcendit juxta in-
clinaōnem conuē, quā hōt ad bonū uni-
verſi, cum bonū v̄ſi n̄ patiatur va-
cuū. gō neq̄ creatura patitur violentiā,
quando contra privatam et particularem
inclināōnem recipit aliq̄ à Deo recipit

127.

aliqui sibi suaque privata inclinatio con-
trium, quod recipit illud juxta inclinationem
obediencialem, quam habet ad Deum. R.
D: A: quando aqua in n° patitur violen-
tiam quoad inclinationem communem. C:
quoad inclinationem particularem et
propriam. N: A: in eodem proportionali
modo Distinguitur qd p°:

128. Obis si Deus sit creatoris in
Quaestio 5.^a | 10.º |

An et qualis Violentia causet
involuntarium?

128. Afertio. Violentia absolute efficax, cui
nimirum resisti potest, exterius nullo
modo resisti potest, quaeque est contra omnem
Voluntatis inclinationem, causet effectum sim-
pliciter involuntarium, adeo ut ille ne-
quidem scilicet quod sit Voluntas illi, qui pro-
fitur Violentia. ita Sicut Voluntas
|| E.g: si Petrus cogat Iulianam ad fornicatio-
|| nem, et quidem tanta vi, ut illa nullo
|| modo possit resistere, tunc effectus ille vi-
|| center coactus, scilicet fornicatio, est quod
|| Petro Violen- inferenti voluntaria, atque Iu-
|| liana est simpliciter involuntaria p°:

129. Probar. quod Directe et contrarie opponitur
Voluntati, est simpliciter involuntarium, sicut
quod Directe et contrarie opponitur albo
est nigrum: sed Violentia Directe et con-
trarie opponitur Voluntati, hoc est pro-
cedit a principio interno, illud ab exte-
co: hoc juxta, illud contra Voluntatis in-
clinationem. qd p°:

130. Ex his colligitur, Violentia nullo modo tollere
Voluntatem, sed esse rectam omnino culpam,
cum nil possit esse revocatum, nisi sit de-
lictum.

ipso tñ in assertione, Violentia absco // utam, cui nimirum exterius nullo mo // do resisti pot, coare involtrium: si e illa // tanta n' sit, sed eidem exterius facile et // sine incomodo resisti pot, n' caabit in // ventarium simpliciter, sed tm' secundum quid, // hoc ipso e, q' effectum illum pot impedire // per optinam resistantiam, jam e in // potestate eius, qui patitur Violentiam, ut // fiat l' n' fiat: si go illum n' impediat, // iam cum pot, jam ei erit indirecte Voltrius.

Unde stuprum illud q' n' tñ e Voltrius illi // tamine, qua in Violenta sui oppres // sione positive se componit ad perpet // rationem aliena libidinis, sed em' illi, // quo interius quidem sufficienter resi // stitur, sed n' exterius, qm' it et debet // clamando, resignando q' tñe ut // quare ut in similibus casibus evitetur // rectm, on' requiritur, ut Violentia // patiens tam interne, quam optine // pro viribus resistat, si sine vita peri // culo pot. q' si tñ sine evidenti vi // ta piculo exterius resistere n' pos // set, et abesset piculu' interni consen // sus, tunc n' teneretur exterius resistere, // sed posset talem effectu' pmittere, dum // modo, ut jam monui, interne n' con // sentiat aut complacentia habeat, q' // equidem difficile, et de rarissimo contin // gente e: quare laudabilius et consultius // o' conatu' optino, em' piculo vita // contempto resistitur.

Unde quando quis in convivio ita cogi // tur ad bibendum, ut huic coactioni // facile et sine incomodo resistere pot, // coactio ista n' erit absoluta, sed tm' se // cundum q': adeoq' nec ebrietas ep

AB. scil' n' consentiendo in actu, // Hinc Deut: 22. praecipitur, ut // stuprata in domo lapidetur, // n' vero stuprata in agro, q' // in domo potuisset resistere // clamando, q' cum n' fecerit, // sponte consensisse merito // praesumitur.

licet secundum se et objective
boni & mali sint: ubi

NB. per contraria displicentia,
et non consentiendo in actum.

nimio potu secuta ei erit involuntaria
simpliciter, sed tamen secundum quid, quod
erit simpliciter voluntaria.

131. Pro praecepto colligitur, actus violentos, in qua
tales, nec meritorios esse, nec demeritorios, cum
nec laude, nec vituperio dignos, cum est def
cit ratio meriti & demeriti voluntarii, hoc ipso
ibi enim deficit ratio meriti & demeriti. Hinc
peccat, neque idololatriam foetilem committit, quod
violenter trahitur ad idolum, ante illud
curvar, in genua prostratur: c. Major
de Baptismo. Hinc enim Virgo violenter de
florata non solum non peccat, sed neque Virgi
nitatis laureolam amittit, etsi sequatur
partus. uti habetur causa 32. q. 5. c. 3.
Dummodo tamen interne non consentiat, tantum in def
raonem, aut illam postea ratihabeat, sic
non modo peccaret, sed enim Virginis iuram
ram faceret.

132. Hic tamen observandum est, ad hoc, ut in huiusmodi
casibus violentis, praesertim in violenta
construptione, evitetur peccatum, non sufficit
quod quis se tamen negativè habeat, sed oportet
quiri, ut positivè tam interne, quam ex
terne contrahatur, quod pro viribus
alias est non coactè permisisse, sed sponte
consensisse merito praesumitur. unde non
puella, quae in violenta sui oppressione
positivè se componit ad perpeffionem alie
nae libidinis, sedem quae interioribus quidem
sufficenter resistit, non tamen exterius,
quod potest et debet, clamando, repugando.
Hinc Deus: 22. praecipitur, ut stuprata
domo lapidetur, non autem stuprata in agro
cujus ratio est, quod in domo potest resistere clama
do, atque adeo per domesticorum succursum
suam pudicitiam conservare, quod non potest fieri
potest stuprata in agro: unde non censetur quod
coactus, ubi coactionem quocumque modo
repellere potest.

133. Sed quod si puella vi oppressa exterius resi
stere non potest sine evidenti periculo
vite, & ingentis infamiae? R. tunc
probabiliter non tenetur resistere, sed

se permissivè habere. Idummodo absit
 ericulum consensûs interni, complacen-
 tia, aut delectationis Venerea. Cum am-
 ale piculû plerumq; subsit, ideo in praxi
 consulendum onô e, ut huiusmodi pœlla
 omni modo sibi physicè possibili resistat
 aggressori, morte em, aut quantalibet
 infamiâ contemptâ. Hac tñ exceptio
 vrsiliter ad cœs alios casus extendenda
 e, cum Variè pœit contingere, ut quis oî
 conatu eptno tencar resistere em cum
 evidenti vite l. infamie periculo:
 quandonam am id accidat, comodius
 alibi dicetur.

Questio 6. [1. 11. a.]

Caput 2. um De metu.

Quid, et quæplex sit metus?

Metus juxta Ulpianum l. 1. ff. De eo, 134.

metus cœa. e instantis vel futuri
 mali cœa mentis trepidatio. Definir,
 qd sit futuri et iminentis mali cœa men-
 tis trepidat. Dicitur am futuri, nam
 per hoc metus differt à tristitia, qua e
 de malo presente. Dicitur mentis tre-
 pidat, id e anxietas et inquietudo animi.

Ob diversitatem cœarû, qua metus incu-
 tere pœnt, alius dicitur intrinsecus, alius
 extrinsecus. Metus intrinsecus, sive qui ab
 intrinseco proficisci dicitur, e ille, qui oritur
 à causis naturalibus l. fortuitis, quo quis
 percussus aliq; facit, qd aliàs absente
 metu n faceret. Ut si quis metu nau-
 fragij merces abjiciat, peregrinat, in
 nem voveat p. Item si quis supplicio
 afficiendus pecunias offerat, ut Judi-
 cem sibi conciliet, l. meretricem in
 matrimoniu ducat, ut mortem evadat,
 ut alicubi mos e. Metus extrinsecus e,
 qui à cœa libera, sive ab aliqua
 persona extrinseca ^{positiva} directe incutitur per cominacionem alicujus mali,

q dicitur iminentis, qd n time-
 mus mala em certo futura,
 nisi nobis immineant, nobis
 p inqna, l. alijs psonis nobis
 aretè conjunctis per con-
 sanguinitatem, affinitate,
 conjugium, l. singulare
 amicitia. Dicitur mali
 saltem apprehensi ut
 talis, in se malum ra-
 vera n sit licet in se
 malum revera n sit.

B. sive e ille, cum quis ad
 avertendum majus malû
 ultrò eligit medium, à
 quo alioquin abhorret.

13. ut si Belli dux oia mala
obsecris in aliqua arce mi-
nitetur, si se opponant, &
nisi se submittant.

~~hic et nunc inferendi~~

q̄ intentatus hic et nunc

ad extorquendum alicujus rei consensum
l' ad aliq̄ faciendum, q̄ alter alias
est facturus. Et siquidem talis persona
beat' hoc metu inferendi, q̄ minatur,
dicitur metus juste incussus, ut si superior Ec-
clesiasticus alicui post contracta sponsalia
resistere volenti exco'municacione intentet
nisi matrimoniu' ineat. q̄ si vero illa perso-
na habeat jus metu inferendi, ut
cabitur metus ab ep̄onico injuste in-
cussus. ut si quis Confessario mortem mi-
nitetur, nisi alioru' peccata sibi confessa
aperiat.

136. Ob diversitate' maloru' imminentiu' alius e'
metus gravis, alius vero levis. Metus gra-
vis qui em' dicitur probabilis et justus, non
quem q̄ juste fuerit incussus, sed hic et
nunc, consideratis circumstis juste, pru-
denter et racionabiliter fuerit conceptus,
e', quando timemus malum aliq̄ ad
grave et arduu', q̄ hic et nunc conside-
ratis circumstis opante' merito pe'cellere
pot'. Metus levis seu injustus et improbi-
e', quo timemus aliq̄ malum leve q̄ factu'
n' e' tanti momenti, ut timari metui de-
beat, sed contemni: Vel si magnum sit, q̄
facile pot' evitari & imprudenter creditur.
Hinc si quis puella mortem minitetur, nisi
in fornicacionem consentiat, illa am' pot'
fugere, metus iste n' debet dici gravis, sed
levis, q̄ em' si malum hoc, q̄ timetur
grave sit, atq̄ illud pot' facile per fu-
gam evitari.

levissimus e', qui tunc
subinde a Jurisperitis,
ac em' a quibusdam thlgis
cum metu levi confun-
ditur.

137. Juxta aliquos em' datur metus vanus, scilicet
tunc, q̄do quis absq̄ ulla ca' suspicari, et
putat malum aliq̄ grave sibi imminere
cum revera n' imminet. quem alio-
cabulo solent appellare terrore' panice'
quo percussi trepidaverunt timore, ubi
n' erat timor. psal: 13. Vox pedis
terrore' metus iste nullus e'.

Ad metum gō gravem (i. qui in moralibz 138.
 praeipue observari debet:) tria requi-
 untur. 1.º ut malum, qd timetur, grave
 sit: eatenus ē metus gravis ē, qm̄ malū,
 timetur, grave ē; gō si malū, qd time-
 tur, grave n̄ ē, neq; em̄ metus gravis
 erit. 2.º ut incutiens metu' potens sit, et
 presumār probabiliter exequutus suā
 cominātionem: hoc ē, ut ille, qui
 metu' aliq; grave minatur, pōit, et pru-
 denter judicatur velle illud inferre. sunt
 enim nonnullorū mina bruta fulmina,
 quae neminē unquā feriunt, quaeq; adeo
 timenda, sed spernenda sunt. # qd si am-
 ille malum, qd minatur, ne quidem pōit
 inferre, frustra planē, et onō impu-
 denter malum istud timeretur. 3.º ut
 incutiens metum facile res ille, cui metus in-
 cutitur, alio modo facile evitare n̄ pōit
 malum, qd timetur, nisi in illud, ad qd
 declinetur impellit, consentiat.

C. 9: si Petrus ex metu mortis latroni pe-
 cunias offerat, ut vita' conservet, ad hoc,
 ut metus iste dicār gravis, requirit 1.º ut
 malū, qd timer, grave sit, quale in hoc
 casu ē malū mortis, qd utiq; grave ē.
 2.º ut incutiens metum, nimirum la-
 tron hic et nunc rāonabiliter cen-
 seār pōt et velle malum hoc, scil:
 mortem inferre. 3.º ut ille, qui pati-
 tur metum, scil. Petrus alio modo n̄
 pōit facile declinare malū, n̄pē mor-
 tem, nisi pecunias, et qd qd habet, la-
 tron, mortis metu' incutienti offerat.

Quamvis am̄ scdm̄ dicta gravitas metus
 praecipue à gravitate mali imminentis
 desumenda sit, tñ em̄ consideranda ē rāo
 seu qualitas personarum, quibus metus in-
 cutitur: nam pōt contingere, imō frequen-
 tissimē contingit, qd metus sit gravis respu-
 unius psonae, qui tñ levis ē respu' alterius.

NB. adeoq; ut moraliter, certō
 imminet imineat.

in dubio tñ, qd scil: n̄
 constat, hōem ex vano mi-
 nas jactare, rectē censetur
 malum inferre velle, qd
 ipse minatur.

139.

140.

7 pauperis,

7 imminente

7 incendium,

Nb. l'ouï, l'altèr notabi-
lis partis eorum, nisi oño
epigua sint.

Nb. v. g. Parentibus, si
l'is, upori &c.

sic metus imminētis hostis p̄t eē gravi
respū femina, l' alterius p̄sona timida
qui tñ plerumq; levis ē respū Viri forti
et militis bellicosi. Sic quoq; p̄t aliq;

// matu eē grave respū viri nobilis, et le

// ve respū rustici: grave respū egroti, e

// leve respū sani, grave respū ligati, et

// leve respū soluti: grave respū divitis

// et leve respū paup̄is divitis: grave respū

// Clerici, et leve respū laici

141. Porro si malum aliq; absolute grave iminea

~~quātm̄ aliqua p̄sona timida, ita em̄ gen~~

q; n̄ tm̄ formidolosos quasdam p̄sonas, se

generosissimos em̄ et intrepidōs Viros

ferrere solet, tunc metus dicitur ex ta

li malo conceptus cōiter tam à furis

peritis, quam à thlgis Vocār metus

cadens in Virum constantem.

142. Hujusmodi am̄ mala absolute gravia,

que em̄ Vir fortis et constans metuere

p̄t, sunt mors, mutilatō, gravis vul-

neratō, tortura, enormis cruciatus, Ven-

beratō atrop, Epitium, damnatō ad tri-

remes, incarceration diuturna, Violentū

stuprum, captivitas p̄petua, servitus

Execratiō, gravis infamia, 7 amissio

bonorū, dignitatis, nobilitatis, sta-

tūs honorifici, officij publici &c.

Hac ē et his equivalentia mala, si imi-

neant l' nobis, l' p̄sonis nobiscū intimē

conjunctis consanguinitate, affīte, con-

jugio &c. Nb̄ censentur eē gravia et cau-

re metum simpliciter et absolute gra-

vem, talem seil: qui cadat in con-

stantem Virum, quiq; adeo ipsum

jure merito percellere possit.

Questio 7. (: 12. :)

An metus causet involuntariū?

143. Notandum, quādam à nobis fieri pot

cum metu, quādam verò ex metu.

um metu fieri dicunt, quae n̄ obstante
 timore facimus ex alio motivo, sive qua
 lo à nobis fiunt, ut tñ fierent, em̄si
 metus abeēt. sic strenuus miles cum
 metu mortis aut vulnerū irruit in ho
 stem, n̄ minus pugnaturus, si talis
 metus abeēt. Ex metu fieri dicunt, quae
 impellente timore facimus, alioquin ea
 dem minimè facturi, si metus abeēt.
 sic mercator ex metu mortis l̄ naufragij
 merces projicit in mare, illas reuti
 quam projecturus, si talis metus abeēt.
 Hinc metus ē cā illarū dundapat actionū,
 quae ex metu fiunt, q̄ nimirum Volun
 tatem impedit ad actionem ponendam.
 De his gō solis hic quaeritur, an quae fiunt
 ex metu, sint voluntaria l̄ involtria?

Assertio. Metus em̄ cadens in Virum con
 stantem, caat Voltrium simpliciter, et plerumqz em̄
 involtrium secundum quid. Hoc ē, quae caat actū, qui ē Voltrius sim
 facimus ex metu ita, ut n̄ faceremus, p
 si metus abeēt, sunt simpliciter Volun
 taria, et ~~em̄~~ secundum quid involtria. Ita conis
 cum S. Th. hic. q. 8. a. 6. in O dicente:

Quae per metum agunt, mixta sunt ex
 Voltrio et involtrio... magis tñ sunt
 Voltria, quam involtria, sunt ē Voltria
 simpliciter, involtria am̄ secundum quid.

Prima pars colligitur Probat̄ generaliter q̄
 regm̄to S. Thoma, qui l. c. sic discursit:
 Quid, q̄ ē Voltrium hic et nunc, ponderatis
 circumst̄ijs, et involtrium tñ secundum
 abstrahendo à circumst̄ijs, ē Voltrium
 simpliciter, et involtrium tñ secundum quid:
 sed opus factum ex metu ē Voltrium
 hic et nunc ponderatis circumst̄ijs, et
 involtrium consideratū secundum se:
 gō ē Voltrium simpliciter, et involtrium
 secundum quid,

NB. similiter, qui furar̄ cum
 metu, ne deprehendat̄ su:

NB. imò libentius

caat actū, qui ē Voltrius sim
 pliciter, et ordinariè em̄
 involtrius secundum quid. Jgi
 tur quae
 # plerumqz em̄ secundum quid

NB. saltē regulariter, ordi
 nariè, et ut plm̄.

145. q̄ quoad utramqz parte

NB ut patet in exemplo mercatoris
 merces suas in mare p̄icientis,

146. Confirmar. qd est volitum efficaciter et
solutè, nolitum verò ineffaciter et con-
tionatè solum, est Voltriu simpliciter, et
involtriu secundum qd: atqui opus factum
metu est volitum efficaciter et abilitè, no-
litum verò ineffaciter solum et con-
tionatè, ut constat in predicto exemplo
projectionis mercium. qd p:
Solvuntur Obes.

147. Ob: 1. S. Th. 2. 2. q. 142. a. 3. in O docet,
qua fiunt ex metu n' ee simpliciter Vol-
luntaria: sed hoc est aptè et directè qtra
nostram assertionem. qd. Antequam Respon-
dendum est, primum simpliciter dices
dupliciter simodè sumi potè. 1.º est sumi pro eo, qd
cludit oè sibi contrariu. sic Deus dicit sim-
pliciter perfectus, id est nulla penitus imper-
fectionem admittens. 2.º sumitur pro eo
qd considerat secundum se, abstrahendo à cir-
cumstantiis quibus hic et nunc existit
2.º sumitur pro eo, qd plus habet de uno, quàm
de altero eius contrariis. sic ethiops dicitur
simpliciter niger, n' obstante qd
sit albus secundum dentes. Et in hac 2.ª
acceptatione dicimus cum S. Doctore, qd
hoc prenotato R. D. M. S. Th. docet, qd
fiunt ex metu, n' ee simpliciter Voltria
si simpliciter sumar in 1.ª acceptatione,
scilicet: pro eo, qd expuldit oè contrarium
C. M. si simpliciter sumar in 2.ª accepta-
tione, scilicet: pro eo, qd plus habet de uno con-
trariorū, quàm de altero. N. M. C. O:
Et in hac 2.ª acceptatione docet S. Th. et no-
tum ipso, qd illa, qua ex metu fiunt,
sunt simpliciter Voltria.

NB. ut sic est n' simpliciter Voltria,
qd aliqui involtrij habent admixtu.

148. Ob: 2. Arles 3. Ethic. c. 1. dicit, ea, qua fi-
unt ex metu, n' fieri spontè, id est voltria
sed simpliciter invite et involtrij. qd
qua fiunt ex metu, n' st simpliciter
Voltria. R. D. H. qua fiunt ex metu
si considerentur secundum se, abstrahendo à

circumstijis. C: si n̄ considerentur secundum se,
sed q̄m̄ hic et nunc sunt in his l̄ illis
circumstijis. N: A: qua fiunt ex metu, se
cundum se quidam displiceant, sed q̄m̄ per
ea in certis quibusdam circumstijis deeli
et carat aliq̄ grave malū, placet volenti, et
quidam magis, quā ei displiceat, unde
sunt simpliciter Vōltria.

Ob: 3. si actio facta ex metu eet & sim 11
pliciter Vōltria, sequeretur, q̄ eet pec
caminosa, quoties ē contra aliquam
legem: sed hoc ē falsum, q̄. M: patet, prob:
nam illud ē peccaminosū, q̄ fit volun
tariē contra legem: q̄ si actio ex
metu facta ē simpliciter Vōltria, erit
peccaminosa, quoties ē contra aliqua
legem. Minor em̄ constat R: D: m:
sequeretur q̄ eet peccaminosa, quo
ies ē contra legem formaliter, seu hic
et nunc obligantem. C: quoties ē con
tra legem materialiter, seu hic et nunc
n̄ obligantem, sed tm̄ in alijs cir
cumstantijs. N: M: Sunt aliqua le
ges, qua instante metu gravis mali n̄
obligant ad sui observātionem, ut vide
bimus quest: seq: et tunc, q̄ fit contra
tales leges, n̄ ē peccaminosum, n̄ tm̄ ob de
fectum voluntarietatis, sed ob defectum
obligātionis. // hoc ē, n̄ ideo, q̄ actio
illa ex metu facta n̄ ē simpliciter Vō
luntaria, sed ideo, q̄ leges illa in hoc
casu n̄ obligant. // // // // //

149.

q̄ q̄ ex metu gravi die
festo omitttere sacru
n̄ ē peccaminosū.

Ob: 4. Matrimonia et vota solem 11
nia Professionis Religiose sunt invali
da, si fiant ex metu cadente in vi
rum constantem Virum: sed n̄ eēt
invalida, si eēt Vōltria. q̄. M: ē
certa, et quidem de Matrimonijs constat
ex c: cum locū. et c. Veniens 15. de spon
salibus et matrimnijs. Et de voto solemni

150.

R. i.º D. m. sunt invalida ex defectu conditionis requisita.
C. ex defectu Voltrij. N. m.
R. 2. T. m.

N. imò e in questione, utrum jure nã irrita sint.

N. sicut em defacto matrim^o apud Lutheranos matrim^o sine consensu parentum contractus nullus est.

ex Trid: sess. 25. de Regularibus c. 19. u conceditur, ut Religiosi ex metu professi possint intra quinquennium reclamare, si probaverint, professionem ex metu factam, qd sit nulla. Minor em videtur manifesta, nam de matrimonio, et de votum ex nã sua validum e, si Voltrium e go. # ~~6. m.~~ N. Min: ad prob: D. A: o Voltrium, matrimonium et de votum validum e secundum jus nãale. J. secundum jus positivum N. A: vel sub D: Validum e, nisi a jure ~~est~~ positivo Eccliaastico invalidetur. C: si invalidetur. N. A: C:

151. Ejusmodi matrimonia et vota solennia Religiosorum ex metu facta, n sunt ideo invalida, qd n sunt Voltria, qd a jure Eccliaastico annullantur, sive qd deest aliqua conditio per dispositionem juris essentialiter requisita. Potest am Ecclia ponere quasdam conditiones sine quibus vota aut matrimonia n sint valida, quamvis sint Voltria, inter quas e, ut fiant sine metu. Sicut em in matrimonio aliam statuit conditionem, ut scilicet fiat coram Parocho et 2. l. 3. testibus, ideoqz matrimonium clandestinum invalidum, licet onq Voltrium sit. uti habet in Concilio: Trid: sess. 24. de Reform: c. 1. de his plura suis locis.

152. Ob: 5. Eadem actio n potest simul esse Voltria et involtria, sicut idem ho n potest simul esse rationalis et irrationalis: go l. 1.º l. 2.º assertio pars e falsa. R. D. A: eadem actio n potest simul esse Voltria et involtria eodem modo, eodem gradu, et sub eadem raone. C. diverso gradu et raone. N. A: C: Eadem go actio n potest esse voltria simpliciter, et simul em involtria simpliciter, Bene tñ potest esse voluntaria simpliciter, et involtria secundum qd. Ad raonem H: N. paritate. nam ho nunquam potest esse irrationalis, qd e de ejus eentia, ut scilicet sit rationalis: atque

De a^gentia alicujus actus, ut ille
essentialiter Voltrius, sed p^o e^o nunc
oltrius, nunc involtrius pro diversita
e circumstiaru ipsi actui conjunctaru,
secundum quas idem actus quam diversi
atem idem actus Voltri p^o placere et siml
em duplicere.

Instabis. q^o fit volenter, n^o fit nolenter. 153.

supra illud anselmi lib. de lib. arbit. c. 6.
invitus nemo p^o velle, q^o n^o p^o nolens velle.

sed q^o fit ex metu, n^o fit volenter, q^o n^o fit
nolenter. q^o fit n^o e^o i^o Voltrium siml et
involtrium. R. D. m: ut prius. q^o fit volen
ter simpliciter, n^o fit nolenter simpliciter.

C. q^o fit volenter simpliciter, n^o fit nolen
ter secundum q^o. N. m: q^o:

Ob: 6. idem ignis n^o p^o in eodem s^o s^o siml ca^o 154.

lorem et frigus caere: q^o idem metus n^o p^o
eundem actum siml Voltrium et involtrium
caere. R. T. totum. sed N. suppositu, q^o me

ter quibus caet involtrium, q^o actus talis ex metu
in factus jam fuit contra inclinacionem agen
tis, et q^o fit agenti involtrius, antequa
metus adesset; q^o n^o primu tunc redditur in

validu voltrius, quando metus ad e^o, ut patet ex sape
ber indico exemplo de mercatore p^o. Unde nostra
c. assertio n^o e^o intelligenda, q^o metus caet Vo

luntariu et involtrium, sed t^o q^o caet
e^o Voltrium, qui ex alia raone e^o voltrius et
involtrius: adeo q^o fit caa n^o quidem phyca
et efficiens, sicut ignis respu caloris, sed
solum moralis et impulsiva, ob quam Vo
luntas ponat actionem, q^o faciat id, q^o alias
absente metu n^o fecisset.

Ob: 7. si opus factum ex metu e^o involun, 155.

arium s^o s^o q^o, em tunc em attribio, seu
olor de peccatis ex metu gehenna conceptus
e^o involtrius s^o s^o q^o. sed hoc e^o falsum sic e^o mala, q^o falsum e^o. q^o.

q^o. m: e^o clara. R. m: prob: si attribio e^o secundum q^o
involtria, tunc s^o s^o se conderata displi
ceret, et absente metu n^o fieret: atqui sic
e^o mala, et pernicioza, cum ut sic iuxta

Eodem m

155. Ob: 7. si opus factum ex metu est involuntarium secundum quod, tunc est attritio, seu dolor de peccatis ex metu gehenna conceptus est involuntarius secundum quod: sed attritio non potest esse voluntaria secundum quod. qd. m. est clara. Min: pro si attritio est involuntaria secundum quod, tunc illa secundum se considerata displiceret, et non fieret, si metus gehenna abesset: sed non potest esse, sic est attritio ex timore pure servili concepta est mala, et ut ait Lutherus hominem potius peccatorem, quam justum efficeret, quod tunc expresse Concilio Trid. repugnat sess: 6. Can. 8. et sess: 14. c. 1. qd. Eodem modo potest fieri argumentatio ad observantiam legis ex timore inferni: ad hanc Objectionem, quae multis videtur satis difficilis, omittis variis aliorum Resolutionibus, R: 1. D. m: si opus factum ex metu est involuntarium secundum quod, tunc R: 6. si non est opus factum ex metu R: N. m: nostra assertio non debet ita Universaliter intelligi, quasi verum est id quod ex metu fit, debet necessario esse involuntarium secundum quod, potest est contingere, quod aliquid ex metu factum nullo modo sit involuntarium, ut si

q et non ludendum,

NB. Item si quis ex metu ebrietatis abstineat à potu, ex metu peccandi devitet occasiones, ex metu per versionis fugiat consortia haereticorum &c.

Petrus v: 9. quis indifferens, et aequaliter spreus ad ludendum et metu gravis mali doigetur ad ludendum, in hoc casu, cuius lusus Petro nullatenus displiceat, nullo modo ei erit involuntarium, licet ex metu prove-niat: sed intelligenda est in sensu ordinario quod scilicet: ex metu facta ordinariè et plerumque sunt enim secundum quod involuntaria. Et hoc modo enim explicandus est S. Thomas. unde

156. R: 2. aliter D. m: si opus factum est tunc enim attritio est voluntaria involuntaria secundum quod, si adsit voluntas conditionata quod nolle elicere attritionem, si metus gehenna non est. NB. C. si non adsit talis voluntas R: N. 7. Quod si quis ita est constitutus, ut omnino nolle attritionem elicere nisi metu poena infernalis

NB. sicut fit in projiciente merces in mare.

q Caterum si qd bonum facere, legem aut precepta servare &c.)

~~compelleretur, tunc est secundum quod involuntaria, adeoque in se displicens considerata displiceret, atque sic esset pura servilis et mala, non hominem non justificaret, sed magis peccatorum reddens. si autem tam perverse constitutus non sit, ut ei attritio in se displiceat, tunc nullo modo erit involuntaria, emsi sic et nunc ad illam eliciendam per metum impellatur: atque sic erit bona et saluberrima. Verum de hoc plura in tract. de Penitentia.~~

compelleretur, atque adeo si metus gehennae esset causa finalis et proxima, ob quam attritionem eliceret, legem servaretur: tunc attritio ex tali metu ~~metu~~ elicitam atque mala esset, et hominem non justificaret, sed potius magis peccatorum redderet; sic enim homo solam penam timeret super omne malum, ac seipsum et proprium commodum amaret super omne bonum, quod repugnat Charitati divinae: at vero si metus esset causa secundaria attritionis, adeo, ut quis illam aversaretur non quod in se, quatenus delectatio peccatorum est, sed solum quatenus difficultate aliqua aut molestiam secum habet conjunctionem, quam idcirco subire nollet, nisi ad metum gehennae exstimularet, tunc ~~haec~~ attritio non foret vitiosa, sed honesta et laudabilis. atque hoc commendatur a Concilio Tridentino. Verum de attritione plura in tract. de Penitentia.

~~Ex dictis colligitur, quomodo metus non tollit voluntatem, ut probatur attritio illud aliquo modo minuit, et quidem vel magis, vel minus, pro diversitate majoris vel minoris mali, quod timetur.~~

Pro complemento hujus questionis observandum est primo quomodo opus factum ex metu sit simpliciter voluntarium, ut dictum est, attritio illud voluntarium aliquo modo minuitur, si habeat sit mixtum cum involuntario: et quod in tantum aliquo est involuntarium, illud displicet voluntati, ideo eo magis vel minus minuitur

et in quatenus

Voltrium, quò magis l minus actio alicui
qua ex metu facta agenti displicet.

158. Observandum 2. Metu gravem, praesertim
poe nonnquam ee tm, ut hois raonem adeo
purbet, ut ille n amplius faciat, qd agat
q in subita et inopinata hostiu irruptio
hostiu, oia incendio devastantiu, et hois
imaniter tractantium facile continge
re poet. quo casu metus onò tolleret vo
luntarium; hoc e n minus dependet
raone, quam à Volunte; debet adeo
debet fieri cum cognoce illis, qd agitur.
sed si ras penitus turbata e, n pot fieri
cum cognoce illius, qd agitur. go.

Questio 8. §. 13. §.

An, et quis metus excuset à pecto!

NB. Cum peccm sit transgressio
legis, ideo observandū e,
triplicem dari legē. scil.
naalē. positivā dīā, et posi
tivā hūā, eamq; Ecclia
sticā, et politicā. §.
NB. tam Eccliaistica, quam
Civilē.

159. Affertio. 1. metus gravis plerumq; excuset
à pecto in ijs, qui sūt precise contra legē
positivā hūā. NB. Probat, qd lex mere hūā
ordinarie n obligat cum piculo vita, aut
alterius gravis mali. ut dicitur in Tract
de Legibz. Deinde constat ex praxi et cons
sensu Fidelium, neminem teneri ad j. j. j.
ad auditionē Missae, ad recitandum brevi
rium cum gravi piculo Valetudinis, aut
alterius gravis mali. et sumitur ex Reg.
Juris 6.ª in 6. qua dicit, neminem ad impos
sibile poe obligari; qd am valde difficile
e, et n nisi cum piculo mortis aut al
terius gravis mali fieri pot, moraliter
impossibile censetur. go.

160. Ad metū levē qd attinet, valet conē Jurispr
ritorū apōma: Vani timoris justa excu
sāo n e. unde metus levis n excusat à pecto

161. Dixi 1. metū gravem à pecto excusare
plerumq; n fieri, nam lex hūā in quibus
dam casibus pot et solet tam per se, quam
per auidens obligat em cum piculo vita
1.º quidem, si id, qd agitur ex metu, hic
et nunc l fiat cum scandalo, vel

NB. multo magis cum piculo
alterius gravis mali.

edundet in contemptu legis, et Religio-
 nis Catholicae. Exemplum habemus in eo,
 qui comoratur inter haereticos, si e talis die
 jejuni comedit carnes, et non audit sacrum,
 ne agnitus Catholicus grave periculum, et
 damnum incurrat, excusatur a culpa:
 at vero si comestio carnis illi propone-
 retur in contemptu Religionis, aut ad
 professionem sectae haereticae, ut si viri
 diceretur: quisquis e aversus a fide Pa-
tristica, nobiscum carnes comedit:
 tunc lex haec obligaret, et Catholicus
 teneretur cum certo vitae periculo a
 carnibus abstinere: quod in his circum-
 stantibus carnes comedens ipso facto si-
 dem negaret, quod e intrinsece malum,
 et in nullo casu licitum. unde lae-
 dabilissime fecit in Vet. Test. Elea-
 zarus, qui mortem potius et marty-
 rium subire voluit, quam contra pra-
 ceptum cum scandalo carnibus por-
 cinis vesci. ut legitur 2. Mach. 6.
 Propterea em S. Aug. dixit lib. De bono
 Conjugij c. 16. satius e fame mori,
quam idolothytis vesci, putua cum
 scandalo, et religionis contemptu.
 Lex haec ad non obstante quovis
 mala metu ad sui observacione obli-
 gat, si versetur circa bonum commu-
 ne, quippe quod praeponderat bono privato
 alicujus hominis in particulari.
 Unde quaecumque ex legis haec majus
 Republicae bonum speratur, lex ejus
 neglecta majus malum civitatis
 timetur, quam estimari debeat
 periculum, et dispendium vitae, fam-
 fame, et fortune unius hominis, pro
 obligabit, em cum presentissimo
 vitae periculo, aut alterius
 gravis mali pro: ~~***~~ q periculo.

At imò tunc ipsa lex
 naturalis obligaret.

NB. em̄ cum evidenti vita
discrimine, obsp̄sa
tum lucrū d̄arum.

NB. 3.º si respiciant conem
ritum Eccl̄ie, sp̄ obli
gant q̄: unde n̄qm̄ licet
Laicos conicere sub utraq̄
sp̄e, neq̄ sacerdoti, vinū
sine aqua admixtione con
secrare q̄.

Hinc si sumus Pontifex alicui sacer
doti injungat, ut fidem paganis pro
dicet: si Episcopus Parocho, Prin
ceps Medico ~~in~~ prohibeat, ne tempore
pestis aufugiat: si ille oves, iste agro
tempore pestis deserat et aufugiat: s
dup̄ militi precipiat, ut stationē
suam seruet, praesidiū sibi comif
sum tuear, hostem, aggerem, murū ag
grediā q̄: teneat obedire em̄ cum
evidentissimo mortis, l̄ mutilatōis
periculo. NB.

163. Dixi in assertione 2.^a metum gravē
excusare in ijs, quae sunt praecise
contra legem positivā: in ijs ē,
quae sunt contra legē naturalem, quae
adeo ex se, et natura sua intrinsicē ma
la sunt, ut v. g. mendaciū, odiū Dei, a
negatō fidei, blasphemia, injuriū, ido
lolat̄ria, homicidiū injustum, furtū,
detractio, adulteriū, pollutio et for
nicatō Volūta q̄ quamvis gravis me
tus minuat, n̄ tñ tollit peccatū: adeo
ut teste S. Aug: in psal: 5. neq̄ pro
tuenda vita propria, l̄ aliena li
citur mentiri. Lex ē naturalis in ijs
quae sūt intrinsicē mala, sp̄ et pro sp̄ ob
ligat q̄: ex tract: de legibz.

164. Quod am̄ in tali casu metus gravis
saltem minuat peccatū, colligitur ex illo
com̄i th̄logorū et Juristarum. axiomate:
metus gravis excusat, si n̄ à toto, sal
tem à tanto. hoc ē, gravius peccat,
qui sine metu, quā qui ex metu
peccat. q̄ em̄ ē intelligendum de ijs
quae ex metu fiunt contra legem
positivam tam d̄nam, quā h̄nā.
Et ratio ē, q̄ in t̄m̄ minuitur peccatū

n qm minuitur Voltriu: sed per me
am ordinariè minuitur voltriu,
cum id qd ex metu fit, plerumqz sit in
voltriu secundum qd. go.

Conformar ex eo, qd ex metu facta mo 165.

vent ad comiserationem, qua sine metu
facta potius moverent ad indigna-
tionem: qd am movet ad comiseratione,
tanta malia et culpa habere n' pot,
qstam hbt id, qd movet ad indignat. go.

Hic tñ notandum è, metu gravem raro, 166.

Et nqm ita minuire culpam, ut ex
pacto mortali fiat veniale.

Assertio 2a. In ijs, qua st precise con 167.

tra legem positivam dnam, raro quide,
sed tñ aliquando metus gravioris mali
excusare pot à peccato. Hic è, qd leges dna

167. qd plerumqz st contra legem
naturalem.

in Vet. test: n obligabant cum piculo vi-
tae circa observacionem Sabbathi, abstinem-

168. Suar: Vasq: Lessig:

tiam à sanguine, carne porcina etc. ut
testar D. Th: i. 2. q. 100. a. 8. 16. go multo

minus leges dna obligabunt cum piculo
vita in nov. test: cum lex Vetus fuerit

negs lex dura, quam Petrus vocat jugum, qd nec
patres nostri, neqs nos portare potuimus.

act: 15. b. 10. Lex am nova ab ipso met
christo vocetur jugum suave et onus leve.

matth: 11. d. 30. quomodo am pot è jugu
suave et onus leve, si fir et in oibus

casibus em cum presenti vita piculo ad
tui observacionem obligat? Deinde em

ipsemet Christus matth: ix. a. excusavit
discipulos spicas vellentes et comedentes

die sabbathi, pposito exemplo Davidis,
in alioru ciboru defectu comedentis pa-

nes propoiois, quos alioquin ipsi n' li-
cebat comedere vi precepti dni. sed
Quares. quandonam go leges dna em 168.
presente gravis mali piculo obli-
gent, quandonam vero n' obligent?

R: leges dñe, si respiciant præcisè bonum
privatum et particulare ipsiusmet
operantis, n̄ obligant cum periculo gravi
mali. Hinc nemo tenet ad Confessione
moraliter integram, ad illam Coniunctionem
promittendam, ad observacionem voto
rum simplicium p̄. casu quo illa sine
gravi malo fieri n̄ possunt.

169. Quodsi tñ leges et præcepta dñe respi-
ciant bonum com̄e, n̄ licet ea trans-
gredi, etsi periculum sit incurrendi gra-
vissimū malum. sic n̄ licet ob metum
mortis frangere sigillū Confessionis, sa-
cramenta administrare sine debita
māa et fōa, consecrare in unica
tñ sp̄e p̄. q̄ huiusmodi leges ordinantur
ad bonū com̄e totius Eccl̄ie.

170. Dices. metus gravis n̄ excusat à peccato
in māa for. furti: sed furtum ē contra
legem positivam dñam; ē ē contra
7. præceptum Decalogi. gō. R: 1. T. M.
D: min: furtū ē contra legem dñam
et s̄m̄l̄ em̄ contra legē nāalem. C. ē con-
tra legē dñā præcisè p̄. N. Min: R: 2.
aliter D: min: furtum ē contra legem
dñam, qua respicit bonū com̄e. C. quo-
tñ respicit bonū privatū alicuius, hoc
in particulari. N: Min: q̄ am̄ ē con-
tra legē nāalem, l̄ positivā versan-
tem circa bonū com̄e, n̄m̄ ē excu-
tabile à culpa, etsi id ex metu gra-
vis mali fiat. Verūm hoc fusius ex-
plicātur in tract. de Legibus.

171. Quæres 1.º an metus excusans à culpa
em̄ excuset à pena? R: quacumq̄ ra-
one metus excusat à culpa, ead̄ ead̄
sive in toto, sive in tanto, eadem
raone em̄ excusat à pena tali cul-
pæ decretā, l̄ decernendā. Imò qui
ex gravi metu mortis, infamie
transgreditur legem, l̄ præceptum

celia, quamvis licet in maa, alias
 in a lege naali prohibita, a peccato
 mortali non excusetur, n̄ tñ incur
 it censuram forte annexam. Ut
 si quis gravi metu contrahat, et
 consumet matrem cum consanguinea,
 incurrat excommunicationem in jure la
 lam. Clement: unica. de consang: et
 affinit: R̄o e, q̄ ad censuram requi
 ritur Contumacia et contemptus sal
 tem interpretativus: qui am ex gravi
 metu peccat, alioquin n̄ peccaturus, quam
 vis adhuc verè peccat, n̄ tñ p̄t censi con
 tumap, aut ex contemptu Ecclesiastica
 potestatis delinquere, sed potius ex
 mera infirmitate. q̄o.

Suarez 2: quid sit metus reverentialis, et 172.
 an em̄ iste excuset a peccato? R: metus
 reverentialis dicitur, quo filius timet q̄ quis
 offensionem p̄sona l̄ p̄sonarum, cui
 quibus reverentia debetur. v. g: quo
 filius timet offensionem Parentum,
 pupillus tutorū, servus Principis Dni, upot
 mariti, subditus Principis, Monachus
 Praebati, Clericus Episcopi &c. Hic metus,
 quamvis scdm se consideratus gravis n̄
 sit, atq; in foro ext̄no levis censeatur,
 revera tñ sapissimè gravis fieri p̄t, si
 nimirū prudenter et r̄onabiliter timear
 aliq̄ malum grave, v. g: offensio diu
 # rigida tractat̄o, exhereditat̄o,
 denegat̄o mediocr̄ ad statu aliquè amplex
 tendum, aut officii impetrandum neffa
 a superiorū &c. Hic timor reverentialis p̄rie
 talis n̄ e Verecundia et pudor, qua si quis
 filijs respectu Parentum, upot̄i respa
 mariti p̄inet. Unde ad metum
 reverentialem n̄ sufficit, q̄ quis pro
 pudore et reverentia n̄ audeat contra
 dicere praecipienti, sed requiritur,
 ut aliq̄ malum timeatur.

N3. Ita Laym: Sproet, Suarez,
 et alij cum Covino sententia.

Et amissio Paterni affectus,
 # ex qua malū grave sequi
 providetur,

173. Ad alteram quaesiti partem q̄ attinet,
q̄ attinet, utrum nimirum talis metus
excuset à peccato? R: metum Reverentialem
ordinarie excusare à peccato, quando per
eum timetur aliq̄ malum grave, sec
verò, si timear malum dundapat leve.
q̄ intelligendum è in ijs tm̄ casibus, in
quibz em̄ aliq̄ alium quemvis metu
gravem excusare diximus supra: in
illis è casibus, ubi nullus on̄o metus
excusat, nec reverentialis excusabil.
Hinc si servus ex mandato sui Dni al
tunc aliq̄ faceret contra lege Ecclesia
ficam positivã v. g. si sine necessitate
die dominico servititer laboraret, pra
cise ob metum, ne alioquin male tra
ctaretur, aut forvis oculis aspiceretur
n̄ p̄terea excusaretur à peccato: q̄ forvis
oculis aspicere, aut aliquo modo tractari
n̄ sunt, nec in aestimãone morali cen
sentur è mala gravia, nisi forte n̄
rigorose aut on̄o tyrannice tracta
retur, l̄ aliud quoddam grave malum
inferretur, q̄ ipse declinare n̄ p̄ct,
tunc è n̄ cet̄ dubium, quin talis metus
peccato excusaret. In praxi am̄, q̄o
aliq̄ peccatum debeat dici grave, et
quandonã leve, id l̄ maxime dignos
cendum è iudicio prudentum, utpote
q̄ in rebus moralibus sp̄r è maximi
momenti.

174. Idem dicendum è putant aliqui de pe
cibus importunis, saepius repetitis ab ijs
quibus reverentia debetur: dicunt è va
de molestum è, hos preces sp̄r sustine
re, et ex continua repugnãa time
ri p̄ct, ne ille, à quo preces fiunt,
et cui reverentia debetur, se offen
sum ostendat. Hoc tñ ego n̄ Urfliset
sed tunc tm̄ Verum è censeo, q̄o ille

q̄ durius

malum

in reverentia debetur, minatur, & alias
nobilitate creditur, malum aliq^d gra
se illi inferre velle, nisi precibus
se factis acquiescat.

Alteru^m q^d attinet ad vota, jurata, ma-
trimonia, et contractus ex metu in-
tos, an et quomodo illa sint valida,
id ex instituto pertractatur in suis
proprijs locis.

Questio 9^a [14:]

Caput. 3. De Concupiscentia.

Utru^m concupiscentia tollat, et
saltem minuat Voluntatem.

¶ 1. per Concupiscentia^m hic nil aliud intelligi, 175.

quam passionem quandam, seu vehementem
inclinationem appetitus sensitivi in aliq^d
Obtm^e hic et nunc apprehensu^m ut bonu^m,
jucundum, utile, delectabile, lucrosu^m &
sive deinde hoc Obtm^e consistat in p^rsecutio^e
boni, sive in aversione a malo: sive sit
naturaliter bonu^m, sive moraliter malum.

¶ 2. duplex autem solet assignari Concupiscentia, an 176.

1. excedens nimirum, et q^ds. Concupiscentia antecedens
qua invitata, et allicita voluntatem ad
op^randum, sive qua antecedenter ad oem
actum Voluntas expurgens, impellit Volentem
ad actum bonu^m & malum; ta^m quicq^s adeo

dignus meriti, nec demeriti capax est. talis

si in te naturaliter expurgat vehemens
appetitus cibi, qui deinde te allicitat

ad violandum jejunium. Concupiscentia q^ds

qua non invitata voluntate, sed quam potius

ipsamet Voluntas excitat, ut ad promptio-

em op^ratione inserviat. ut si quis in se

ipso excitet magnu^m misericordie affectum,

quo alliciatur ad succurrendum pauperi.

¶ 2. Concupiscentia antecedente rarissime q^dm, 177.

sed t^u aliquando p^otest ee tantam, ut pe-

nitus tollat et auferat oem usum raris,
inducatq^s haem quasi ad statum amen-

¶ 3. qua non antecedit,
sed subsequitur actu
Voluntatis.

Nb. Huc spectant motus
primo primi ¶:

Nb. adeoque est effectus
Voltrij.

aliter, quam solent bestia in rabiem
actu. Nb ut cum quis ex nimia concupiscentia
ira aut vindicta absq[ue] ulla deliberatione
et advertentia ad malitiam sui actus,
ad legem prohibentem, caro quodam et
hementissimo impetu feratur et ru-
piatur ad occidendum inimicum.

178. Nb. 3. n[on] est questione hic de concupiscentia
ip[s]e, qua quis sponte et libere ex-
citatur in se ip[s]o, hoc est nec Voltrium,
nec involtrium ca[us]at, sed Voltrium
jam in agente supponit, Nb et ut ait
S. Th. est solummodo signum et indicium
quod procedens actus Voltris, a quo
concupiscentia excitatur, fuerit intensior
et ferventior. Neq[ue] em[en]datur quod queritur de
concupiscentia antecedente, qua uno tollit et
aufert iudicium et advertentiam rationis, de
hac est n[on] dubium, quin tollat Voltrium,
cum tollat usum rationis, qui essentialiter
ad Voltrium requiritur. Sed hic t[ame]n
queritur de illa concupiscentia antecedente,
qua n[on] penitus aufert, sed relinquit in-
operante usum rationis talem, qui suffi-
cit ad bene et male agendum moraliter,
utrum nimirum actus ille, qui
ex tali concupiscentia factus est, sit vo-
luntarius, involtrij, l. mixtus ex utroq[ue]

179. Nb. 4. In actu morali duo precipue con-
siderari possunt, scilicet: 1. rationem Voltrij, in
quo actus precise fit a voluntate iuxta
eius inclinationem. 2. rationem liberam
quod nimirum actus ille provenit a Volte
inoffense, et ad utrumq[ue] oppositorum
equaliter inclinatum ¶: his jam
prorotatis sit

180. Assertio. 1. Concupiscentia antecedens per se lo-
quendo ne quidem secundum quod involtrium
causat. adeoque quo ex concupiscentia fiunt,

sunt mixta, sed precise Voluntas. Ita
 probatur, quod Voluntas nullo modo aversatur, eiqz
 nullo modo displicet, illud nullo modo potest esse
 involvitur: sed quod fit ex concupiscentia, Vo-
 luntas nullo modo aversatur, neqz ei ullo
 modo displicet, cum Voluntas proponatur ut
 bonum, jucundum, delectabile &c. qd.

Dixi tamen, per se loquendo: per accidens 182.
 est fieri potest, ut qui agit ex concupiscentia,
 aliunde cum dolore et tristitia, et cum
 quadam Voluntas aversione, sicqz ex parte
 involvitur operetur. V: g. est aliquis avarus,
 qui delectatur potationibus, sed videt res
 absumi facultates, quas libenter pos-
 sideret. hic cum delectatione quidem
 heluatur, nilominus tamen aliqualis se
 adjungit tristitia, qua actum illum
 secundum quod involvitur reddit. quod vero
 involvitur istud non ex ipsa concupiscentia et
 delectatione potus, sed aliunde nimirum
 ex profusione facultatum provenit, ideo
 huic actui per accidens involvitur
 accedere dixi.

Notandum tamen est, involvitur hoc non 183.
 requiri in illo actu, quem Voluntas per se
 ac primario intendit, sed tamen in illo, quem
 ut medium ad illum assequendum eligit
 et assumit. sic in producto exemplo in
 voluntarietas illa non occurrit in ipsa hel-
 uatione et in ipsis potationibus, utpote quas
 Voluntas per se, et quidem cum jucunditate
 ac Voluptate intendit, sed in pecuniarum
 profusione, quam Voluntas non per se inten-
 dit, sed tamen per accidens, quoniam nimirum hoc conducit
 ad assequendum id, quod per se fuit intentum:
 nam Voluntas in hoc casu non ipsas potationes,
 per se intendit, sed sumptus pecuniarum
 aversatur. qd.
 Aliud exemplum habes in illo, qui ex

22 qui ex vehementi amore erga puellam
 22 dat ipsi dota magnam, qua tñ cum aliquo
 22 Diffidentia dat ppter amorem pecuniarum

184. Affertio 2ª quomvis Concupiscia antedñs auget Voltriu in raone Voltrij, minuit tñ illud in raone liberi. Ita iteru couis cum S. Th.

185. Prob. 1. pars. eò magis auget Voltriu in raone voltrij, quò majorè inclinacoe, com placentiã, fervore et impetu Voltas fertur in Obtin: Sed per Concupiscia longe majori inclinacoe fertur in Obtin concupitum, quam sine illa. gò.

// Unde clarius sic pò pponi: quo magis aliquid placet, eò magis eò Voltrium. Sed. gò.

186. Prob. 2. pars. Illud minuit Voltriu in raone liberi, qd minuit Voltis indiffrentiam sed Concupiscia antedñs minuit Voluntatis indiffrentiam. gò. M: patet, in hujusmodi eò indiffrentia consistit liberu. Min: prob: illud Voltis indiffrentiam minuit qd Voltis magis ad unã, quam ad oppositam partem inclinab: Sed Concupiscia magis Voltis magis ad unã, quam ad oppositam partem inclinab, scil: ad prosecutione illius qd concupiscit. gò.

NB. quo magis aliquid eò Volitum, et quo magis illud

NB. n eò pò minui species, nisi mutetur et genus minuetur et genus in specie eò naturaliter inclusum.

q et adaequatè sumptu,

187. Dices. n pò minui liberu, nisi minuar et Voltrium. gò l n augetur Voltriu, l n minuitur liberu. R. N: A: l D: n pò minui liberu adaequatè et in concreto sumptu, nisi minuar et Voltriu. G: n pò minui liberu inadaequatè et in abstracto sumptum, nisi: N: A: liberu in concreto qd nius includit em Voltriu dicit duo, scil: dependentia à Volte juxta ejus inclinacoe. et indiffrentia Voltis: liberu am sumptu inadaequatè et in abstracto precise tñ dicit indiffrentiam et ad aequalem Voltis proportionè ad utramqz partem. quare

minuitur liberū adquatē sumptum
tam quoad rāonē Voltrij, quā quoad rāo-
nem liberi, tunc diminuto libero, em
minuitur Voltrium, n̄ verò quando li-
berū tm̄ minuitur in rāone liberi.

Proterea ut infirmitas argūti magis
constet, sic Retorques, quando tollitur
liberū, em tollit Voltrium. Sed in
amore beatifico tollitur liberū. q̄
et Voltrium, q̄ scdm̄ oēs falsum ē.

Quares 1. cum Concupiscia antus minuat 188.
libertem, an em̄ minuat peccm̄? R. affirmatē.
Rāo ē, q̄ in tm̄ aliq̄ ē p̄ peccm̄, in q̄tm̄ illud
ē liberū, cum peccm̄ n̄ sit, nisi liberū sit:
q̄ quò magis ē minus aliq̄ ē liberū, eò magis
ē minus erit peccaminosum; q̄ster si peccm̄
com̄ minuitur liberum, em̄ minuitur peccm̄.
Proterea q̄ ex Concupiscia fiunt, peccata
infirmitatis, n̄ malitia vocantur.

Quares 2. q̄ censendum sit de actibus Vir-
tutum, quos elicerunt hoēs sancti cum
summa facilitate, suavitate, affectu et
fervore intensissimo, an scilicet isti fue-
rint p̄pter piam affectionem et concu-
piscenciam minus liberi, ac q̄ster
minus boni et meritorij? R. licet ejus-
modi Virtutū actus fuerint subinde
ob datam caam̄ minus liberi, potuerunt
tm̄ ex alio capite magis ēē moraliter boni
et meritorij, scilicet p̄pter durāonē et inten-
sionem actus, et p̄pter grādū sanctifican-
tem, quam sancti habuerunt q̄.

Questio 10. | 15. |

Quid, et q̄plex sit ignorā?
Ignorā in gēe definitur carentia scientie
in s̄cto capaci. dicitur 1. carentia p̄re,
scilicet: n̄ in habitus demonstrativi, sed cu-
juscunq; cognitiois et notitie, v. g. legis, ob-
ligationis, facti, circumstantie q̄. Dicitur 2.
in s̄cto capaci: si ē s̄ctm̄ aliq̄ ex se
et nāa sua sit incapax ad recipiendam

Ab. l. sic: quando minuitur albu,
minuitur coloratum. q̄:

q̄ peccata,

189.

Caput 4. De Ignorā.

190.

Ab. l. m̄re negativa, l. p̄ri-
vativa, l. p̄ve dispositiois,
ut infra dicitur.

Ab. et quidem p̄re p̄r

Ignorantia in ge[n]e[n]e nil aliud e[st],
quam carentia sci[ent]ie, aut
cujuscunq[ue] cognitionis vel
notitie. Hujus Varie sunt
Species; nam 1.º

carentia sci[ent]ie in subto l
per se, et ex na[tu]ra sua, l sal-
tem hic et nunc, et pro pro-
senti statu incapaci, et in-
epto ad habendam aliqua[m] no-
titi[am]. ut ignorat[ia] Dei in
lapide, bruto, infante, dormi-
ente, amente.

¶ carentia sci[ent]ie in subto ex na[tu]ra
sua capaci ad habenda[m] illa[m] no-
titi[am], qua[m] caret, ut si ho[m]o ad-
ultus nesciat, qua[m] scdm[odum] statu[m]
suu[m] scire pot[est] l deberet.

NB. Error e[st] actus illicitus as-
sentientis falso, l dissen-
sientis vero. falso esti-
mato vero, vero estima-
to falso.

¶ raone Obti

NB. l consuetudine[m] vim
legis habentem

sci[ent]iam, cognitione[m] l notia[m], n[on] debet, nec
dici proprie loquendo ignorans. unde quan-
do in ligno l lapide datur carentia sci[ent]ie, n[on]
pot[est] ei competere ignorantia, cum n[on] sit subto
capax recipiendi uba sci[ent]ia[m] aut notitiam.
¶ Contra vero infans pot[est] dici laborare
ignorantia, q[ui]a em[er]si pro tunc sit subto
adhuc incapax tam sci[ent]ie, quam alte-
rius notie actualis, att[er] ibi capacita-
tas n[on] e[st] int[er]fecta, ex defectu alicujus
essentialis requisiti, sed tm[en] ex defectu
dispositionis: nec per se, nec pro sp[iritu]
incapacitas dar[et]ur in infante. Itaq[ue]
illud e[st] subto capax sci[ent]ie l notie, q[ui]s
et ignorantia q[ui]a h[ab]et subto.

¶ 191.

Ignorantia multas h[ab]et species. 1.º e[st] dividit[ur] ra-
tione subto in negativa[m], privativa[m], et positi-
vam. negativa l: qua[m] em[er]si ignorantia pura
negatio[n]is, aut simplex nescientia vocari
solet: e[st] illa, qua quis ignorat id q[ui]d
scire n[on] tenetur, et forte per hoc et
nunc ne pot[est] quidem scire. ut si rusticus
nesciat eam eclipsis. Ignorantia priva-
tiva, seu mera privatio[n]is e[st], qua quis igno-
rat, q[ui]d scire deberet. ut si medicus igno-
ret statu[m] morbi in egro, si religiosus igno-
ret modum meditandi, si confessorius igno-
ret causas reservatos.

Ignorantia prava
dispositio[n]is e[st], qua quis aliq[ui]d sic ignorat, ut
contra h[ab]eat errorem: sive qua[m] n[on] tm[en]
aliq[ui]d ignorat, sed insuper per errorem
creditur aliq[ui]d e[ss]e verum, q[ui]a tm[en] e[st] falsu[m],
l estimat falsu[m], q[ui]a re ipsa e[st] veru[m]. ut
si quis mendacium e[ss]e illicitu[m] ita igno-
ret, ut credat illud aliquando licere.
si quis nesciat, Christu[m] e[ss]e Deu[m], putans
e[ss]e puru[m] ho[m]inem. si quis ignoret, aal a
se occisu[m] e[ss]e ho[m]inem, putans e[ss]e feram.

192.

Dividit[ur] 2.º in ignorantiam Juris et facti.
Ignorantia Juris e[st], qua legem aliqua[m] sen-
tenti[alem], seu positiva[m], ejusq[ue] obligatio[n]em

anoramus, sive quâ ignoramus, utrum
 sit, l. n. sit lege preceptum l. pro
 bitum. ut si quis Versetur cum epou
 cato, nesciens hoc esse prohibitum. l. si
 quis ignoret passionem Clerici esse sub epou
 catione prohibitam. qd.
 hoc ignorat l. e. Juris naturalis, ut si quis
 ignoret, mendacium esse peccatum. l. Ju
 ris positivi dñi. ut cum quis ignoret,
 baptismum esse necessarium ad salutem. l.
 Eulasticii, ut si quis nesciat, die Veneris
 esse prohibitum esu carnis. l. Civilis, ut si
 quis ignoret, utrum à Principe sit impo
 sita obligatio solvendi tributum qd. :
 Ignorantia facti est, qua n. ipsa lex ejusqz
 obligatio, sed obtem legis ignorat, sive
 est illa, qua ipsu opus à lege preceptu
 aut prohibitum, l. em aliqua illius opis
 circumstantia, ex qua actio moralis quoad
 bonitatem l. malitiam dependet, igno
 rat. ut si quis converseetur cum epou
 cato, nesciens eum esse excommunicatum. l.
 si quis nesciat, an fuisse Clericum,
 quem percussit, qd. Item si quis nesciat, n. q
 quod si am à circumstantia n. dependeat ac
 io in gēe moris, qj tali actioni n. affert
 on = l. difformitem ad rectam rationem,
 tunc circumstantia illa est imptinens ad hoc
 negotium. v. g. si ignoras, an alteru
 aseris in manu dextra l. sinistra. an
 tu percusseris baculo l. arundine, l. ner
 ro, l. stultitiam qd. :
 videtur. 3. raone actus in antecedentem
 em, et concomitantem, Ignorantia an
 antecedens est dicitur illa, ex qua quis ita operatur,
 ut sine ea n. fuisset operatus. talis fuit
 ignorantia Jacobi concumbentis cum
 sibi obtrusa, qua putabat esse Rache
 lem, n. facturum, si fuisset esse suam. Gen. 29.

N. an peccatum aliqd teneat
 confiteri qd.

N. an peccatum aliqd fue
 rit Confessus qd.
 q advertat, n. recordetur,
 hodie esse diem Veneris,
 aut carnem esse qd comedit,
 nam noie ignorantia em
 inadvertentia, incon
 sideratio, oblivio com
 prehensura.

N. seu causa operis.
 N. Hoc est ignorantia
 invincibilis.
 # et consequentia.

antecedens tam respu opus
a se per accidens causati,
quam respu Voluntatis, seu
volitionis interna; q
ignoraa utrumqz procedit.

N. Hoc em e ignoraa in
vincibilis.

q tunc ordinariè

q ordinariè

q de qua mox infra dicitur
q directè, si sit affecta
ta, l indirectè, si sit
crassa seu supina,
ut infra dicitur.

talem em ignoraa hbt Venator, qui hoem
in vepribus latentem occidit, certo existimat
eum ee feram. q si ignoraa n fuisset, et
venator scivisset, homine, n feram, in ve
pribus delitescere, eum n occidisset.

194. Dicit am hac ignoraa antecedens caare
actum Voluntatis, n quidem per se et posit
ve tpm caa physica aut moralis, sed per
se tm per accidens et negativè, tpm caa
ut vocant removens, in qtm nimiru rem
vel fca, qua si adfuisset, actione ex tali
ignoraa facta impedivisset. Dicitur em

195. Ignoraa concomitans dicit illa, qua aliq
ita facimus, ut idipsu per aqz facturi eemus
si illa abfuisset. ejusmodi ignoraa hbt
is, qui capitalem suu inimicu in vepribus
absconditu occidit, certo existimans eu ee
feram, habitualiter tm ita dispositus, ut
quamvis scivisset ee inimicum, eum ni
minus occidisset. unde patet, q talis igno
raa nec per se, nec per accidens sit caa
opus ignoranter facti, sicut e ignoraa
antecedens, sed q illa se tm concomitan
ter hbeat ad ejusmodi actum cum ignoraa
factu, cum opans sit ita constitutus, ut
em sine hac operatus fuisset.

196. Queres. quomodo cognosci poit, an ignoraa
fuerit antecedens, l concomitans? R. cum
arile 3. Ethic: c. 1. quando operantem, rem
ta ignoraa, panitet opis patrati, t signu
e, ignoraa fuisse antecedentem: quan
do vero agens, remotaa ignoraa, n tm non
dolet, sed potius gaudet de actu comisso
tunc signu erit ignoraa concomitantis.

197. Ignoraa qis e, quando operans quidem
e ita constitutus, ut n operaretur, si
ignoraa n adect, atqn illa l studio, l
ex negligentia n vult deponere, qua tm
poit et deberet deponere; unde em dicitur
Vincibilis et Volitaria. Ejusmodi igno
raam hbt is, qui volens comedere carne
affectat ignoraa jejuniy. talis em e, si
quis hoem, quem existimat ee feram, in
caute occidit ex culpata omissione diligentia

am si adhibuisset, hoem ee deprehen-
fret, esto interim animo ita sit comparatus,
si hoem ee sciuisse, eum minime inter-
scisset. Dicitur am hoc ignoraa qss, n quidem
respectu opis seu actus extrin, sed respu vo-
untis et actus intrin, utpote a qua l di-
recte l indirecte dependet, et quam ut effectus
libere Volitus consequitur.

Dividit 4: raone Volitii in Vincibile et in 198.
vincibilem.

Ignoraa invincibilis, si spectetur pure phy 11
sic, et precise quoad vim nois, e, quo 11
superari n pt, sive e illa, qua ignorar aliq, 11
nullo modo sciri pt, ut si quis ignoret, 11
quot guttulae aqua sint in mari, quot 11
hoes in mundo: Vincibilis e, quo su 11
pari pt, emsi n debeat, sive e illa, qua quis 11
aliq ignorat, q qm scire pt, sed tn illud sci 11
re non tenetur. ut si quis ignoret, quot au 11
rei sint in crumena, quot rotulae in se 11
estra: Sed ista tinnoru in hoc sensu 11
pure physio explicao ad nostru institu 11
tum profus imptinens, et nullius mo 11
menti e, cum nil conducat in ordine 11
ad mores. 11 11 11 11 11 11 11 11 11 11

igitur in sensu morali, prout dicti 11
curri couiter a thlgis sumuntur, 11 11

Ignoraa invincibilis, quo em vocari solet
inculpabilis et involvria, e, quo superari
hic et nunc n debet, n pt: sive e illa, qua
quis aliquid ignorat, q hic et nunc n pt
scire saltem moraliter, hoc e per eam di-
ligentiam, quam in his circumstis obligat
tenere adhibere: l si pt scire

Utpote q l nqm venit in mentem dubi- 11
tare cogitare l dubitare de tali re; 11
l emsi in mentem venisset, tn morali 11
et ordinaria adhibita inquirendi dili- 11
gentia cognitio Veritatis acquiri non 11
potuisset. 11 11 11 11 11 11 11 11 11

sic si quis solus epistens apud agrotu
die festo, ignores, an licite pot
omittere sacrum, neminem am habeat,

199.

q superari

Ab. neq; em ob nimia pplexita,
tem se ipsu resolvere pot.

quem hac de re consulere pot, dicitur
horare ignoraa invincibili, q; ignorat al
quid i q; hic et nunc, et in his circumstij
fure n; pt. Ob eandem raonem dicitur habere
ignoraa invincibilem ille, qui in aliqua
gilia nulla habitaa cogitaone, advertentia,
suspicione de jejunio, bona fide pro festa
culo absunit reliquias carnis, pridie asser
vatas;

200. Ignoraa vincibilis, qua em dicitur culpa
bilis et Voltria, e, qua supari debet et
pt: sive e illa, qua quis aliquid ignorat
q; debet et pt scire per eam, quam hic
et nunc tenetur adhibere diligentiam
sic si quis egrotanti assistens die festo,
ignoret et dubitet, an hic et nunc pot
et debeat neglectaa missaa egroti inser
vire, an vero neglecto infirmo facru au
dire. talis am facile et sine gravi incom
do pot Parochum, l alium Virum doctu
adire, a quo erudiatur, ille in hoc casu
n; amplius laborabit ignoraa invin
cibili, sed vincibili, q; ignoraa fut
per diligentem Veritatis inquisitionem n;
tm facile pt, sed em tenetur deponere et
superare.

// Similiter si quis in legitima etate ad
// Jejunium Eccliaasticum requisitaa consti
// tutus et inter viros doctos habitans,
// ignoret et dubitet, an haustus fran
// gal jejunium, talis hbt ignoraa
// vincibile, quam n; tm pt, sed em,
// posito, q; bibere velit, debet deponere
// et superare per inquisitione Veritatis
201. Porro Ignoraa invincibilis quoad rem
ferè coincidit cum ignoraa ante
cedente; vincibilis cum consequen
te. de quibus supra dictum e.

202. Circa hanc am ignoraa divisione nota i:
q; ad hoc, ut ignoraa pot dici Vincibilis
et culpabilis tria essentialiter requirantur

quoru si unicum deficit, jam ignoraa n //
 it vincibilis, l saltem n erit culpabilis. //
 ut ignoraa potit deponi: alias hoc ipso
 et invincibilis, n vincibilis. 2o. ut igno //
 ans illam teneatur deponere: si e non ob //
 liger eam deponere, quamvis potit, ad huc
 quidem poterit dici saltem physicè vinci //
 filis, sed n erit culpabilis. ut am potit,
 et obliger illam deponere, requiritur 3io. //
 ut agens ignorans aliquo modo cognoscat,
 et advertat sua ignoraa, ejusq; depo //
 nenda obligaaonem: q tunc fit, quan //
 do agens aliqualem saltem hbt cogno //
 nem, advertentia, recordaaonem, dubitaa //
 nem l suspicionem de malia, in et in //
 honestate, qua actioni l omissioni igno //
 rat subee. Hinc si quis comesturus carnes,
 nullo mo sciat, neq; em recorder ee diem
 Veneris, talis ignoraa n debet dici vin //
 ibilis, q ignorans in hoc casu nec pt,
 nec tenetur sua ignoraa deponere:
 quomodo e pt deponere ignoraa, qua igno //
 rat se hberere? et quomodo tener illam de //
 ponere, si illius nullatenus recorde //
 tur? Certè si quis pt et tenetur depone //
 re ignoraa, quam ignorat se ha //
 bere, et cujus nullo mo recordari, em
 poterit et tenebitur quis confiteri peccatm,
 q ignorat se comisisse, et de quo nullo
 modo cogitat.

Ab. ut ignoraa fit qff. l ut igna //
 rans aliquo modo cognoscat,
 et advertat sua ignoraa,
 ejusq; deponenda obligaaonem.

Itaq; tunc tm ignoraa e dicenda vin // 203.
 cibilis et culpabilis, quando in mente
 operantis suboritur aliq; dubiu aut sus //
 picio de malia sui actus, l saltem si opans
 recorder, se debere attendere et videre,
 anq; utru sua actio hic et nunc sit licita,
 nec ne: l em si ignoraa illa e opanti
 Voltria, scil: in omissione diligentia,
 qua hic et nunc tenetur adhibere circa
 inquisitione Veritatis. Hinc am

204 Nota 2. qd ad deponendam ignorantiam
vincibilem n̄ epigar summa physice p̄iblis
diligentia, ut pote qua h̄oi, spectatā ip̄
fragilitate, eēt intolerabilis, et sapē em̄
im̄p̄iblis, sed sufficit diligentia h̄na et
moralis, istaq; pro negotij l̄ piculi magnitu-
dine l̄ parvitate major l̄ minor. Unde in ad-
ministraōe sacrorū sp̄r debet adhiberi
major diligentia circa debita corū admi-
nistraōnem, quā adhiberi solet in alijs
privatis actionibus, bonū cone. n̄ concer-
nentibus.

Ab. similiter ex invin || 205. Nota 3. qd ignorantia ex vincibili et cul-
pabili pot̄ aliquando fieri invincibilis et
vincibilis qd:

Ab. licet imputari pot̄ in cul-
pam proteritam.

Ab. similiter ex invin ||
cibili pot̄ aliquando
fieri vincibilis qd:

Ab. v. g. ex tadio, pigritia, ne-
gligentia, verecundia,
timore qd:

|| pabili pot̄ aliquando fieri invincibilis et
|| inculpabilis. e. g. si quis, postquā vinci-
|| biliter ex negligentia aliq̄ ignoravit, qd
|| debuit et potuit scire, incipiat de ignora-
|| sua poenitere, nec tñ pot̄ amplius eam de-
|| ponere ex defectu v. g. alicujus, à quo in-
|| struar, tunc certē ignorantia, qua prius fue-
|| rat vincibilis, facta ē invincibilis, nec
|| ignorantia jam in culpam proteritam pot̄
|| imputari: q̄ illa hic et nunc, em̄si libera-
|| ter vellet, n̄ tñ pot̄ amplius deponere. ||

206. Porro Ignorantia vincibilis seu culpabilis
subdividitur in affectatam, et n̄ affecta-
tam. affectata ē, cum quis datā operā, et
de industria vult ignorare, et n̄ inquirere
veritatem, ut legis obligatōne ignorat
liberius, securius, et sine remorsu con-
scio peccare pot̄, juxta illud psal. 35.
a. 4. noluit scire, ut bene ageret. Et
hoc ignorantia equiparar scio, estq; operanti
directē et in se volita. talem h̄bt is, qui
volens comedere carnes, et dubitans, an
sit dies jejuniij, studio n̄ vult inquirere, an
sit dies abstinentie, ut eō securius pot̄
carnes comedere, et ne cognitā veritatem
debeat à carnū esu abstinere. Ignorantia
culpabilis n̄ ē affectata ē indirectē tñ volita ē,
quā quis n̄ quidem vult ipsam igno-
rantiam directē in se, sed solum n̄ vult ad-
hibere sufficientem ac debitam diligen-
tiam inquirendi et cognoscendi Veritatem
ideoq; eo ipso ignorantiam indirectē velle

ensetur. Et haec alia dicitur lata, crassa,
spina, ad quam superandam, veritatemq;
agnoscendam nulla prorsus diligentia, l
cura adhibita e. alia dicitur tm levis, ad
quam nimiru superandam aliqua quidem, n
sufficiens diligentia e adhibita.

videtur 25. o rone utilitatis l nssitis, iup // 207. //
Angelum de Ravasio in sua summa Ange //
lica V. Ignoraa. in bona, malam et //
neutra. bona e, qua ignoramus ea, qua //
nobis eent occasio peccandi. sunt e qua //
dam, qua nefire, quam feire fit meliq. //
c. quamvis // dist. 38. mala e, qua igno //
ramus ea, qua feire expedit, seu quaru //
feia it ee utilis, l nssaria. neutra, seu //
indiffrens e, qua ignoramus ea, qua fei //
re n expedit, seu quaru feia nec utilis, //
nec nssaria e. // // // // // // //

Dis
Ns. Disputamus hic solum
de Ignoraa mala q:

Questio II. a (i. ib. i)

An, et qualis ignoraa tollat
Voluntarium, l caet involtriu?

Volandum, quando queritur, an ignoraa red // 208.
at actus voltriu l involtriu, n ee hic in //
telligendu de actu voltris elicto, l em im //
perato precise fndm staa spectato, nam
ut sic sine dubio e voltriu: sed ee illigendu
de actu considerato fndm aliquam cir //
cumsta ignorata, ipsiq; actui conjun //
tam. e: g. si Petrus vult occidere fera, //
sed ejus loco ex ignoraa occidit hoem, n
queritur, an Petro sit voluntaria Volitio
occidendi, l em ipsa exterior occisio, de
haec e nullus dubitat: sed queritur, an oc //
cisio n precise fndm staa, sed fndm
circumsta ignoratam considerata, ni //
miru an occisio hois seu homicidiu hic
et nunc Petro sit Voltriu, l involtria?

Affertio 1. Ignoraa invincibilis antedns // 209.
tollit ee Voltriu, redditq; ordinarie actu i //
simpliciter involtriu. //
Explica. q fit, l omittitur ex ignoraa in //
vincibili antednte, hoc e tali, sine qua //

// actio l. omiffio n̄ fieret, & ordinariē ita
 // Voltrium ē, ut ne quidem fēdm̄ q̄ Voltrium
 // fct̄, si scilicet actio l. omiffio consideret fēdm̄
 // circumstāda ignoratam. e. g. si quis volens
 // et putans se occidere cervū, ex ignorāa occidit
 // hoēm: ei quidem erit Voltria omiffio quoad ip̄
 // actū hostialem, sed quoad considerata in in
 // dividuo cum oibz suis circumstādis em̄ incog
 // nis, nimirū sub rāone hoīdū, ei nullatenus
 // erit Voltria, sed simpliciter involtria.
 // 210. Dixi tñ ignorāam in v̄ antecedente ordi
 // nariē reddere actū involtrium, q̄ pot̄ con
 // tingere, ut actio l. omiffio ex ignorāa
 // facta nullatenus cēt displicens, et contra
 // inclināone Voltris. ut si quis adiret mūd
 // nas empturus equū, l. porcū, l. tauros,
 // l. gallinas, columbas &c. quos, quas, l. qua
 // tñ in mundis n̄ reperit: nam licet ille, qui
 // profectus ē ad mundinas, n̄ reperit, q̄ qua
 // sivit, adeoq; n̄ p̄fectus cēt, si id scivisset
 // tñ p̄fectio ista n̄ erit involtria, si illa
 // n̄ displiceat. Item accedo hospitium, et
 // deprehendo ibi hospites, quos si scivisset
 // n̄ accessissem. Item accessissem ad
 // ivissem ad S. Land: excepturus confes
 // siones, si scivissem eē tantū gēurpū
 // Ita cois cum S. Th: qui hic q. 6. a. 8. p̄
 // quam ignorāa in consequente, concom
 // tantem et antecōte divisit, de hac ult
 // ma dixit, q̄ sit ea, quae n̄ ē voltria, et
 // ē cāa volendi, q̄ quis alias n̄ vellet. et
 // post pauca concludit: Et talis ignorāa
 // caat involtrium simpliciter.

211. Probar. Ignorāa, quae 1^a pars assertio
 nis, q̄ scilicet ex ignorāa tollat cē vol
 tarium. nam illud tollit voltrium, q̄ tol
 lit cognosc: sed ignorāa invincibilis
 antecedens, eo ipso, q̄ sit carentia cognos
 nis, tollit cognosc. q̄.

212. Probar em̄ 2^a asserti pars, q̄ scilicet talis
 ignorāa reddat actum simpliciter in
 voltrium. Illud ē ē simpliciter involtrium.

q̄ p̄terea

est contra actualem l habitualem ope-
antis inclinacionem: sed actio l omissio ex
ignoraa antecedente facta est contra ha-
bitualem saltem operantis l omittentis in-
clinacione, cum operans habitualiter sit ita
dispositus, ut si ignoraa n eet, ei actio,
omissio positivè displiceret, qd ut
inductione casuum patet. qd.

Confirmar ex eo, qd talis operans remota igno- 213.
antia dolet et tristari de sua actione, qd
faceret, si actio illi actualiter l ha-
bitualiter n displiceret.

Assertio 2a. Ignoraa concomitans per se 214.
nec Voltrium, nec involtrium caat, sed n
voltrium.

Explicat. actio l omissio, qua fit cum igno- ||
aa concomitante, pnie loquendo nec vo- ||
luntaria nec involtria dici pt positivè, ||
sed tm involtria negativè, seu pure n ||
voltria. Illigir tn iteru actio qtm ad ||
circumstaad ignorata: e. g. Petrus ||
cum ignoraa concomitante suu capi- ||
alem hostem occidit loco fero: ||
Ista conis cum S. Th. qui loc. cit. postquam
explicavit ignoraa concomitantem, sic
ait: talis ignoraa n facit involtrium, qd n
caat aliqd, qd sit repugnans Voltri: sed fa-
cit n voltrium, qd n pt ee actu Volitum,
qd ignoratum est.

Probar assertio quoad primam partem, qd scil: 214.
actio facta ex ignoraa concomitante, n
est voltria. nam illud n e Voltrium, qd
e cognitum: sed actio illa quoad circumstaad
ignorata n e cognita. qd.

Probar 2a pars assertionis, qd scil: ejus, 215.
modi actio ex ignoraa facta neqz sit po-
sitivè involuntaria. Illud e positivè
involtrium, qd positivè displicet Voltri,
quodqz e contra actualem l saltem
habituaalem operantis inclinacionem: sed
opao facta ex ignoraa concomitante.

nec positivè displicet Vòlta, neq; em è
 contra ullam operantis inclinacòne, sed
 tius è juxta habitualem ipsius inclinacònem
 cum opans ita sit constitus, ut quamvis
 ret, q; ignorat, nilominus oparetur. go.
 Deinde qui capitale suu inimicu, cujus
 mortem diu optabat, et intendebat, hoc
 ignoranter interfecit, n̄ dolet, nec tri-
 statur, sed potius gaudet de inimici occi-
 sione: go signu è, q; hoc n̄ sit nec fuerit
 contra ipsius inclinacònem.

216. ~~Affertio 2^a. Ignoracò vincibilis et g^o ordi-
 nariè reddit actu simpliciter Vòltriū, et
 secundū q; involtriū. adeoq; q; amvis n̄ tollat,
 in aliquo modo minuit Vòltriū.~~

216. Ex dictis colligit, q; ea, quæ fiunt cum ignoracò
 concomitante, per se loquendo neq; laudis, ne
 vituperij, adeoq; nec meriti nec demeriti digni
 sint. nam ad meritū l' demeritū requiritur
 Vòltas et libertas, hoc è, ut sit Vòltriū et
 liberū: sed quæ fiunt cū ignoracò concomi-
 tante, ex dictis n̄ sūt Vòltria, multò minus
 libera. go.

217. ~~Affertio 3^a. Ignoracò Vincibilis et g^o ordi-
 nariè reddit actum simpliciter Vòltriū
 et secundū q; involtriū. adeoq; q; amvis
 n̄ tollat, in aliquo modo minuit Vòltriū.~~

- // Explicacò: actus, qui fit ex ignoracò g^o ordi-
- // q^o agenti simpliciter Vòltriū, ita tñ, ut
- // idem actus sit eidem involtriū secundū q;
- // e: g. qui vincibiliter ignorans et dubitans
- // an sit dies jejuniij, comedit carnes die Vene-
- // ris, illi transgressio precepti è simpliciter
- // Vòltria, saltem indirectè, et secundū q;
- // em involtriū. // // //
- // Ita iterū quis cum S. Th:

218. Probari 1ª pars. q; q; cognoscimus, et vol-
 mus in sua caa, q; facile possumus et te-
 neremur impedire, illud è nobis saltem
 indirectè Vòltriū: sed q; fit ex ignoracò
 vincibili et g^o, è ejusmodi aliq; q;
 cognoscimus et volumus in sua causa
 scil: in ignoracò et Vòltria omissione

q et ordinariè
 -N. vide paulò infra.

N. dummodo tñ hæc ignoracò
 n̄ sit affectata. nam affecta
 equivarat scil: q;

illegentia, quibus poteramus et teneba. //
narr. procaere, inquirendo Veritatem. go.
confomar. qui vult caa alicujus effecty, 219.
vult em in ipsa caa effectum ex ea secum //
tum: sic qui vult nimias potates, em vult
inebriationem epinde secutam. go si ignoraa
vincibilis et q's e simpliciter volita, em
ffus ex illa secuty erit simpliciter volity,
ideoq's simpliciter volitius.

Prob: 2. pass. q' scil: ignoraa Vincibilis et 220.
ffsteaet involtrium fendum q'. q' fit con // q' ordinariè
ra aliqua Voltris inclinacionem, e invo //
luntarium fendum q'. Sed effus proveniens
ex hujusmodi ignoraa e contra aliquam
Voltris inclinacionem. go. m: patet. min.

Prob: opans cu tali ignoraa ita e af //
fectus, dum opar, ut si aderet scientia,
i poneret effectum, unde illo posito, et
veniente scia tristar et dolet de sua actione,
ut patet, cum quis n' adhibita sufficiente
diligentia, putans se ovidere fera, oc //
cidit amicum. go.

confomar ex arte, qui 3. Ethic: c. i. sic 221.
ait: eoru, qui per inscitiam agunt, is,
quem facti pariter, invitus egisse di //
citur. Sed q' quis invitè agit, aliquo
modo involtriè et contra inclinacione
agit. go.

Hoc tn solum illigendū e de ignoraa n' af // 222.
fectata, si e ignoraa affectata fuerit,
equivalebit scientia, et reddet actu tota //
liber Voltriu absq's ulla involtriè admixtione.
Hinc am deducitur, q' licet ignoraa vin // 223.
cibilis et q's n' tollat Voltrium, illud tn
aliquo mo minuat, hoc ipso, q' actu saltem
secundu q' involtriu reddat. x

Preterea illud minuit Voltriu, q' minuit
cognitionem; eatenus e aliq' e Voltriu,
q' tñs e cognitum. Sed ignoraa q's mi //
nuit cognitionem. go et Voltriu.

Solvuntur Obnes.

Ob: i. contra iam assertionē. Illud n' p' se 224.
absolutè et simpliciter involuntarium,

qd n̄ e contra inclinacione operantis: sed
 fit ex ignoraa antecedente, n̄ e contra
 inclinacionem operantis. qo. m. patet. Min
 probi qd n̄ e cognitum, n̄ p̄t ee contra
 inclinacionem operantis: sed qd fit ex igno
 raā antecedente, n̄ e cognitum, qo.
 prob. m. illud n̄ e contra inclinacione
 operantis, qd operanti n̄ displicet: sed qd n̄
 e cognitum, operanti n̄ displicet; quo
 modo e p̄t alicui displicere id, de quo
 quis n̄ cogitat? qo. R. D. m. illud n̄
 p̄t ee involuntarium qd n̄ e contra ope
 ris inclinacionem l actualem l habitua
 lem. G. qd n̄ e contra inclinacionem ac
 tualem, e t̄n contra habitus seu Virtus
 N. m. tunc am̄ dicitur aliquid ee contra in
 clinacione habitus, qd operans ita e t̄n
 constitutus, ut si haberet plena et om
 nimoda cognitionem de sua actione,
 illam n̄ tm̄ n̄ faceret, sed em̄ positivē
 aversaretur, qd ordinariē contingit in
 ignoraa antecedente.

225. Instabis. nil e Volitū, nisi qd e cognitū
 qo em̄ nil e nolitū, nisi qd e cognitum
 s̄sumo: sed qd fit ex ignoraa antecedente,
 n̄ e cognitum: qo n̄ e nolitum; q̄st̄
 n̄ e voluntarium. R. D. A. ut prius. nil e
 actualiter volitū, nisi qd e cognitū.
 G. nil e habitualiter volitum qd N. m.
 tunc am̄ aliquid e habitualiter volitū
 quando operans n̄ quidem actu vult, se
 ita habitualiter constitutus e, ut
 vellet, si cognitione haberet illius, qd igno
 rat. sic qui ignorans, ee diem festum
 n̄ audit missa, ille quidem n̄ vult ac
 tualiter, sed tm̄ habitualiter audire
 missa, qd ut pono, e ita constitutus, ut
 vellet sacru audire, si fieret ad ee
 obligacionem illud audiendi.

226. Ob: 2. qd e voluntarium simpliciter, n̄
 p̄t ee involuntarium simpliciter: atqui

NB. l nolitū

actio facta ex ignorāa antecedente,
Voltrā. gō. prob. Min: qui interficit
charissimū Parentem, existimans eē
inimicum, illi occisio ē voltrā; atqui
occisio provenit ex ignorāa antecedente;
suppono ē, qd n̄ occideret, si Patrem suū
sciret. gō.

Confessio. qui volens occidere inimicū, 227.
occidit suū Patrem, ille per suā occisionē
peccat: atqui n̄ peccaret, nisi occisio illi
esset Voltrā. gō.

Q. D. m.: qd ē Voltrū simpliciter, n̄ p̄t ea 228.
involtrū simpliciter sub illa rāone,
sub qua ē voltrū. C. n̄ p̄t eē involtrū
sub alia rāone, sub qua n̄ ē Voltrū.

Ms. et G. Min: eodē mō D. gō p̄

N. m.: actio, qua fit ex ignorāa ante-
cedente, p̄t eē voltrā, et fm̄. em involtrā,
sed sub diversa rāone: Voltrā quippe ē
rāone illarū circumstarū, quas opans
cognoscit, involtrā verō ē rāone cir-
cumstarū, quas opans ignorat. sic
in exemplo supra posito, occisio, q̄m
cognoscitur eē occisio inimici, ē voltrā,
q̄m verō ignorat eē occisio parentis,
ē involtrā. Unde cognitio in hoc casu vo-
luntarium, ignorāa involtrū caat.

Ad Confessionē D. m.: ille per suā occi- 229.
sionem peccat peccato simplicis homicidij pro-
prie. C. peccat peccato parricidij. N. m. p̄. talis
in tm̄ peccat per suā occisionē, in q̄m hac
illi ē voltrā: in tm̄ am̄ ē illi Voltrā,
in q̄m ē cognita: cum gō tm̄ hac occisio
illi tm̄ fit vo cognita in rāone simplicis
homicidij, n̄ verō in rāone parricidij, ideo em̄
sub illa, et n̄ sub hac rāone erit illi voltrā
et peccat p̄t peccaminosa.

Instabis. ista occisio n̄ ē simplex homici- 230.
dij, sed parricidij: gō si talis peccat per
occisionē, peccat peccato parricidij. Q. D. A.
ista occisio n̄ ē simplex homicidium, sed
parricidium à parte rei. C. ē parricidium
cognitum, et ab illitu ut tale appre-
hensum. N. A. et D. gō. gō peccat peccato
parricidij materialiter, hoc ē, peccat peccato
à parte rei quidem ē parricidium, sed tm̄

Ms. sed homicidium qualificatum.

ab intellectu ut tale n̄ apprehensum. Si peccato parricidij formaliter, hoc est peccat peccatum q̄ n̄ tm̄ a parte rei est. Sed em̄ ab operante cognoscitur esse parricidium. N. consequens

231. Ob: 3. Ignorantia antecedens n̄ tm̄ coactus actu ep̄l nū impatiū, sed em̄ actu intonū Volūti et citum, cum nec ille, nec iste fieret, si ignorantia n̄ cēt. sed talis actus, hoc ipso, q̄ sit volūte, ē Volūtaris. gō. R. D. Min. sed talis actus, hoc ipso, q̄ sit a Volūte, ē Volūtaris, in q̄tm̄ ē a volūte. G. in q̄tm̄ n̄ ē a volūte. N. Min. q̄. In tm̄ am̄ aliq̄ ē a Volūte, in q̄tm̄ illud ē a rāōe seu cognōe cum nil sit Volitū, nisi q̄ sit cognitum. unde actus hujusmōi tm̄ erit Volūtaris sub rāōe cognita, n̄ verō sub rāōe ignoratā. G.

N. Contra 2. assert:

q̄ remotā ignorāā

q̄ Volūti;

232. Ob: 4. contra 2. assertione. Ignorantia concomitans tunc dār, q̄do quis ignoranter occidit inimicū, quem jam pridem libenter occidisset, et de cujus occisione in present factū gaudet. unde sic arguitur: Ignorantia concomitans n̄ ē caā op̄is, eo ipso, q̄ tale opus em̄ absente ignorantia fieret. gō falsū ē q̄ caā ē Volūtaris, sed potius dicendū ē q̄ caā n̄ caā ē Volūtaris factū cēt. gō n̄ debet dici caāre n̄ Volūtiū, sed potius n̄ caāre q̄nam caāre n̄ Volūtiū ē caāre, q̄ n̄ ē Volūtiū, q̄ n̄ facit ignorantia concomitans. R. ignorantia concomitantem n̄ caāre opus secundū illius prædā positiva. caāre tm̄ in eo aliq̄ negativū, a quo illud opus denominer n̄ Volūtiū, q̄ formal caāre negatione cognōis, a qua negatione opus denotat n̄ Volūtiū. G. || || || || || || || || || ||

N. Contra 2. assert:

233. Ob: 4. contra 2. assert: ois ignorantia concomitans ē vincibilis, l̄ invincibilis. si si ē vincibilis, et ḡss: si ē invincibilis, ē antecedens. gō q̄ dictum de antecedente et ḡste, pro varietate in = et vincibilitatis em̄ dicendum erit de concomitante, et ḡste ignorantia concomitans caābit actu l̄ simpliciter involūtiū, si sit invincibilis, l̄ simpliciter volūtiū, si sit vincibilis. R. ignorantia concomitantem esse invincibilem, si ē cēt vincibilis, cēt ḡss. Ex hoc am̄ n̄ sequitur

ignorantia concomitans sit antecedens, cum
 non solum hoc, sed et in illa fit fit inveniabilis.
 una quoad hoc ignorantia antecedens et concomitans
 conveniunt, differunt tamen quoad diversam
 dispositionem operantis: operans est cum ignorantia
 antecedente ita est dispositus, ut non operetur,
 si ignorantia non esset, eo quod illa actio ignorata,
 prout est a parte rei, positivè displiceat.
 contra vero operans cum ignorantia concomi-
 tante ita est affectus, ut tamen operetur, cum
 ignorantia non esset, eo quod illi actio, prout est a
 parte rei, eam quoad circumstantiam ignoratam,
 ablatam ignorantia positivè placeat. hinc
 utraque quidem tollit voluntarium, non tamen utraque
 causet involuntarium, sed illa solum, quae ablatam,
 opus ex ea factum displiceat operanti: talis autem
 est ignorantia antecedens, non concomitans.

234.

Ob: 5. quod fit dependenter a Volle cum cogni-
 juxta ejus inclinacione, illud est Voltrium: sed opus
 factum cum ignorantia concomitante a Volle
 juxta ejus inclinacione: gō: Q: 1. D: M: q
 fit dependenter a Volle Q: cum cognitione. G:
 fit Q: cum ignorantia. N: M: Hinc
 R: 2. T: M: N: Min: nil est volitum,
 nisi quod est cognitum pō:

q v: g: occisio inimici loco fera,

instabis. ad hoc, ut aliquid sit, et dicar esse
 involtrium, sufficit, quod sit contra inclinacionem
 voluntis, ut patet in ignorantia antecedente: gō
 em ad hoc, ut aliquid sit et dicar esse voluntarium,
 sufficit, quod sit juxta inclinacionem voluntis. Hinc
 quae fiunt cum ignorantia concomitante, sunt
 juxta inclinacionem voluntis. gō. R: G: A: N: g: fia,
 et paritatem. q plus requiritur ad voluntarium,
 quam ad involtrium. Ad hoc est sufficit
 eola contra inclinacionem et displicentia voluntis:
 ad voluntarium vero duo essentialiter requiruntur,
 scilicet: 1. ut fiat dependenter a Volle juxta ejus
 inclinacionem. 2. ut fiat cum cognitione.
 hoc autem 2. requisitum non reperitur in ijs, quae
 fiunt cum ignorantia concomitante.

235.

N. bonum est ex integra
causa, malum vero ex
quolibet defectu.

Ob: 6. contra 3. assert: et quidem contra 236.
 ejus partem primam, ubi dicitur, quod ignorantia gō reddat actum
 gō causet effectum simpliciter voluntarium. Illud
 non est simpliciter voluntarium, quod non fit cum cog-
 nitione: sed quod fit ex ignorantia gō, non fit cum

cognitione hoc ipso, q̄ fit cum ignorāa. g
R. D. M. illud n̄ ē volūtarium, q̄ n̄ fit cum
gnitione l̄ certā, l̄ dubiā. C. q̄ quidem n̄ fit
cum cognitione certa, fit t̄n̄ cum cognitione
dubia. N. M. C. quomvis gō qui facit aliq̄
ex ignorāa ḡste et vincibili, n̄ hbeat
scientiā et cognitiōē certam de licentiā
sua actionis, hbt t̄n̄ cognitiōē dubiā, q̄
dubitat de bonitate sua actionis, et quā
saltem cognoscit, se debere inquirere,
utrum actio hic et nunc sit ei licita, l̄
licita.

237. Instabis. ideo ignorāa anted̄s tollit vo
luntarium, q̄ remouet sciā et cognitiōem
ad volūtar̄ū requisitam: sed hoc em̄ facit
ignorāa ḡs: gō em̄ hoc tollit volūtarium
R. D. M. ideo C. q̄ remouet oēm sciā
et cognitiōē tam certam, quā dubiam
C. q̄ remouet t̄m certam. N. M. Vel a
ter D. M. ideo C. q̄ remouet sciā et cogni
tiōem involūtar̄ie et inevitabiliter. C. q̄ re
mouet cognitiōem volūtar̄ie et evitabiliter
N. M. vel adhuc aliter D. M. ideo C. q̄
remouet sciā et cognitiōē, quam n̄ p̄t,
saltem n̄ tenet habere. C. quā p̄t et te
netur habere. N. M. C.

238. Ob. 7. contra 2.^{am} partē assertiōnis 3.^{tie} dī
dicitur, q̄ ignorāa ḡs encl̄ reddat actum
cundū q̄ involūtarium. Ut aliq̄ sit involūtar̄i
sēdōm q̄, requiritur, ut sit contra inclina
tiōem opantis: atqui actio facta ex ignorāa
ḡste, n̄ ē contra, sed iuxta inclinaōnem
opantis, aliās ē opans talem actionē n̄
faceret. gō. R. D. M. requiritur, ut sit
contra aliquam saltem opantis incli
naōnem. C. requiritur, ut sit contra oēm
opantis inclinaōnem. N. M.

Quæstio 1.^a | 17. |

An et qualis ignorāa excuset à
peccato?

239. Assertio 1.^a nulla ignorāa ḡs seu Vinci
bilis excusat à peccato. ita conis cum S. M.

240. Probar. si ignorāa vincibilis et ḡs excu
sare

pecto, tunc ideo, qd redderet actum ex
a facto simpliciter involtrium, nulla e
lia apparet tam l assignari p't r'ao, ob qua
pecto excusaret: atqui ignoraa vinci
bilis seu q's actu ex ea facto n' reddat
simpliciter involtrium, sed potius reddat
cum simpliciter Voltrium, ut quast. p'oc.
probatu e. go.

Conformar. si ignoraa vincibilis excusa // 241.

ret a pecto, tunc ille, qui ex tali ignoraa
vincibili die Veneris comederet carnes,
n' peccaret. N. atqui tn talis peccat. go.
prob: min: ille peccat, cui voltria e trans
gressio p'cepti: sed qui ex ignoraa vinci
bili comedit carnes die Veneris, illi trans
gressio p'cepti e Voltria, n' quidem di
recte in se, sed indirecte in sua caa,
nimiru in ignoraa Voltria. go.

N. si e excusar a pecto, n'
peccat.

Assertio 2a. Ignoraa vincibilis minuit // 242.

saltem n' affectata minuit aliquo mo
pectm. ita cois cum S. Th:

Probar. qd minuit voltriu, minuit em pectm. N. 243. ~~S~~
sed ignoraa vincibilis et q's minuit voltriu
ex quast. p'oc. go.

N. Catenus e aliq' e pecca
minosu, q' n' e Voltrium.

Conformar. qd fit ex ignoraa vincibili, e in // 244.

voltrium scdm qd: sed qd e involtrium
scdm qd, minus e Voltriu, quam si ne
quidem scdm qd eet involtrium: go. obmo:
sed qd e minus voltrium, em e minus pecca
minosum. go.

N. ex quast. p'oc:

Assertio 3a. Omnis ignoraa invincibilis // 245.

live sit antecedens, live concomitans, ex
cusat agentem a pecto, hoc e a mali
tia ignorata. Ita cois Cathlicoru qd:
Dixi tn, ignoraa invincibile excusare
a malitia ignorata, n' vero a malitia co
gnita, qd p't contingere, ut unus idemq's
actus habeat duplicem malitia' scpe diversa',
quo casu, si una sit cognita, altera ignorata,
ignoraa invincibilis n' quidem excusabit
a malitia cognita, sed tm ab illa, qua
invincibiliter fuit ignorata. e. g. si quis
vult, et ex invincibili ignorantia

N. cujuscunq's juris,
em naalis,

13. l. cognoscere soluta, re ipsa
am. cognoscit ligatam: l. per-
cutere laicum, cum revera per-
cutiat clericum q. similiter,
qui scienter cognoscit n. sua,
sed invincibiliter ignorans, ee
ipsa uporis fororem, 246.
peccat quidem peccato adulterij,
sed n. peccato incestus, neq.
ideo juxta aliquos tenet pro-
hiberi petere conjugale debi-
tum q.

existimat se interficere suum amicum ini-
cum, re ipsa am. occidit suum patrem, talis
n. quidem excusatur a peccato homicidij, q. hoc
ipsi cognitum, sed a peccato et malitia
parricidij, q. fuit invincibiliter igno-
ratum. Jam hoc assertio

246. Prob. 1.º ex l. script. Joan: 15. v. 22. dicit
si n. venissem, et locutus eis fuisset, peccata
n. haberent: nunc am. excusationem n. habent
peccato suo. et v. 24. si opera n. fecis-
sem in eis: hoc e. inter illos: qua ne-
mo alius fecit, peccata n. haberent. at un-
de illud, nisi q. ignorata eos excusasset?
Idem insinuat apostolus Rom. v. et
247. Prob. 2.º ex S. PP. S. Chrysost. hom. 13.
in epist. ad Rom. ait: nemo ignoranter
peccavit. S. Hieron. Varijs in locis peccata
ex ignorata facta vocat peccata mortua
peccata absq. reatu, peccata absq. peccato
quibz expressionibus, q. aliud significat
quam q. excusatur? S. Aug. lib. 3. de lib.
arbit. c. 16. sic inquit: n. tibi deputatur
culpam, q. invitus ignoras, sed q. ne-
gligis querere, q. ignoras. sed q. faci-
mus ex ignorata invincibili, illud n. volun-
tarie, sed invite ignoramus: q. q. fa-
cimus ex ignorata invincibili sive
antedite, sive concomitante, illud n.
imputatur nobis ad culpam, et propterea
excusatur a peccato.

248. Prob. 3. auctoritate Alexandri 8.º qui
hanc inter alias sententia ordine 2.º am.
damnavit: tametsi de ignorantia invin-
cibilis Juris nae, hoc in statu nae
lapsa. operantem n. excusatur a peccato foat
atque haec sententia directe e. opposita no-
stra assertioni: q. q.

249. Prob. 4.º auctoritate S. Thome, qui hic q. 76.
a. 3. inquirat, an ignorantia excuset a pec-
cato? et sic articulum concludit: si sit
talitudo ignorantia, quo on. sit involuntaria
sive q. e. invincibilis, sive q. e. ejus

quis scire n̄ tenetur, talis ignorā
tione excusat à peccato.

Prob: 5. raōne. tunc ignorāa invincibilis 250.
excusat à peccato, qđo actio ex tali ignorāa
facta n̄ ē volūria: atqui actio ex tali ignorāa
facta n̄ ē volūria, sed potius involūria, ut
quost. prae: probatum ē. gō. m̄. ē adeō certa,
ut nullus defacto nullus ex Doctoribus Catho-
licis eam in dubiū vocare, multo minus
negare praesumat. et prob: i. ex S. Aug: qui
lib: de Vera Religione c. 14. sic ait: Peccatū
usq; adeō volūrium ē, ut nullo mō sit peccatū,
si n̄ sit volūrium. 2. eadem m̄: probār
ex hac 46. a Michaēlis Baji p̄p̄one dam
natā: ad raōnem et defnitionem peccati non
pertinet volūrium. ex qua p̄p̄one dam
nata clarē sequitur, ad raōnem peccati
necessariō et essentialiter requiri volūrium,
adeō, ut si actio volūria n̄ sit, hoc ipso
peccaminosa n̄ sit. si igitur igno-
rāa invincibilis volūrium tollit, em̄ peccatū
tollit, et q̄st̄ ab eo excusat.

Solvuntur Obnes.

Prob: i. contra i. assert: si nulla ignorāa vinci- 251.
bilis seu q̄st̄ excusat à peccato, tunc poterit
fieri, ut aliquis in certis quibusdam circumstāis
necessariō peccare debeat: sed hoc ē falsū: gō.
prob: m̄: si quis v. g. ex ignorāa vincibili existimet,
se ad vitam alterius servandā debere men-
tiri, ille in tali hypothēsi necessariō l̄ men-
tatur, l̄ n̄ mentitur: atqui utroq; modo pec-
cabit: si ē mentitur, peccabit contra legem
forāalem: si vero n̄ mentir, peccabit contra
confidē et charitē propinxi, nec excusabitur
per ignorāam vincibilem, ut supponitur.
gō. R. D. m̄: ad prob: D. Min: R. D. m̄: poterit
fieri, ut aliquis necessariō peccare debeat ex
ignorāa sibi libera et volūria. C. ut quis
necessariō peccare debeat absolute, et ex
ignorāa involūria et inimpedibili. N. m̄: #

Conformar eade m̄. ex eo, qđ
se peccatū debeat ēe liberum:
gō multo magis volūrium.

Contra i. assert:

atqui hoc tm̄ implicat,
et n̄ illud: deponat ē igno-
rāam, ut p̄t, et in tali hypo-
thesi debet, et tunc poterit
n̄ peccare. qđ si n̄ faciat,
sicut ignorāa erit volūria,
ita et peccatū, qđ ex ea con-
sequitur.

252. Ob. 2. Contra 3. assert: Gen. 20. habet, qd
ignorantia n̄ excusasset Abimelech à peccato, si
Saram Abraham uxorem duxisset in conjugio
Deus e eum admonens, qd Sara eet uxor
Abraham, ait: v. 6. custodivi te, ne peccares
in me. ubi clare supponitur, qd Abimelech
peccasset, si Saram, quamvis invincibiliter
ignorans, eam ee uxorem Abraham, in co
jugem sibi assumpsisset: quomodo e Deus
ipsu à peccato custodivit, si per ignorantia n̄
peccasset? Deinde em ipse Abimelech
conquerens apud Abrahamum, qd hoc ipsi
n̄ indicasset, ait: v. 9. qd fecisti nobis? qd
peccavimus in te, qd induxisti super me,
et super regnu meum peccm grande?
atqui n̄ fuisset peccm grande, si per igno
rantiam fuisset à peccato excusatus. qd.

253. R. 1. ex eodem Gen. cap. 20. probari ignorantia
excusare à peccato, nam increpanti Deo, et
mortem penam minitanti, respondet Abimelech: v.
et 5. Dne num gentem ignorante et fusta inba
ficies? nonne ipse (i. scilicet Abraham.)
dixit michi: soror mea e: et ipse ait: frat
meus e? in simplicitate cordis mei, et man
ditia manuu mearu feci hoc. En se excu
satur Abimelech ob ignorantiam, et hanc
excusatione n̄ rejecit Deus, imò admisit,
dicens: v. 6. et ego scio, qd simplici corde fe
ceris: et ideo custodivi te, ne peccares in me

254. R. 2. in soa d. Ignorantia Abimelech n̄ excu
sasset à peccato materiali. C. n̄ excusasset
ipsu à peccato formali et demeritorio. N.
Peccm materiale e ipse actus à lege prohibitus,
ipsa omisso actus à lege precepti, qd n̄
precise tm e qtra legem, et q abstracte h̄
et proficundo à culpa seu demerito.
Peccm formale e idem actus peccaminosus
à lege prohibitus, qd n̄ tm e precise con
tra legem, sed qd n̄ em e demeritorium
seu qd n̄ illa transgressio legis imputat
ad culpam. Concedo qd, qd Abimelech peccasset

ignorantiam invincibilem non fuisset excusatus a
 reo seu adulterio mali, prout illud pro
 ipse considerat esse contra legem: ignorantia
 non facit, ut actus non sit contra legem: nego autem,
 non fuisset excusatus a peccato seu adulterio
 mali, quoniam illud considerat esse demeritorium,
 quod ignorantia tollit malitiam et demeritum, hoc
 facit ut actus peccaminosus per accidens
 hic et nunc agenti non imputetur ad culpam.

255. Luc. 12. f. 47. et 48. dicitur, ille servus,

qui cognovit Voluntatem Domini sui, et non fecit secundum
 voluntatem eius, vapulabit multis. qui autem non cognovit
 et fecit digna plagis, vapulabit paucis.

MS. hoc est, qui ignoravit Volun-
 tatem Domini sui,
 MS. arguitur adversarij:

ex quo textu sic arguitur: tunc ignorantia non excusat
 a culpa, quod quis potest puniri propter peccatum
 ex ignorantia factum: atqui ex textu allegato
 non quis puniri propter peccatum ex ignorantia factum.
 2o. prob. 3o. pena non potest infligi, nisi pro
 culpa; alias est pena esset injusta: ergo ut
 aliquis possit juste puniri, requiritur, ut
 de se sit culpabilis. atqui si ille, qui peccat
 ex ignorantia, est culpabilis, non excusatur per
 ignorantiam a culpa. MS. 3o.

MS. alias est, et non est
 culpabilis.

256. cum S. Th. textum citatum esse intelligendum de 256.

ignorantia vincibili, qua non excusat a peccato,
 saltem a toto, quamvis excusare possit a
 aliquo. Verba S. Doctoris ex Catena aurea in
 Luc. sic sonant: Hic objiciunt aliqui,
 merito punitur, qui sciens Voluntatem Domini non
 requirit. Sed cur punitur ignorans? quod cum
 ipse scire potuisset, scire noluit, sed per
 ignorantiam ipse fuit ignorantia sua causa.

257. cum alijs Doctoribus, Verum, et genui,

textus allegati sensum esse istum: qui
 servus fecerit aliquid mali, et dignum plagis,
 et insuper prohibitu a Domino, is si cognovit
 prohibitionem, vapulabit multis, et merito.
 si vero ignoravit prohibitionem, vapulabit
 quidem, quod ut supponitur, fecit aliquid mali, et
 per se dignum plagis, vapulabit tamen paucis,
 id est, aliquo modo levius punietur, quam ille
 servus, qui prohibitionem a Domino factam
 cognovit. atqui textus iste hoc modo

applicatus n̄ tm̄ n̄ adversar, sed potius fa-
vet nostra sententia, q̄ servus ille n̄ punitus
propter peccm̄ ex ignorāa factum, sed po-
tius ideo, q̄ fecit aliq̄, q̄ cognovit eē di-
gnū plagis, q̄si insuper cognovisset, eē pro-
hibitū à Dño suo, gravius fuisset punitus:
q̄ verò prohibitionē ignoravit, ab hac
graviori pena fuit excusatus.

|| 258. Ob. 4. ante legem cognitam ignorabam
|| peccm̄, juxta illud ap̄oli Rom. 7. b. 7. peccm̄
|| n̄ cognovi, nisi per legem. atqui tunc,
|| nimirum ante legem cognitam, hō n̄
|| excusabam à peccō: alioquin hō ante le-
|| gem n̄ potuisset peccare. q̄ per ignorā
|| hō n̄ excusar à peccato.

|| 259. R. i. N. min. q̄ hō ante legē cognitā n̄
|| fuerit excusatus à peccō. nam ubi nulla
|| lex, ibi nulla transgressio legis: sed ubi
|| nulla transgressio legis, ibi nullū p̄t eē
|| peccm̄, cum peccm̄ sit transgressio le-
|| gis. q̄.

|| 260. R. 2. D. m̄: ante oēm legem cognitam
|| tam nāalem, quam positivā ignorabam
|| peccm̄. C. ante legem tm̄ positivā co-
|| gnitā ignorabam peccm̄. N. m̄: l. sub
|| ante legem positivā ignorabam peccm̄
|| q̄ e contra legem positivā. C. ignora-
|| bam peccm̄, q̄ e contra legem
|| nāalem. N. m̄: et D. Min: atqui tunc
|| hō n̄ excusabam à peccō, q̄ e contra le-
|| gem nāalem cognitā. C. q̄ e contra
|| legem positivā ignoratam. N. Min:

261. Ob. 5. In lege Veteri sacrificia offe-
|| rebam pro peccōis ex ignorāa factis, ut igno-
|| raber Lev. 4. et testar ap̄olus Hebr. 9. brevia
|| q̄ semel in anno Pontifex intraverit
|| in stā sitorū ut sacrificia offerret pro sua
|| et populi ignorāa. Præterea ipse Da-
|| vid psal. 24. a 7. precar Deum, ut
|| peccata sua ex ignorāa facta sibi re-
|| mittat, sic e ait: delicta juventutis
|| meae, et ignorāas meas ne memineris

ignora n̄ excusat à peccato: ad q̄d è alio
in et sacrificia et preces?

Q. i. D. A. in lege Veteri sacrificia offerre, 262.
aut pro peccatis ex ignora vincibili factis,
et David rogabat Deum, ut peccata sua ex
ignora vincibili facta sibi remittat. G.
sacrificia offerrebant, et David deprecabar
pro peccatis ex ignora invincibili factis. N. A. q̄d.
et D. q̄s: q̄d ignora vincibilis n̄ excusat //
à peccato. G. invincibilis. N. q̄d. q̄d. // //

Q. 2. G. A. N. q̄d. ad prob. dico, em pro 263.
peccatis ex ignora invincibili
commissis convenientissime instituta
oblata fuisse f̄susq̄s preces. // q̄d nil equius,
quam ut venia postuletur, et sacrificia offe-
rantur pro transgressione legis dñe, quamvis
inculpabili. Verè si quis filius grave man-
datum Patris quamvis ignorans transgressus
fuerit, nonne dolere debet et veniam petere?
si quamvis ignorans Patrem suum laesisset,
nonne interfecisset, nonne pariter equum
est, cum dolere, n̄ tñ de lesione aut
occisione Patris ut sic, sed ut à se facta?
itaur q̄d n̄ em conveniens foret, offerri Deo sa-
crificia pro peccatis ex ignora invincibili
factis? III.

q̄ sacrificia,

Q. G. S. Aug. Epist. 154. universaliter, 264.
et sine limitatōne l̄ exceptione dicit: si quis
bonu putaverit èe, q̄ malum è, et fecerit
hoc putando, utiq̄s peccat. hoc è, quicumq̄s
facit aliq̄d, q̄ in se è malum, quamvis
illud per ignora prava dispositionis, seu
per errorem em invincibilem judicet èe
bonu, nilominus peccat: atq̄ si quis
faciendo aliq̄d malum, q̄ ex invincibili
ignora judicat èe bonum, nilominus
peccat, n̄ excusat à peccato per ignoran-
ciam invincibilem. q̄d.

Q. D. m. seu septim S. Augustini: si quis 265.
putaverit, et fecerit q̄d. peccat malialiter,
hoc è, peccato precise contra legem, et
n̄ demeritorio. G. peccat foaliter, hoc è,
peccato demeritorio, et à quo non ex-
cusetur. N. m. q̄d.

q talis #

Ms. siue Voluntas illig culpabilis e,

Ms. nimiru ignoraa involun-
taria, et inculpabili,

Ms. C em ppter peccata actua-
lia scienter comissa,

Ms. Gentilibus, Ethnicis,
paganis &

265. Instabis i.º Juxta S. Aug: ignoraa em in-
vincibilis et involvria n excusat hoem ab
eterna damnatione: qd si ille peccat, qui
ex ignoraa invincibili facit aliqd malum
peccabit peccato foali et demeritorio;
nam ppter peccm tm male et n demeritori-
u n p infligi eterna damnatio. prob. am.
lib. 3. de graa et lib: arbit: c. 2. sic ait
aug: aliud e nescire, aliud scire noluisse
voluntas quippe in eo arguitur, Ms. de quo
aitur: noluit intelligere, ut bene ageret. Sed
et illa ignoraa, qua n e eorum, qui sci-
re volunt, sed eorum, qui tpm simplicitate
nesciunt, Ms. neminem sic excusat, ut sem-
piterno igne n ardeat. atqui hic loquitur
S. D. de ignoraa tam vincibili et Volvria
quam invincibili et involvria, aitqz neu-
tra excusare ab eterna damnatione sic
excusare, ut sempiterno igne n ardeat:
qd neutra excusabit a peccato foali et
demeritorio.

266. R. D. A: ignoraa em invincibilis excusat
hoem ab eterna damnatione, aliunde
ppter peccm originale Ms. infligenda. C.
n excusat ab eterna damnatione ppter
peccm ex ignoraa invincibili
comissu infligenda. N. H. Loquitur
ibi S. Aug: de illis hoibus, Ms. quibus Evan-
gelium n fuit predicatum, adeoqz de
peccato infidelitatis ngtva, aitqz eos, qui
legem Dei n audierunt, qmvis inculpabili-
ter, n tm ppterea ee excusabiles ab eter-
na damnatione, qd st obstricti saltem peccato
originali: quare quoquo mo res fiat, C.
gitime et juste damnantur. C. reatu orig-
inis, ut loquitur S. Aug: C. additamento
prie Volvris. Ex hoc am n sequit, q
actio ex ignoraa invincibili facta, qua
e contra legem Dei, n excuset a malitia
seu peccato foali et demeritorio, qd S. D.
tm dicit, hoem n excusari ab eterna

em in amnōne p̄ter peccatū originale, n̄ vero
inter infidelitatem negtiam, aut p̄ter
peccatū ex ignorāa invincibili commissum.

Ab. aut alia peccata actualia
scienter commissā

52

Instabis 2°. S. Aug. lib: de spiritu et lit. 267.

36. dicit, qd de peccatis ex ignorāa factis
penam deprecemur a Deo: sed n̄ petimus
penam, nisi pro delicto, pro peccato, pro
offensione q̄. gō. Item lib: i. opus imperfecti
ait, peccata em̄ ex ignorāa invincibili commissā
imputari ad culpā. gō. R. 1um locū eē
Intelligendum de ignorāa vincibili, n̄ in
vincibili. 2um vero locum de imputabi
litate ad culpā mortalem, n̄ foalem.

Instabis 3°. Item S. Aug. lib: i. Retract: 268.

c. 15. expresse dicit, peccatū em̄ ignoranter
factum n̄ p̄t eē sine Volte, q̄ q̄ nesciens
fecit, volens t̄n̄ fecit. gō n̄ excusar per ignorāa.

2. D. 8. peccatū ignoranter commissū n̄ p̄t
eē sine Volte l. facti, l. peccati. C. tam facti,
nam peccati. N. H. Voltas facti eē, quā vo
lumus factū aliq̄, seu opus p̄cise, ab
strahendo, utrum illud prohibitum, l. n̄. v. g.
comedere carnes, laborare serviliter q̄.
Volas peccati eē, quā volumus factū seu
opus aliquod n̄ p̄cise scdm̄ se spectatū,
sed em̄ q̄ n̄ cognoscimus eē prohi
bitam et illicitum. v. g. comedere carnes
die Veneris, laborare die festo q̄.

Instabis 7. S. Th. quodlibeto 9. a. 15. ait: error, 269.

quo n̄ creditur eē peccatū mortale, qd̄ eē peccatū
mortale, conficiat n̄ excusar a toto, licet forte
a tanto. sed talis error eēt ignorāa scil:
p̄cise dispositiois: gō ignorāa n̄ excusar p̄:
S. Doctorem ibi loqui de errore et igno
a, in quem l. quam sua culpa culpa
sili, qualis utiq̄ n̄ excusar a toto, li
et forte excuset a tanto.

Instabis. S. Th. quodlibeto 8. a. 13. docet, 270.

ca, quae sunt contra legem, s̄r eē mala,
nec excusari per hoc, qd̄ sint scdm̄ con
scia, seu qd̄ per errorem l. ignorāam
credant eē bona. gō. Item hic q. 19. a. 6. ad 1um

Nb. nam dicit. bonū ex integra
caā, malum am ex quoli
bet defectu p.

q̄ ē volūtia et libera, n̄

Nb. Peccatū am originale no
bis volūtiū et liberū fuit.

Diximus de ignorāā, em
illigenda sunt de inadver
tentia, qua ē defectus con
siderāōis actualis et applicāōis
animi ad aliq̄: unde em hoc
excusabit l̄ à toto, l̄ à tanto,
prout ē l̄ auct̄, l̄ q̄s, l̄ cul
pabilis, l̄ inculpabilis.

dicit (ad hoc, ut aliq̄ fit malum, sufficere
sive revera fit tale, sive credatur ee tale
q̄ ignorāā n̄ excusat malum, quin fit ma
lum. R: utrumq̄, loquēdū ē illigendum de
malo maali, n̄ foali p.

271. Ob: 8. Ignorāā, quae excusat à peccato, sed
oīs ignorāā em invincibilis ē volūtia et li
bera; ē ē volūtiū et liberū ac culpabili
ter contracta in peccato originali, cuius e
pona. q̄. Hoc ē principū Jansenij argu
mentum, qui docet, nullam, adeoq̄ nec
invincibilem ignorāā juris nāalis excusa
re à peccato, quamvis concedat, ignorāā
juris positivi excusare posse. Sed

272. R: 1. hoc argūtm nimium, adeoq̄ nil
probare, probat ē, em ignorāā juris
positivi n̄ excusare à culpa, q̄ nec ipse
Jansenius admittit; unde argūtm hoc
facile p̄t in ipsum retorqueri.

273. R: 2. Principium Jansenij jam ē dam
natum, hoc ē ē p̄p̄o 1. ē damnatis à
Alexandro 8. Dec. 1690. In statu
nāa lapsa ad peccatū foale et demeri
torium sufficit illa libertas, qua vo
luntarium ac liberum fuit in caā su
peccato originali, et volūte adamī pec
cantis. Hinc

274. R: 3. in foā. D. M: Ignorāā, quae ē vo
luntaria volūte p̄riā, et libera libertate ad
peccandum sufficiente, n̄ excusat à
peccato. G: quae ē volūtia volūte alienā
et libera libertate ad peccandum non
sufficiente. N: M. p̄. Responsio patet
ex dictis.

275. Reliquae Obnes, quae adhuc tum ab auctōri
tum à rāone contra nostram assertionē
foari p̄ant, si probant ignorāā n̄ ex
cusare à peccato, illigenda et explicanda
sunt l̄ de peccato ignorāā vincibili, l̄ de
peccato maali p̄. Porro quae hucusq̄ #

276. Tandem pro coronide hujus questionis et

ectionis Quares. ² Utrum detur ignorantia
 invincibilis juris naturae, hoc est, an possimus omnino
 invincibiliter ignorare ea, quae à lege naturali
 nobis dictantur. R. Principia seu dictamina
 juris naturae esse duplicis generis: alia enim sunt pri-
 maria et communissima. ut v. g. Deum esse co-
 lendum, Parentes honorandos, malum su-
 piandum, non esse alteri faciendum, quod quis
 sibi non vult fieri, &c. et quoad haec non datur
 ignorantia invincibilis, cum omnibus hominibus naturaliter
 indita sint. alia vero sunt secundaria, et minus
 nota nisi per se nota, sed potius ex illis
 deducta. ut v. g. pollutionem volutariae pro
 recuperanda valetudine esse illicitum. hic et
 tunc Patria potius, quam Patri esse succur-
 rendum: non esse ne quidem pro conservacione propria
 alienae vitae mentiendum. non licere seipsum
 iracundie occidere, et ad conservanda iudicia
 esse retinendum marcupial inventum dno
 comparente. et quoad haec potest dari ignorantia
 invincibilis docent communiter DD. cum S. Th.
 2. 2. q. 94. a. 6. in 0 sic ait: Dicendum,
 quod ad legem naturalem pertinet quaedam
 precepta communissima, quae sunt omnibus nota, quae
 sunt autem secundaria, quae quomodo ad illa principia
 omnia, lex naturalis nullo modo potest à cordibus hominum
 deleri in ipsis, deletur tamen in partibus operum
 debili, secundum quod ratio impeditur applicare conse-
 quentiam ad partem operabilem.
 quomodo vero ad alia precepta secundaria potest lex
 naturalis deleri de cordibus hominum. et propter
 malas persuasiones, etiam propter pravas
 consuetudines, habitus corruptos, &c. sicut
 in apud quosdam non reputabatur latrocinia
 peccata, etiam vitia contra naturam, ut enim Apoly-
 ticus ad Rom. 1. Haec S. D. // // // //

Ms. lex go naturalis non potest igno-
 rari totaliter, sed par-
 tialiter quoad dictami-
 na saltem secundaria.
 et ac per se nota,

Ms. non licere furari etiam ad
 faciendas elemosinas

Ms. Contra Lutherum
 et Jansenium.

//
 //
 //
 //
 //
 //
 //
 //
 //
 //
 //

Ms. lex naturalis est scripta
 in cordibus hominum, et
 haec deletur per igno-
 rantiam.

Sectio 3ia

De libertate actu honorum.

Questio 1a [1. 18.]

Quid sit libertas, seu liberum arbitrium?

Nb. scilicet libertas seu liberum 277.
ab impedimento, ut via publica.
ab officio, a negotiis, a peccato. Rom: 6.
a miseria. Rom: 8. a servitute.
de qua Jurista. a debito con-
tracto. ab obligatione legis,
ut calibatus, professio, vir-
ginitas, votum castitatis, con-
silia Ecclesiastica, et alia
opera superogatoria qd;
q actus brutorum qd;

Nb. Coactio interna, et necessitas
externa coincidunt interna
coincidunt, sicut et coactio
externa, et necessitas externa.
sed coactio interna et necessitas
externa improprie sumuntur.

utrumque oppositorum.

Nb. seu liberum arbitrium,

q seu indifferens,

Nb. seu contrarius, seu contra
dictorius.

Nb. seu qua quis positus

Nb. quotuplex am sit ne-
cessitas, et qualem ex-
cludat libertas, vide
apud Bellarm: tomo 4.
de gratia et lib: arb: lib: 5.
c. 30. fol: 277. T. E. f. 7.

seu liberum arbitrium.

q seu indifferens

Omissis varijs libertatis seu liberi accep-
tionibus, huc nil conducentibus, illa in op-
tine ad actus hnos dupliciter sumitur. 1.
liberte a coactione, quo sensum dicitur li-
berum qd fit ab interno, cum cognitione sine
violentia seu coactione externa, quamvis
fiat necessario, ut amor Dei in beatis, motus
1. in hoib; et hoc liberum reipso coincide
dit cum spontaneo: unde em libertas spon-
taneitatis et libentia vocari solet.

2. sumitur magis proprie pro libertate a ne-
cessitate, quo sensu dicitur liberum qd fit n-
tm sine coactione externa, sed em absq;
necessitate interna; seu qd fit dependenter a
electione agentis. Unde libertas a coactio-
ne em excludit coactionem. libertas vero a
necessitate prater coactionem em excludit
necessitatem. Et hoc e illa libertas, de qua
in presenti loquimur, quae qd alio nomine
vocatur libertas indifferens, qd supponit in
agente indifferens seu indeternat ad alterum
voluntatis ad agendum, et non agendum. Item
dicitur em libertas arbitrij, qd quicunq;
eam habet, habet potestatem ag sequendi
suum proprium, et non cogitur sequi alterius
arbitrium.

278. Hoc qd libertas a necessitate definitur potia
facultas eligendi unum ex oppositis, ad
que indifferenter se habet. Ex quo constat qd
sicut haec libertas excludit necessitatem, in-
contrastio includit indifferenciam, sine qua n-
potest utrumlibet eligere. Hinc pro cla-
riori hujus rei notia sciendum e, duplicem
dari indifferenciam, activam scilicet et passivam.

Indifferencia passiva e potia recipiendi unum
duobus oppositis. aliunde sic paries v. g. alba
indifferens ad recipiendam albedinem, et nigredinem
Indifferencia activa e potia unum e duobus oppo-
sitis eligendi. et hoc e sola indifferencia, in
qua constituitur libertas a necessitate #

279.

Porro cum oppositorum alia sint contraria, alia
contradictoria, ideo em libertas a necessitate
alia dicitur contrarietatis, alia gradationis

libertas contrarietatis, qua ^{etiam} vocatur libertas
recipiendi, e potia, seu facultas, qua quis
circa idem obtemperare hujus, aut contra
speciei: sive qua quis potest eligere unum
ex duobus contrariis. v. g. amare et odire.

NB. e potia propinque expedita ad
utramque partem contrarietatis.
7. actum. 57

onum, et malum facere. Libertas contradictionis,
quae est libertas exercitii vocatur, e potia
seu facultas eligendi unum ex duobus contra
dictoriis: seu qua quis potest agere et non agere,
amare et non amare. Et in hac libertate
contradictionis consistit liberum arbitrium.

7. agere et contrarium agere.
NB. e potia propinque expedita ad
utramque partem
contradictionis.

~~Hinc facile constat quod liberum arbitrium
definitur e potia activa, qua quis positis omnibus
ad agendum praerequisitis potest agere et non agere.
scilicet in sensu diviso, non composito. Dicitur
potia, nam liberum arbitrium non est actus, cum
cum seculosa operatione maneat in agente libero
scilicet in sensu diviso, non composito.~~

~~7. g. liberum arbitrium, quod sit~~

seu e potentia activa, qua quis positis
omnibus ad agendum praerequisitis potest agere
et non agere v. g. scribere et non scribere,
ambulare et non ambulare. scilicet in sensu
diviso, non autem in sensu composito.

Quaestio 2^a [19:]

Utrum in statu naturae lapsae detur in
homo libertas indifferens, seu arbitrii?
Inanimis omnium tam Catholicorum, quam haereticorum mens est, hanc in statu naturae lapsae
innocentia perfectissima libertate praeditum

7. soli

fuisse, quam hanc tamen postea per lapsu primi Parentis
adam non modo depravatam, sed omnino deperditam esse, docent theologi tam moderni, quam antiqui. unde dicunt, hanc per
peccatum adam unicum innocentia simul esse
amississe libertatem, non quidem illam spontaneam
libertatis, quae tamen exelatione excludit coactionem,
sicut est nemo enim ex illis, hinc quod constat, hinc
usque negare ausus est: sed illam indifferens
et arbitrii, quae tamen exeludat necessitatem.

7. propter coactionem

Attine quod queritur, utrum in hoc, est pro statu
naturae corruptae, detur libertas indifferens seu
liberum arbitrium?

Affertio. Datur in hoc est pro presenti
statu naturae lapsae libertas indifferens, seu liber

N. n. tm in naturalibus, sed em in
supnalibg: n. tm in civilibg,
sed em in moralibus: n. tm ad
bonū, sed em ad malum
ad malum, sed em ad bonū.

N. an scil: servire velitis Deo
vero, an Dūs falsis? Q:

N. ad qd ē aliās optio?

N. aut famem, aut
gladium, aut pestem.

N. Parisijs celebrato
contra Lutherum.

liberum arbitrium. ¹³ Ita oēs Catholici,
contra Lutherum, Calvinum, aliosq; he-
reticos.

282. Prob. 1.º ex S. script. Num: 30. d. 14. dicitur

de muliere Jos: 24. d. 15. optio vobis da-
eligit hodie, qd placet. N. 2. Reg: 24.

b. 12. et 1. Paralip: 21. b. 10. Davidi dar optio
una ē tribus ppositis panis eligendi. ^{N. 3} ubi datur

electio: ubi dar electio, ibi dar indiffrentia
activa: ubi dar indiffrentia activa, datur li-

bertas arbitrij, seu à necessity. qd. similitud

~~283.~~ Item 3. Reg: 3. a 5. Dñs apparuit Dñs
Salomoni per somnium nocte, dicens: postu-

la, qd vis, ut dem tibi. Deut: 30. d. 19. ait
Moyses ad populum Israeliticum: testes

invoco hodie Calum et terra, qd pposue-
rim vobis vitam et mortem, benedictionē

et maledictionem. Elige qd vitam Q:
Gen: 13. b. c. 8. g. 10. 11. Dixit abraham ad

Loth: Ecce urfa terra coram te ē, recede
à me obsecro: si ad sinistram ieris, ego

dexteram tenebo: si tu dexteram ele-
geris, ego ad sinistram pergam. . . . .

eligitq; sibi Loth regione circa Jordane

|| sunt plane innumera hujusmodi S. scriptura

|| loca, ex quibus electio, qst potia eligendi

|| adeoq; agendi, l' n' agendi demonstratur.

Ecce, inquit Aug: lib: de grāa et lib: arb:
cap: 2. Ecce apertissime videmus expres-

sam liberū hñā vōltis arbitrium.

283. Probar. 2.º ex Concilijs, nimirum ex Concilio
Arauticano 2.º can. 25. ~~Item ex Sen-~~

~~ensi in decreto Fidei. Item ex Con-~~

Constantiensi sess: 8. ubi Wicleffi articulus
damnar, in quo assererat, oia de ne-

cessitate evenire. Item ex Conc: Tridentino
q sess: 6. Can. 5. ita definit: si quis libe-

rum hōis arbitrium post Ada peccm
amissu, et extinctum ēē dixerit Q:
anathema sit.

284. Prob: 3.º ex N: PP: S: Damascenus lib: 2.

a fide. c. 26. ait: in nostra potestate sunt
a, qua liberum e nobis l facere, l non
facere. Cyrillus lib: 4. in Joan: c. 7. sic
nquit: non potius sendm Culia, veritatisqz
dogmata liberam potestatem hois, q liberum
arbitrium appellatur, ullo modo negare.
Cyprianus lib: 1. c. 3. ad epist. 3. ad Cornelium ait:
Homo libertati suo relictus, et in arbi-
trio proprio constitutus, sibi metipso l
mortem appetit, l salutem. Ambros.
in Coment. psal: 40. ait: hois dedit eligen-
di arbitrium, q sequar. S. Innocentius 1. us
in Epist: ad Concil: Carthag: ait: liberum
arbitrium, cum nasceremur, accepimus.
Bernard: lib: de graa et lib: arbit: ait:
manet em post peccm liberum arbitrium,
et si miserum, tn integrum. Aug. in lib: de lib: arbit: c. 2. revelavit nobis
per scripturas, ee in hoc libe-
rum Voluntatis arbitrium. et
lib: de quantitate ad. c. 37. ait: Datum e
liberum arbitrium, q qui negatoijs
egrasoiaioibz labefactare conantur,
usqz adeo caei sunt, ut ne ista quidem
vana atqz sacrilega se dicere intelligant.
Hieron: lib: 3. dial: contra Pelagianos ait:
in nostra positum e potestate peccare,
n peccare, et l ad bonum, l ad malum
extendere manum, ut liberum servetur
arbitrium. @: similia hnt Jrenaeus,
Clemens Alex: Origenes, Eusebius Casariens.
Athanasius, Basil: Greg: Naz: et Nyssen:
Chrysost: Epiphanius, Theophilactus, Tertull:
Hilar: Optat: Millevit: Gaudentius, S. Leo 1. us
Prosper, Anselmus, Fulgentius Beda @:
apud Bellarm: @:
Prob: 4. auctoritate S. Th: qui q: 24. de Veritate, 285.
que questio e de libero arbitrio, a. 1. sic
ait: Dicendum q absqz oi dubitacione
hocm arbitrio liberu ee oportet. idipm
quaqz docet in plurimis alijs locis.
Et lib: 1. contra gentes. c. 88. Homo per hoc,
q hbt liberu arbitriu, dicitur suoru

S. Athanasius: in Oracoe contra Jola sic ait:
aa libera e, et sui arbitrij: n e ul ad bona se
inclinare, iha bona quoqz avertari. Greg:
Nyssen: lib: 7. de philotopia c. 2. concupit
core et n concupiscere, i mentis et n mentis
et quocunqz talia, i in quibus consistunt vir-
tutis et viti opera, i hoc sunt in nostro li-
bero arbitrio.

per scripturas, ee in hoc libe-
rum Voluntatis arbitrium. et
lib:

S: Aug: lib: de graa et lib: arbit: c. 2. 1. ait: revelavit Deus
per scripturas, ee in hoc libe-
rum Voluntatis arbitrium: et c. 2. illa
precepta sua hor n procedunt, nisi hberet liberu Voluntatis arbitriu,
quo ea faciens ad memista premia perveniret. In egyptis: psal: 7.
prope finem: dabo lo n consentit in nostra potestate ee voluit,
qui nos fecit. lib: de finis: et lit: c. 34. consentit vocari Dei, l P
ad ea dissonantie grae Voluntas est. lib: 1. ad Bonifacium
c. 2. quis nostrum dicit q primi hois pecco peccavit liberus ar-
bitrium de humano genere:

Ms. ut expresse docet
S. Th. q. 24. de Verit.
a. i. et docebitur infra.

ut expresse docet S. Th.
q. 24. de Verit. a. i. et
sicuti infra videbimus.

Ms. nēssite absolutā et
antecedente.

Ms. scilicet: ab instructu
naturali,

q. apprehensū

q. eē oēs electiones tam in
Ecliaasticis, quā in ci-
vilibus, frustraneas quoq.

Ms. consultaōnes.

Ms. five ē fiant leges, ephor-
taōes, consilia, q. five nō
tū fiet, q. de nēssitate fieri
debet.

actuum dicitur. id ipsum quoq. docet in pluri-
mis alijs locis. Item docet Magister sententiarum
dist. 24. c. 5. p. et dist. 25. c. 9. ait: a nēssitate
et ante peccatum, et post aq. liberum ē
arbitrium q.

286. Prob. 5. ex absurdis, quae alias sequerentur,
liberū arbitriū nō admitteret. nam 1.° seque-
retur, tolli meritū et demeritū, primum
et penam, laudem et vituperiū in actio-
nibus, sicut id contingit in pueris et amentibus,
quae ē nō ex libera vōltis electione, sed ex
mera et absoluta nēssite eveniunt, plan-
ne meriti, nec demeriti, nec laudis, nec
vituperij capacia sunt. # alias em infan-
tes, amentes q. laudis aut vituperij, promi-
aut penae digni et capaces forent. q.

287. 2.° sequeretur, ipsum quoq. tolli peccatū:
nemo ē peccat in eo, q. ex nēssite facit. hoc
ait S. Aug. lib. de Vera Relig. c. 14.
adeo eē manifestū, et oib. certum, ut
nulla Doctorū paucitas, nulla indoctorū
turba dissentiat. et concludit l. c. si ne-
cessitate id faceret, nullo peccati crimine
teneretur. Et lib. 1. Retract. c. 9. quis
peccat in eo, q. nullo mō caveri potest. pec-
catur am: caveri igitur potest. # # #

288. 3.° sequeretur, hōem in suis appetitionibus
nō differre a bruto: q. em ab intrinseco prin-
cipio detrahatur spontaneē et sine co-
actione l. psequitur obtinē apprehensū ut sibi
conveniēns, l. fugit obtinē sibi discon-
veniēns; dum e contra hō nō solum spon-
taneē, sed em liberē agit, cum potestate
prosequendi, l. nō prosequendi obtinē.

289. 4.° sequeretur, frustra ferri leges et procep-
ta, injuste puniri transgressores, nos im-
ritō indignari hōib. sceleratis, frustraneas
eē Parochorum Conciones, frustra belliduce
suos milites ephortari ad prolium, frustra
proponi premia institui consilia frustra
frustra institui consilia medica, ju-
ridica, militaria et politica q. si
nil liberē, sed oia fndm nēssitatem
absolutam eveniunt. contra quae

...am oia absurdissima et falsissima ee,
modo ipsa ratio naturalis dicitur, sed et oes em
entes et rationes agnoscunt, ut ad merito
concilium Lemmonense de fide decreto is dicitur
A, adeo evidenti experimento liberu arbitriu
notu ee in oibz, ut sumo oium consensu l
ib ipsis gentilibus fuerit contrarius error
explosus.

q in decreto fidei
fidei. c. 15.

robatur b. ratione fundamli, et experimen 290.

ali. tunc dar potia libertas indiffia, seu
liberu arbitriu, quando dar potia proximè
expedita ad agendum et n agendum, seu
alis, qua quis oibz ad agendu requisitis
it agere et n agere. atqui talis potia
dar in hoc. go. m: e ipsa definiot et em

Ab. l eius contriu agere.
q libertatis,

ab hereticis admittitur. min: constat ab
experientia: quis e n expitit sibi liberu
esse v.g: scribere, l non scribere, orare
l n orare, velle hoc, l illud? Certè,
ut n malè quidam dixit, cum eo, qui
hois libertatem negat, n alijs ee syllemis
rim argumentandum, quam verberibus,
nec ab ijs ee cessandum, priusquam
ipse tandem concedat, esse in Verbe
rante potestatem n verberandi.

ffis potissimè ratioibz p motus Lutherus ca 291. ||
porem suu de libero arbitrio retractavit ||
e coarvocavit, et libertate a nssite, quam prius ||
hereticè negavit, postea catholice admisit. ||
ram in summa doctrina, de qua certissimè ||
e ee iactabat, in assert: art: 36. ita lo ||
quitur: liberu arbitriu e figmentum in ||
rebus, et titulus sine qua re. q nulli e in ||
ranu quidpiam cogitare. boni l mali, sed ||
sia: ut Wilelfi articulus Constantia ||
damnatus rectè docet: De nssitate abso ||
luta eveniunt. Sed in libro de visitatq ||
Paponica, quem postea scripsit, sic loquit: ||
homo hbt ex ppria virtute liberu arbi ||
triu ad faciendum, l omittendum opera ||
e pterna, per legem et penas adactus. ||
Et paulo infra: si ergo operatur homo ||
ex propria virtute ullam iustitia, utiqz ||

// hbt electionem et libertatem, et fugien
 // di malum, et faciendi bonum. Luther
 // secutus e, qd sicut in errore, ita em in
 // retractatione hujus articuli, fidelissi
 // mus ejus discipulus Philippus melan
 // ton, ut videre e apud Bellarminu
 // tom. 4. de graa et lib: arbit: lib. 4. c. 5.

Solvuntur Obnes.

292. Ob: 1. libertas a necessitate seu inefficacia n pot
 stare 1. cum proficiencia Dei, et cum veri
 tate pproium de futuro. 2. et multo mi
 nus cum decreto dno, oia ab aeterno pra
 definiente. 3. nec cum graa Dei effi
 cacia, necessaria ad oie opus bonu. aut
~~etiam~~ cum cupiditate seu concupiscencia hoem
 post peccm originale ad malu nssi
 tante, nisi per praedicta graa effi
 cacem liberetur. qd: go n dar in hoc
 libertas inefficacia, seu liberu arbi
 trium. R. N. A. quoad oes partes: nam
 proficia Dei, praedefinitiones, decreta
 divina, graam efficacem qd: nullo mo
 lodere, sed optimè stare poe cum li
 berte hna qd fuse ostenditur in tract
 de Des, et graa. ad cupiditate seu
 concupiscencia vero qd attinet, ea or
 dinarie tanta n e, quin ei ho l per
 prias vires, si levis sit, l per auxi
 liu graa, nqm sibi, ubi necessaria
 erit, deneganda, resistere poit: unde
 nulla ho necessitate imponit.

q aut

q cum necessitate solum
 gstem, seu conditio
 natam inferant,

Ita Objicit Calvinus.

293. Ob: 2. Deus dirigit et inclinat cor et vo
 luntate hois, quocunq; vult: atqui si in
 hoc darer liberu arbitriu, ejus cor et vo
 luntas n dirigerer et inclinarer a Deo, sed
 ab ipsamet volte, et quidem n quo Deus,
 sed quo Voltas vult. go. Prob. M: ex va
 rrys scriptura locis. Gen. 43. c. 14. Jacob di
 cit filijs suis: Deus am meus omnipotens
 faciat vobis eum placabile, et remittat

certe n̄ diceret, nisi epistimaret, à Deo flecti
 regi corda hoim. Epodi ir. e 35. et 36. Deus
 ulciscit, ut aegyptij Hebraeis dederint pretiosissima
 pelissas et vestes ps. 2. Reg. 17. Deus effecit, ut
 melabsolon n̄ sequeretur Consiliu Achitophel, sic e
 armin egitur d 14. Domini aut̄ nutu dissipatum ē consiliu
 Achitophel utile, ut induceret Dominus super
 Isolom malum. 3. Reg. 12. Deus inclinavit
 cor Roboam, ut contempto confis consilio se
 iorū, sequeretur consilia juvenum. prov.
 15. d 24. A Dno diriguntur gressus Viri

Joan. 6. e 44. nemo pot̄ venire ad me, nisi pater,
qui misit me, traxerit eum psal. 118. e
 5. Inclina cor meū in testimonia tua.
 Reg. 4. f. 58. inclinet eos nostru ad se, ut
ambulemus in urbis vijs eius et custodiamus
mandata eius. ps. 60. R. D. m: Deus dirigit et
 inclinat p̄: directione et inclināone morali,
 cui voluntas pro lubitu pot̄ acquiescere l̄ resistere,
 l̄ dissentire. C. directione et inclināoe
 absoluta, cui voluntas resistere l̄ dissentire
 pot̄. N. m. Hujusmōi motiones, directiones,
 inclinationes et tractiones morales, nulla hoibg
 imponere necessitatem, atqz adeo fieri absqz
 lesione libertatis, ostendetur in tract. de grāa.

ps. 3. Jerem. 10. d. 23. dicitur: scio Dne, q̄ 297.
ē hois via eius: nec viri ē, ut ambulet, et
dirigat gressus suos. q̄ solus Deus hoc facit,
 onsequenter n̄ dat̄ in hoc libertas. R. N. ḡfis.
 auctentus ē antecedentis ē 1. q̄ n̄ sit in poteste
 ois sp̄ eligere, qua sibi meliora sunt, n̄p̄ ex
 defectu cognitionis, q̄ sibi sit melius. 2. q̄
 nisi elegerit, q̄ ē optimu, sapē s̄ n̄ possit
 ope implere p̄ter occurrentes difficul
 tates. Hinc illud tritu: hō p̄ponit, Deus
disponit: intactā tñ sp̄ libertate.

Joan. 8. d. 34. Qui facit 295.
servu ē peccati. atqui nemo ē, qui
 fecit peccatū: q̄ nemo ē, qui n̄ sit servus peccati.
 sed qui servus ē peccati, n̄ pot̄ ē liber, cum
 servitus et opponat libertati. q̄. R. C. totu.
 sed qui servus ē peccati, n̄ pot̄ ē liber

~~ex predictis q̄ loiqz tñ
 ostenditur, q̄ sine grāa Dei
 bonu opari nequeamus, tam
 em, q̄ ois nostra actualis
 operat̄ à Deo dependeat.~~

~~textus q̄ allegatus
 im̄ evincit necessitate
 grāa ad actionem hanc
 requisita, n̄ vero ne
 sitate ipsiusmet operis,~~

q seu

Philippens. 2. b. 13. Deus est
qui operatur in vobis
et velle et perficere.

~~textus qd dicitur tm pbant~~
~~necessitatem graa ad oper.~~
Unde textus citati tm
probant necessitatem graa
ad operandum requisita, n
vero ipsiusmet operis ne-
cessitate operis, ut pote
qua supposita graa dicitur
ab hoc liberè fieri, l
omitti potest.

liberte à peccato. C. n pot esse liber liberte. à
necessitate. Libertate indiffere et arbitrij.
N. solum.

296. Ob. 5. Isaia 26. b. 12. ~~oia~~ Dne oia
opera operatus es nobis. Rom. 11. d. 36.
quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt
omnia. 1. Cor. 12. a. 6. Idem vero Deus
qui operatur oia in oibus. # Sed atqui si Deus
oia in oibus nobis operatur, tunc oia, qua agimus
fient secundum volentiam dnam, et non secundum volentiam
nostram: sic autem non dabitur liberum arbitrium.
qd. R. D. textus allatos. Deus oia operatur in
nobis tamen causa concurrens, nobis liberè co-
operantibus. C. oia operatur in nobis tamen causa
unica et totalis, nobis nil cooperantibus. N.
Libertas qd arbitrij non excludit cooperationem
et auxilium Dei: non ideo homo dicitur esse
liber in deliberando et eligendo, quod potest id
facere suis solis viribus: sed quod posita est co-
operatione dna, in potestate ejus est, hoc autem
illud eligere, et rursus eligere et non eli-
gere. quomodo liberè dicimur videre, quod
qua videmus, non quod absente lumine quod quam
videre possumus, sed quod presente lumine
in nostra potestate situm sit cernere
aut illud, et est cernere et non cernere: hæc enim
est oculos ad rem videndam advertere et
ab eadem oculos avertere. #

297. Ob. 6. Ezech. 36. f. 27. ait Dominus per Pro-
phetam ad populum: faciam, ut in præ-
ceptis meis ambuletis. # et iudicia mea
custodiatis. qd observatio præceptorum non
dependet à libero arbitrio hominis, sed unice
à Volunte Dei. R. D. A. seu textus: faciam
ut in præceptis meis ambuletis liberè
C. ut in ijs ambuletis necessario. N. A.
Quando Deus hæc ad mandatorum obser-
vationem disponit, hoc facit per gratias
actuales, faviter excitando voluntatem
ad observationem præceptorum, ita quidem
ut voluntas pro sua liberte hujusmodi

opitatioi dno resistere potest, si vellet: et possit, si velit:
non vero imponendo ullam necessitatem,
ut ho pro lubitu resistere n possit. sicuti
occebitur in tractu de graa.

Ab: 7. Joan: 15. a. 4. sicut palmes n pnt 298.
ferre fructu a semetipso, nisi manserit in
vite: sic nec vos, nisi in me manseritis.

Ex quo sic arguitur: Palmes a vite precipue
n arescere, in vite am infitus, et ex ea
vivens, n pnt n ferre fructu. go palmes nssario
l arescet, l l arescere, l fructu ferre
debet. ssmo. sed hoes sunt palmites, et sicut
vitis, ut l. c. habet: go illi nssario l
arescent, si in Chro n manserint, l fructu af
ferent, si in ipso manserint. Ms. R. G. ppi
num entymema. D. gss subsumpti. go ho
mines nssario l arescent, l fructum af
ferent, nssite sibi vo libera et impe
ribili. Ms. G. nssite absolutam et impe
ribili. * N. gss. quamvis e ho nssario
fructificat, si in Christo fit, et nssario
arescat, si in eo n fit, tn libere dicitur fru
tificare, l arescere, qj in poteste ejus e, ut
in Chro fit, l n fit. sicuti Et nunq aliquis
nssario videt, si oculos hbeat aptos; et
contra nssario n videt, si illos hbeat
clausos: et tn dicitur libere videre, l n
videre, quonia in poteste ejus e, oculos
aperire l claudere.

Ms. qm contingit nssario,
n contingit libere, cum
libertas excludat nssite.

Ms. Consequente, condi
tionata, Volntia.
* Antecedente.

Ms. Itaq pbant iste si
militudines nssitate graa,
sed n excludunt arbitrij
libertatem.

Ab: 8. Rom: 5. c. 12. ait Apolus: Per 299. ||

inu hoem pectm in hunc mundum in ||
travit, et per pectm mors, et ita in oes ||
hoes mors pertransiit, in quo oes pecc ||
averunt. Ex quo teptu sic urgent haretici: ||
si mors ex pecto secuta e, tunc ubi e ne ||
cessitas moriendi, ibi e nssitas peccandi: ||
si qui in statu naa lapsa e nssitas mo ||
iendi. go et peccandi. Sed ubi e nssitas ||
peccandi @ @: go. @: R. N. M: que si vera ||
est, sic ee deberet; si mors ex pecto se ||
cuta e, tunc ubi e nssitas peccandi, ||
ibi e nssitas moriendi. @ @ @: || || ||

300. Ob: 9. si hō em̄ pro statu nāc lapsa. hē
ret libertatem indiffra et arbitriū, frustra
d. Paulus Rom: 7. c. 15. et iq. conquerere
nē q̄ volo bonū, hoc ago, sed q̄ odi ma
lum, illud facio. ~~Philippens. de cap. 2. b. 13. scribit:~~
~~Force ē, qui agit in vobis et velle~~
~~et perficere.~~ qō hō in statu nāc lapsa
n̄ hōt libertē indiffra et arbitriū. R. N: t
Apōlus ē loc: cit: n̄ conquerit de nēssite,
sed de vehementi concupiscia carnis aduer
sus spiritū, quo agrē nimīū superār, quam
vis absolute superari pōit: adeoq; ostendit
liberū nostrū arbitriū per adamī peccm̄ non
quidem ablatū, sed aliquo mō minutū et de
bilitatū fuisse, q̄n̄ nimirū bona, quo
prius in statu Innocentia faciliter agere
poteramus, nunc in statu nāc lapsa dif
ficulter agere pōmus p̄pter rebellionem
partis inferioris et sensitiva aduersus par
tem superiore et rāonale.

N. C. potuissimus,

Obicit Lutherus.

|| 301. Ob: 10. Isaia 41. f. 23. benē aut malē
|| potestis facite. ubi supponitur, n̄ ēē in nu
|| stra poteste benē aut malē agere. qō n̄ ha
|| bemus liberū arbitriū, aliās pōemus pro la
|| berite nostra l. benē, l. malē agere.
|| R. hoc argm̄tū, q̄ Lutherus obicit, ēē
|| valde ineptum, q̄ p̄pheta ibi n̄ loquitur
|| hōib; sed de idolis gentiū, quib; expro
|| brat imbecillitatem eorū, q̄ cum Dī ha
|| beant à stultis hōib; tñ nulli prodē
|| aut nocere pōint. q̄ n̄ nil ē contra nos.
|| 302. Ob: 11. i. Cor. 6. 7. q̄ am hōs, q̄ n̄ accepisti
|| si am accepisti q̄ gloriaris, quasi n̄ ac
|| ceperis. si am nil hēemus, nisi q̄ accepimus
|| mus, nil hēemus p̄riū. si nil hēemus p̄
|| n̄ hēemus dñiū: si n̄ hēemus dominium,
|| n̄ sumus Dñi nostrorū actiū. si n̄ p
|| mus Dñi nostrorū actiū, n̄ hēemus
|| liberū arbitriū. qō. R. Verū ē, q̄
|| onō, adeoq; nec liberū arbitriū hēam; q̄
|| ex nobis, sed à solo Deo: Hoc tñ obtenta
|| jam sumus Dñi actiū nostrorū q̄:

1. Joan. 3. b. g. ois, qui natus e 303. #
 Deo, peccatum n̄ facit: quoniam semen
 pius in eo manet, et n̄ pot̄ peccare, quo
 nam ex Deo natus e. atqui n̄ pot̄ peccare
 repugnat libertati indivisa Contrarietatis,
 cu specificatione. go. R. septum citatu' ita
 proni a Tirino: ois, qui natus e ex Deo, id
est, justus & qui Dei filius, et justus e,
et pot̄ peccare graviter et mortaliter, pu
ta in sensu foali, seu q̄tm e ex vi illig
status: qui q̄ semen Dei, id e, gradum
libllem, tum actus continet, ex quibus
quasi ex caelesti semine pullulant ois
q̄is virtutes (ut Liranus, Cajetanus,
Hugo, et Thomas anglicus exponunt:)
reddit justus, quamdiu in eodem statu per
manere voluerit, impecabile modo jam
perdido: sicut status Innocentia reddebat
Adamu' imortalem. Sed sicut potuit Adam
male liberte arbitrij sui peccare, et peccando
ex inferere statum innocentia, et sic mori:
ita pot̄ eadem liberte justus deserere, et
ac negligere semen Dei, et ita pec
care, ac peccando statum Justitia ex
cidere. ita S. Aug. de graa Christi.
cap: 21. Hucusq; Tirinus, in pra
dictum locum 1. Joan. 3. Ex quo
patet, justu, qua tale, scil: graa ha
bitu' praditum, n̄ pot̄ peccare, cum
graa excludat peccatu, et vicissim.
n̄ vero exinde sequit, justum, post
q̄ pot̄ peccare in sensu diviso,
postqua' nimiru libere graa Dei
excidit. @ @ @ @ @ @ @ @
 13. Deus sapissime induravit et exca
 avit corda hom, ut l̄ male agere debue
 int, l̄ ne bene agere potuerint: sic Exod. Exodi 9. c. 12.
 e. 12. induravit cor pharaonis, ne audi
 ret moysen, et ne dimitteret populu' Israe
 liticum. sic Joan. 12. f. 40. excaecavit

Ab. id e' status graa,

et in sensu com
posito,

Exodi 9. c. 12.
10. f. 20.
11. d. 10. } ad. et
Galibi
passim in
lib: Exodi

statu nae lapsa, et in statu nae repa-
 rata. 2o. opera, quae ab hoc in statu nae reparata
 corrupta exerceeri possunt, esse duplicis generis:
 una est sui ordinis naturalis, quae scilicet homo solus
 nae viribus facere potest: et huiusmodi sunt omnia
 opera naturalia, et multa enim moralia. 3o.
 alia vero est ordinis supernalis, quae homo pro
 praesenti statu solus nae viribus sine spe-
 ciali auxilio gratiae divinae facere non potest. hu-
 iusmodi sunt opera salutis, quae ad gloriam pro-
 merendam gloriam caelestem, et finem ul-
 timum assequendum ordinantur. Hinc 3o.
 duplicem hoc loco assignari potest libertatem,
 unam physicam seu naturalem, alteram moralem seu
 gratiam. libertas physica seu naturalis est potentia ab-
soluta agendi et non agendi tam bonum, quam
malum, idque propriis viribus naturae, cunctis opus
illud valde admodum foret, et non nisi cum ma-
xima difficultate fieri potest. 4o. abstrahendo,
 an operans cum, et sine difficultate agat.
 adeoque nil refert, siue opus illud valde
 arduum aut difficile sit, siue non. 5o.
 sicut ut v. g. Jejunare, bona ablata,
 aut famam restituere, offensam et ini-
 juriam illatam remittere. 6o. 7o. 8o. 9o.
libertas moralis seu gratiae est potentia mo-
ralis, hoc est, facilis, prompta et expe-
dita tam ad bonum, quam ad malum et fa-
ciendum, et fugiendum, et enim ad opera salutis
exerceenda.
 homo igitur in statu innocentiae habebat
 perfectissimam libertatem tam physicam,
 quam moralem, tam in naturalibus, quam in
 supernaturalibus, adeoque voluntas humana pro eo
 statu omnino aequali propensione et incli-
 natione ferebatur tam in bonum, quam in
 malum, et utrumque enim aequali facilitate
 poterat exercere: similiter enim omnia eius
 opera bona moralia erant opera salu-
 tis, et gloria caelestis meritoria.
 Verum in statu naturae corruptae hae

3o. seu indifferentia
 3o. seu quae sit moraliter
 bona et mala, honesta et
 inhonesta 3o

~~adeoque abstrahendo, an
 operans cum et sine
 difficultate agat~~

7 sine difficultate

9 naturalibus,

q et grāa,

N. uti patet ab experientia,
vid. quā constat hoēs eē valde
de proclives et pronissimos
ad malū, v. g. ad iram, ad
vindictā, ad temulentia, ad
luxuria, ad avaritia, v. et
econtra valde difficiles ad
bonū v. g. ad jejunia, ad
mortificāones, ad restituōes,
ad remittendā injuria, ad
ignoscendū inimicis, ad
sobrietate, continentia,
pietate, iustitia, v.

N. Ep. S. Aug.

et Epist. 144. sine grāa Dei
n̄ p̄t eē libera Vōltas, cum cu
p̄ditatibus vincētibus et
vincētibus subdita sūt. Item
N. scil. liberū arbitriū.

q sine grāa Dei n̄ p̄t
eē libera Vōltas
liberte morali et
grāa. Liberte nāa.
N. p̄. Ad 3tium
iterum D. A.

308.

libertas aliquo modo deteriorata, dimi-
nuta, et ex parte quidem, n̄ tū ex toto
destructa est; hō siquidem per peccatū
Adami n̄ amisit libertatē nāa physical
nāa, sed solā libertatē moralem. In p̄e
facilitatem et promptitudinem ad
bonum; et p̄tia faciendi opera su-
pernaturalia, seu vita celestis meritoria.
Hac tū libertas grāa in statu nāa
reparata per Chrūm iterū recu-
perata est; per ipsum namqz adepti
sumus grāam, quā aduti em̄ liberi fu-
mus, et p̄tia habem libertate grāa, et
p̄tia habemus faciendi opa supernaturalia
et gloria celestis vitēqz eterno me-
ritoria. Quando gō N. P. dicunt,
libertate hōis eē perditā per peccatū
originale, loquū n̄ loquuntur de libe-
tate nāa seu physical, sed tū de libe-
tate morali et grāa. v.

Ob. 15. N. S. Aug. Epist. 107. ad Vitale
ait: liberum arbitriū ad diligendum
Deū primi peccati granditate perdidimus
gō. Et Enchiridij cap. 30. inquit: libe-
arbitriū malē utens hō et se perdidit
et ipsum. gō. R. ad 1. m. D. A. liberū
arbitriū perdidimus ad diligendum Deū
ut oportet ad salutē. G. ad diligendum
Deum absolute et omnimode. N. A. Pro-
terea libertate moralem ad amandum
Deū supernaturaliter ad salutem, quā perdidimus
iterū per Chrūm recuperavimus.

ad 2dum pariter D. A. liberū arbitriū
malē utens hō et se perdidit, et ipsum
deteriorando. G. profus amittendo.
N. A. quis enim verō dicat, hōem se
ipsum profus perdidisse? cum gō n̄
alio mō dicar perdidisse arbitriū, n̄
profus illud perdidit. Itaqz S. D. p̄
in pradietis locis n̄ intendit per peccatū

Adami perditam fuisse naturalem et naturalem
 libertatem, sed per peccatum libertatem moralem
 seu facultatem ad bene agendum
 perditam, et completam bene agendi ac peccati
 vitandi possibilitatem, quae ista habetur per gratiam,
 quam peccato primi parentis perdidimus. Ita
 clarè se ipsum explicat Aug. lib. 1. contra
 ad Bonifacium contra duas Epistolas Pelagiana
 norum. cap. 2. his Verbis: quis nostrum dicat,
 quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium
 de hinc quæ: libertas quidem perit per peccatum.
 sed illa, quae in paradiso fuit habendi plenam
 cum immortalitate iustitiam, propter quod natura
 nostra dominam indiget gratia. Et lib. 2. c. 15.
 Peccato adae liberum arbitrium de natura hominum
 perisse non dicimus, sed ad peccandum valere
 in hominibus subditis diabolo, ad bene am,
 pieque vivendum non valere, nisi ipsa vo-
 luntas hominis dei gratia fuerit liberata, et
 ad omne bonum actionis, cognitionis, ser-
 monis adjuncta.

Instabis. Idem S. Aug. in libro operis imperfecti 310.
 contra Julianum, et pluribus aliis in locis libertatem
 naturalem indifferens ad bonum et malum, quam Ju-
 lianus aliisque Pelagianis episcopi ad liber-
 tatem, acerrimè impugnat, eamque veluti
 liberam radicem, fontem ac nidum totius heresis
 Pelagiana rejicit. quod talis indifferens in-
 dignitate naturae lapsa non potest admitti sine heresi
 manifesta, et evidenti cum Pelagianis
 commercio. R. Augustinum tamen respicere
 libertatem indifferens, quam Julianus et alij
 Pelagianis admittebant, qui docuerunt,
 voluntatem hominis lapsi esse in perfectum aequilibrium,
 et sic erat in statu innocentiae, et aequè pronam
 praevalens in bonum ac in malum; subindeque
 negarunt liberum arbitrium per peccatum
 Adami fuisse attenuatum ac debilitatum,
 quod merito impugnavit Augustinus. unde
 in fo. D. A. impugnat liberam indifferens
 moralem, id est facilitatem et promptitudinem
 aequalem tam ad bonum, quam ad

B. Contrarietatis,

311.

malum. C: impugnat libertatem Physicam. N. A.

Ob: 16. si habemus libertatem ad bonum, quod ad malum, poterimus tam bene ~~hanc~~ et expedite bonum, quam malum facere: sed hoc est falsum; ad bonum enim requiritur gratia, quae non requiritur ad malum. q. 10. R. D. M: si habemus libertatem

moralementam ad bonum, quam ad malum, & poterimus ut: C: si habemus libertatem physicam ut: N: M: 312.

Ob: 17. ubi datur necessitas peccandi, ibi

~~datur~~ non datur libertas indifferens; hoc est excludit necessitatem, ut dictum est quod:

pro: atque in statu naturae lapsae datur necessitas peccandi. q. 10. prob: Min: ep: 1.

Aug. qui lib: de Perfect. Justitiae cap: 5. l. 6. ait: Per arbitrii libertatem factum est, ut

est homo cum peccato, sed jam peccatis vitio sitas subsequuta ex libertate fecit necessitatem

Et infra: quod peccavit voluntas, secuta est peccantis peccatum habendi dura necessitas.

Et lib: de vera Relig: dicit, quod natura humana per se habet alteri invidere. q. 10.

313.

Confirmat: homo non potest esse curvum et claudum, nisi potest ambulare, nisi claudicando: sed peccatum est quaedam curvitas voluntatis: ergo homo in peccato existens statu peccati existens non potest non peccare.

314.

R: ad Ob: 1. q. 10. D. M: ubi datur necessitas peccandi, id est contrahendi peccatum originale, ibi non datur libertas. R: N: ubi

datur necessitas peccandi actualiter et personaliter ut: C: R: 2. aliter D: M:

ubi datur necessitas peccandi absoluta, ibi non datur libertas. C: ubi datur necessitas tantum moralis ut: N: M: Necessitas absoluta est, quae nullo modo impediri potest

taliter defacto est necessitas concupiscendi

ignorandi, esuriendi, sitiendi. neccitas
moralis e, que absolute quidem, sed n nisi
cum magna difficultate impediri potest. hoc
modo rustici et opifices, qui per tota septi
continuo labore occupati, die. Dna
concione neccitant ad somnum.

Augustinus qd attinet, ille in primo septu 315.

notius loquitur de neccitate concupiscendi
et ignorandi, quod de neccitate peccandi.
in 2o loquitur de neccitate morali, n
vero de absoluta. in 3o loquitur de neccitate
finis, n de neccitate actionis.

e am neccitas finis illa, qua quis ex sup
positione finis efficaciter intenti, neccario
debet adhibere media ad eum conducentia,
utpote sine quibus finis ille absolute
intentus obtineri n potest. sic qui vult
fieri doctus, neccario debet in studere.

qui vult salvari, neccario debet suscipere
baptismum. neccitate scilicet finis, n actionis.

Ad conformacionem. G. M. D. Min. peccatum e 316.

quodam Curvitas voluntatis moralis et
libera. G. naturalis et neccaria. M. Min.
et g'ia. Cum potia ambulatoria, seu
locomotiva sit potia neccaria, n potest
nisi eundem effectum producere: at vero
potia volitiva, que sola caat peccatum,
potia libera e, unde pro libitu potest hunc
illud actum facere, g'iter peccare et n peccare.

Questio 3ia | 20. |

In quana potia foaliter resi
deat libertas arbitrij?

ex dictis quest. 1a hujus sectionis con 317.

libertatem arbitrij ee potentia
eligendi unum ex duobus oppositis: cum
go libertas arbitrij sit perfectio creatura
rationalis, hac am duabus potissimum potijs
rationalibus pradita sit, libitu scilicet et
volte. hinc queritur inter Doctores,
utra haru sit foaliter libera, seu in

M. neccitas finis em potest vo
cari neccitas Voltra, libera,
g'is, impedibilis, conditio
nata, hypothetica.

M. q' sine studijs doctrina
assequi n potest.

q' qua caat claudicacione,

q' quaru quolibet ad actum
liberum concurrere
concurrere videtur.

N. adeoq; sola Voluntas
e' foaliter libera.

318.

quam ex his potentijs libertas arbitrii
foaliter consistat, an in Volunte, an
vero in Jllitu, & utroq; simul? ad q' sit
Assertio. N. libertas arbitrii foaliter
in sola volunte. N. Haec e' sententia
comis, n' mo certa et vera, sed em prin-
cipus fidei conformis. Est tn' contra
Durandum pro more suo singularitatis
amatorem, qui docet, n' tm' Voltem,
sed em Jllitm ee foaliter liberu'.

N. scil: Deus

319.

Prob: 1. ep. l. script: qua sp' arbitrii liber-
tatem explicat per ordinem ad Voluntate.
sic Eccli 15. c. 17. dicitur: apponit tibi
aqua et ignem: ad q' volueris, porrige
manu tuam. i. Cor. 7. q. 37. pot. ecce, ad
q' volueris, dicit script: n' vero: q' intel-
lexeris. similiter 3. Reg. 19. a. 3. timuit
go Elias, et surgens abiit, quocunq; eu-
ferebat voluntas. N. i. Paralipp. 2. 22.
6. 7. Dixit David ad salomonem: fili mi
voluntatis mea fuit, ut edificarem do-
mu nomini Dni Dei mei. q. N.

N. n' Jllitus.

N. Innumera sunt hujus
modi loca.

320.

Prob: 2. ep. Trid: sess. 6. cap: 5. ubi de ho-
libere ad graam coopante et inquit, idam
nre graam, abjicere pt: neq; tn' sine
graam Dei movere se ad justitia libera pu-
volte pt. n' libero suo Jllitu. can. 7. li-
beru arbitriu declarat per actu volunta-
poe dissentire, si velit. et Can: 9. per
Voltria hois preparacone et dispositione
si quis dixerit, sola fide impiu' justifi-
cari.... et nulla ex parte necesse ee
eum sine Voltris motu preparari atq;
disponi, anathema sit.

N. scil: ad justificacionis graam
assequendam.

321.

Prob: 3. ep. N. PP. Damascen: lib: 3.
Fidei c. 14. ait: libera potestas nil
aliud e', nisi Voluntas. Ambros. lib: 1. de
jacob c. 3. n' e' q' cuiq; nostra adferi-
bamus culpa, nisi nostra voluntati.
Aug: lib: de graa et lib: arbit: ep. l. scrip
probat, liberu arbitriu in Volte

tas consistere, cuius tm e liberè velle aut
te, annote. et lib: de duabus aabus e. io. dicit:
ad qm igitur, nisi voluñte peccatur. gō.
Prob. 4. raone. In illa sola pōtia e foa 322.
liber libertas, qua foaliter p̄ eligere;
cum libertas sit pōtia eligendi: atqui
sola vōltas p̄ foaliter eligere. gō. prob.
Min: eligere nil aliud e, quam velle
unū pro alio: sed sola vōltas p̄ foalr
velle unū pro alio. gō.

Prob. 5. contra Durandū. si libertas 323. ||
foaliter n̄ in sola vōlte, sed em̄ in in ||
tellectu consistit, tunc in eodem ho ||
mine erunt dua pōtia foalr libera: ||
sed hoc repugnat. gō. prob. Min: pōt ||
e una pōtia velle unū, et altera pōt ||
set velle oppositū: atqz sic idem ||
ho pōt fm̄ et semel ferri in duo ||
opposita q̄ utiqz repugnat. gō. || ||

Prob. 6. contra eundē. si illitus eēt li 324. ||
ber foalr, pōt eē peccm̄ absqz vōltis ||
consensu; sed cum e illitus sit in op̄an ||
do prior, et à vōlte independens, per so ||
lum actū ipsius ante consensū vōltis po ||
nerent̄ oia ad peccm̄ requisita, scil: li ||
bera tendentia libera facultatis in ||
voluntellectiva ad obtm̄ raoni difforme. ||
Eodem mō em̄ meritū in solo actu in ||
tellectus independentes à consensu vo ||
luntis consumaretur. q̄ tñ utrumqz ||
repugnat s. scriptura, s. s. pp. et ||
recta raoni, et boni thlgōrū doc ||
trina @: || || || || || || || ||

Solvunt̄ Obnes.

Ob. 1. Illitus e foaliter liber: gō n̄ sola 325.
vōltas. prob. A: pōtia, qua e indiffns
ad opposita, e foaliter libera. sed
illitus @: gō. prob. Min: ex ea, q̄ in ||
diffrentia vōltis presupponat indiffiam
illitus, adeo, ut si illitus vōlti non.

Conformar. Juxta alem
 9. Metaphys: potentia ra-
 tionales

probat Obtm indifferenter, Voltas parit
 n maneat indiffrens. go. R: N: A: ad pro
 D: m: potentia, qua e indiffrens in agendo
 C. qua e indiffrens in representando
 N. m. sentia libertas am foale consip
 in potentia activa, n representativa aut
 illuminativa.

// Preterea em lux aut lumen prerequi-
 // ritur ad hoc, ut potentia visus oculus videat
 // et tn ipsa visio n in luce foale non
 // consistit in luce, sed in potentia visiva.

// 326. Ob. 2. Instabilis. Potentia racionales sunt ad
 // opposita, ut ait artes 9. Metaph: sed in-
 // tellectus e potentia rationalis. go. R: potentia
 // racionales ee ad opposita in suo gee, ut
 // nimirum qualibet potentia rationalis habeat in-
 // // diffria sibi proportionata, sicut in ge
 // // pponens, voltas in gee eligentis. Hin-
 // // in foa D: m: potentia racionales sunt in
 // // diffria ad opposita, indiffria l acti-
 // // va seu electiva, l representativa.
 // // G: indiffria sibi activa seu electiva.
 // // N. m. q:

N. arbitrari e e acty
 sicutus, n Voltis. gust
 confindon.

327. Ob. 2. libertas dicitur liberum arbitrium
 sed arbitrium pertinet ad sicutum: go e
 libertas. R: libertatem n simpliciter
 dici liberum arbitrium, sed liberum vo-
 luntatis arbitrium. go ptinet ad voltem.
 hinc R: a. libertatem dici liberum ar-
 bitrium, l qj arbitrium e vox perinde
 ptinens ad actum Voltis atqj ad ac-
 tum sicutus: l qj voltas in tm e li-
 bera, in qtm pt sequi, l n sequi
 id, qj sicutus arbitratur ee, aut n
 ee faciendum: unde e libera se-
 quendi arbitrii, l n sequendi. sic
 am arbitrium n tm sicutus, sed em vo-
 luntati x competit.

N. unde liberum arbitrium
 de Volte, n vero de
 sicutu sicutur.

q abqui sola Voltas
 n pt eligere,

328. Ob. 3. si libertas foaliter in sola Voltis
 consisteret, tunc sola Voltas poct eli-
 gere: qj res ad electionem em requiritur

judicium illius, sine quo eligere n̄ potest.
libertas n̄ consistit in sola volūte,
sed em̄ in illu. R: 1. Retorqdo. si visio
foalr in sola potia visiva consisteret,
tunc sola potia visiva potest videre: atqui
sola potia visiva n̄ potest videre, q̄ ad visioē
m̄ requiritur lumen, sine quo videre n̄ potest:
visio n̄ consistit in sola potia visiva,
sed em̄ in lumine. R: 2. in foa d. min
N: min: ad prob: N: min: ejus prob: D:
ad electionem em̄ requiritur judicium in
lectus per modū p̄ponentis et illuminantis.
per modū efficientis aut eligentis. N: 6:
Cum volūtas ex se potia caeca sit, ut ades n̄
sciat, obtm̄ aliq̄ ee bonū l malū, licitū l
illicitū, faciendū l fugiendū; ideo indiget
lumine illius p̄ponentis qualitates obti,
quo illuminata volūtas jam sola potest eli
gere q̄ placet.

lib. 4. libertas ē p̄fectio creaturae rāo
rationalis. N: 6: in eo foalr constituenda ē,
q̄ foalr rāonale ē. s̄ms. sed solus in
lectus foalr rāonalis ē, volūtas verō tm̄
rāonalis per participāone; N: 6: q̄ l ex
o patet q̄ rāo s̄fect spiritū illu
ione, illuminare am̄ illu. convenit,
n̄ volūti, hoc ē potia caeca ē. gō in illu
foaliter constituenda ē libertas, et n̄
in volūte. R: 6: A: N: 6: q̄ s̄ct. cujus falsitas
ostendit ex d̄ sequentib; duabus retorqioib;. 1.
electio ē p̄fectio creaturae rāonalis: gō in
eo foalr constituenda ē, q̄ foalr rāonale ē.
et sic electio foret actus illu. contra
oes philosophos. 2. Peit̄m ē imp̄fectio
creaturae rāonalis. gō in eo foaliter con
stituendū ē, q̄ foaliter rāonale ē; con
trariorū ē eadem ē rāo. et sic peit̄m
erit foaliter per illu. contra oes thlgos.
n̄ gō ois p̄fectio creaturae rāonalis, si ei
conveniat, quā rāonalis ē, statim in illo

64
q̄ foaliter

q̄ foaliter

329. N: n̄ creatura simpli
citer, sed rāonalis, quā
talis.

N: dicitur ē rāo illu.,
n̄ rāo volūti.

N: Positive.

N: privative

foaliter constituenda e, qd foaliter raonale e, sed em in eo constitui pt, qd raonale e per participacionem.

330. Ob: 5. Juxta S. Th: p. 1. q. 82, a. 3. Illius nobilior potia e, quam voluntas: atqui nobiliori potia tribuenda e nobilior pfectio. go. s. s. m. sed libertas oim pfectionum hnar nobilior e. go. R. T. m. q. d. m. m. atqui nobiliori potia tribuenda e nobilior pfectio.

R: 1. Retorq: s. s. m. sed electio oim pfectionum hnar nobilior e. go. R. 2. D. m. Illius nobilior potia e quoad cognitionem et in raone creaturae racionales. G. quoad actionem et in raone creaturae liberae. N.

R: 3. T. m. N: l. d. m. m. atqui nobiliori potia tribuenda e nobilior pfectio, si aliunde n repugnet. G. si repugnet. N. m. Repugnat am potentiam secundum se necessariam, qualis e illius, ee foalr liberam, cum libertas necessitate excludat.

331. 7. Quamvis am ex dictis constet, libertatem foalr n in illitu, sed in sola volte sitam ee, nihilominus ta pt utcuq; dici, eam sil: libertatem, ee saltem radicaliter in illitu, qm nimiru ad actu liberu volte procedere debet objectiva indiffia iudicij, sine quo iudicio obiective indiffia voluntas n potet unu eligere pro alio. quo cognoscimus obtm aliq; n ee sumu bonu, adeoq; n adeoq; poe amari et n amari, l em odio haberi. cum go voltas sine tali iudicio illitu obtue indiffia potet libertate sua exerceere, et unu pro alio eligere, ideo dici pt, ee libertate em consistere in illitu, n quidem foaliter, ut dictum e, sed tm radicaliter.

Quaestio 4. a. / 2. i. a. / 1. m. 3.

Utra libertas arbitrij consistat in indiffia contradictris voltis, qd

q. N. m. l. d.

N. ij debet obtm cognoscere, prout ei mediantibus sensibz, et illitu agente pponitur.

q. Ceterum

N. nec summus malus, sed participare aliq; de utroq;

1. m. 3. an liberu idem sit, ac voluuntariu? l an ac voluuntariu sit liberu? l an potet aliq; ee liberu, quamvis n sit necessariu?

q. necessitate excludente?

voltis ad opposita. 332.

Assertio. ad raone libertatis requiritur indiffia contradictris, seu potia ad

petunt oem necessitatem absolutam. Ita
et Catholicis contra Jansenios
atholicorum.

Ms. e contra Jansenium et
Michaellem Bajum.

Prob: 1. auctoritate Pij 5^{ti} Greg: 13^u et Urbanj 333.

qui sequentes duas Michaelis Baij p'prios, 39^{am} Jul: et 66^{am}

damnarunt: qd Voltrie fit, emsi necessariò
fiat, liberè fit. Item sola violentia re,
pugnat libertati hois naali.

Prob: 2. ex S: Th: qui in 2um sentent: dist: 25. 334.

q: 1. a. 1. ad 2. ait: ad libertate arbitrij per
finet, ut actione aliqua facere possit, l
n' facere. et p. 1. q: 19. a. 10. Dicendum,
q' liberu arbitrium hbmus respu eorum,
qua n' necessariò volumus q:

Prob: 3. raone. libertas e potia eligendi 335.

annu ex oppositis: Sed ubi dar electio, ibi
excludar indffia volit, et n' fit dari necessitas
libertate excludens necessitatem. qo. m: e ipsa
de libertate finitio. et prob: ex S: Th: p: 1. q: 83. a. 3.
adice: p'rium liberi arbitrij e electio,
adice: hoc e liberi arbitrij ee dicimur, qd
liberomus unu recipere, alio recusato, qd e
ligere: et ideo nosl q: Min: per se constat. qo.

confirmar. liberu arbitriu consistit in illa 336.

liberte, qua negarunt heretici: Sed illi nqm
negarunt libertate spontaneitatis seu a
coactione, sed ut expresse dicit Calvinus
lib: 2. de lib: arb: si coactioni opponitur
libertas, liberu arbitriu et fateor, et
constanter assevero, ac pro heretico ha
reo, quisquis secus sentiat. sed solam nega
runt liberte indffia exclusiva necessitatis.
qo in hac sola consistit libertas arbitrij.

Ms. et in qua revera cum
dña profcientia, cum gróa
efficaci, cum decretis Dei
absolutis concilianda spr
laborarunt tam Phili quã
Thlgi. talis am fuit liber
tas a neffite, seu indffia;
neq; e ulla est circa sola
spontaneitatis libertate.
difficultas. qo.

Solvunt Obnes.

Ob: 1. Juxta S. Aug: lib: 3. de lib: arb: 337.

liberū e, qd e in nostra potestate: Sed
ae Voluntariu, emsi fit necessariu, e

lib. de spiritu et lit. dicit:
hoc quisq; in potestate ha-
bere dicitur q; si vult,
facit, si n' vult, n' facit.

in nostra potestate. gō. # prob: Min. ep
Aug: lib: 2. Retract: c. i. illud ē in nostra
poteste, q; fit, cum volumus: sed. gō.
R: D: m: illud ē liberū, q; ē in potestate
nostra morali. G. purē physica. N: m:
ad probāonem minoris eodem mō D: m: illud
ē in poteste nostra physca, q; fit, cum vo-
lumus. G. in poteste morali. subdistingūo.
q; fit cum volumus liberē et ex electioe
G. q; fit, cum volumus nēssariō. N: m:
Illud am dicitur ēē in alicujus poteste mo-
rali, q; ita ā eo fit, ut ex ejus arbitrio
potuerit n' fieri. unde ipse Aug: #

338. Ob: 2. amor beatificus ē actus nēssarius,
et tñ ē perfectē liber. gō ad libertatem
n' requiritur immunitas ā nēssitate. prob: 2.
pars antecedentis. oīs actus hūus ē liber: sed
amor beatificus ē actus hūus. gō. R: N: A:
ad prob: D: m: oīs actus hūus strictē et
specificē sumptus ē liber. G. latē et ge-
nericē sumptus. N: m: nam ad hoc suffi-
cit, ut, subsit raoni et vōlūti, quam
vis nēssariō.

339. Institūis. idem ē amor beatificus, ac amor
charitatis in via, ut docent thlgi ex ju-
sta illud i Cor. 13. charitas n' expicit. Sed
amor charitatis in via ē liber. gō. R:
D: m: idem ē q; quoad substā. T. de hoc ē
disputar in tract: de charite. idem ē quo
ad modū. N: m: nam in via elicitor ā
vōlūte ā se sola detōntā ad hunc amorē
eliciendum; unde tunc erit liber: et in
in patria elicitor ā vōlūte āb obto ipso
detōntā ad hunc eliciendum, unde quoad
vis idem, ēē quoad substā, tñ tunc desi-
nerat ēē liber, diversus ē quoad modū.

340. Ob: 3. S. Aug: lib: 5. de Civit. c. 10. docet,
nēcessitatem n' prejudicare libertati. gō
R: D: A: docet, nēssitate' ortam ex profici-

q; vero

...i n̄ prajudicare libertati. C. nēssitē pro 11
 ...nientem à nāa ex detriāone Obi. N. A.
 ... agit ibi S. Doctor contra Stoicos, qui epistima 11
 ...bant, proficia deitā dimere libertatem; 11
 ... aut gō hanc saluarent, potius negarunt in Deo
 ... proficia futurorū. Florū gō errore refellit Aug.
 ... docendo, proficia dñā nullatenus prajudicare
 ... libertati hñā nēssitate illam, quā putabant
 ... ex proficia Dei oriri, nullatenus prajudicare
 ... libertati hñā 11

q imponere hoibz nēssitate,
 et gffer eis

Ob: 4. N. P. ut Aug: Th. Bernardus. Item Ma 11 341.
 gister sent: et alij passim docent, sola coactio 11
 nem officere libertati, hujusq; eētia dēscri 11
 bunt et definiunt per solam imunitatem
 à coactione. gō libertas n̄ epcludit nēssitate.
 R. D. A. docent sola coactionē tam interna,
 e. proquā epterna officere libertati, et definiunt
 e libertate per imunitate à coactione tam in=
 R. N. quā eptra. C. docent id de sola coactio 11
 ictē ere eptra. N. A. C. Coactio eptra test 11
 de et gviolētia; coactio intrinseca et p̄prie imp̄rie
 p̄ta est nēssitas, hinc frequenter contingit,
 q̄ à D. P. coactio et nēssitas habeantur pro
 synonymis; quando gō dicunt libertati repugnare
 coactionem, id em̄ illigendū ē de nēssitate.

q et p̄prie dicta

Ob: 5. S. Th. p. i. q. 82. a. i. ad i. ait: q̄ ne 11 342.
 nēssitas nāalis n̄ aufert libertatē vōltis.
 dem docet q: io. de p̄tia. a. 2. ad 5. ex quo
 ibidem infert, Deum libere se ipsum diligere 11
 gō censet nēssitate n̄ repugnare libertati
 vōltis, sed duntaxat coactionē. R. S. Dem
 bi loqui de libertate Complacentia seu spon 11
 aneitatē: n̄ verō de libertate indiffra et
 percitū. M̄ alias ē sibi ipsi contradicere,
 um lib. i. contra gentes c. 68. ait: Dñum,
 p̄ hbt vōltas supra suos actus, per q̄ in ejus
 potestate ē velle, l̄ n̄ velle, epcludit deter 11
 ninaōne virtutis ad unū, et violential ca
 epteriū agentis.

M̄. et Patre libere
 producere spiritū S.

q̄ M̄. sūl de libertate à
 coactione.
 M̄. seu de libertate à
 nēssitate.

Ob: 6. Si unā libertas consistit in indiffra ad 343.
 agendū et n̄ agendū, tunc hā hoc ipso nemo
 libere agit. gō libertas n̄ consistit in indiffra.
 Prob: A. tunc nemo libere agit, q̄o nemo agit

D. Min: nemo agit indifferenter,
hoc e, dum actu agit, n e amplig
indifferens. T: id e antequam agit,
et n erat indifferens. N. Min: sufficit
am ad libertate, q agens ante
actione fuerit indifferens ad agendum
l n agendum. Rationem minoris
pariter D:

q nec libertas, nec
indifferencia excludit, sed
sola detronationem
necessaria.

|| 344. Ob: 7. Dices: quamdiu aliquis e indifferens,
|| tamdiu n agit: go si libertas consistit in in
|| differencia, hoc ipso n dabitur agens liberum.
|| R: T. A. N: g'ia. libertas e n consistit in
|| actu l n actu, sed in potia agendi l n
|| agendi. || || || || || || ||

345. Ob: 7. si libertas consisteret in indifferencia
ad agendum et n agendum, tunc agens liberus
debet pot agere et n agere: atqui nemo
pot agere et n agere: N go. R: C: M: D: Min
nemo pot agere et n agere conjunctim et
in sensu composito, hoc e utrumq; sm
et agere et n agere. C: disjunctim et in
sensu diviso, id e utrumq; seorsim l age
re, l n agere. N: Min:

346. Ob: 8. indifferencia alia e contrarietatis, alia
contradictoris: atqui neutra e de rase libe
tatis: n i^a ut probabitur quest. seq: n 2^a
q indifferencia contradictoris e potia ad agen
dum et n agendum: atqui n dar potia ad
n agendum; n agere e haber sine potia:
go. R: C: M: N: Min: et dico, ad libertate
requiri indifferencia contradictoris. ad rase
contraria D: Min: atqui n datur potia
ad n agendum simpliciter et precise. C: n
datur potia ad n agendum volente. N: li
bera. N: Min: p: N:

347. Instabis. Indifferencia, qua requiritur ad liber
tate, e activa: atqui indifferencia n activa
n dar ad n agendum. q sic potius eet n
activa, quam activa. go. R: C: M: N: Min
q indifferencia n dicitur activa ex eo q fr

N. hoc e sunt contra ||
victoria.

N. et necessario.

N. certe quis nescit literas,
l nil hbt ad comedendum, n
hbt potia ad n scribendum,
l n comedendum. p: Item
in carceratus n habet
potia ad n audiendum
sacrum.

actu agat, sed ex eo qd potest agere et n' agere.
 Ob: g. si libertas consisteret in indiffia, tunc 348.
 ac cresceret cum libertate, et ubi plus eet
 libertatis, ibi plus eet indiffia. sed hoc e falsum.
 s. prob: Min: qd in potissimis hoibz maxima e
 libertas, et minima indiffia. go. A: quoad 2. um
 membru patet ab experientia. quoad 1. um vero
 probat. qd ubi majus e demeritu, ibi major
 e libertas. sed go. R: N: Min: ad prob: N: A:
 quoad 1. um membru. et ad hujus probaoc' N: M:
 qd aliunde pot e' majus demeritum, scil: raoc'
 intensiois ppter majorem fervorem, de
 lectationem, complacentia p: l raone ep
 intensiois ppter longiore' duracionem, l raoc'
 circumstantiarum p:

Ob: io. Deus fuit, et e' liberrimus respu' oiu' 349.
 a se in tpe productoru'. atqui respu' horu'
 Deus n' fuit indiffis. go. prob: min: qd quis n'essario
 facit, ad illud n' e' indiffis: sed go. prob: Min:
 Deus illa n' fecisset n'essario' que Deus se
 it in tpe, illa ab eterno jam facere de
 crevit: sed qua ab eterno decrevit, n'essario'
 in tpe fecit, alias n' eet intrinseca et n'essario'
 immutabilis. go. R: D: Min: Deus respu' in oiu' in
 tpe productoru' n' fuit indiffis, posito semel
 libero decreto de productione eoru'. C. ab
 strahendo a libero decreto. p: N: Min: p:
 n'essitas am, que ex libero volu' decreto, imperio,
 de tonaone et electione provenit, n' tollit
 libertatem ep dictis p:

q' que fecit in tpe, fecit
 n'essario'.

eterum ad solvendas plures alias obnes, 350. ||
 maxime ab auctoritate desumptas, duo ||
 prociptue notanda sunt. 1. duplicem ee ||
 coactione, una eptinseca et p'prie dicta, ||
 altera intrinseca et imp'prie dicta, prout hoc ||
 id e', ac n'essitas; unde em' hac duo, scil: ||
 coactio et n'essitas a N: PP: et DD: sepiissime confundunt et ||
 sumunt pro eadem synonymis. 2. duplicem ||
 quoq; ee libertate, altera spontaneitatis, ||
 altera eperitij seu indiffia, ut quest: 2. ||
 hujus sectionis dictu' e'. quando go' objectio ||

|| probat, sola coactione repugnare liber-
 || tati, id n̄ tm̄ illigi debet de coactione ex
 || trinſca, ſed em̄ de intrinſca, id ē de neſſitate
 || quando verò probat, libertatem ſtare cu
 || neſſitate, id illigendū ē de libertate ſpon-
 || taneitatis, n̄ verò de libertate indiffria

Quaſtio 5.ª [22.ª]

Qualis indiffria requiratur ad raone
libertatis?

351. Cum ex quaſt. praec. conſtet, ad arbitrij liber-
tatem requiri indiffria: duplex an̄ ſit in-
diffria, altera cont. una contradictionis ad
agendū, et n̄ agendū, altera contrarietatis
ad bonū et ad malū, ideo hic quaeritur, qu-
lis indiffria ſit de raone libertatis, an illa
contradictionis, an iſta contrarietatis, an
verò utraqz ſiml?

352. Aſſertio. ſola indiffria contradictionis, ſeu po-
teſtas ad agendū et n̄ agendū, ē de eſſentia liber-
tatis, n̄ verò indiffria contrarietatis ad
bonū et malū: utpote quae in viatoribus
ē q̄ auidēntle reſpū libertatis. Ita conſi.

q̄ perfecta,
 q̄ ſenſus aſſertionis ē,
 ad p̄fectionē libertatis,
 tm̄ requiri p̄tia ad agendū
 et n̄ agendū, n̄ verò p̄tia
 ad malū, ſeu p̄tia peccandi:
 cum hoc ſit potius imperfectio,
 et defectus libertatis,
 quā eius p̄fectio.

353. Prima pars ſufficienter conſtat ex quaſt.
praec. ubi oſtendimus, ad libertatem requiri
indiffria: ſi gō indiffria contrarietatis n̄
requiritur ad libertē, manifeſtū ē, ſola
indiffria contradictionis ē de eſſentia libertatis.

354. Prob. gō aſſertio quoad 2.^a partem. 1.º in-
diffria contrarietatis ad bonū et malū im-
portat p̄tia ad peccandū: ſed p̄tia ad
peccandū n̄ p̄tinet ad eſſentia libertatis: gō
nec indiffria ad bonū et malū. m̄: patet.
Min: prob. ex S. Anſelmo in dialogo de
lib. arbit. c. i. ubi ait: nec libertas, nec
libertatis pars ē peccandi poteſtas. Itē
S. Th. q. 22. de Veritate. a. 6. ubi ſic h̄t
Velle malum, nec ē libertas, nec pars
libertatis, quamvis ſit aliq̄ ſignū li-
bertatis. et in 2. ſent. diſt. 25. a. 1. q. 2.

355. Prob. 2. ſic ait: dicendum i q̄ ad ra-
onem liberi arbitrij n̄ p̄tinet, ut in-
determinate ſe habeat ad bonum, et ad malū

Rob: 2. ep S. Aug: lib: 1. operis imperfecti fol: 150.] 355.

ubi reprehendit Julianum aliosq; Pelagianos,
libertatis eentiam explicarent per po-
tatem indiffinita circa bonum et ma-
lum, seu qua potit bene et male velle,
et ex hoc falso eorum principio contra
Julianu sic arguuntur: liberu n e,
nisi q duo pt velle, id e bonu et malu. liber go
deus n e, qui malu n pt velle. de quo em dixisti:
Deus nisi justus ee n pt. ficine Deus laudas,
ut ei auferas libertate? qui discursus in
loa sic breviter pt pponi: si ad libertate
eentialiter requiritur indiffria contrarietatis
seu potia ad bonu et ad malu, sequitur, Deus
ee pfecte liberu, cum n habeat potia ad
malum: sed hoc e falsu, sic e, cum libertas
e pfectio creatura rationalis, ho hberet ali-
quam pfectioe, quam Deus ipse n hberet. go-
races. indiffria contrarietatis n qdm ee de raone 356.

MSB: fil: agens liberu juxta
Julianu et alios Pela-
gianos n e, nisi q C:

libertatis absta, sed tm de raone libertis
e pfectiva, respu scil: viatoru. sed
contra e, nam indiffria contrarietatis impot,
potestate pcurandi, si go haec requiritur
ad libertate pro statu via respu viatoru, tunc
nam sine dubio em debuisset habere Christus
liberum caput viatorum: atqui tn illa n habuit,
sicuti unanimiter docent Thlgi in Tract:
de Incarnat. go C: #
Solvunt Obnes.

356.

357.

q qua si requiratur +

lib: 1. Eccli 15. c. 17. libertas explicat per
potestate eplendendi manum ad igne et aqua,
seu bonu et malu, ut interpretantur B. P. P.
que potestas tn ad indiffre in indiffria contra-
rietatis consistit: go de raone libertatis
e indiffria contrarietatis. R: C: A: D: gfs.
e de raone libertatis qm ad statu acciden-
talem, quem hbt in nobis viatoribus. C: qm
ad ejus eentia et quiditate. N: gfid.

358.

Confirmar. libertas e
perfectio, et potia ad
malu e imperfectio: sed
imperfectio n pt ee de
raone pfectionis. go.

Rob: 2. De raone et eentia libertatis e in
indiffria, ut quast. pae: probatu e: atqui
indiffria n tm dicit potia ad contradictoria,

359.

id est, servato ordine ad finem debitum. C.

360.

sed em ad contra. qo. R. D. M: de raone libertatis e' indiffria contradictionis. C. Contrarietatis. N. M: qo:

Ob: 3. Illa indiffria e' de raone libertatis per quam exercetur libertas: atqui per indiffria contrarietatis exercetur libertas: qo. R. D. M: illa qo. per quam exercetur libertas quoad statum ejus e' centialem et perfectum: per qua exercetur libertas quoad statum ejus accidentalem et imperfectum. N. M: scilicet protermisso ordine ad finem debitum. N. M: licet qo. per indiffria contrarietatis seu potentia peccandi libertas exerceri possit quoad ejus statum accidentalem, in hoc exercitium n' e' perfectio, sed potius defectus libertatis, q' deficit a recta raone, a regulis morum, ab ultimo fine qo. Et hoc

e' 19' ait

~~ipsius expressi dicit S. Th. p. i. q. 62. a. 8. ad 3. q' liberum arbitrium dicitur eligere possit servato ordine finis hoc pertinet ad perfectionem libertatis ejus, sed q' eligat aliquid divertendum ab ordine finis, q' e' peccare, hoc pertinet ad defectum libertatis.~~

N. q' i. ad nullam aliam potentiam pertinet.
2. q' alias nullum peccatum est liberum.

N. potentia balbutiendi in potentia loquendi: potentia profusorandi in potentia videndi qo:

N. sicuti quod minor e' indiffria, eo minor e' libertas, ut diximus de Concupiscentia.

361.

Ob: 4. Potentia peccandi includitur in potentia libera: qo de raone libertatis potentia peccandi. R. i. Retorquendo. Potentia claudicandi includitur in potentia ambulandi: qo de raone ambulationis e' claudicatio. R. 2. in forma D. A: potentia peccandi includitur in potentia libera, tunc libertatis defectus, imperfectio et aliquid accidentale. C. tunc libertatis perfectio et aliquid e' centiale. N. A: qo:

362.

Ob: 5. quo major e' indiffria, eo major e' libertas: sed ubi datur potentia n' tunc ad contradictoria, sed em ad contra, ibi major e' indiffria: qo et major libertas. subsumo: atqui nulla perfectio crescere potest per aliquid imperfectum: qo indifferencia contrarietatis, seu potentia ad

ad malum n̄ ē perfectio, sed potius
imperfectio. R. 1. si hoc argum̄ aliq̄ pro
baret, tunc em̄ evinceret, q̄ hō pro statu
nō lapsa ēē magis liber, adeoq̄ et magis
perfectus, quā Deus, cū in Deo nec datur,
nec dari pōt inoffra contrarietatis et
ad malum. sic am̄ probaret nimum. q̄ nil.

R. 2. D. M. quō major ē inoffra intensivē,
hoc ē, quō equalius quis fertur ad opposita, eō major ē libertas. C.
quō major ē inoffra extensivē, id ē quō magis
se latius se extendit. N. M. l. subditivo.
quō latius se extendit, servato ordine ad
finem debitū, eō major ē libertas. C. quō
latius se extendit prætermisso ordine ad
finem debitum. N. M. R. 3. aliter D. M.

quō major ē, eō major ē libertas tam quoad
ius perfectionis et statū cōntiale, quā quoad
ius imperfectionis et statū accidentalem consi-
derata. C. eō major ē libertas præcisē tm̄
quoad ejus statū accidentalem considerata. N. M. 363.

libertatis: sed inoffra ad peccandum et n̄
peccandum ē inoffra contradictionis, cū
extendat ad cōtra q̄ R. D. M. Inoffra
contradictionis ē de cōtra libertatis
faciendū, l. n̄ faciendū bonū ē de cōtra
libertatis. C. inoffra contradictionis, qua
extendit et dicit potial ad malum. N. M.

Potentia ē ad malum ē imperfectio, qua ex
dictis n̄ p̄t ēē de cōtra libertatis perfecta;
plures adhuc pōnt hac de re fieri obnes, 364.
sed q̄ nulla in se continent difficulta,
em, que ex supra datis resolutionibus n̄
pōt facile expediri, ideo brevitatis cā
illas omitto. sit igitur,

Quæstio 6.ª [23.ª]

Qualis libertas requiratur ad me-
ritum l. demeritum? #

seu quom̄ sit fundam̄ totius
moralitatis?

assertio. ad meritū l. demeritū requiri
libertas inoffra seu à necessitate,

365. N. et quidem n̄ tm̄ in
statu nō lapsa, sed in
Cōi statu.

n̄ sufficit libertas à coactione. Ita cōis Catholicorū
contra Bajum et Janzenium. N. M. et contra oēs illos here-
ticos, qui libertatem
inoffra negant. 366.

q̄ Contradictoria. q̄.

q̄ sp̄alem

nam Pius 5us in Constitutione ep^o oib^{us}, quae
postea Greg: 13us et Urbanus 8us con-
firmarunt, hanc 67^{am} Baij p^{ro}positionem uni-
versaliter damnavit: homo peccat em
damnabiliter in eo, q^{ui} n^{ecessario} facit
facit. atqui si ho^{mo} n^{on} peccat, cum n^{ecessario}
agit, multo minus meretur. 60.
Item Innocentius 10. et Alexander 7us ha-
3^{iam} fanfani p^{ro}positionem ut haereticam
damnarunt: ad merendum l^{ib} demerendum
in statu na^{turae} lapsa n^{on} requiritur liber-
tas a n^{ecessitate}, sed sufficit libertas a
coactione.

367. Prob: 2. ep^o S: PP: Tertullianus lib: 2.
contra Marcionem c. 6. ait: nec boni nec
mali merces iuste pensaretur ei, qui
aut bonus aut malus n^{ecessitate} fuisse
inventus, n^{on} voluntate. Hieron: lib^o
contra Jovinianum c. 2. ubi n^{ecessitas} est
nec damnatio, nec corona est. Aug: lib^o
de lib: arbit: c. 1. si na^{tura} l^{ib} n^{ecessitate}
motus epistit, culpabilis nullo mo^{do} est
p^{ro} familia h^{ab}ent Clemens Romanus,
Irenaeus, Lactantius, Hilarius, Basi-
lius, Chrysostomus, Macarius senior
Hieronymus, Prosper, Greg: M: et alij
|| Et praesertim Aug: 8 lib: de na^{tura} et gra^{tia}
|| c. 5. id hoc t^{em} verissimum, certissimum
|| ac notissimum tenet. et lib: de duabus
|| aⁿabus c. 11. ait, q^{ui} ista cantant et in
|| montibus Pastores, et in Theatris poe-
|| ta^{rum}, et indocti in circulis, et docti
|| in bibliothecis, et Magistri in scholis
|| et antistites in sacris locis, et in or-
|| be terrarum genus humanum.

368. Prob: 3. ep^o S: Th: q: 6. de malo art: unico.
ubi postquam contraria opinionem retulisset,
de illa sic concludit: Haec a^{ut} opinio
est haeretica, tollit est rationem meriti et
demeriti a^{ut} actibus h^{uius}, non enim

videtur esse meritorium l demeritorium, qd
aliquis sic ex necessitate agit, qd vitare n potest.

rob: 3. raone. si ad raonem meriti et demeriti 369
moralis sufficeret sola libertas a coactione
tunc em agentia sensitiva et bruta
capacia meriti et demeriti moralis eent ca

rob: 3. raone. tunc ad meritum l demeritum 369.

sufficit libertas spontaneitatis, sed requiritur
libertas indifferens, quando per solam
spontaneitatem n pot salvari liberum arbitrium,
tn e fundamentum totius bonitatis et malitiae
moralis, seu meriti et demeriti: atqui per
solam spontaneitatem nequit salvari liberum
arbitrium. go. m: em a jansenio admit

titur, eo qd ipsemet afferat, liberum arbitrium
e fundamentum totius bonitatis et malitiae mo
ralis. Min: constat ex quest: 4. hujus sect:
ibi sufficienter probata e. go.

confirmar. si ad raonem meriti et demeriti 370.

moralis sufficeret sola libertas a coactione,
tunc sequeretur, qd em agentia sensitiva et
bruta aancia meriti et demeriti moralis
eent capacia, et sic eis premium morale de
beretur eo modo, quo hoibus; cum em bruta
habeant libertatem a coactione: atqui
hoc juxta oes e absurdissimum. go.

NB. quae e naturaliter agunt, spon
te et sine coactione agunt.

Solvuntur Obnes.

ob: 1. Beati virtuosae agunt, et demones em 371
peccant in is

ob: 2. Deus e necessario summe perfectus, bonus 371

et justus, ita ut absolute nequeat ee imper
malus aut injustus, et tn n minorem
meretur laudem et admirationem oim creatu
rum, quam si in his oibg eent eet foale
indifferens. go cum oimoda necessitate pot stare
et subsistere meritum et moralitas. R: D: A:
quoad 2um membrum: et tn meretur laudem
et admirationem oim creaturarum naturalium.

meretur laudem moralem in his, quae ei
necessitate natura convenient. N: A:
Deus uti duplex genus perfectionum habet,
nimirum naturalium seu necessariarum, ut sunt
justitia, bonitas, et alia praedicata, quae ei

ratione conveniunt, et liberarum, ut fun-
 prodta ei tm advenientia v. g. ec Creator
 Redemptorem, advocatū &c. ita em duplex
 habet meritum, aliud latè sumptum et na-
 la, proveniens à connāali pfectione. et
 meritum n̄ soli Deo, sed oibz ferè creaturis
 convenit, sic t̄e laudamus margaritas pe-
 tiosas, equū l̄ vinū generosum, Basili-
 sam magnificā, Ingenium sagax, pictu-
 ram elegantem &c.

- // Item basilica aut edificiū magnificū,
  - // Conviviū splendidū, scripturā elegante,
  - // hortos exultos, ^{arbores} aggeres fertiles, bonos
  - // agros, horologiū artificiosū &c.
- atqz hoc meritū correspondet Deo secundū
 pfectiones suas nāales. aliud ē meritū
 morale, et istud mensurā ab honeste vo-
 luntatis cum inoffia opantis, convenitqz
 Deo istud meritū secundū pfectiones ejus li-
 beras, et secundū ea, quæ sic ex sua infinita
 miseratione fecit, ut potuerit ea n̄ facere
 Unde cum de merito Dei agitur, n̄ statim
 morale meritū intelligit, sed alterutrū,
 aut morale aut nāale, sicut em in cre-
 aturis rāonabilibz audivit.

atqui tam illi,
 quā isti agunt
 nēssario;
 q̄ probat̄ m̄:

372. Ob: 2. Beati pōnt em virtuosè agere, et
 demones pōnt peccare: ~~et n̄ nēssario agunt~~
 go ad meritū et demeritū n̄ requiritur
 libertas à nēssitate. ~~probat̄~~ sic ē beati
 virtuosè agunt, quando pro nobis interce-
 dunt: et demones peccant, quando nos
 tentando in ad malum inducunt. go.
 R: D: m̄: in j̄s, quæ liberè agunt. V: in j̄s
 quæ faciunt nēssario. N: m̄: ~~similitat~~
~~ad probandū~~

- // 373. ~~At~~ An am̄ quædam sint, quæ demones
- // nēssario velint, ut vrg. odisse Deum,
- // questio ē sp̄ialis. Certè ex una parte
- // videtur, quin physicè pōnt, quamvis n̄
- // moraliter abstinere ab actuali odio Deo
- // unde ē ad hoc nēssario physicè detra-
 rentur? certè n̄ à voluntate ut Volta-
 ē, cum hoc tqm̄ pōtia libera sit

necessitas ad amandum & odio habendum; //
 est enim ab oblo, qd n e, nisi summe bonu, //
 sedum summe malum: secus de amore //
 dei in beatis, ad quem ab oblo ut summe //
 bono deternant. ex altera tn parte di, //
 ei poterit sufficere ad hanc deternatione, //
 qd Deus eis n objiciat, nisi ut summe //
 ipsi malus, quamvis justissime. si //
 am Deu liberè odio habent, saltem //
 physicè, peccant: si n liberè, peccant //
 me agunt, sed n peccant ex defectu //
 libertatis. // // // // // // // // // // //

Ob: 3. Homines saepe peccant in ijs, qua ne // 374. //
 cessario faciunt, ut patet in motibus i: i: //
 ex stem ex ignoraa & in ebrietate com, //
 missis: qd libertas a necessitate n requirit //
 ad meritum & demeritum. R: D: A: hoies //
 saepe peccant peccato maali: G: peccant //
 peccato foali et demeritorio. N: A: G: //

Ob: 4. si actus necessarij pnt ee meritorij, tunc // 375. //
 ad meritum n requiritur libertas a necessitate: //
 sed actus necessarij qd: qd. m: patet. min: prob: //
 in christus fuit necessitatus ad bonu, qd n poterat //
 facere malum, et tn ocs ejus actus fuerunt //
 necessarij meritorij. qd actus necessarij pnt ee //
 meritorij. R: G: m: N: Min: ad prob: D: A: //

christus fuit necessitatus ad bonu scdm genus. //
 scdm speciem & numerum. N: A: quam //
 vis Chrus fuerit deternatus et necessitatus //
 ad bonu in gee, tn n erat deternatus ad //
 hunc & illum necessitatus ad deternatum //
 aliquem actum in spec: et licet on & si em //
 ad certu aliquu actum in spec fuisset //
 deternatus v: q: ad diligendum Deum, n //
 tn erat deternatus ad hunc & illum actu //
 amoris in individuo exercendu. unde licet qd //
 christus fuerit necessitatus ad bonu scdm //
 genus, per hoc nec libertate, nec gster //
 raonem meriti amisit, siquidem adhuc //
 habuit potia hunc eligendi et exercendi //
 actum bonum, quem pro libertate sua //
 eligere et exercere volebat. G: Vide S: Th: 3. sent: dist: 28. ad 2. ad 5. //

18. 24. 3. //

Ab. de Obto libertatis.

Ceterum quomodo Christus sibi gloria, non
am veniam et salutem meritus sit, in
Tract. de Incarnat. dicitur.

Questio 7.^a |. 24. | Ab.

An Voluntas n^o tm bonu, sed em
malum eligere poit?

- || 376. S. Th. p. i. q. 82. a. 3. in O dicit, qd Obtm
|| electus sit ipsa ras boni appetibilis, bonu
|| am appetibile, cuius ras e in electu, ee Ob
|| vltis. cum S. D. coniter sentiunt oes
|| alij DD: tum Phil, tum Thlgi, qui oes do
|| cent, qd bonum fit Obtm voluntis. Dubi
|| tar tm de hoc Obto, num sicut alie potia
|| naturaliter et necessario ad sua, Obta ferunt
|| ita similiter Voltas necessario ad illud fer
|| debeat em tunc, quando ei indifferenter pro
|| ponitur bonu et malum, ut eligat inter
|| ea, qd vult? fivc an neglecto bono, ma
|| lum em qua tale cognitum prosequi poit
|| Raonem dubitandi caat hujus potia. li
|| bertas et indiffria contrarietatis, fendon
|| qud in ipsius poteste ee vider bonu et
|| malu juxta illud Eccli 15. appropuit tibi
|| igne et aqua |. scil: bonu et malum:
|| ad qd volueris qd: Questio am n e de
|| malo averfando, scil: utru Voltas aver
|| sativc in malu ferri poit; de cuius po
|| sibili dubiu ee n pt: sed querir tm de
|| malo illud prosequendo, an scil: Voltas
|| neglecto bono, malu ut malu et sub ras
|| mali affectivc prosequi poit. pro quo fit
|| 377. Affertio. Electio Voltis ita detinte e de
|| bono, ut n poit ee de malo illud prose
|| quendo ~~adcoqz Voltas nec malum, qua~~
|| ~~tale amare pt, nec bonu, qua tale odisse~~
|| Ita cum S. Th. et Arle coniter Thlgi et
|| contra paucos quosdam.
|| Solum go bonu sub raone boni pt ee
|| Obtm foale Voltis in actu prosecutionis.
|| sicuti econtra solum malum pt ee ejus
|| dem Voltis Obtm in actu fuga. adcoqz
|| Voltas nec malum, qua tale amare pt
|| nec bonu qua tale odisse.

Ab. l vero, l salte ut
tale apprehenso,

Ab. adcoqz Voltas malu
qua tale et sub raone
mali amare n pt

q sub raone mali.

Prob. 1. ep. S. Aug. qui in Enchiridion c. 105. sic
ait: Beati esse sic volumus, ut esse miseri nolumus, sed nequaquam prorsus velle possimus. sic enim dicit S. Dionysius de divinis nominibus c. 4. nemo intendens ad malum operatur. Et Arlesius in Ethic. c. 1. omnis ars, omnisque doctrina et electio bonum appetere videntur: quae de causa bene antiqui dixerunt: bonum est id quod omnia appetunt.

378.

N. idem nemo intendit malum, dum operatur, sed bonum.

Probat 2. ratione, et quidem argumto S. Tho. 379.
ma. 7. Voltas est appetitus rationalis: atqui appetitus rationalis non potest ferri, nisi in aliquid sibi conveniens et conducens. ergo. unde iam subsumo: sed quod sibi conveniens est, sibi bonum est: ergo voltas non potest prosecutivè ferri nisi in id, quod sibi bonum est.

q. qui 1. 2. q. 8. a. 1. in O sic discurrit:

Conformar. appetitus rationalis et liber est 380.
perfectio appetitus naturalis: atqui iuxta Philosophos perfectio sequitur naturam eius, cuius est perfectio: ergo enim appetitus rationalis sequitur naturam appetitus naturalis. subsumo: atqui appetitus naturalis ex sua natura fertur in bonum, et nullo modo potest inclinare in malum, ut iterum Philosophi docent. ergo.

Solvuntur Obnes.

Ob. 1. homo in statu naturae lapsae non tantum habet in se 381.
diffinitam contradictionis, sed etiam indiffinitam contra naturam. Sed indiffinita contrarietatis est potentia eligendi bonum et malum: ergo electio non est ita determinata de bono, ut non possit esse de malo. A. G. M.
S. M.: indiffinita contrarietatis est potentia eligendi bonum et malum, quia tale, et sub ratione malum sub ratione tamen boni saltem apparentis. G.
est potentia eligendi bonum et malum quia tale, et sub ratione mali cogniti. N. min.:
ergo negamus, voltem non potest ferri in malum, quoniam illud consideratur sub aliqua ratione boni, sed tamen negamus, illam ferri potest in malum quia tale, et sub ratione mali quod.

Ob. 2. si voltas non potest eligere malum quia 382.
tale illud prosequendo, sicut potest eligere bonum quia tale illud prosequendo, tunc esset ex se necessitata ad eligendum bonum: atqui

implicat, ut aliq̄ ex se liberum fit ex se
necessitatum. q̄o. prob. sequela. illud e
cessitatum, q̄ ita ex se, q̄ ita e ex se detra
ad unū, ut n̄ p̄t se explere ad ejus con
trariū: atqui si vultas n̄ p̄t eligere ma
lum quā tale illud prosequendo, eēt ex
se detra ad bonū, ut n̄ p̄t ample
ejus contrarium. q̄o. R. D. M. vultas e
ex se detra ad eligendū bonū, sendm
spem boni. S. sendm numerū, et q̄m ad
ejus exercitiū. N. M.

383. Ob. 3. p̄t vultas odisse bonū quā tale e
sub raone boni: q̄o em p̄t amare et pro
sequi malū quā tale e sub raone mal
prob. A. Demones odio habent Deū, quon
sciunt e sumum bonū et sumū amabile
oīsq̄ malitia expertem, et quidem n̄ sub
raone mali, q̄ nullū in Deo deprehendunt
q̄o sub raone boni q̄ Deū sumum bonū
odio hnt sub raone boni. R. N. A. ad prob.
Dico demones Deū detestari Deū apprehensū
n̄ quidem ut malū in se, sed ut ipsi demones
malū, q̄ apprehendunt Deū ut privantē ipso
oī bono, et ut ipsoꝝ scelerū exactissimū
vindicem.

384. Ob. 4. Invidiosus letār de malo alterius
quatenus ejus malū e, et e contra de bono
alterius tristār, quā bonū ejus e: atqui
hoc fieri n̄ p̄t, nisi alterius malum q̄
tale amaret, aut illius bonū quā tale od
set. q̄o.

|| Similiter em, qui studio et ex malitia in
|| & vel ex invidia incendit alienā domū, de
|| alterius malo letār, nullo lucro inde accip
R. D. M. Invidiosus letār de malo alterius
q̄nū alteri malū, sibi verò jucundū et bo
num e. S. q̄nū tam sibi, quā alteri
malum e. N. M. eodem p̄portionaliter
modo D. alterū de membrū. tristār de
bono alterius, quatenus alteri bonū, sibi
verò odiosū et molestum e, S. q̄nū et
tam sibi, quā alteri bonū e. N. M.
Invidiosus malū alienū apprehendit t̄m
bonū aliq̄ suū; et e contra bonū alterius

mutat tñm malum sui ipsius: unde in latâr malo, et tristâr de bono n̄ qñus sibi ipsi, sed qñus alteri obtingit; consequenter n̄ certur in malum sub rãoe mali, neq; averatur bonu sub rãoe boni, cum illud apparendat tñm sibi jucundû et conveniens, hoc vero tñm sibi molestû et disconveniens.

6. 5. qui ex desperãoe seipsum vult occidit, 385. De utiq; vult mortem: atqui n̄ p̄t velle mortem sub rãoe boni, mors è, cum sit privão vite, qua maximû hois bonû è, nil boni involvit, sed è tam in se, quàm ipsius deperabundi maximû malum. gò.

Nb. cum opponar vite,

Eodem modo licet argmtari de damnatis in inferno, qui appetunt ^{mori} annihilari, juxta illud Apoc. 9. a. b. querent mortem, et n̄ invenient eam: et desiderabunt mori, et fugiet mors ab eis. # # # # #

D. M. qui vult mortem, qñus eam apprehendit ut sibi bonâ. C. qñus eam apprehendit ut sibi malam. N. M. l. absolute C. M. min^{us} nam desperati et damnati ideo volunt et optant mortem, q; maximû bonû estimant, liberari ab extremis miseris, quibus sunt affecti, et ex quibus se putant, e n̄ p̄t liberari, quamdiu vivunt.

ejus probãoe D. mors nil boni involvit sendm se, et à parte rei. C. nil boni involvit saltem apparenter. N.

tunc dicit Ariles 5. Ethic: c. i. minus ex malis bonu quodammodo videtur. et ita desperatis illis em̄ minus malum videtur n̄ vivere, quàm eẽ p̄petuo miseris, ideoq; n̄ optant simpliciter sendm se n̄ vivere, sed tm̄ n̄ vivere infelices.

Nb. scil: n̄ abste, sed respive.

6. 6. p̄t quis velle et amare impossibilia: 386. // ~~qu sapere oblectamur rebus, quas petita~~ // ~~etiam se impossibiles, ut habeamus~~ // // g. volare in aère instar avis, eẽ inviabilem, hoc instanti eẽ Roma, nescit scire linguam, scientiam l. artem, quã didicit p̄: atqui qd nobis è impossibile, et tale à nobis apprehenditur, n̄ p̄t habere respã nostri rãonem boni, ne apparentis quidem, qd nos movere p̄t

// ad sui prosecutionem. gō. R: D: M: p̄t qu
 // velle et amare impoibilia volitione con
 // tionatā et simplicis complacentia. C. volit
 // ne et amore efficaci et abſtō. N: M: et
 // D: Min: sed q̄ e impoible, n̄ p̄t h̄bre rāone
 // boni ne apparentis quidem, q̄ nos mouera
 // pōit absolute. C. q̄ nos mouere pōit fa
 // conditionatē, si nimirū pōibile eēt. N
 // 387. // Ob: 7. ficut se h̄bt Jllētus in ordine ad suū
 // Obt̄m, ita et vōltas ad suū: sed Jllētus fer
 // tur n̄ tm̄ in Verū, sed em̄ in falsū. gō. R:
 // hoc argm̄tm̄ potius eēt pro nobis, quā cont
 // nos, ficut ē Jllētus n̄ fertur in Verū et
 // falsū, nisi sub rāone veri; sic nec Vōltas
 // fertur in bonū et malū, nisi sub rāone
 // boni: et quemadmodū vōltas fertur in
 // bonū prosecutivē et in malū averſativē
 // sic em̄ Jllētus fertur in Verū per assen
 // sū: in malū vero falsū vero per dis
 // sensum. p̄: unde in Joā C. M: D: Min:
 // quoad 2um membrū: Jllētus fertur in
 // falsū p̄ illi dissentiendo, ficut Vōltas
 // fertur in malū idud averſando. C: p̄
 // fertur in ~~Verū~~ falsū per assensū. N: C:
 // subd: fertur in falsū apprehensū tm̄
 // et estimatū ut verum. C: apprehensū
 // ut falsū et sub rāone falsi. N: C:
 // Quæstio 8^a [; 25^a:]

q̄ pro sua libertate

Utrum Vōltas ex duobus bonis æqua
 libus ut alterutrum, aut ex in
 equalibus minus bonū eligere pōit.
 388. // Assertio. Vōltas tm̄ solū ex duobus bonis
 equalibus utrumlibet, sed em̄ ex ina
 qualibus neglecto majori, minus bonū
 eligere p̄t. Ita conior D: contra n̄
 paucos p̄:
 // Assertio duas h̄bt partes. In 1ª dicit q̄ Vōltas
 // pro sua libertate ex duobus p̄positis bonis
 // quæ onō secundū oēs qualitates et condi
 // tiones sunt prorsus æqualia, pōit eli
 // gere unū ex illis, quicūq̄ illi placuerit

n. 2.º verò parte dicitur, qd eadem Vóltas //
 n. concursu duorum bonorum, quorum unū //
 majus, alterum minus est, proit nihilomi //
 nus pro majori eligere minus bonum: //
 nummodo tñ illud majus bonum n̄ fit sum //
 num bonū excludens acm defectum, im //
 perfectionem et raõne mali; alias e //
 cessitaret vóltem ad sui prosecutione. //

q l'apparet, l'appréhendir.

Prob. i. generaliter quoad utramq; partem. 389.

Deus p̄t eligere, imò defacto elegit minus bo //
 num pro majori, ac em̄ inter equalia alte //
 rutrum: qd id ac em̄ p̄t creatura. hoc ē e de. //
 raõne libertatis ut sic, nec ē raõ, cur potius //
 hoc competat libertati increata, quàm creata. //
 Prob. A: Deus potuit unum et p̄t em̄ num mun //
 dos et alias creaturas de sum p̄fectione, //
 tum numero sicutatq; tñ inf̄itos creare, //
 et quidem n̄ tm̄ equalia, sed longè p̄fectio //
 res, qd tm̄ alias certè nostro hoc mundo Dei //
 p̄potentia fuisset exhausta: qd atq; tñ //
 illos sive equalia sive p̄fectiores n̄ crea //
 rit: qd potuit et p̄t eligere tam in utrum //
 libet tam inter bona equalia, quàm //
 inaequalia.

Confirmar. N.º illud p̄t vóltas eligere et //
 facere, qd ab illitu ei p̄ponitur ut bonū //
 continetur intra sphaera sui Obti: atq; //
 it̄m aqua tam equalia, quàm minus //
 bonū continer̄t intra sphaera Obti vo //
 luntatis. qd.

390. N.º Vóltas p̄t ferri per elac //
 tionem in illud oē qd hbt //
 raõne boni: sed in bono equa //
 li aut minori habet adhuc //
 raõ boni. qd. //
 q adhuc

Prob. 2.º et specialiter ^{quoad} contra i. parte 391.

assertionis raõe experimentalis. si hoi propo //
 nantur duo ~~obta~~ bona oī ex parte equalia, //
 p. g. famelicus duo panes l. cibi, ^{aut} sitibundo //
 duo pocula vini ejusdem quantitatis, qua //
 litatis, bonitatis et conditionis, l. eligit //
 alterū ex illis, l. utrumq; l. neutru. atq; //
 p̄t elig n̄ sum hoc ē ē incredibile, et //
 famelicus aut sitibundus p̄ter solam cibi //
 aut potūs equalitate comedere l. bibere //
 n̄ velit, aut p̄t. n.º 2.º ut supponitur: //
 qd primū; et sic habetur intentū.

N.º avaro dua crumena. //
 # quoru tñ n̄ nisi unū eli //
 gere p̄t. //
 N.º prohibet manū.

392. Prob. 3. specialiter contra 2^{am} quoad 2^{am} partem assert: si Voltas n̄ pot̄ eligere minus bonū pro majori, tunc ex necessitate ferretur in majus bonū. sed hoc falsū, et expresse contra Si Th: 1. 2. q. 1. a. 2. dicentem: si p̄ponar aliq̄ Ob̄t̄m. q̄ n̄ fēdm̄ quamlibet considerāōē. N̄ sit bonū, n̄ ex necessitate Voltas fertur in illud. gō. prob: m̄: In illud Voltas fertur necessariō, in q̄ sic fertur, ut in illud n̄ ferri n̄ pot̄: sed si Voltas n̄ pot̄ eligere minus bonū pro majori, sic fertur in majus bonū, ut in illud n̄ pot̄ n̄ ferri. gō. Præterea idipsū exp̄

Solvuntur Ob̄nes.

393. Ob. 1. qd̄ Voltas equaliter movetur ab Ob̄t̄is ad sui prosecutionē aut electionē, tunc in neutrum illorū inclinār. atqui ab Ob̄t̄is onō equalibz Voltas equaliter movetur gō in neutrum illorū inclinār. Primo. atq̄ Voltas n̄ pot̄ eligere id, in q̄ n̄ inclinār. R: D: m̄: qd̄ Voltas q̄, tunc in neutrum illorū inclinār, inclināōē proveniente ex bonitate Ob̄t̄is. C. inclināōē proveniente ex libera det̄nāōē Voltis. N. l. aliter q̄ quando Voltas q̄, tunc in neutrum illorū inclinār, nisi seipsa liberē ad unum de terminet. C. si se det̄net, sicut pro sua libertate p̄t. N. m̄: q̄. Idem argūm̄ in sui auctores retorqueri pot̄ circa liberā hujus mundi creaōnem, in qua eo ipso, q̄ Deus equalēs plures creare potuerit, Deus ab equalibus equaliter movebār ad eorū creaōnem, et t̄n̄ huius pot̄ig creavit, quān̄ alium, q̄ in voluntate d̄n̄a stetit pro pro rāōne voluntas. Et sic similiter in Voltē creata agitur et eligitur inter bona equalia id, q̄ placet, et q̄ placet.

394. Ob. 2. Voltas sequitur in electione

Nb. id ē, fēdm̄ omnimoda rāōnem bonū sit, adeoq̄ oēm rāōnem mali exclu-

dat q̄:

experia demonstrat, quā cognoscimus eos om̄, qui efficaciter salutem suā consequi desiderant, n̄ t̄n̄ eligere media meliora et securiora, sed t̄m̄ secura. et hinc n̄ oēs Eremiticam seu claustralem eligunt vitam, quamvis hæc

Nb. Contra 1. partē de bonis equalibus certior via sit ad salutem.

Nb. et det̄nāōē

Nb. Contra 2^{am} partē.

judicium dicitur: atqui dicitur non iudicat
 intelligendum, nisi quod melius est: quod enim
 voluntas non eligit, nisi quod melius est. Primo. atqui
 in concursu duorum bonorum, quorum
 alterum majus, alterum minus bonum est,
 non potest iudicari melius, nisi quod majus bonum
 est: quod neque eligi potest, nisi quod majus bonum est.
R. D. m.: voluntas sequitur iudicium dicitur, id est
 non eligit, nisi quod ab intellectu propositum est. C. id est
 necessitate se simpliciter conformare iudicio
 dicitur. N. m.: Cum voluntas non feratur in in-
 cognitum, ideo antequam illa aliquid eligat, debet
 procedere cognitio, seu iudicium dicitur. ex
 hoc autem non sequitur, quod voluntas necessario debeat
 eligere, quod dicitur iudicat esse melius: quod sine
 dubio dicitur iudicat, melius esse bonum virtutis,
 quam bonum vitii, et tamen non obstante tali
 iudicio relictam virtute potest eligere, imo
 frequentissime eligit vitium.

Ab. 3. Arles 3. Ethic. c. 3. dicit minus malum 395.

in comparatione majoris mali habet rationem boni,
 quod dicitur de desperatis et dam-
 natis: quod enim minus bonum in comparatione
 majoris boni habet rationem mali. atqui voluntas
 non potest eligere malum quia tale, ut constat ex
 quod nec potest eligere minus bonum
 pro maiore. R. D. q. s.: habet rationem mali,
 sub qua tamen voluntas illud bonum non eligit. C.
 habet rationem mali, et sub hac ratione voluntas
 illud eligit. N. g. f. a.: sicut quod minus malum
 comparatum cum maiori habet aliquam rationem
 boni, in quantum est evasivum majoris mali, ita
 enim minus bonum comparatum cum maiori
 bono potest habere aliquam rationem mali, in
 quantum est privativum majoris boni, atque sub hac

ratione potest eligi a valle, non eligitur a valle, et reduplicative
 quatenus scilicet consideratur reduplicative huiusmodi minus bonum,
 minus malum comparatum cum maiori bono,
 sed tamen quando consideratur specificative et
 pro se secundum quod prout aliqua bonitate in
 se continetur, sive deinde bonum illud ma-
 jus sit, sive minus, secundum se pro se

sed quoniam consideratur specificativè et secundum se, id est quoniam bonum est præcisè, non attenditur, an sit majus vel minus bonum.

Sectio 4ta.

De moralitate actuû hñorum.

Quæstio 1.ª (26.ª)

Quid sit, et in quonam formaliter consistat moralitas actuû hñorum?

396. Per moralitatem, de qua in presenti agimus, debet aliud intelliguntur, quam entitatem illam, quæ actibus hñis formaliter et proprie tribuit rationem meriti vel demeriti, aut per quam actus hñi formaliter habent, unde boni sint aut mali, laude et vituperio digni etc. Hæc ergo moralitas est et consistit formaliter in conformitate vel diffinitione actûs liberi ad regulas morum. unde patet, moralitatem non constitui per solam libertatem; quamvis est libertas sit fundamentum et radix moralitatis, utpote sine qua actus nec meritorius nec demeritorius, nec laudis nec vituperii capax esset, tamen per hoc actus hñi non potest nondum est aut dici potest moraliter bonus aut malus, sed hanc bonitatem et malitatem moralem habet formaliter ex eo, quod sit vel conformis vel diffors regulis morum. Ex quo colligitur duas esse moralitatis species, scilicet bonitatem et malitatem, quarum illa in conformitate, hæc vero in diffinitione ad regulas morum consistit. Porro regula morum, secundum quas actiones hæc morales regulari debent, duas potissimum et principaliter assignantur. una remota fundamentalis et mediata, et est ipsa lex Dei aeterna in mente sua residens, et voluntas supremi hujus legislatoris præcipiens, prohibens, consulens vel permittens, cui se homo plenissime debet subdere, quia homo totus, quæstus est, secundum esse et operari ex sua natura spectat ad Deum, à quo habet suum esse et operari; adeoque ad hoc, ut agat

q moraliter

q species

q Sed utrum detur mediū inter has duas species, scilicet indifferentia, insignis controversia est, 397. de qua infra

gendo agat convenienter sua naa et ob
 gationi, recteque se habeat ad suu supremu
 num, legem Dei oia regulantem in actibz
 huius respicere debet. Legi Dei aeterna et volu^{ti} supremi legislatoris
 adoi it et solet a DD: naa rationalis qua talis,
 eo qd em ad hanc cen mensura suam ter
 minetur ens morale. Altera regula moru
 propima foalis et immediata e dictamen
 practicum raonis respiciens legem Dei
 aeterna et volu^{ti} supremi legislatoris,
 adeoqz propime et practice dictans, qd
 hic et nunc praeceptu, phibitu, suasum, per
 missu, faciendum l omittendu sit confot
 miter ad lege et volu^{ti} Dei.

Ex hoc igitur actus aliquis moraliter bonu 398.
 e aut malus, qd cum advertentia raonis li
 berè a volu^{ti} eliciatur confotiter aut dif
 formiter ad dictamen practicu p^{ri}o ra
 tionis respicientis lege Dei aeternam
 et volu^{ti} supremi legislatoris, nec n conve
 nientiam actus cum naa rationali, qua tali.
 r^{ati}o quia tali; si e actus aliquis eet confot
 conveniens naa rationali, quatenus naa
 ar^{ati}o e, ut vivere, l si ei competeret,
 et naa aalis e, ut sentire, actus ille tm
 et bonus physicè, n verò moraliter.

Dices: juxta conem talgoru danr aliqui acty 399.
 ent essentialiter et intrinse boni, ut amor
 Dei et propimi, honoras parentu q: aliq
 e contra intrinse et ex naa sua mali, ut
 blasphemia, mendacium, homicidiu in
 justu q: atqui actus, qui sunt intrinse boni
 mali, sunt tales antecedenter ad lege Dei
 praecipiente l prohibente: qd bonitas l
 malia actuu hno^{ri}u n consistit in Con^{tra} aut
 diffoite ad lege Dei, qd hoc n it statui
 pro regula moralitatis. R: G: M: D: Min:
 atqui actus q: sunt tales antecedenter
 ad oem legem positivā. T. naalem. N:
 sicut qd multa obta antecedenter ad ipsa
 legem positivā qua prohibentur, n sunt mala,

NB. unde quaedam sunt mala,
 qd prohibita, quodam verò
 prohibita, qd mala sunt.

7 ut v. g. furtu' homicidii &c.

NB. cum sic nulla diffinitate habeant ad legem Dei &c.

NB. an et quomodo actus inferior sua bonitate accipiat ab obto?

NB. supponitur hic epist. Th. q. 18. neque bona esse oem actioe hois moralem, nec oem mala esse, sed alias bonas, alias vero male malas morale malas iuxta Job: 1. 2. Pet: 1. Joan: 1. ad Rom: 2. quibus docetur, conscia et naturale lumen hoibz infitum, quodam ipsorum opera defendere ut honesta, quodam vero accusare ut turpia, ut proinde plus quam crassa sit heresis Lutheri et Calvinii sibi persuadentium, oia moralia hominum opera esse peccata, et quidem mortalia: qua heresim vide reputatam apud Bellarm: lib: 5. de graa et arbit: c. 4. et 9. et lib: 4. de Justificatione per totum.

ut esus carnis porcina in Vet: test: et esus carnis die Veneris in novo; ita e contra alia obta mala sunt antecedenter ad legem positivam, sed tunc antecedenter ad oem legem, sunt e mala per legem naa, quam lex positiva approbat et confirmat, ub subditis majorem horrorem incutiat provaricationis, et per repetitam prohibitionem, quod vetitum e, et volti dicitur contrariar, sed clarius ac certius eis innotescat. // Praterca si aliqua actio nes antecedenter ad oem legem eent mala, n eent mala formaliter, sed tunc radicaliter et fundamentaliter, cum n sint actu prohibita, epigant tunc prohiberi.

Questio 2a. [27.]

Undenam actus huius desumant suam primam et specificam bonitatem vel malitiam? NB.

400. Ex dictis quest: prec: constat, moralitatem actus in genere constitui et desumi ex respectu et ordine intrinseco, quem quisque actus naturaliter dicit ad obtam suam, n tunc quomodo docemur, sed prout ipsu em obtm substat regulis morum, et ipsis con aut diffinitio e. Verumtamen q ex hoc tm scire possumus, actum aliquem in genere esse bonum vel malum, neque sml cognoscere possumus, cur actus in tali vel tali specie sit v. g. cur furtum repugnans legi divinae et naturali sit peccatum contra Justitiam, e contra scandalum eidem legi divinae et naturali repugnans sit peccatum contra Charitatem, ideo hic queritur, unde actus huius suam speciem moralitatis desumant? ad huius tunc decisionem pervenit.

401. Notandum e, tria precipue a theologis assignari, a quibus bonitas aut

talitia specifica actuum hinc defumantur,
 sicut Obtm, finis operantis et circumstantia.
 Obtm e' id, q' primo et per se op'ati obicitur,
 aut ad q' per se i. actus aliquis ex se ordinat,
 sicuti si aliquis studet Thlgia, Obtm huius
 studij e' ipso scia Thlgia, ut acquirenda per
 studium huiusmodi. finis e' id, q' intenditur, seu
 ius gratia aliq' fit. estq' duplex, alius e' e'
 linis int'nsus operis, alius vero finis ex
 t'nsus operantis. finis operis, seu int'nsus
Obtm int'nsus, ad q' opus ex se et ex naa
 sua ordinat. ita finis op'is et int'nsus elee-
 mosina e' sublevare pauperem. finis operantis,
seu ext'nsus e' cuius gratia fit opus ab operante,
 seu e' ad illud q' opus in agendo primario ut
 hinc respicit, et ad q' assequendum refert
 opus t'qm' mediis. Dicitur am finis ext'nsus,
 q' opus ex se n' ordinat ad illud. sic dans elee-
 mosina p' illa dare ad vana gloria, ad qua
 n' ex se n' ordinat elemosina, hinc vana
 gloria e' finis ext'nsus operantis. Circumstae
 veniq' sunt accidentia quadam op'is ipsam
 essentia et aliquo modo qualificantia q' his notatis fit

N. quo pacto distinguitur a
 fine et circumstae, qua secun-
 dario tm ab actu morali
 attingunt.

N. finis op'is e' ille, ad quem
 opus ex se trahatur.

Assertio. Prima et e'ntialem specifica boni
 aut malia actus hinc defumant ab Obto
 l' dissentaneo naa rationali, qua tali.
 ita cum S. Th: conis ferre o'nd Thlgoru, et
 moraliter certa sentia.

N. N. n' quidem in ee rei
 physico, sed in ee morali,
 prout scil: e' con l' dis
 conveniens q'

Prob: 1. ex S. Th: 1. 2. q: 18. a. 2. in O dicente:
 sicut res naalis hbt spem ex sua foa, ita
 actio hbt spem ex Obto, et ideo sicut prima
 bonitas rei naalis attenditur ex sua foa,
 ita dat spem ei, ita et i. bonitas actus
 moralis attenditur ex Obto conveniente.

403. q' taliter l' taliter

Prob: 2. ex conio illo Doctoru' axiomatico:
 Potentia specificantur ab actibus, et actus
 ab Obtis. atqui hoc conie assertu' falsifi-
 cari nec p't, nec debet. 40.

404.

Prob: 3. negtve. Nam actus huius sua i. d'
 et e'ntialem bonitatis l' malitiae spem
 a nullo alio defumere p't, quam ab Obto.

405.

n̄ à circumst̄ijs, q̄ bonitas et malitia, quae
 sumitur ex circumst̄ijs, ē actui h̄o acci-
 dentalis, eo q̄ ab eē l̄ ad eē p̄t̄ salvā t̄n
 sp̄e actūs h̄i; circumst̄ias quippe sunt
 accidentia actūs, adeoq̄ supponunt illud
 in eēntiali sua sp̄e jam constitutum
 neq̄ em̄ à fine extrinseco operantis, qui
 ipso, q̄ extrinsecus t̄m sit, n̄ p̄t nisi acciden-
 talem duntaxat bonitatis l̄ malitiae sp̄e
 actibus h̄is tribuere. n̄ em̄ à n̄a r̄aō
 nali. hoc ē cum unumquodq̄ vitium
 abhorreat, et ad singulas virtutes
 cōvem gerat affectum, generica mora-
 litatis cāa ē, et n̄ specifica. Et simi-
 liter dicendum ē de lege Dei aeterna et
 voluntate sup̄emi Legislatoris. Neq̄
 specifica moralitas per se i.º de sumen-
 da ē à dictamine p̄p̄ie r̄aōis; r̄aō ē
 n̄ specifica actū, sed t̄m dictat, cū eē
 con. l̄ diff̄e n̄a r̄aōnali et reglis mo-
 rum, adeoq̄ p̄ronit illud jam aliunde spe-
 cificatum. Præterea nil aliud assigna-
 bile ē; q̄ unde actus morales specifi-
 carentur: q̄o atq̄ h̄i sua eēntialē et
 i.º bonitatis de sumere debet ab ob-
 solvuntur Obnes.

Abunde actus morales

q̄ primario
 N. seu fine intrinseco
 operis, qui cum ob-
 to coincidit.

Ab. foale

Ab. maaliter

N. et in gēe moris

foale

maala considerata sunt sp̄e diversa, atq̄ si

406. Ob. i. si actus h̄i sua sp̄e de sumerent à
 obto, tunc ubi eēnt obta sp̄e diversa, en-
 forent actus sp̄e diversi. sed hoc ē falsū
 q̄o. M. patet, Min. prob. si Petrus furatur
 vinū, et Paulus frumentū, tunc obta sunt
 sp̄e diversa, et t̄n n̄ sunt diversi sp̄e actūs
 q̄o. R. N. Min. ad prob. N. A. q̄ utriusq̄
 actūs idem ē obtm̄, nimirum ablatō rei
 aliene. sed caritatis grāa D. A. si q̄: tunc
 obta sunt sp̄e diversa, si considerentur
 secundum se, et in eē physico. C. si considerentur
 in eē morali, prout substant reglis morū
 N. A. utriusq̄ actūs obta, licet fēdm̄ se
 maala considerata sunt sp̄e diversa, atq̄ si

considerentur formaliter in g^ee motus, et prout
substant regulis morum, nullatenus diversa
sunt, cum eidem Virtuti Justitiae opponantur,
quippe adeoq; na^o r^oionali equaliter difformia sint.

ob: 2. Idem numero actus p^t specificè mutari, 407.
in mutetur Obtm: q^o aliqui hoc fieri
p^oct, si actus moralizarentur ab Obtm: q^o.

ob: 3. idem actus invariato Obtm: p^t fieri
de bono malus, imò de n^o morali moralis, ut
constat in esu carniu^m continuato à feria 5.ta
in feria Obtm: qui sine mut^one fit malus
moraliter, et in motu 1.º 1.º qui si continuetur,
advertente r^one, de n^o morali fit moralis,
sicut de n^o libero liber: q^o. R: N: A: et ejus
prob: licet è in p^odictis Obtm: scdm se
et in e^e phy^o consideratum maneat on^o
invariantum, mutar^o t^u in g^ee motus, prout
substat regulis morum &:

casibus

ob: 3. Eadem res p^t è Obtm: bona et mala 408.
actionis: q^o actus h^ui n^o desumunt sua^m sp^em
ab Obtm: ubi è e^e idem sp^ee Obtm: idem quoq;
sp^ee debet è actus. prob: A: Eadem pecunia
p^t è Obtm: furti et restitu^ois: idem tibus
p^t è Obtm: gula et temperantia: eadem upor Obtm:
adulterij et actus conjugij & q^o. R: D: A:
eadem res sub eadem r^one p^t è Obtm: &

sub diversa r^one. C: A: Veru^m quidem è,
q^o eadem res v: g: pecunia p^oit è Obtm: tam
furti, quam restitu^ois, sed n^o sub eode^m resp^u,
q^uis è e^e Obtm: furti, è difforme reglis
moru^m, et sic è Obtm: actionis bona mala;
q^uis vero è Obtm: restitu^ois, et conf^oe
ad r^onali, et sic è Obtm: actionis bona.

ob: 4. ab illo actus h^ui^s iam et e^entle sua^m 409.
sp^em desumit, q^o 1.º et per se actus respicit:
sed iam q^o actus respicit, è finis: q^o Obtm:
io à fine potius, qu^o ab Obtm: actus morales
quam sp^em desumunt. R: duplicem scdm
dicta finem distingvi, nimiru^m opis et opantis:
ille coincidit cum Obtm:, iste è, quem agens
tibi proponit. Præterea actum aliquid

respicere per se 1.º dupliciter sumi potest, nimirum quoniam est ex parte actus, et quoniam est ex parte agentis. Illud autem quod actus ex se et ex parte sui per se 1.º respicit, dicitur obiectum et finis operis, quod autem actus respicit non ex se, sed ex parte agentis, dicitur obiectum agentis et finis operantis. Hoc notato in forma d. m. ab illo quod actus ipse 1.º et per se respicit. G. quod agentis 1.º et per se respicit. N. m. et d. m. n. atque junctum quod actus respicit, est finis intrinsecus operis. G. est finis extrinsecus operantis. N. m. n. G.

410. Ob. 5. qui mentitur ad vitam alterius conferendam, ex invincibili errore putans se teneri ad mentendum, ille facit actum bonum atque hic actus suus bonitate non habet ab obiecto utpote quod intrinsece malum est. ergo actus huius non specificatur ab obiecto. R. d. m. n. atque hic actus suus bonitate non habet ab obiecto materiali sumpto. G. non habet ab obiecto formali sumpto scilicet quoniam hic et nunc apprehenditur consentaneum regulis morum. N. m. n. sicut ergo in naturalibus actibus et scientiis specificantur ab obiectis non quidem materialibus, sed formalibus; sic enim in moralibus actus suus specificam bonitatem desumunt tamen ab obiecto formali, quoniam scilicet illud a parte rei est, licet saltem per dictamen rationis apprehenditur ut conformem regulis morum.

411. Dices. ergo obiectum malum potest specificare actum bonum: atque hoc est absurdum et contra dicta, dictum est enim actum specificari ab obiecto quia constat regulis morum ita, ut si ad regulas morum sit diffusio, actus similiter sit diffusus: igitur obiectum malum non potest specificare actum bonum. R. d. m. n. ergo obiectum malum in se invincibiliter tamen apprehensum ut conformem regulis morum potest specificare actum bonum. Obiectum malum, id est obiectum a ratione apprehensum qua diffusio regulis morum potest specificare actum bonum. N. m. n. Neque hoc absurdum est, neque contra dicta; cum enim loquamur.

quod illud

actibus hinc, qui essentialiter involvunt
 advertentia rationis et cognitione finis, palam e,
 dum dicitur actum specificari ab Obto,
 qua substans reglis morum, n' fligat qualiscunq;
 Obto ad reglas moru, sed substans formalis,
 qua per flitum cognita fit. Et hinc si er,
 ronee et invincibiliter Obto puter ee confoe
 regulis moru, cum tu in se diffoe fit, actum
 specificat qua confoe: q' volitum e qua pro
 cognitum, cognitum am e licet erronee, qua
 confoe: go em volitum e, qua conforme.

Ob: 6. actus interni Obto e actus exteri: 412
 atqui sendm inferius dicenda actus exting
 actui interno n' addit aliquam bonitatem aut
 malitiam per se loquendo, et h' actus intrinse
 moraliter bonus e aut malus: go cum actus
 exteri fit Obto actus interni, neq; huic
 addat maliam, et si actus intrinse eandem mal
 bonitatem et maliam habeat, palam ee videtur,
 oem actu huius ee esse sua moralitatis
 per se ab Obto defumera

go actus intrinse sua bonitate l malitia
 defumit ab Obto. R: G: m: d: min: atqui
 actus exteri actui intrinse n' addit ali
 qua bonitatem aut maliam distinctam. G.
 id e, n' addit nova spec' bonitatis et ||
 malitiam, et distinctam ab ea, qua' hbt ||
 actus ab Objecto. G. || || || || ||
 n' addit, id e, actus intrinse n' specifi
 catur ab actu exteri. N: Min: quando go
 infra docebimus, actus exteri per se loquendo
 actui intrinse n' superaddere novam bonitatem
 aut maliam, sensus n' e, q' actus intrinse
 objectiva sua bonitatem aut maliam,
 adeoq; sua prima et ee esse bonitatis spec'
 ab actu exteri, ejusq; Obto n' ac
 cipiat, sed tm, q' n' fit nova malia aut
 bonitas in actu exteri specificè distincta
 saltem per se loquendo, qua n' form' fit
 in actu interno.

Ob: 7. si actus huius sua spec' defumerent 413. #
 ab Obto, tunc ois actus huius eet in #
 certa et deternata spec'; cum ois actus #

N: actus interioris Obto
 immediatum e actus exteri,
 v. g. Volitionis occidendi
 Obto e ipsa occisio: atqui
 ab hoc bonitate l malitia
 moralem n' sumit actus in
 terior, sed potius econtra
 exteri ab interiori. go.

actus habeat certum et determinatum obiectum: sed hoc est falsum, quia dantur actus secundum speciem indifferentes, qui non sunt in determinata specie bonitatis et malitiae ut v.g. comedere, bibere, ambulare etc. etc.

~~414. Confirma. Propositionum recte vivendi est actus honestus et moraliter bonus, atque in hoc actus non est in certa et determinata specie virtutis: ergo non dicitur bonitas ad finem est in omni actus est in certa et determinata specie bonitatis et malitiae.~~

415. R: ad Obiectum D: M: si dicitur: tunc omnis actus est in certa et determinata specie, si ipsius quoque obiectum sit in determinata specie. C: si non sit in determinata specie. N: M: sicuti dantur obiecta non tantum bona et mala, sed etiam indifferentia, quae scilicet regulis moralium nec contra nec diffinita sunt, ita quoque erunt actus huiusmodi et boni, et mali, et indifferentes, prout scilicet pro diversitate obiecti etc.

416. Quaes. quale voluntarium requiratur in actu, ut specificat bonitatem et malitiam de se mat in ab obiecto? N: seu an voluntas directe et indirecte ferri debeat in obiectum bonum malum ad hoc, ut actus ab eo sua specie determinetur? R: ad hoc, ut actus sit bonus, requiritur voluntarium directum, quo voluntas directe et positive feratur in ipsam bonitatem obiecti. # quod bonum est ex integra causa: atque obiectum est causa bonitatis actus, si moraliter sumptum, sed formaliter ut bonum honestum et regulis moralium conformem est. ergo contra vero ad hoc, ut actus sit malus ex obiecto, sufficit velle obiectum, quod defectu proponitur ut malum, tametsi voluntas quae maxime proficiat, excludat, nolit, et detestetur ipsam malitiam. quod malum est ex quo libet defectu, adeoque ut actus circa obiectum malum malus sit, non opus est, voluntatem omnia velle in obiecto, et in ipsa malitia

N: et directum et indirectum?

iuxta articulum 2. Ethic. 4.

N: non requiritur, ut ipsa malitia actus directe et positive intendatur: sed

ed sufficit Velle ipsam malitiam ipsam Obtm, aliquid in Obto, q' defacto proponitur cognoscitur ee malus. Unde ad actus malum n' requiritur Voltum directu, sed sufficit indirectum.

Quaestio 3^a [28.]

Utrum actus huius specificentur a fine operantis? M.

Affertio. actus huius bonitatis l' malitia sua speciem desumunt em ex fine extrinseco operantis. Ita couris cum J. Th. M.

Prob. 1. ep. s. script. Matth. 6. C. 22. et 23. dicitur: si oculus tuus fuerit simplex: totum corpus tuum lucidum erit. si autem oculus tuus fuerit nequus, totum corpus tuum tenebrosus erit.

Atqui hunc textum S. PP. fligunt et expli- cant de intentione et fine operantis. go.

Prob. 2. raone. tunc actus huius a fine operantis sua spec' bonitatis l' malitia desumit, quando ppter finem operantis actus ex se bonus p' fieri malus: atqui ppter finem operantis actus ex se bonus p' fieri malus, ut patet in eo, qui dat eleemosinam ppter vanam gloria. go.

Prob. 3. si actus huius n' obstante, q' mora- litatem sua ab Obto accipiant, em poent illa et quidem distincta accipere ex fine, se- queretur, q' idem actus poet fm ee ex Obto bonus, et ex fine malus, ut si quis daret eleemosinam ob vanam gloria: sed hoc e' falsu;

Prob. 4. prob. 4. idem e' actus foret meritorius et demeritorius. go. R. D. m. sequeretur, q'

duplicem actus poe distingu' bonitatis, nimiru' formalem et foale: moraliter bonus dicitur actus, quando ad illu' Obtm se tm hbt maale, id e' ab operante n' attenditur ut id, ad q' actus per se inclinab. foaliter vero bonus e', si Obtm em ab operante attenditur ut id, ad q' actus per se inclinab. igitur ab Obto intento actus dicitur foale bonus; aut foale malus.

Hinc in foa D. m. sequeretur, q' idem actus

M. Duo circa finem concurrunt actus, intentio et electio, illa e' actus Voltis efficaciter volentis consequi finem per media oportuna, ideoq' hbt sua bonitate l' malia ab ipso fine, n' ut finis e', sed praecise ut Obtm e'. electio dicitur ois alius actus, qui fit l' ordinari ad, et ppter aliud

417. finem consequendum. M. et quidem distincta ab ea, qua hbt ab Obto l' qm mediu. et de hoc quaeritur, quomo sumat sua bonitate et malitia a fine bono l' malo, ppter quem fit.

418. M. Interni quidem primaria et specifica, extrinseci vero secundaria et accidentia tm a fine, ppter quem fit.

420. M. actus huius desumunt sua speciem ab Obto: go n' a fine.

Finis igitur tribuit actui hunc
moralitatem, primariam quidem
et specificam actui interno,
variā vero et accidentalem actui
externo. Ratio est: quod universales omnes
actus accipiunt suam specificationem
tam ab Obiecto materiali, in quo tenentur
dicitur, quam potius ab Obiecto et
motivo formali, secundum quod tendit
in Obiectum: sed finis intentus est
Obiectum et motivum formale, propter
quod voluntas actu interno vult
per actum externum tendere in
tale Obiectum. igitur. Unde Aristoteles
5. Ethic. 2. ait: eum, qui furatur
adulterandi gratia, magis adulterum esse, quam
furem: quod iuxta aliud
ejusdem axioma.

421. Inter quod unum quodque
tale sunt:
Finis recte quidem numeratur inter
circumstantias nomine Cur, et est
verissima circumstantia respectu
actuum externorum, quibus, sicut
alia quavis circumstantia seu
directe seu indirecte voluta,
accidentalem tamen bonitatem et
malitiam tribuit: differt
tamen singulariter ab alijs cir-
cumstantijs respectu actuum in-
ternorum. Finis est scilicet directe
et pariter est volutus ac intentus,
ideoque hunc Obiectum et motivum
formale primarium et specificum
bonitatem aut malitiam tribuit
actui interno, et hoc mediante
solum ratione et accidentalem actui
externo voluto propter illum
finem. alia vero circumstantia
tamen indirecte et ratione sunt vo-
luta, adeoque sunt:

potest esse ex Obiecto materialiter bonus et ex fine
formali malus. C. sequeretur, quod idem actus esset
Obiecto formaliter bonus, et ex fine formali malus.
N. m. Ex nostra assertionem plus non sequitur
quam quod idem actus potest esse ex Obiecto materialiter
bonus, et ex fine formali malus, si autem quod bo-
nitas et malitia in eodem actu formali se-
beant. atque ex hoc enim habetur, quod neque idem
actus inde sit meritorius sicut ac demerito-
rius; cum est meritum a bonitate formali actus
sicut enim demeritum a malitia formali actus
habeatur, neque idem actus ex dictis sit formaliter
bonus, et formaliter malus, palam est, quod neque
idem actus formaliter sit meritorius et demerito-
rius.

Questio 4.^a [29.^a]

An et quomodo Circumstantiae mor-
alitatem actibus hinc tribuant?

421. Dicitur est supra, quod Circumstantiae esse acci-
dentia quaedam actuum hinc, illos aliquo-
modo in genere moris afficientia et qualifi-
cantia, ex quo videtur, aliter quod enim circum-
stantia actibus hinc aliqua bonitatis et
malitiae specie tribuere possunt. Priusquam
tamen de harum moralitate quidquam positivè
dicatur, illarum quidditas et diversitas cogno-
scenda est.

422. Circumstantia igitur definiri potest actus hinc acci-
dentalis conditio ad ejus bonitatem et ma-
litiam aliquammodo contribuens. Harum sunt
duo genera, quaedam est malitiam et bonitatem
intra eandem speciem augent et minuent
quomodo dicitur solent aggravantes et mi-
nuentes. ut sunt vig. actionis vehementer
et remissio, mora longa aut brevis, et
quantitas major aut minor sunt: alia vero
circumstantiae speciales actui speciem malitiae
adferunt, ob quod caetera dicuntur speciem mu-
tantes. hujus generis sunt v. g. si quis in
loco sacro furetur, et actus conjugij ex-
erceat, si quis commercium carnale habeat

um psona ligata, sacra p.
circumsta. couiter assignantur septē in 423.

hoc Verficulo contenta: quis, qd, ubi, quibq
auxilijs, cur, quomodo, quando: quarum
singulas breuiter sic applico. Quis denotat n̄ ipsa psona opante fendum se,
qualitate et conditioe psona opantis. v: g: hoc e e de substaa, et n̄ cir
litne solutus, an ligatus, sacerdos, an laicus. cum staa actus: sed
Quid significat quantitas. N̄ conditionem l quan
tatem obti aut ma, circa quam actio
bona l mala versar. v: g: parvane sit, an
magna res ablata. Ubi significat qualitatem
loci sacri, prophani, publici, privati p.
quibus auxilijs significat quavis media, instm̄ta,
caas, ouasiones et adiutores. v: g: an quis
per se l per aliud, blanditijs l minis alteru
ad actum aliquē induerit. Cur, seu ppter qd
ostendit finem exten s̄cu opantis, sed ut si
quis jejunet ppter auaritiā. quomodo de
notat modum actionis. v: g: an facta sit
cum l sine advertentia, voltr̄ie l involtr̄ie,
intense l remisse p: quando indicat quali
tatem temporis. v: g: an quis comederit carnes
die Jovis, l die Veneris, an laboraverit die
festo l profesto p:

N̄. n̄ ipsu obtm̄ actus, quippe
q spectat ad substaa actus, sed

q de quo egimus quest:
pae:

Aliqui addunt 8va circumsta, hoc ver 424.

hoc Verficulo contenta: quis, qd, ubi, per qua
quoties, cur quomo, qdo. Sed reuera quoties,
cive numerus p̄rie circumsta n̄ e, sed po
tius substaaalis multiplicao numerica actus.

Assertio. actus h̄nus quandoq; a circumstis 425.

distincta moralitatis spec̄ accipit ab ea, quam
obt̄ ab obto, quandoq; vero in eadē spec̄
moralit̄is solum augetur l minuitur.
adeoq; ois actus h̄nus em̄ int̄nus efficac, ||
cumit sua bonit̄e l malit̄e em̄ a circumstis ||
cognitis et aliquo mo volitis, s̄r̄ q̄m ||
accidentel actui, sed aliquando aggra, ||
vantem tm̄, aliquando vero em̄ spec̄m ||
mutantem. || || || || || || || ||

Ita oēs th̄gi cum S. Th̄. i. 2. q. 18. a. 3. in argm̄to sed contra dicent̄:

quod actiones hanc secundum circumstantias sunt
bonae et male.

426. Probar. per quod conu^l diffinitas distincta
ea, quam actus habet ab obiecto et fine, fine
dari, et saltem magis augeri potest, per illud
pro diversitate rationis actus huius aut di-
stincta moralitatis specie obtinere, aut in e-
dem specie intendi potest: atqui hoc fit per
circumstantias. quod. tm: patet: nam moralitas
consistit in conu^l diffinitate: quod illud novam
moralitatis specie tribuit, aut iam habitam
auget, per quod nova datur conu^l diffinitas, aut
iam habita intenditur et remittitur. Min-
vero probar. tunc per circumstantias actus
huius aut distincta, aut saltem majore mino-
remve conu^l diffinitate habere potest, quod
idem actus propter circumstantias duplici
virtuti specie distincta, aut uni virtuti
magis minusve contrariari potest: atqui hoc
potest contingere propter circumstantias, ut patet
in adulterio, quod non tantum contrariatur virtuti
Castitatis, sed etiam propter circumstantias persona-
ligata opponitur virtuti iustitie. Item
in furtis 10. et 100. florenorum, quorum illud
minuitur, hoc hoc vero intra eandem
furti speciem augetur. quod.

427. Ex dictis colligitur, non omnes circumstantias actui
novam et distinctam moralitatis specie tribu-
re, nam circumstantias aggravantes diversimodas
sunt ut v: g. major et minor intentio
aut vehementia, major et minor ma-
quantitas, major et minor duratio actus,
major et minor libertas, major et minor
advertentia etc: non cadunt novam et distinctam
moralitatis, sed eam, quam actus habet
ab obiecto, tantum augent et minuant: sed solae
circumstantias speciem mutantibus actibus huius
distincta bonitate aut malitia conferunt,
cum haec sola specialem quandam

aut difficultatem obli ad reglas mo-
rum inducant. clarissimū hujus rei
exemplum habemus in peccato carnis, si ē
fiat à l'cum psona ligata, ē adulte 7 conjugata,
rium, si à l'cum psona religiosa, aut
Deo sacra, ē sacrilegiū, si inter con-
sanguineos, ē incestus, si inter psonas
solutas sine vi, ē simplex fornicatio, si
cum virgine renitente, ē stuprū, si
contra naturam cum semetipso, ē mollities,
si cum eodem sexu, ē sodomia, si cum di-
versa spee, ē bestialitas. In his oibus
spee distinctam malitiam deprehendes ppter
circumstaas, quae in actu luxuria speadem
turpitudinem et difficultatem generant.

Unū adhuc de circumstaas addo, scilicet 428.
de integritate sacramti poenitentiae et Confes-
sionis sacramtis sit, ut confiteamur
circumstaas speem mutantem, nulla tñ
ver se loquendo ee obligatione confi-
tendi circumstaas mere aggravantes,
integritas e sacramti tm possit, ut oia
peccata, adeoque speem et numerū confi-
teamur, qd contingit absq; eo, qd cum
circumstaas spee mutantibus em confi-
teamur aggravantes.

Solvuntur Obnes.

Ob. 1.º si actus hñus em à circumstaas mora 429.
litatis sua speem defumeret, sequeretur,
qd idem individuum, scilicet idem actus in-
dividualis poct ee in duplici spee. Atqui hoc
implicat juxta conem Philosophorum doctri-
nam. qd. prob. seqta. tunc idem actus indi-
vidualis eet in duplici spee, quando habet unā
moralitatis spee ab Obto, altera à circum-
stantiis. sed ex dictis qd. go. R. D. m. sequeretur,
qd idem actus individualis poct ee in duplici
spee ee eentiali. N. in duplici spee, quarū
una eentialis, altera tm accidentalis ē.
C. illudam solum implicat, n istud, ut patet in naturalibus:

NB. seu per modum Obti,
 l. tgm Obti,
 NB. nil potest dare bonitatem aut ma-
 litiam actui interno, nisi sit
 volitum: at hoc ipso quod est voli-
 tum, non est amplius circumstantia,
 sed transit in conditionem
 Obti; nulla ergo desumit actus
 intrinsecus bonitatem l. malitiam ex
 circumstantiis. R. D. m: nisi sit vo-
 litum l. directe et per se, l.
 tm indirecte et per accidens.
 C. nisi sit volitum directe
 et per se, et tgm Obtm
 jarium ipsius actus. N. C.

jejuniu est abstinencia
 et mortificatio:

q ita

sic est idem individuum potest esse in una specie
 essentiali aqua, et in altera accidentali
 calidi et frigidi: sic quoque idem individuum
 Petrus potest esse in specie essentiali hominis, et em in
 specie accidentali docti l. indocti, pii l. impij,
 divitis l. pauperis, sacerdotis l. laici,
 liberi l. ligati: nobilis l. subditi, rustici
 sani l. aegroti, robusti l. infirmi, musicus
 pictoris, artificis, Catholici, ebrj
 Ob. 2. urgendo solutione. quod specificat in
 ratione Obti, essentialiter specificat: atqui
 circumstantia et finis specificant in ratione
 Obti: ergo essentialiter specificant; proin-
 data responsio nulla est. m: patet, quod species
 obliqua essentialis est. min: prob: quod specificat
 qua volitum, specificat in ratione Obti: atqui
 finis et circumstantia specificant qua volitum
 ergo. m: iterum patet. quod volitum est Obtm ipsius
 actus voluntatis, sicut cognitum est Obtm ipsius
 actus intellectus. 22 visus visus. min: prob:
 si circumstantia non sunt volita, tunc non tri-
 buunt actui diversa species bonitatis l. malitia,
 sic est qui cognoscit ligatum, quod credit esse so-
 lutum, non contrahit speciem adulterij, sed tm
 committit simplicem fornicationem, quod circum-
 stantia persona conjugata nec cognita nec vo-
 litata est. ergo. R. D. m: quod specificat in ratione
 Obti actus, l. tgm Obtm ipsius actus, illud
 essentialiter specificat. C. quod specificat in
 ratione Obti, l. tgm Obtm et finis operantis,
 N. m: Obtm actus est illud, ad quod actus ex
 sua natura fertur; sic Obtm elemosinae
 sublevarum pauperis: et ab hoc Obto actus ipse
 et essentialiter specificatur. Obtm vero agen-
 tis est et dici potest de illud, quod agens ex ele-
 ctione sua intendit, aut l. forme ut ad
 illud actum suum dirigat: sic Obtm jeju-
 nantis potest esse honor Dei, l. em parsimo-
 nia. et istud Obtm non specificat essen-
 tialiter, sed tm accidentaliter, quod illud
 actus non ex se, sed tm per accidens et ex
 electione agentis respicit.

430.

prob: 3. q. tribuit actui turpitudine' centiale', 431.

Quod specificat centialiter et n' tm' acciden-
aliter: atqui circumsta' p'nt tribuere
actui turpitudine' centialem. go. prob. Min:
turpitud, qua' sic inest actui, ut n' inee' n'
poit, e' turpitud' centlis: atqui circum-
sta' p'nt tribuere turpitudine' actui, qua'
hi ei insit, ut eidem inee' n' inee' n' poit:

Ms. nam qua' p'nt inee' l' n'
inee', salva' substoa' actus,
e' tm' accidentalis.

go. prob: Min: furto in loco sacro, forni-
caoi l' a' l' cum p'sona sacra sic inee' tur-
pitud' sacrilegij, ut n' inee' n' poit, impossibile
e' e' q' furtum et fornicao' hujusmi n' fit,
sacrilegiu', et hoc tm' provenit a' circumsta'a
loei aut p'sona sacra: go. p. R. N: Min: ad

prob: D: m: turpitud, qua' sic inest actui
p'nter refuam ejus intonfia' et noale'
diffi'itate', ut ei n' inee' n' poit, e' centialis. C.

turpitud, qua' sic inee' actui p'nter ejus acci-
dentalem tm' diffi'itate', ita ut hac suppo-
sita' & eidem n' inee' n' poit, e' turpitud'
centialis. N: m: Preterea retorqueri po'et hoc
argmtm in physicis hoc mo'. albedo sic fo'a, qua' sic
ine' sbto albo, e' ut ei n' inee' n' poit,
e' centialis: sed albedo sic inee' sbto albo,
cum impossibile fit sbto albo n' e' albo. go.

prob: 4. bonitas et malia actus fo'nt actui 432.
intonsca: go nequit' caari a' circumsta'is.

A: patet: ex hoc e' dicitur dari actus intonsce'
malos, q' veru' n' eet, si moralitas actui intonsca
n' foret. prob: go q'ia. Deno'ias intonsca
debet provenire a' fo'a intonsca: atqui
circumsta' n' sunt fo'a intonsca, sunt e'
actui eptonscum. go. R. D: A: bonitas
et malia, qua' hber' ab obto, e' actui in-
tonsca. C: qua' hber' a' circumsta'is. N: A: p:

~~prob: 5. fndm inferius dicenda dar' actus in // 433
diffi'ns fndm sp'e: atqui si circumsta'a
tribuerent acti tm' accidentle' sp'e' mora-
litatis, id verificari n' po'et. go. prob. Min:
si circumsta'a tribuerent sp'e'm accidentlem
tm', et n' potius centialem, fir' presupponere~~

actum in essentiali sua specie constitutum
quod est essentialiter advenit, advenit illi
in essentiali sua jam completo.

433. Ceterum ut circumstantia actibus huius bonitatis
malitatis conferant, requiritur, quod illa sint ali-
quo modo cognita et volita; sicut est ipsa ob-
iecta et essentialis moralitatis species non tribuit
actui, nisi et ipsa cognita et volita sit,
ita neque circumstantia accidentalis moralitatis
species actui communicant, nisi et ipsa
aliquo saltem modo cognita et volita sint.
hinc qui cognoscit ligatus, quam putat esse so-
lutam, non contrahit malitiam adulterii, sed
tam fornicationis simplicis, ob circumstantiam personae
conjugatae ignoratae. Debent autem esse sal-
tem aliquo modo volita, scilicet directe et in-
directe: ubi notandum discrimen est quoad
bonitatem et malitiam. nam ad hoc, ut factus
sumat bonitatem a circumstantia bona, v. g. ut
qui jejunat pro conservanda casti-
tate, ut tale jejunium praeter bonitatem tempore
et participet bonitatem castitatis, non ne-
cesse est, ut ipsa circumstantia bona cognita
per se directe explicitè et implicitè vo-
lita ac intenta sit, alioquin, si quamvis
cognita, sed nullo modo intenta, et in praesens
aut exclusa sit, nulla poterit conferre boni-
tatem. At contra: ut actus sumat mali-
tatem ex circumstantia mala, sufficit illa esse
cognita, nec opus est esse per se directe inten-
tam et volitam. sic qui scienter furatur rem
sacram, contrahit malitiam sacrilegii ex cir-
cumstantia rei sacrae, licet illa circumstantia
rei sacrae per se minimè velit et inten-
dat, quinimò quam maxime nolle esse factam.

Quaestio 5.ª (: 30. :)

An idem numero actus simul et secundum se
obtus bonus, et ex fine aut circum-
stantia malus aut vicissim esse queat.

434. Duo hic potissimum in dubium vocantur. 1.
an actus, qui ex obtus bonus est, et conformis
regulis morum, est tamen ex fine et regulis
circumstantiis malus et dissonus, qualis actus

v. g. largitio elemosina ob vanam gloriam,
 inquam actus hujusmodi non obstante fine pravo
 bonitate sua obliquam retineat, an non?
 alterum est huic contrarium, an scilicet: actus huius
 scilicet ex obliquo malus, quomocumque ex fine
 circumstantiis bonus, perseveret esse malus
 non obstante fine bono? De hoc quod
 posteriori conveniunt omnes fere Theologi quod
 actus hujusmodi semper maneat malus, nisi igno-
 rantia excuset: unde furtum rei notabilis ex
 fine sublevandi pauperes est peccatum mor-
 tale, nisi furans ex ignorantia putet, et
 bona fide credat, se esse obligatum titulo
 charitatis ad succurrendum pauperibus etiam
 per rem furtivam. sola ergo difficultas, et in-
 magna inter Doctores controversia est de priori
 dubio, an scilicet: actus ex obliquo bonus talis ma-
 neat, licet fiat ex fine et cum circumstantiis
 prava? pro cuius clariori decisione

Th. 1. aliud esse opus aut actum aliquem esse bonum, 435.
 aliud operantis esse bonum, bonitas est operis
 resumitur ex obliquo, bonitas autem operantis ex
 fine sibi proposito. Th. 2. quod licet omnis actus moralis
 bonus est sit meritorius, non tamen statim sequatur,
 quod est meritorius vite aeternae, quod potest
 esse meritorius alicujus boni temporalis
 et spiritualis. his jam notatis sit

Assertio. non obstante fine pravo operantis, 436.
 actus tamen oblique bonus ratione sui moralis
 bonus manere potest; adeoque idem numero actus
 simul et scilicet potest esse ex obliquo bonus, et ex fine
 operantis malus. Ita multi contra multos.
 colligitur ex S. Th. q. 2. de malo. a. 4. ad 2.
 ubi ait: cum ergo actus hominis specie consequatur
 ex ratione obliquo, secundum quam est bonus et malus,
 actus sic specificatus in bono nunquam potest esse malus.
 ergo actus ex obliquo bonus, non obstante fine aut
 circumstantiis mala tamen manet bonus.

Prob. 1. ex S. script. qua 4. Reg. 10. f. 30. 437.
 Deum in ore prophetae ad Jehu sic loquentem
 inducit: quod studiosè egisti, quod rectum erat,

et placebat in oculis meis, et omnia quae erant
in corde meo fecisti contra domum Achab, et
tui usque ad 4^{am} generationem sedebunt super
thronum Israel; in quem locum S. Aug.
in lib. contra mendacium c. 2. ait. pro
nonnulla obedientia, quam de domo
Achab omnino delenda pro cupiditate sua de
minatio exhibuit (Jehu) aliquantam
mercedem transitoriam accepit. Ex
quo jam sic arguitur: actus ex oblo bonum in
finem malum relatus potest esse meritorius: quod
non obstante fine pravo manet moraliter bo-
nus. gloria patet, omnis actus meritorius mo-
raliter bonus esse debet. A: prob: actus, et
obedientia deo praestita ex cupiditate domi-
nandi, est actus ex oblo bonus et in finem ma-
lum relatus: atqui talis actus est meritorius
sic est Jehu ex cupiditate regnandi extirpavit
domum Achab, et ejus 70. filios jussit in-
terfici, et hoc placuit Deo, quod etiam id fecit
ex regnandi libidine, ideo habuit malum
finem, et tamen per hoc meritus est, scilicet
quod praemium temporale ut filii ejus
usque ad 4^{am} generationem sederent super
thronum Israel, non quod quasi Deus remun-
neraretur cupiditatem pravam, sed ut pro-
miaretur id, quod in oculis Dei placitum
factum est ex cupiditate; adeoque remu-
neraretur actum quod ex oblo bonum
non est quod ex fine malum.

7 qui placet Deo, factus tamen

438. Prob. 2. raone. actus, qui est confors reglis
morum, est moraliter bonus: sed actus ex
oblo bonus, id est qui habet oblo bonum, et
quod tamen eliciatur ex fine malo, non tamen
desinit quod ex se et raone sui esse con-
fors reglis morum; largitio est elemosi-
na, nisi fiat ob vanam gloriam, nihil
ominus raone sui, et ex fine opis or-
dinatur ad sublevationem pauperis.

e confōe rēlis morū, qm̄ ē ep se. gō.
 onfmar. fatentur oēs adversarij, actū 439.
 ex obto malū remanere talem n̄ obstante
 bono fine: gō em̄ fateri debent, actum ex
 obto bonum remanere talem n̄ obstante
 fine malo. prob. ḡ fia. ideo v. q. furtū,
 licet fiat ad dandam elemosinam, remanet
 malum, q̄ n̄ obstante illo bono fine n̄ desinit
 ex parte obti ēē contrarium et diffōe re
 gulis morū, quae s̄r̄ p̄hibent furtum:
 atqui em̄ elemosina, licet fiat ob Vanā
 gloria, et ex parte hujusmō finis sit contraria
 reglis morum, n̄ t̄n̄ desinit ex parte obti
 ēē confōis ipsis, q̄ regula morum consi
 derando elemosinam quoad obtm̄ suum,
 semper illam l̄ p̄cipiunt l̄ appro
 bant. gō.

onfmar. 2. si quilibet finis pravus, et quavis 440.
 circumstāa em̄ t̄n̄ venialiter mala, tota boni
 atem actus destrueret, sequeretur q̄ ipsū quoq̄
 sacrificiū misse, et sacram̄tis confessio, si
 em̄ aliqua circumstāa mala v. q. aliquo mō
 negligenter fierent, n̄ amplius s̄nt bona et
 meritoria: sed hoc ē falsū, q̄ licet aliquo
 mō negligenter peragant, t̄n̄ conferunt fructū
 et grāam sanctificantem. gō.

Solvunt Obues.

Ob. i. Ita illud matth. 6. si oculus tuus fuerit 441.
nequus, totū corpus tuū tenebrōsū erit.
 in quem locum S. Aug. de serm. Dni ubi S. Aug.
 per oculū s̄ligit intentionē, per corpus am
 opera nostra: gō scriptura dicit, q̄ opus ex
 obto bonū p̄ter malam intentionem et
 finem operantis totū fiat malū. R. i. totum hoc
 argum̄tū in auctores retorqueri p̄e, nam
 n̄ minus dixit Christus loc. cit. q̄ si oculus
 noster et intentio fuerit simplex, totū quoq̄
 corpus sive opus lucidum erit, adeoq̄ em̄
 actus, ex obto malus, si in finem bonū
 referat, erit totus bonus: q̄ t̄n̄ nec ipsi admittunt.

Unde R: 2. Christus ibi potius loqui de actu
 intrinseco operantis, quoniam respicit finem primum
 non vero de actu extrinseco, quoniam iste hic et nunc
 ex se tendit et fertur in Obiectum bonum: Iste
 autem tunc vitatur per finem primum, non vero per
 istum.

442. Ob: 2. auctoritas S: Th: 1. 2. q: 19. a. 7. ad 2.
 centis: Voluntas non potest dici bona, si sit intentio
mala causa volendi, qui est vult dare elec
mosinam propter inanem gloriam consequendam
vult id, quod de se est bonum sub ratione mali, et
ideo prout est volitum ab ipso, est malum, unde
voluntas ejus est mala. et eodem loco ad 3. ad
 quod siue voluntas sit ejus, quod est secundum se malum
 et sub ratione boni, siue sit boni sub ratione
 mali, siue voluntas erit mala. R: ex dictis
 aliud esse, opus aliud esse bonum, aliud vero
 operante esse bonum, cum aliud sit finis operis
 a quo essentialiter specificatur, et aliud sit
 nis operantis. ~~S: Dum autem S: D: loquitur de bonitate~~
~~loquitur de bonitate voluntatis, non vero de bonitate~~
~~ipsius Obiecti, manifestum est, cum non loquitur de~~
~~bonitate operis, non vero de bonitate operantis, cum~~
~~sequenter de bonitate citati nil inferunt contra~~
~~nos, ut pote qui loquimur de bonitate Obiecti~~
~~qua se precise tenet ex parte Obiecti et finis~~
~~intrinseci, in quo actu ex se et natura sua fertur~~
~~non vero de bonitate finalis, quae se tenet ex~~
~~parte intentionis et finis operantis, in~~
~~quo actu ex se tunc per accidens et ex~~
~~electione fertur.~~

Dicit voluntate, quae illa non est
 bona, quae tendit in Obiectum bonum
 ex fine pravo, manifeste lo-
 quitur de bonitate operantis,
 non vero de bonitate operis.
 et sic

subjectiva, quae se tenet
 ex parte ipsius agentis
 voluntatis seu agentis

443. Ob: 3. illud aprioma: bonum ex integra causa
malum ex quolibet defectu: ergo ad hoc ut actus
aliquis bonus sit, requiritur ut omni ex parte
bonus sit, ut vero malus sit, si unum tantum
defectum habeat subiectum: atqui talem de-
fectum habet actus in finem malum relatus.
~~R: praedicatum aprioma non est intelligendum de bono~~
~~substanti ut ibi dicitur, sed de bono integro~~
~~prout includit non tantum illud, quae habet ex~~
~~Obiecto, sed et illud, quae habetur bonitate~~

q. sufficit

~~Actus boni et essentialiter perfectus est~~
~~et integraliter~~

consequenter actus in finem malum relatus
n'est actus bonus. R. 1. Retorqdo. bonum est in
tegra causa qd: qd ad hoc, ut ho sit bonus et per-
fectus et pfectus, requiritur ut oi ex parte
bonus et pfectus sit; qd ho claudus n'est ho
perfectus: qd in falsu' e' iuxta oes. ~~unde pra~~ igitur pra-
dictu' apoma tm valet et intelligi debet de
bonitate integrali, prout includit oem bonitate tam
essentiali, quam accidentali, et qd taliter bonum e',
debet ex oi parte ee bonum, et redditur malum
per quemlibet defectu': n' vero de bonitate substantiali
et intrinseca, qua hber ex ipso eant sola bonitate
essentiali et intrinseca, hoc e' quoad substia' p't
maneret, licet aliquem defectum mere acci-
dentale secum hbeat conjunctu'. hinc R. 2. in foa
D. g'ss: qd ad hoc, ut aliquis actus tam essentiali-
ter, quam integraliter, tam raone obli quam
obli sit bonus, requiritur qd: C: ad hoc ut precise
obli essentialiter et obli sit bonus. N: g'iam.
subdistinguo: requiritur, ut oi ex parte sit ||
bonus in raone obli. C: n' tm in raone obli, ||
sed em in raone fo' subli, finis et cir || ||
cumstaarum. N: g'iam C: || || ||

Ob. 4. actus ex obli bonus et ex fine malus, 444.
dicitur simpliciter malus: qd tam e' malus ex
parte obli, quam ex parte finis, qd e' simpli-
citer e' tale, e' totum tale. R. 1. Retorqdo.
ethiops, qui secundu' corpus e' niger, et secundu' dentes
albus, dicitur simpliciter niger: qd tam e' niger
secundu' dentes, quam secundu' corpus. R. 2. iuxta
alibi dicta simpliciter p't sumi dupliciter 1.
pro eo, qd excludit oem contrariu'. sic deus dicitur
simpliciter perfectus. 2. pro eo, qd plus hbt de
uno, quam altero. sic ethiops dicitur
simpliciter niger, n' obstante, qd sit albus
secundu' dentes. unde in foa D. A: dicitur sim-
pliciter malus, fumendo simpliciter in 1.
accceptione, prout excludit oem bonitate
tam subjectiva, quam obliam, tam operis,
quam opantis. N: dicitur simpliciter malus
in 2. accceptione, id e', magis malus e', quam bonus,

quidem ho claudus, n'
obstante, qd careat altero
p'ese, e' tm perfectissimu'
a'at rationale.

q̄ in actibus moralibus magis attenditur
 finis operantis, quam op̄is. T. A. et N. q̄ fia
 445. Ob. 5. q̄ n̄ procedit ex charitate, n̄ ē bonū. s̄
 actus ex ob̄o bonus et ex fine malus n̄ proce
 dit ex charitate. q̄. Min. ē certa. m̄. prob.
 charitas ē principiu' et meriti moralis
 juxta illud Ap̄oli i. Cor. 13. a. i. 2. 3. si linguas
 q̄. R. D. m̄. q̄ n̄ procedit ex charitate, n̄ ē
 num bonū operantis. C. n̄ ē bonū bonitate
 op̄is. N. ad prob. D. A. & charitas ē princi
 piū bonitatis et meriti moralis bonorū super
 nalium et vite eterne. C. charitas et ea fo
 la ē principiu' bonitatis et meriti moralis
 bonorū nalium, id ē ex sola charitate hac
 bona mereri possumus. N. A. meriti bonorū
 supernaturalium. Principiu' ē charitas, bona
 am nalia em̄ possunt mereri peccatores n̄
 q̄m de condigno, sed de congruo, ut dicitur
 in tract. de merita: unde licet aliquis
 actus n̄ procedat ex charitate, s̄ aliunde
 sit ē bonus et meritorius.

¶ De quo solo, loc. cit.
 loquitur Ap̄olus,

113. Celebris questio et insi
 gnis controversia inter
 Thomistas et Scotistas.

Quæstio 6. a. / 31. :/

An actio vultus externa actui
 interno novam aliquam mo
 ralitatem superaddat?

446. Sensus quesiti ē, an actus interior vultus
 novam et distinctam bonitatem l malitiam acquir
 rat, si per actum externum v: g: an qui s̄ in
 stanti decrevit actum luxurie, postmodum
 altero instanti actualiter peccat, et decre
 tum suum externa sua actione complet, an
 inquit talis per ipsius opus externum comple
 tum novam et distinctam malitiam committat
 ea, quæ decreto sua voluntatis malo con
 traxerat? atq; hoc questio procedit de bonitate
 l malitia in ordine ad meritum l demeritum, pro
 miū l penam, ita ut sensus sit, an plus peccat
 et in confusio, et coram Deo majorem penam
 mereat, qui actu furar̄ quam qui vultus so
 lum hbt voluntatem efficacem furandi l je
 junandi, casu quo sua vultus p̄ter aliq̄
 impedim̄ opere externo complere n̄ pot̄

q̄. Item an plus mereat,
 qui actualiter jejunat,

am sermo de merito op^e opantis, n^o de
merito ex op^e opato, nam sic certum est, plus
mereri illum, qui actu suscipit facientem,
quam qui s^{olum} vult suscipere. sit igitur
asseritio. actus extrin^{us} per se loquendo actui
interno n^{on} superaddit novam et distinctam mo-
ralitatis sp^{eci}em in ordine ad meritum l
demeritum, pr^{imo} l^{ib}et penal^{iter} ab ea, quam
h^{ab}et actus intrin^{us}. adeoq^{ue} per se loquendo
n^{on} plus meretur l^{ib}et demeretur, qui actu facit
aliquod opus bonu^m l^{ib}et malu^m, q^{ui} illud efficaciter
vult, et t^{amen} ob impotentia^m facere n^{on} p^{otes}t.
Ita o^{mn}es Thomista cum plerisque R^{ati}oⁿib^{us} contra
scotistas et paucos alios.

Prob. 1. ep. 1. script: Gen: 22. c. 16. et 17. Voltas
efficax Abrahami, qua^m volebat immolare
suu^m filiu^m, reputabar pro op^e, et erat tanti
valoris et meriti apud Deu^m, quanti fuisset
actualis immolatio, sic & loquitur Deus
ad abrahamu^m: q^{ui} fecisti hanc rem, et n^{on}
reperiisti filio tuo unigenito p^{ro}pter me:
benedicam tibi & sic em sola voluntas
comittendi adulteriu^m reputar pro ipso
actuali adulterio, ut h^{ab}et Matth: 5. d. 28.
qui viderit mulierem ad concupiscendum
eam, jam moechatus est. q^{ui} actus extrin^{us}
superaddit nova^m et distincta^m malitia^m actui
intrin^o in ordine ad e^{ss}entiale meritum l^{ib}
demeritum.

Prob. 2. auctoritate S. P^{at}ris Aug: lib: 1. de lib: 449.
arbitrio: c. 3. ait: si quis h^{ab}et volu^{nt}ate^m concu-
piscendi cum uxore aliena, et n^{on} dar facultas,
coram Deo tam reus est, atq^{ue} si op^{er}e sa^m op^{er}e
compleisset. Chrysost: hom: 26. in Matth:
sola voluntas remunerar pro bono, ac condemnar
pro malo. Bernardus Epist. 77. ad Hug: Vict:
voluntas pro facto reputatur, ubi factum
excludit necessitas. S. Th: in 2. sent: dist: 41.
q^{ui} 1. a. 3. in O sic inquit: actus exterior nil
adjungit ad pr^{imo}rium e^{ss}entiale, t^{amen} est meretur,
qui h^{ab}et p^{er}fecta^m volu^{nt}ate^m aliquod bonum faciendi,
t^{amen} si faceret illud. idem h^{ab}et in sua s^{um}ma 1. 2. q^{ui} 20. a. 4.

q^{ui} demerito e^{ss}entiale, et n^{on} de
accidentali t^{amen}, certum est e^{ss}e
actum extrin^{us} actui intrin^o
distinctum quoddam meritum
447. aut pr^{imo}rium p^{ro}e super
addere, ut patet in Mar-
tyris. sermo em potissi-
mum procedit de merito

quam

448.

450. Prob: 3. rāone. q̄ per se loq̄ndo n̄ dat novā
 con^u aut diffōitate ad rēlas morū, per se lo-
 quendo n̄ dat novā spēm moralitatis: atq̄
 acty extōnus per se loq̄do n̄ dat actui in-
 terno novā con^u aut diffōitate. gō. m: h̄-
 b̄r ex dictis, q̄ moralitas sumit et distinguitur
 scdm con^u aut diffōitatem ad rēlas morū
 Min: prob: ubi n̄ dār novā libertas actui
 intōnsā, ibi neq̄ dār novā con^u aut
 diffōitas ad rēlas morū: atq̄ in actu
 extōno nulla dār novā libertas ei intōn-
 seca. gō. m: iterū h̄b̄r ex dictis, quia li-
 bertas ē fundamētū oīs moralitatis ita, ut
 acty nostri in tm̄ sint boni l̄ mali mora-
 liter, in q̄tm̄ sunt liberi et con^u aut
 diffōes rēlis morū. Min: q̄ in actu extōno
 pot̄ia executiva nulla sūt libertas in-
 tōnsā, sed tm̄ extōnsā et per denōiā-
 patet ex eo, q̄ sola vōltas ē pot̄ia foal-
 libera, acty am̄ à vōlte impati sūt
 liberi per denōiācōē extōnsā, q̄tm̄ q̄
 à vōltis impio p̄cedunt. gō. Confirmat

Nb. aliās ē em̄ dormiens
 aut amens pōt mereri
 l̄ demereri.

451. Prob: 3. si acty extōnus per se loq̄do adde-
 ret novā et distinctā malitiā, sequeretur
 q̄ hō pauper et Evangelica sequens con-
 silia, eēt deterioris conditionis, quā
 hō dives: hoc am̄ in gēe morū n̄ tm̄ n̄ ē
 verū, sed em̄ contriū scriptura, quo ma-
 gis laudavit Christus vidua illā, quae in
 gazophilacium duo minuta miserat,
 quā pharisaos, qui multas injecēre
 pecunias: hinc S. Aug. serm. i. in psal:
 105. ostendens, q̄ nemo pauper careat
 merito elemosina, dummodo vellet li-
 benter dare, si h̄beret, ait: si n̄ h̄b̄t
 foccus aut area, q̄ dōnes, h̄b̄t cor
 et voluntas. Præterea sequentibus Evan-
 gelica consilia dictū ē, centuplū accipie-
 tis: q̄ de divitiis nusquam legitur,
 quinimo piculū divitum. S. pagina mul-
 toties demonstrant. gō. sequela am̄ pate-

Nb. Præterea sequeretur,
 q̄ p̄ter solā positionē
 alicujus impedimenti
 extōnsi pōt quis suo
 merito privari, ut si
 alicui ligaretur manus,
 l̄ n̄ repiret pecunias in
 bursa: q̄ ē absurdum.

hoc, qd paupes illam bonitatem, quam
habet actus extrinsecus elemosinae, nunquam acquirere
possunt in tantum, in quantum ea divites sibi
possunt acquirere.

Actus tamen in assertis: actus extrinsecus per se loquendo 452.
quando non addere novam malitiam, quae sine dubio
contingere potest, quod actus extrinsecus per accidens novam
aliquam malitiam supradat, scilicet: ratione duritatis,
ratione damni aut scandali secuti, ratione cen-
surae amarae et ratione novae delectationis, con-
cupiscentiae, complacentiae etc.

et ratione consuetudinis
per frequentatos actus
contrahenda,

Solvuntur Obvies.

Obvies: S. Aug. lib. 13. de Trinit. c. 5. dicit: 453.

malam voluntate sola quilibet miser effici-
tur, sed miserius potestate, quam desiderium
malae voluntatis impletur. Non ergo supponit hominem
fieri miserius per actum extrinsecum, quam
per intrinsecum. R. D. g. s. Non ergo supponit hominem
fieri miserius et magis peccare per actum
extrinsecum per accidens tamen ob rationes paulo
ante dictas. G. per se loquendo. N. g. s. d.

Non ergo supponit miserius
et etiam magis peccari

hoc modo enim responderi potest ad alias. N. g. s. d.
auctoritates. Peccator ergo fit miserius per
actum extrinsecum non ex eo, quod ex illo nova
malitia auferatur essentialis auferatur, sed propter
accidentia mala et varia incommoda, quae
actus exterior secum adducit, quae sine dubio
miserabiliorem efficiunt peccatorem, quam
esset per sola voluntate peccandi.

Obvies: 2. actus extrinsecus et intrinsecus v. g. adulterium 454.

et furtum, et actus intrinsecus, scilicet: concupiscentia
corporis et rei alienae prohibentur diversis et distinctis
praecipitis decalogi: atqui non fuisset opus di-
stinctis praecipitis, nisi adulterium et furtum
extrinsecum distinctam ab ea interna eorundem
concupiscentia malitia haberent. g. o.

Obvies: 1. illa praecipita decalogi, quibus actus in-
trinsecus et extrinsecus prohibentur, non esse simpliciter et
adequate distincta, sed tamen secundum quod: quod est in
9. et 10. praecipito de concupiscentia prohibentur
expresse, id in 6. et 7. prohibentur implicitè,

quod ibi prohibet furtum et adulterium non quod
modocumque, sed ut liberum sive ut conjunctum
cum interiori actu voluntatis. oportebat autem
diversis preceptis actum in et extrinsecum pro-
hiberi, ne homines carnales satisfacere se cre-
derent, si ab extrinsecis tantum abstinerent.

R: In 2. T: m: N: min: non est ex hoc, quod actus
in et extrinsecus diversis preceptis prohibetur,
sequitur, quod diversa malicia continentur
alias quoque idem numero furtum extrinsecum
duplicem haberet malicia, quod duplici pro-
cepto, naturali scilicet: et positivo prohibetur.

- || Præterea enim jejunium duplici precepto
- || Ecclesiastico tam pro die Veneris, quam pro
- || tempore quadragesimali præcipitur, nec
- || tamen qui carnes comedit profer: 6. in qua-
- || dragesima, duplex peccatum committit, ut
- || contra docent Doctores || || || || ||

455. Ob: 3. si actus extrinsecus non haberet distinctam ma-
litiã ab ea, quam habet actus intrinsecus, tunc in
confessione sufficeret explicare actum in-
trinsecum nec opus est exprimere extrinsecum,
quandoquidem una et eadem est utriusque
malitia; quæ residet in actu intrinsecus essen-
tialiter, et in extrinsecis accidentibus et denominati-
vibus. Sed hoc est falsum et contrarium præcipi Ecclesiastico
quod enim actuum extrinsecorum confessionem pe-
tit. q. 6. R: N: m: licet enim actus extrinsecus non
habeat distinctam malitiã, quod tamen est complemen-
tum actus interioris, et ex utroque fit unus
actus moralis in certa specie malitiæ, ideo
debet in confessione indicari, ut com-
pleta peccati species explicetur. Præterea
sæpius contingit, quod actus extrinsecus
sit reservatus, et habeat annexam censuram
aut penam Ecclesiasticam, et sit obnoxius re-
stitutioni, et fuerit causa scandali &c. sine
quorum notitia Confessarius plane nec sta-
tum penitentis sufficienter cognoscere
nec iustum iudicium ferre posset.

7 peccati,

46. 4. q. severius punitur, graviolem de 456.
 bet habere malitiam: atqui eptoni in utroq3
 iure tam Canonico tum civili Conge severig
 puniunt, quam acty intoni tm, ut passim
 patet. qo. R: i. q. opa hujusmi eptona per se
 et raone sui n puniantur, hinc q. casualiter
 contingit, q. fit ab infante, amente q. raa
 onis n, aut leviter nimiu punir forinsecus.
 sed puniuntur, q. ipsa expletio eptona e signu
 qdam manifestativu malis interna, unde
 potius pena hujusmodi prava Volte respi
 ciunt, quam opus. Preterea n ideo actus eptoni
 puniunt, eo q. nova et quidem graviolem malia
 continerent, sed q. de intrinis n judicat pator.
 R: 2. D: tm. q. severius punitur precise raone
 solius malis q. G: q. severius punitur raone damni,
 q. caat l salte caare solet. N: M: peita eptona
 a iudice hno n puniunt principaliter et jario
 q. sicut se mala sunt, sed praecipue q. coitanti
 Reip: perniciose sunt. hinc ebrietas, q. muncunq3
 secundu se vitiu de foie fit, fornicao, et hujusmi
 elicta, qua per se loquendo nec alteri nec Coitanti
 damnu aliq inferunt, ordinarie n solent puniri
 in foro eptono; e contra vero furba, latroci
 nia, incendia et hujusmi flagitia n tm mali
 hosa, sed et eant Reip: sumoperè perniciose
 merito graviter puniuntur.
 46. 5. Plus merer, qui pegrinaoe suscipit ad 457.
 lumina Apoloru, quam tm qui tm vult illa
 suscipere, quia ille lucrar indulgentias et me
 retur remissione pena temporalis, n vero iste:
 go opus eptonum continet in se majore bonite,
 quam actus interous. R: D: H: plus meretur
 merito accidental, qui q. G: plus meretur
 merito eentiali. N: H: et D: q. s: go opus ept
 tonum hbt majore bonite q. per accidens. G.
 per se loqdo. N: q. s: ad. Per accidens am e q. quis
 per talem indulgentia mercar peregrinaone
 mercar indulgentias, siquidem illas n meretur
 ex vi sua actionis aut peregrinaois precise,
 sed ex sola ordinaone et dispensaone
 summi Pontificis.

N. incendiu, homicidiu, q. sub
 merito q.

458. Ob. 6. tunc actus extrinsecus continet majorem
 meritalem, quā actus intrinsecus, quō per illum habet
 majus meritum, quā per istum. Sed: qd. per
 min. per actum extrinsecum plus potest satisfacere
 pro peccatis et penis contractis. qd. per actum
 extrinsecum habet majus meritum, quā per intrinsecum.
 R. D. M. ut prius: tunc qd. per illum habet
 majus meritum essentialiter. C. qd. habet majus
 meritum accidentiter. N. M. meritum sa-
 tisfactio autē ē meritum tunc accidentiter, cum
 multi deus actus meritorij, qui tunc sunt sa-
 tisfactorij, ut alibi dicitur. Præterea
 sit totum argumentum eo. Vis satisfactoria nō
 pensatur penes majorem et minorem bonitatem operis
 sed penes majorem et minorem operis penalitatem
 molestiam aut difficultatem, uti docetur in
 tract. de poenitentia. qd. satisfactio fit per motum
 vindictæ ad resolvendam poenam debitam respu-
 sione offensa, unde juxta theologos quidam
 actus, licet valde meritorij sint, tunc sunt pa-
 rum satisfactorij, videlicet illi, qui nō
 magna in sui exercitio habent difficultatem.

459. Ob. 7. actus extrinsecus malus tribuit suam ma-
 litiā actui interno, cum ille sit obiectum istius
 atque hoc fieri nō potest, nisi actus extrinsecus
 propria malitia haberet. qd. R. D. M. actus ex-
 trinsecus tribuit suam malitiā obliquam actui in-
 terno. C. tribuit ei suam bonam malitiam formalem
 N. M. hanc ē actus extrinsecus habet ab interno
 nam sciendum ē, qd. actus extrinsecus tribuit
 actui interno malitiam, et illam ab actu in-
 terno recipiat, sub diversa tunc considera-
 tione: tribuit malitiam finem quod est in in-
 tentione agentis secundum apprehensam dis-
 positionem ejus ad regulas morum; adeoque sub
 illa rationem obliquam respectu actus interni:
 accipit autem malitiam formalem ab actu in-
 terno in ordine executionis, quod tunc a vo-
 luntatis impio dependet. et hinc eadem

q. obliquam,

malitia formalis malus est, quia malus est actus
internus.

Ob: 4. Ex nostra sententia sequeretur, quod si quis, 4 bo.
vellet diligere Deum, quatenus eum diligunt omnes
sancti in celo, hic tantum mereretur apud Deum,
tantumque Deo placeret, quatenus ei placent et
merentur omnes sancti, quod secundum dicta voluntas
pro facto reputatur. Sed hoc est absurdum et
nullatenus admittendum. qd. R. D. m. se
queretur, quod si quis eodem modo et eadem voluntate vellet
diligere. Ob: 6. si diverso modo et voluntate vellet qd.
N. m. ad hoc, ut sit aequale meritum et pro-
mrium, debet esse aequalis voluntas: in predicto
autem casu voluntas illius hominis non est aequalis voluntati
et amoris. Ob: 8. qd. gratia et charitas, ex
qua ejus voluntas oritur, non est tanta in eo,
quanta est in illis: unde cum gratia et charitas sit
principium et omnis meriti et praemij supernalis,
sequitur eadem ideo fit, quod propter inaequali-
tatem voluntatis, eadem detur inaequalitas me-
ritorum illius ad merita sanctorum.

Quaestio 7.ª [32.]

An dentur actus homini indifferentes?

Cum bonitas et malitia ex dictis habeantur ex eo, 4 bi.
quod actus aliquis sit l. con. l. diffinis ad reglem naturam
rationalem, hinc manifeste liquet, quod actum
hunc tunc esse indifferentem, quod ex se speciale
con. l. diffinis ad naturam rationalem non importat,
aseorsus actus est indifferens, qui per se nec con. nec
diffinis est reglem morum. Porro actus huius in-
differentes sunt et plures generis. potest expliciter con-
siderari, scilicet: l. secundum speciem, seu obiectum precise
et quatenus consideratur precise ratione obiecti, in quo
per se et ex natura sua tendit: l. secundum indi-
viduum, quatenus consideratur non solum ratione obiecti, sed et
eum quoad entitatem specificam, sed et in ratione
finis et circumstantiarum, et quoad entitatem
individuaalem. De huiusmodi ergo actibus quaeritur,
an potest dici esse indifferentes tam quoad speciem, quam in individuo?

questio am unica procedit de actibus huius
quæ talibus, qui deliberati et libere fiunt
ad advertentia ræonis et cognitiæ finis, à veris
actibus ut vocant huius, qui quoad modum operandi
differunt ab actibus brutorum. n̄ vero de
actibus ut vocant huius, hos è indifferentes esse
quoad bonitatem et malitiam formalem, certum est
indubitatum è iuxta oes. igitur sit

462. Affertio 1. Danr aliqui actus huius secundum speciem
et ex obto indifferentes. Ita contra Thilgorum
cum S. Th. hic q. 19. a. 8. quæ em tenet.
Hieron. Epist. 89. ad Aug. ubi ait: bonum è
continentia, malum è luxuria, inter hæc
datur mediũ ire ad agros.

463. Probar. illi sunt actus ex obto indifferentes,
qui nec con. nec diffinitur ad naturam rationalem
ab obto desumunt. Sed danr ejusmodi actus:
gõ. m. patet ex dictis. min. prob. q. v. g. an
bulare, levare festucam de terra &c. ex obto
nulla habent con. aut diffinitatem ad rectam
rationem, cum recta ratio hujusmodi actus nec
precipiat, nec prohibeat, nisi q. gõ.

464. Affertio 2. ois actus huius et à volente libere
elicitus cum advertentia ræonis et delibe-
rate, in individuo è l. bonus et malus mo-
raliter. adeoque n̄ danr actus huius in individuo
indifferens. Ita contra oes Thomistas et
pleriq. R. R. contra Scotistas et paucos alios.

465. Prob. 1. ex S. Script. Eccl. 12. d. 14. dicitur
cuncta, quæ fiunt, adducet deus in iudicium
pro ois errato, sive bonum, sive malum illud
sit. in quo textu n̄ fit mentio actuum indifferens.
Sed tm bonorum et malorum, et tm cuncta opa
nostra deus adducet in iudicium: gõ colligitur
cuncta opera nostra esse l. bona et mala, con-
sequenter n̄ danr indifferens in individuo.
math. 12. 6. 30. qui n̄ è mecum, contra me
è. ubi Christus inter esse cum ipso et esse contra
ipsum nullum posuit mediũ: atqui sumus cum
Christo ratione actuum bonorum, sumus autem
contra ipsum ratione actuum malorum: gõ n̄
danr actus mediũ et in individuo indifferens.

q et Luc. 11. c. 23.

Matth. 12. c. 36. oē Verbu otiosu q locuti
fuerint hoēs, reddent raonem de eo in die
iudicij. Verbum am otiosu juxta S. Greg. ē illud,
utilitate rectitudinis, aut raoc juxta neſſitatis
aut utilitatis pio utilitatis caret, et juxta
S. Bernardum ē id, q n hbt raonabilem caā,
ſeu finem. ex quo colligit S. Thom. & hic q: 19.
a. q. Verbum ēē otiosu et conſequenter malu,
ſi careat fine honeſto et raonabili: e contra
verō ēē bonu, ſi fiat ex debito fine. deinde
ita ſubjungit: pari gō raone quilibet actus
l' ē bonus, l' ē malus; nullus gō individualis
actus ē inoffenſ. # et ibidem in O ſic ait:

Dicendum, q contingit quandoqz aliquem actus
ēē inoffenſem ſecondū ſuū, qui tū ē bonus
l' malus in individuo conſideratus q:

Prob. 2. ex S. Aug. qui lib. de utilitate cre
dendi c. 12. ait: oē factu, ſi recte factum
n' ē, peccm ē. et c. 19. cavendum ē, ne
quadam facta hoūm media dicamus inter
recte facta et peccm. Idem docet lib. 2.
de peccatorū meritis et remiſſione. c. 18. q:

Prob. 3. raone. ois actus deliberati et cum
advertentia raōis procedens l' fit ex fine,
l' n' fit ex fine: neutru pōt dici, quin eo ipſo
ſit inoffenſ in individuo. gō. prob. min. ſi ē
n' procedit ex fine, ē actus otioſus, conſequenter
malus. ſi verō procedit ex fine, tunc ille finis
l' ē honeſtus et conſoīs rēlis morū, l' ē in
honeſtus et diſſoīs regulis morū. # atqz
actus ex fine inhoneſto et diſſoī procedens
ē malus: e contra actus ex fine honeſto et
conſoī procedens ē bonus, bonitas ē et
malitia actus hūi ex dictis deſumitur à
fine operantis ut con l' diſſoī rēlis morū:
gō ſive actus hūis procedat ex fine, ſive
n' procedat ex fine, n' dā in individuo
inoffenſ.

Dices: actus pōt fieri ex fine inoffenſe, et
ſic poterit ipſe quoqz ēē inoffenſ. ſed contra ē,

Ab ois actus otioſus ē malus:
ſed actus deliberatus de
debito fine privato ē otioſus.
gō. 91

Conſeruar. qui fine ulla
neſſitate aut utilitate ſua
bona diſſipat, peccat prodi
galitē: gō qui ſua opa ex
ercet absqz ulla ſui l' pro
ximi utilitate, peccat, nā
466. ſi bona epterna tenemur
raonabiliter expendere,
qto magis opa, que ſunt
bona interna, tenemur
ex honeſto fine exercere?

Ab implicat ē, q finis operan
tis in individuo n' ſit con
aut diſſoīs rēlis morū.

13. finis e' obtm voluntis: sed hoc n' p't tendere in obtm, nisi sub aliqua raone boni qd.

13. earu' definitiones vide infra num: 469.

13. q' opari p'pter sola' delecta'o-
nem e' opari contra finem et
institutu' naa: naa e' n' in
tendit op'one' p'pter delecta'o-
nem, sed contra delecta'o-
nem p'pter op'one', adju'p't e'
naa in op'one' det aliqua' de-
lecta'o-
nem ut mediu' ad op'one'
dum affectiuu': q' ut patet in
comestione, actu conjugali qd:
q' id finaliter intendit naa,
q' per se ordinat ad conserva'o-
nem ipsius s: naa: s: in p'p'e, l'
individuo: at n' delecta'o, sed
op'as per se ordinat ad con-
serva'o-
nem naa, p'p'ia e'
delecta'o-
nem a comestione,
adhuc comestio ordinat ad
per se ad conserva'o-
nem proprii individui qd:
fateor t'n, p'p'e absq' p'p'ito
intendi delecta'o-
nem in op'as
ne inclusa, n' ut finem, quo
tm pacto n' licet, sed ut me-
diu' ad finem op'one'
melius consequendum;
unde licet condire cibos
ad facilius comestio-
nis
finem adipiscendum. ~~q'.~~

q' implicat finem opantis in individuo e'
indiff'rentem, q' sic probat: Voluntas n' p't tendere
in finem, nisi sub aliqua raone boni: atq'
juxta oes triplex tm dar' ra'o boni scil: boni
honesti, delectabilis et utilis: q'o Voluntas
p't tendere in finem suu', nisi sub una e'
his tribus ra'oibus. Jam si tendit in finem
sub raone boni honesti, tunc hoc ipso finis
erit bonus et honestus, cum bonu' honestu'
ex se l' maxime sit confae' nae' raonali.
si sub raone boni delectabilis p'p'ia e',
tunc finis et actio in eu' tendens hoc ipso
mala et peccaminosa e', ut manifeste
patet ex 8^a et 9^a p'p'ioe ab Innoc. II. da-
natu', scil: comedere et bibere usq' ad
satieta'tem ob sola' voluptatem n' e'
p'p'ia. Item: opus conjugii ob solam
voluptatem exercitum o'i penitus ca-
ret culpa ac defectu veniali. si deniq'
sub raone boni utilis, tunc iteru' finis sub
ea raone intentus n' erit indiff'rens, q' cum
hoc n' appetat, nisi ut conducat ad bo-
num honestu', l' delectabile, sp' erit
aut bonu' ex fine honesto, aut malu' ex
fine delectabili. q'o nullus unquam d' o'i
finis, quem opans in individuo respicit, p'p'ia
erit l' bonus l' malus, et nqm indiff'rens.
actus am, inquit S: Th: loc: cit: a raone de-
liberativa procedens, si n' sit ad debitu'
finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat
raoni, et hbt raone' mali. et S: Aug:
lib: 4. contra Julianu' c. 3. cum facit
ho' aliq' in quo peccare n' videtur, si n'
p'pter hoc facit, p'pter q' facere debet
peccare convincitur.

~~Solvuntur obij.~~

~~Obij. auctoritas S: Hieronimi, qui Ep:
89. ad Aug: sic ait: bonu' e' continentia
malu' e' luxuria, inter utraq' indiff'rens.~~

am melius Illigat triplex illa rāo bo // 469.
 nitatis, et sūm vis argenti magis eluceat, //
 sciendum ē, bonam in gēe ē ens conve //
 niens, sibi l' alteri, appetitui p'prio l' //
 alieno. bonū in gēe r'plex ē, bonū sibi; per //
 se, et bonū p'pter aliud. bonū per se ē ens //
 conveniens p'pter intrinsecā suā p'fectionē. //
 sive ē ens sui, n' alterius grāa appetibile. //
 Bonum p'pter aliud ē ens n' sui, sed alteri //
 grāa appetibile. sive q' ē appetibile non //
 p'pter intrinsecā bonitātē suā, sed extrinsecā //
 alterius. q' scilicet ē utile ad assequendum //
 bonum per se. Hoc bonū p'pter aliud //
 alio sed synonymo nōre em vocari solet //
 bonū utile, q' ē ens conduens ad obti //
 nendum bonum per se. Porro hoc bonū //
 per se iterū duplex ē, scilicet bonū delecta //
 bile et bonū honestum. bonū delectabile //
 ē ens conveniens appetitui sensitivo, q' //
 delectationē aliquā seu voluptatē sensus, //
 et gaudiū animi adfert. bonum hone //
 stum ē ens confōe recte rāoni. sive ē //
 ens conveniens nōa rāionali, quā tali. //
 n' quā nōa ē, quomodo ē ei bonū ē, vi //
 vere, conservari, habere p'otias et p'fectio //
 nes nōales. n' em quā nōa aālis ē, quo //
 modo ē ei pulch' bonū sanū, pulchram //
 ē, sed quā rāonalis ē, quomodo ē ei bonū //
 virtuosū, deoq' gratam ēē. Hoc bonum //
 honestum aliter vocār bonum morale, //
 q' bonū morale ē q' confōe recte rāoi. //
 Bonū Verū ē ens hōns a p'te rei ead' con //
 venientia et p'fectionē, a qua dicitur bo //
 num. ejusmodi ē bonū virtutis. e contra //
 bonū apparens tm ē illud, q' a parte rei //
 n' hōt eam convenientia et p'fectionē //
 a qua dicitur bonum. ejusmodi sunt vo //
 luptates carnales, divitia, honores q' //
 Ex his patet, q' sit malū, nam malum //
 māaliter et denōiative sumptū ē ens pri //
 vatū p'fectione debita. sive ē ens si //
 bi alterive disconveniens. foalr //

92
Bonū per se in gēe.

Bonum per se.

Bonū p'pter aliud, seu

Bonū utile.

Bonū delectabile.

Bonum honestū, seu

Bonum morale.

Bonū Verū.

Bonum apparens.

Malum.

Malitia.

malitia moralis.

malum inhonestum.

// sumptum malum, sive malitia est privatio con-
 // venientiae et perfectionis debita in ea rei.
 // Malitia moralis est privatio convenientiae ad
 // rectam rationem, sive est difficultas ad re-
 // ctam rationem, sive est disconvenientia
 // ad naturam rationalem ut sic. Malum inhonestum
 // est ens diffinibile rectae rationi, sive
 // est quod dissentaneum naturae rationali qua
 // tali.

// 470. // Sup. Predictum argumentum supra num. 468.
 // propositum allatum sic potest clarius et brevius
 // proponi: quiescens homo operatur cum consilio
 // et deliberatione rationis, intendit aliquem
 // finem. Ergo talis finis est bonum honestum
 // aut delectabile, utile est quia tale, cum
 // non sit appetibile propter se, sed solum propter
 // aliud, ad quod deservit ut mediis, non potest habere
 // rationem finis. Si sit bonum honestum, actus
 // erit moraliter bonus et rationi consonus.
 // si vero sit pure delectabile, actus erit
 // malus et rationi dissonus, quod est intrinsece
 // malum et rationi diffinibile, consistere in bono de-
 // lectabili tunc in fine. ^{NB} cum hoc sit appetitum
 // re inordinatum, et sic pervertatur ordo naturae.

NB. in sensibili puro delectari malum est. unde
 S. Aug. lib. de peccato Orig. c. 4. ait: tanta est
 cellentia est in com-
 paratione pecoris hominis, ut
 vitium hominis naturae sit
 pecoris. ergo appetere delectationem
 et in ea consistere est quidem naturae
 brutorum, sed homini est vitium.

// 471. // Conformar. quoties homo operatur cum consilio
 // et deliberatione rationis, tenetur operari ut
 // homo, ac proinde iuxta exigentiam et incli-
 // nationem naturae rationalis: ergo tenetur operari in
 // ordine ad bonum rationis sive honestum, quod
 // est finis talis naturae, alioquin non agit ut
 // homo, sed ut animal, et assimilatur jumentis
 // insipientibus.

Solvuntur Objectiones.

472. Ob. 1. contra 1. assert. actus secundum se est
 diffinitus est actus ex oblatione indiffinitus: atqui non datur
 tur actus ex oblatione indiffinitus: ergo. Respon. patet.
 Minus probatur: actus ex oblatione indiffinitus est essentialiter
 indiffinitus: atqui non datur essentialiter
 indiffinitus: ergo. Respon. patet, nam sicut bonitas
 et malitas ab oblatione desumpta est essentialiter
 Minus probatur: si daretur actus essentialiter

¶ actus

¶ ita et indiffinitus

indifferens, tunc ille sibi maneret indifferens, nec
 potest fieri bonus aut malus, cum essentia reru
 non potest mutari: sed actus indifferens, secundum speciem
 indifferens non sibi manet indifferens, sed potest fieri, imo
 iuxta 2am assertionem in individuo sibi fit et bonus
 et malus. q. 10. R. C. M. N. Min. ad prob. D. M. actus
 oblo est essentialiter indifferens quoad speciem.
 quoad individuum. N. M. C.

Ob: 2. contra 2. assert: S. Hieronimus Ep. 473.

ad Augustinum, qua est 11. inter Epistolas Augustini,

sic ait: bonum est continentia; malum luxuria: et

inter utrumque indifferens ambulare, dirigere

alvi stercora, capitis purgamenta e naribus

proicere. Hoc neque bonum, neque malum est.

Sive enim feceris, sive non feceris, neque justitiam

habebis, neque injustitiam. Preterea S. Bonaventura

in 2. dist. 41. q. 3. expresse docet, dari actus huius

in specie, sed enim in individuo indifferens. q. 10.

S. Hieronimus ibi loqui de actibus indifferens

quoad speciem, non vero quoad individuum. nec obstat,

quod addat: sive feceris, sive non feceris quod actio

una enim prout fit, et non fit, adhuc secundum speciem et quoad obiectum precise

lumi, et attendi potest. Sed forte nobis respondetur

quod dicitur, S. Hieronimus ibi loqui de actibus indifferens

~~quod in individuo~~

in individuo, sed quod actus huius, sed quod precise

actus huius sunt vel enim dici potest, quod ibi loquatur quod

de actibus indifferens, sed non quod actus huius non in

quod in individuo

quod actus huius, sed quod precise actus huius sunt.

quod loquitur de actibus necessitati naturae et convenientibus,

qui ordinarie sine advertentia et deliberatione

fieri solent. Quod attinet Doctorem Seraphicum,

lateor, enim nostrae assertioni esse contrarium,

sed illi oppono Doctorem angelicum et S. Augustinum,

qui apud Theologos sunt maxima pollent auctoritate.

Ob: 3. Iuxta 1am assert: dari actus indifferens 474.

secundum speciem: quod enim in individuo. prob: q. 11a.

non dari species, quae sub se non habeat aliquod individuum,

saltem possibile quod si dari actus indifferens quoad

speciem, dari enim quoad individuum. R. C. A. N. q. 11a.

ad prob: D. q. 11. q. 10. si quod dari enim actus

quod ut dicitur in Logica:

indifferens quoad individuum consideratus precise in ratione Obti. C. consideratus & em in ratione finis et circumstantiarum. N. g. fia. Cal. ter D. go em dar atq hois indifferens quoad individuum. C. actus huius de libertate et cum advertentia rationis factus. N. g. fia.

475. Ob: 4. dar Obtm ex naa sua indifferens, qd nec honestate nec malitia involvit. go it circa illud ut tale operatione sua exercere. substat qui talis opao nec erit bona, ut per se patet, nec mala: n e erit mala ex obto qd illud nulla in se continet malitia, nec ex privo carentia finis honesti, cum ho spr teneat sua operationem ad finem honestum dirigere, sed solum illa n ex exercere ppter finem malum. go.

R: D: A: dar Obtm ex naa sua indifferens precise ratione sui attenditur. C. si in ordine ad finem et intentionem operantis considerat. N: A: w: Praterea ^{negatur} qd ho sua operatione n teneat ad finem honestum dirigere, cum e sit suppo ho sit agens rationale, ideo qstus opar cum consilio et de libertate rationis, teneat opari ut ho fac proinde juxta exigentiam et inclinationem naa rationalis: go teneat opari in ordine ad bonum rationis sive honestum, qd e finis talis naa, alioquin n agit ut ho, sed ut aal, et assimilat jumentis insipientibus, quibus n e illudus.

476. Ob: 5. si teneremur actiones nostras spr dirigere ad finem honestum, sequeretur qd peccare remus oi fere momento in oi opere, qd fere nunquam certo raro de hujusmi relatione cogitamus: hoc am est nimis rigidum, et nimial confijs imp torturam imponere. go. R: D: sequelam, sequeretur, qd oi fere momento peccaremus, si spr ageremus deliberati et

q positive

naa rationali pro-
ditus,
q et convenienter sua
natura;

cum advertentia ratio absq; fine honesto.
 si sepiissime n̄ agimus deliberatē: N: sequela.
 adde am frequenter contingit, q; agamus onō in
 advertenter, atq; adeo em n̄ pervenimus. Præterea
 e tanta confesio tortura, obligari hoēm oēs
 suos actus referre ad finē honestū, q̄tam sibi
 forte imaginantur adversarij. n̄ ē requiritur
 necessario actualis relac̄o in bonū honestū, sed sufficit
 virtualis: unde quamvis quis accedens ad mensam
 n̄ cogitet de conservaōne vita, sed solum de corporis refectioe
 cibi delectatione, n̄ tñ p̄terea p̄vat, q; talem
 delectationem p̄ter vita conservaōne, ad qua
 finis honestus ē, saltem virtualiter vult, sicq; n̄
 inordinate eam appetit. Nam hoc ipsum q; aliquis agit ordinate ad sustentationem vel quie-
tem sui corporis, ad bonū virtutis ordinat in eo.

ut ait S. Th. hic a. 9. ad 3. et in 2um dist. 40. q. un.
 a. 5. in fin. Corp: dicit, q; op̄a comedere et
 ludere servato mō tempore, ludere servato mō
 subrapelia sūt op̄a bona virtutis. ex quo patet
 op̄a sicut n̄ eē nimis rigidam, et austerā, nec
 iugum importabile, aut labyrinthū serpen-
 tis confesio inextricabile, ut caanr adversarij.

Ob: 6. Cyprius sequerē q; op̄a ob solū comodū
 n̄ facta eēt bona: sed hoc ē falsū. q̄. prob: Min:
 Min: et op̄a bona sūt obtm̄ virtutis, p̄nt
 ex eo, q; op̄a bona 1° sūt obtm̄ virtutis. 2°
 p̄nt eē m̄a voti et jur̄ti. 3. in hoc iusto
 p̄nt eē meritoria vita eterna. atqui hoc
 oia falsa et absurda sūt. q̄. A. C. sequela,
 q; op̄a ob comodū n̄a r̄onalis, et r̄onabi-
 liter facta sūt bona et honesta. N: tñ Min:
 ad prob: quoad 1um q̄. m: confesio ad doctrina
 S. Thoma paulo ante citati. N: Min: quoad 2um
 et 3um N: m: q; votū et jur̄tm̄ debent eē
 de meliori bono. et ad meritū sup̄nale
 plus requiritur, quā ad meritū tm̄ + ordinis, naturalis uti per se
 constare videtur.

morale fute docetur p̄ h̄s locis.
 Ob: 7. si actus h̄m, quos dicimus eē s̄ndm̄ sp̄c̄
 indiffrentes, toties eēt moraliter mali,
 quoties in finem honestū n̄ referuntur, debe-
 rent em eē m̄a confessionis: quis am unqm̄
 cogitavit, aut quis n̄ t̄m scrupulosus a Confessario

saltel

rejelleretur, si nil aliud confiteretur,
quam quod virg. manus laverit, quam precipi-
t. se lavasse manus, fricasse barbam
q. signu' e', hujusm. actus n. ee malos, em-
n. dirigant ad finem honestu'. Q. actus sa-
les ee honestos ma. Confessionis, si deli-
berate ab agente procedunt, nec t. l.
actualiter & virtualiter in finem ho-
nestu' ordinantur. Quod am. hujusm. actus
a fidelibus n. soleant in Confessionali
applicari, ideo fit, q. plerumq. fiunt
inconsiderate, et sunt actus hois potius
quam actus h. m., neq. adeo facile & dif-
cernere e' in praxi, an actus aliquis
suo debito fine caruerit, et an n. fal-
tem virtualiter fuerit relati in fine
honestu'; unde ordinarie sunt ma-
dubia, et ideo prudens Confessarius
debet raro ab ab. is solis absolvere
sed potius penitente' eo adducere de-
bet, ut peccatu' certu', quomais jam
semel Confessum confitear, ut
beneficiu' absoluois percipere possit.

Sectio 5a

De principio dirigente actuus honoru'
seu de Confessio.

Quaestio 1a § 33.ia

q. et quomplex sit confessio?

479. Duo sunt principia directiva actuus huma-
noru', unu' remotu', scilicet Lex; alteru'
proximu', q. e' confessio. de illo habet spe-
cialis tractatus; de hoc in presenti agen-
dum e'. Cum am. confessio sit actus prudentia
qua scientia' moralem, et syntheresin supponit,
ideo q. ha. sint, prius explicandum e'.
480. Syntheresis q. e' habitus cognoscitivus, seu
notitia primoru' principioru' practico-
rum sicut e' in intellectu nostro resp. cognoscibi-
lium e' quidam habitus cognoscitivus

13. de principio dirigente
actuam humanotum.

primorum principiorum speculativorum, incli-
 nans ad Veritatem cognoscendam, atq; à fal-
 sitate discernendam, dicitur eodem noie
Intellectus, cui cognita sunt ejusmodi prin-
 cipia per se nota: qd libet e, l n e: Idem n
 it fm l ee et n ee: oe totu e majus sua parte p:
 Ita in eodem gllitu nostro respu agibiliu seu
 actuali hnosu e quidam habitus cognoscitivus
 primorum principiorum moralium seu practiconu,
 generatim inclinans ad bonu agendum et
 malu fugiendu, cui cognita sunt ejusmi
 principia practica per se nota: Bonu
honestu amplectendu: malu peccati fugi
endum: Deus colendus: convenienter naa
raonali vivendum: qd sibi n vis fieri p:
 qua et similia principia practica st Uriles et
 per se nota actionum hnaru rgle. Ille am
 habitus ad ejusmi principia inclinans vocar synteresis.
 scia moralis e habitus cognoscitivus seu no 481.
 titia conclusionum Urilium ex primis
 illis principijs deductaru. v: g: Principiu
 generale practicu synteresis dicitur:
oe malum fugiendum e. subsumit rao:
sed furtum e malum. et concludit. qd fu
giendum e. Ecce notitia hujusmi con
clusionum, et habitus ad eas inclinans
dicitur scia moralis.
 Estq; duplex, naalis et supnalis: qd si e 482. ||
 rao sbsumat et concludat ex motivo ||
 naali v: g: furtu malu e, qd ledit jus ||
 alteri, et id nobis fieri nolumus, erit ||
 scia moralis naalis et phlsophia, dicta ||
 Ethica. si vero ex motivo supnali seu ||
 revelato v: g: furtu e malum, qd deq ||
 ita phibuit, erit scia moralis su ||
 pernalis et Thlgea. || || || || || ||

qua definiti p hbtus
 cognoscitivus p: ex
 principijs naalibq et
 lumine nae notis.

483. Prudentia juxta Arlem e' recta ratio agibilis, seu habitus cum recta ratione activus. quo nimirum intellectus principia et conclusiones intellectus practicas applicat, et actionem in particulari juxta principia et conclusiones dirigit. nam neque ipsa principia prima, neque conclusiones intellectus practicae de se sunt sufficientes ad dirigendas actiones in particulari inter earundem diversissimas circumstantias, et ideo applicari debent in particulari per habitum prudentiae. v.g. ex illo principio: convenienter ratio vivendum e': scia moralis intellectus concludit: quod temperate vivendum e'. quoniam actiones in particulari temperate vivendi habent diversissimas circumstantias; quae uni satis, alteri non satis, et nimium e', ideo prudentia consideratis omnibus applicat in particulari v.g. mihi in his circumstantiis aetatis, complexionis, valetudinis, occupationis ad conservandam vitam tibi ac potus necesse e', et sufficienter. quod tamen possum et debeo sumere quod tanto jam sumptu cessandum non notitia quod hujusmodi conclusionum singularium e' atque prudentia, atque e' ipsissima conscientia. His prenotatis

484. Conscientia definitur actus intellectus, seu dictamen rationis practici, quo judicamus aliquid hic et nunc in particulari faciendum et omittendum esse fuisse.

485. Dicitur 1.º actus intellectus, non voluntatis, nam conscientia, sicut et synderesis ad intellectum pertinet, et clare colligitur ex scriptis. sic e' Gen: 43. c. 22. et infra ajunt

Dicitur 2.º dictamen ræois practicum, pro quo
 sciendum e, triplex dari dictamen seu iudicium
 scilicet: speculativu, practicum simpli-
 citer, et practice practicum. Speculativu e,
 quo iudicat aliquid ee Verum aut falsum,
 bonu aut malu, nondum pronendo vultu
 quidquam ee aut agendum aut fugiendum.
 tale e hoc iudicium: Deus e bonus, Virtus
 e utilis &c. Practicu simpliciter e, quo
 seu speculative practicu e, quo iudicamus
 aliquid ee agendum aut fugiendum in con-
 v: g. Deus e amandus: misericordia e ex-
 ercenda &c. Practice practicum e, quo
 iudicamus aliquid hic et nunc in particulari
 ee faciendum l omittendu. v: g. Deus e
 nunc mihi amandus: otium & hic et nunc e
 fugiendum &c. et tale iudicium practice
 practicu e conficia.
 Dicitur 3.º quo iudicamus, scilicet: l Verè, l erro-
 rariè, l firmiter, l infirmiter, l certè, l
 probabiliter, l dubie.
 Dicitur 4.º aliquid hic et nunc in particulari. per
 differt à Synthesi, et scia morali, qua iudicant
 in con. Dicitur 5.º faciendu l omittendu, scilicet:
 ex precepto l consilio, adeoq; huius preceptu, l
 prohibitu, l suasu, l pmissum. Dicitur 6.º ee l fuisse.
 Nam Conficia se partim extendit ad opa nostra
 preterita, ea l accusando huius male facta,
 et dicitur remorsus conficia, l ea approbando
 huius rectè facta, et dicitur testimoniu conficia:
 partim Verò se extendit ad opa nostra instantia
 et futura, dictando illa ee facienda l omittenda:
 atq; hoc iudicium circa actiones huius proprie practicu e.
 Porro iudiciu Conficia de actione bona l mala
 in particulari facienda l omittenda vocat
 Fides à Apòlo: sic e ait Rom: 14. d. 23. seu ult:
 oè am qd n e ex fide, peccatum e. hoc e, ut
 coniter exponunt N. P. et D. oè, qd n procedit
 ex dictamine conficia, censentis illud ee licitu;
 sed fit contra ejusmodi dictamen, peccatum est.

486. Dividitur Conscientia 1.º in consulens seu suadens tem, et precipientem Obligantem, consu-
lentem et permittentem. Obligans seu pre-
cipiens et phibens est, quae dicitur aliquid ne
cessario esse faciendum et omittendum sub culpa
et pena, sive est illa, quae dicitur aliquid esse fa-
ciendum aut omittendum quoniam quod si ne-
cessarium ad morum honestatem, atque salu-
tem. v.g. hodie jejunandum, non jurandum
est. Conscientia consulens seu suadens et disua-
dens est, quae dicitur aliquid esse faciendum et omit-
tendum non quoniam ne- cessarium, sed ut magis con-
veniens ad morum honestatem, atque salute
v.g. Virginis servandam, et statum
religiosum amplectendum &c. Conscientia permit-
tens est, quae solum dicitur hic et nunc
aliquid esse licitum. v.g. hodie propter egritu-
dinem licet mihi omittere sacrum.

487. Dividitur 2. in Veram seu rectam, et in fallaciam
sive erroneam. Vera est, quae dicitur licitum
et illicitum esse, quod reipso est tale. v.g. mendacium
est peccatum. Falsa est, quae dicitur licitum
et illicitum esse, quod revera non est tale. v.g. mentiri
est licitum ad salvandam Vitam.

NB. ad Conscientiam erroneam 488.
reduci enim solet quae Con-
scientia perplexa, quae est judicium
plane infirmum, quo quis
aut omnino, quod agendum sit,
ignorat, aut utrumque extre-
mum matum et peccatum esse suspicitur.

489. Conscientia opinativa
dicitur, est

quae dicitur sententiam suam absque omni
firmidine oppositi foat, sive
deinde sit vera, sive erronea,
utroque est potest esse certa.

subdividitur conscientia erronea in Vincibilem
et invincibilem. Illud hoc est, cujus
error moraliter vitari nec debet, nec po-
tuit: illa est, cujus error moraliter vitari
potuit. huc potest applicari, quo supra
lect. 2. de ignorantia dicimus.

490. Dividitur 4.º in certam et probabilem.
Probabilis est, quae nititur motivo gravi
et magni ponderis (v.g. gravi pluvium
deum autoritate) incerto tamen fallibili
et de actu conjuncto, et saltem de se con-
jungibili cum pondenti firmidine de oppo-
sito. Certa est, quae nititur motivo sal-
tem moraliter certo et infallibili.
Illud autem motivum est moraliter certain
et infallibile, quod etiam etiam rariissime
solum fallit. sic comis deum consensus
est motivum moraliter certain, causans enim
in conscientia certitudinem moralem.

traher has divisiones em afferri solet conficia 490.
dubia et scrupulosa: Verum ~~ha~~ nec illa, nec
 ha prae loquendo est dici conficia: nam conficia
 debet ee practicu raois judicium sive assensus:
 at neq; dubitans, neq; scrupulosus detrahe
judicat aliquid agendum, comittendum ee,
 sed ille ambiguus haeret, ~~ha~~ hic angitur
de quibz tn em infra dicitur.

an conficia dubia x illa, qua dum neutri parti
adharet, fluctuat inter utramq;, suspense
judicio detrahe, quoniam hic, et nunc agendum
est comittendum. Hoc em conf

dividi em solet conficia in speculativa et 491.
practica. Speculativa seu Universalis e, qua in
coni et in gee tm dicitur, q sit l n fit faciendum, v: g: o:
practica seu singularis e, qua in particulari
dicitur, q hic et nunc, et in his detrahe
circumstais fit, l n fit agendum. v: g: o:

et scdm hoc illigendum e illud con
aprona philozorum: aliqua speculativa
phibita sunt, qua practice licent. Cujus
sensus e q aliqua in gee et scdm se con ||
siderata n liceant, qua tn licent in qu
particulari et certis quibusdam
circumstais.

Hinc am colligit, conficia practica, et 492.
Speculativa ee propinqua rgla morum. o:

Quaestio 2^a

An, et qualis sit obligao sequendi
 conficiam recta et erroneam?
 sermo hic n e de conficia consulente l svadente; 493.
 hoc e, cum n dicitur aliquid ee faciendum tm
neccarium, sed tm tm melius conducens ad,
moru honestate, per se loquendo sub pecto
obligat. ubi colligit ex apolo i. cor. 7. ubi
proponitur tam status ca caelibatus, et conjugij,
quoru tn neuter praecipitur, aut ulla obligao
inducit. queritur go tm de conficia praecipiente
l phibente, an scil. nos teneamur conficere
sequi dictamen raois, quo practice judicamus,
hic et nunc aliquid praecipit l prohibitum ee.
pro cujus decisione sit

quam status

494. Assertio 1. Agere contra g^{ra}cial practica
 n^o t^om rectam, sed em invincibiliter erran
 tem, peccat^u est. adeoq^{ue} unusquisq^{ue} n^o t^om be
 netur sequi conscia veram, sed em erro
 ream, si invincibiliter talis sit. Ita con
 cum S. Th: hic q. 19. a. 5. in 3 ubi ait: Dices
 dum, q^{ui} simpliciter ois Voluntas discordans a
roone sive recta, seu errante, s^{ed} mala
 est.
495. Prob. 1. ex illo ad Rom: 14. oe, q^{ui} n^o est ex fide
 s: id est ex conscia l^{ib}er^o iuxta consciam: s^{ed} peccat^u est.
496. Prob. 2. raone. agere differenter ad reglas mo
 rum contra dictamen practicu^m g^{ra}cial tam
 recta, quam erronea, est agere contra regla
 propina^m moru^m: sed hoc peccat^u est. q^{ui}o.
497. Assertio 2. agere. Ex hac a^m assertione
 deducitur 1°: qui agit contra conscia^m recta^m
 invincibiliter errantem, committit peccat^um ejus spe
 cieⁱ, contra cujus virtutis speciem talis se peccat^u
 re judicat: hoc est, committit tale peccat^um, quale
 putat se committere. v. g. si putat se committere
 adulteriu^m, committit adulteriu^m. R^{ati}o est, q^{ui}
 act^u specificat ab obto, n^o q^{ui}dm mali, sed for equiva
 mali, prout scil: hoc ab illitu^m p^{ro}hibetur:
 q^{ui}o si obto ab illitu^m p^{ro}hibetur ut adulteriu^m,
 tunc talis act^u erit adulteriu^m.
498. Deducitur 2. opus factu^m iuxta conscia^m in
 vincibili errore dictantem, illud est bonum
 n^o solum n^o est peccat^um, sed est act^u illius virtutis, exerce
 cujus motivo exerce^{re}. v. g. qui mentitur ex
 motivo charitatis erga propinu^m, invin
 cibili errore putans, hoc est bonu^m, et
 act^u charitatis, nullo mo^{do} peccat, sed facit
 act^u charitatis. R^{ati}o est eadem, qua^m postea
 ante pro piose deductione indicata est.
499. Assertio 2. qui agit contra conscia^m vincibiliter
 errore precipiente^m aliq^{ui}, q^{ui} p^{ro}hibitu^m est, aut
 p^{ro}hibentem aliq^{ui}, q^{ui} p^{ro}ceptum est, peccat.
 R^{ati}o est, q^{ui} agit contra regula^m propina^m h^{ab}itu^m
 actionu^m. Proterea q^{ui} n^o est ex fide, peccat^u est.
500. Assertio 3. qui agit iuxta, seu qui sequitur

in conscientia vincibiliter errantem dictantem,
proceptum est, quod prohibita est, peccat. Ita S. Th.
hic q. 10. a. 6. in Q. ubi ait: si ratio conscientia errat
errore voluntario qd. tunc talis error non excusat,
quin voluntas concordans rationi et conscientia sic
erranti sit mala. #

Ratio est 1. q. qui sequitur talem conscientiam, est ita 501.
constitutus, ut quasi dicat: sive dicitur, ut sus-
picor, et metuo, sive non dicitur, ut puto, lex prohibens
hanc actionem et omissionem, volo nihilominus
eam facere. qua ratione operans contemnit
auctoritatem supremi legislatoris.

Deinde malum nobis voluntarium in sua causa, peccatum 502.
est: sed actio facta iuxta conscientiam vincibili
errore dictantem, bonum est: quod re ipsa malum est,
est malum nobis voluntarium in sua causa, scilicet:
in errore, quem deponere deberemus. qd.

Assertio 4. qui agit iuxta conscientiam vin- 503.
cibili errore prohibentem, quod a parte rei
prohibita non est, non peccat; dummodo tamen a
parte rei preceptum non sit. Ratio est, quod qui
sequitur talem conscientiam, est ita animo com-
paratus, ut virtualiter ac interpretata
sive dicat, sive hoc actio et ommissio a
parte rei sit prohibita, ut puto, sive non
sit prohibita, ut suspicor, nolo tamen eam
exerere. in qua animi dispositione non
invenitur contemptus legis divinae, abestque
omne peccandi periculum, ut patet.

Quaresimae huius proleptici faciendum, et qua ratione
error deponendus sit.

Pro dictis autem colligitur, quod ordinariè nec iuxta, 504.
nec contra errorem vincibilem agere liceat:
nam contra illum agere est agere contra dictamen
conscientiae, qua est propinqua regula actuum honestorum,
quod non licet. et iuxta illum agere est voluntariè se expo-
nere periculo peccandi, quod iterum non licet. ad hoc
igitur, ut quis operando ex conscientia vincibiliter
errante non peccet, debet prius errorem suum deponere

Ob: 1. qui agit con-
tra conscientiam vincibilem,
peccat. ex n. pro: qd. qui
non facit contra qd. non pec-
cat: solummodo: sed qui agit
iuxta, non agit contra. qd.

Conformar. in conscientia
recta, et invincibili.

R. N. q. d. si enim non
contra, sed iuxta fa-
ciendo se non exponat
periculo peccandi. C. si
se exponat. N.
si quis contra medici
prescriptum comedat
carne porcina, male
agit: quod si autem nullum
cibum sumeret, iterum
male ageret, licet
non agat contra pro-
scriptum medici.

Ob: 2. si durante
errore vincibili agens
utrumlibet eligendo
peccat: sequitur illud
necessariò peccare, quod
necessariò debet unum
eligere. sed hoc est
falsum. qd. R. D. M:

necessariò peccat,
necessitate sibi vo-
luntaria et libera.
C. absolutà. N.

et posito qd agere velit, sibi iudicium
practicè certum formare. sed q
505. Quæres 1.º quã rãone error vincibilis de
poni debeat? R. cum distinctio. l. è confu
hujusmò erronea concepta è sine ulla
rãone, l. rãonabiliter, ex motivo nre
errantis a stimaone sibi magni ponderis?
si priore mō: p̄t iterũ sine alia rãone de
poni, et ut ferupulus contemni. si poste
riore mō, deponi n̄ p̄t sine fundamto, quale
è v. g. rão probilis, auctoritas d̄i: iudi
cium prudentis, propis Viroru timorato
rum q̄: q̄ alioquin temerè et impuden
ter deponeretur.

506. Quæres 2.º qd hoi p̄lepo faciendũ sit, qui
qd agat, putat se peccaturũ? v. g. assistis
die Inca hoi p̄culosè decumbenti, subo
ritur tibi dubium, an debeat deferere agru
tum, et Missa audire, an neglecta missa
apud agrũ manere? Confusio erronea tibi
dicitur, peccaturũ te, qd demũ agas; hinc
contra præceptũ charitatis, si agrũ de
seras: inde contra legẽ Cũlia, si Missa
n̄ audias. R. l. in hoc aut simili p̄lepatas
casu potes saltem arbitrari, utru è duobus
illis malis minus sit, l. utrumq; re bene pe
rensa tibi videri è equale? si prius: eli
ge qd videtur è minus. iuxta regulã juris
si posterius: n̄ peccabis, qdq; inter utrumq;
elegeris, qd implicat obligão necessitans ad
peccandum fortiter, qualis foret in dato
casu, si n̄ liceret tibi utrumlibet eligere.

507. Quæres 3.º quomodo peccet, qui agit ex errore
vincibili, l. contra ḡficiam vincibiliter er
roneal? R. talem peccare l. mortaliter, l. ve
nialiter, p̄t iudicari, suas actiones l. mortales
l. solum venialiter è illicitas. Quodse tñ
opans confusè tm iudicaret aliqd è peccatũ
n̄ distinquendo, an mortale l. veniale sit?
dicunt qdm aliqui è peccatũ tm veniale?

rectius, verosimilius, tutius ac securius
affirmar ee mortale. Raa e, qj opans in tali
casu se voltrre exponit piculo peccandi
mortaliter.

Quares q. an et qdo debeat admoneri et de 508.

doceri, qui ex conficia invincibiliter errante
aliquo peccm committit? Adent aliqui, tandem tales
ignorantes n debeat sub obligase admoneri de
suo errore & quamdiu ex illo errore n sequitur
prejudicium 3ty. alij vero dicunt, qd toties ad
monendi sint, qties ex tali admonitione et eru
ditione fructus et emendas ex probilibz con
jecturis sperar, et sine gravi scandalo fieri pt.

q sed in bona fide re
lingui possit

Quoru doctrina mihi videt probilior et verior,
adeoq; dico, q in tali casu, quo quis videt alteru
laborare ignoraa, ex qua ipse providet ee
peccaturu, teneat l ex officio, si confessorius,
l parochus aut superior sit, l saltem ex charite
alteru admonere de suo errore, atq; adeo ejus peccm
impedire, siue illud cedat in damnum et prejudiciu
3ty siue n; dumodo tn effus et fructus ex tali ad
monitione et erroris detectione intentus, prudan
ter et raonabiliter presumi possit: si e gravius peccm,
aut damnum, l em scandalu ex erroris invincibilis
detectione secuturu timeat, aut ad l admonitio
ono inutilis et inefficax fore credat; longe satig
et consultius erit errorem ejusm invincibilem
silentio dissimulare, quam per ejus manifestacoem
ad gravem majora inconvenientia occasionem
et ansa prebere.

advertit

Ms. hinc si quis al
teru videt die ve
neris comedere car
nes, aut contrahere
matrimonium
cum impedito qd.

Quaestio 3ia: 35. a:

An licitum sit agere cum Conficia
dubia?

Dubiu generaliter loquendo e suspensio assensus 509.

circa obtm illius propositu, proveniens ex
aliquo motivoru defectu. ut v. g. ex eoru ob
curitate, incertitudine, fallibilitate, levitate q.

Dividit 1o in dubiu positivu et negativu. positivu 510.

e suspensio illius pro utraq; parte habentis pares
raones. negativu e suspensio illius pro neutra
parte habentis raones sufficientes ad assensu.

Dividit 2o in dubiu juris, et dubiu facti. Illud 511.

- est, quo dubitamus, an aliqđ sit l. n. sit à jure
 constitutus, preceptum l. prohibitum. v. g. an
 matrimonium clandestinum, l. votum ep. metu
 factum sit validum. Hoc est, quo dubitamus, an
 aliqđ fuerit factum, l. n. v. g. an matrimonium
 fuerit clandestinè contractum, votum emissum
 sit.
512. Dividitur 3. in speculativum et practicum. Du-
bium merè speculativum est, quo dubitatur pra-
 cise de Veritate alicujus rei, ~~et~~ sine or-
 dine ad praxim l. opus. v. g. an mendax potue-
 rit esse ab eterno, an si Adam n. peccasset,
 Christus tñ fuisset incarnatus. Dubium pra-
 cticum est, quo dubitatur de honestate seu liciti-
 tate actionis. Et hoc iterum duplex est, aliud
 speculativè, aliud practice practicum. Spe-
culativè practicum illud est, quo in con-
 siderando à circumstantiis de aliqua
 actione dubitamus, sitne licita, an illi-
 cita. v. g. si dubitem, an per se, ac pro-
 sciendendo à circumstantiis liceat pingere die
 festo? Practice practicum est, quo dubitamus
 de aliqua actione in particulari, utrum illa
 sit nobis pro hic et nunc licita, nec ne?
 ut v. g. si dubitem, an pingere die festo sit
 mihi pro hic et nunc, et pro his deterritis
 circumstantiis licitum?
513. Cum autem confusio sit cognoscitiva veritatis,
 quam potius directiva actionis, ideo ex
 dicta divisione facile apparet, confusio specu-
 lativè dubia esse illa, qua dubitatur de honestate
 et licentia actionis alicujus in con-
 siderando à circumstantiis. Practice
verò dubia, est qua versatur circa actionem in
 particulari.
514. Assertio. quamvis licitum sit operari cum con-
 fusio speculativè dubia, si hoc practice
 certa sit: nqm tñ licet operari cum confusio
 practice dubia. Ita conis.
515. Ratio 1.ª partis est, qđ confusio practica sit pro-
 xima agendorum regula, n. verò specu-
 lativa, ut coniter oēs tenent DD. nam illa
 confusio est proxima agendorum regula, quo est

de Commissione

de per se loquendo
n. tam

propinqua et practice directiva actionis:
atque talis n̄ ē conficia speculativa sed solum
practice dubia. q̄o.

Debet t̄a eē practice certa, hoc ē, qui operar 516.
cum tali conficia speculativa dubia, ad hoc,
ut licite agat, debet habere iudicium practice
practicum moraliter certum; alias ē n̄ p̄act
eē r̄gla actuali h̄notū, utpote qua f̄endū oēs
debet eē certa et firma.

R̄aō 2. part̄is ē 1. illud ad Rom. 14. oē, q̄ n̄ ē 517.
ex fide q̄: ubi notanter dixit ap̄olus: oē, q̄ n̄
ē ex fide, n̄ oē, q̄ ē contra fidem, p̄ctm ē.
ut includeret n̄ solum opus factū contra conficia,
sed em̄ opus n̄ procedens ex certo testimonio
et fide conficia. 2. q̄ opans cū conficia practice
dubia volūtiē se exponit peccandi piculo, q̄ n̄ qm̄
licitum ē.

Quares. i. an in dubio s̄r tutior pars sit eligenda? 518.
Quin dubio practice practico s̄r operandum eē
secundum parte, qua qua opantis iudicio apparet
et videtur eē tutior. Illa am̄ pars tutior censenda ē,
in qua l̄ nullū, l̄ saltem oibz consideratis minz
p̄ctm apprehenditur. Responsio hoc ē, cōis ē unanimis
doctrina oīū Thilgorū, et clarē colligir ex jure Canonico
c. ad audientia. c. significasti. c. petitio tua. de homicidio.
Item ex c. juvenis. de sponsalibus. in quibz loiz expresse
h̄ber, q̄ in dubio practico tutior pars amplectenda sit.
Præterea em̄ r̄aō id fovet, q̄ qui opar cum dubio practice
practico, agit volūtiē cum volūtiē peccandi piculo:
sed qui sic agit, illicite agit juxta illud Eccli 3. c. 27.
qui amat piculū, in illo peribit. q̄o.

Atq̄ hinc inferitur, potius eligendum eē p̄ctm 519.
veniale certū, quam mortale dubiū, posito q̄
alterutrou n̄ssario eligendū sit. r̄aō ē 1. q̄ opari
cum dubio practico p̄cti mortalis, ē p̄ctm mortle;
opari vero cum certitudine venialis, ē tm̄ veniale.
2. q̄ qui eligit veniale certū, p̄a dubio mortali,
minori se exponit peccandi piculo.

Prædicta am̄ responsio tm̄ procedit de dubio 520.
invincibili et practice practico. si ē dubium
illud tm̄ vincibile foret, tunc idem de eo dicendū eēt,

circa speculatio
circa

nec solum licite illa
retineo, dum Veritate
inquiri, sed em si post
diligente inquisitione
dubium perseveret.

Præterea em subdit
in dubio justis belli
licite militat. ex
c. q. culpæ. 23.
q. 1. Religiosus
in dubio, an res illi
mandata sit licita,
licite obedit p.

521.

Quæres 2°. quomodo in ejusdem dubijs judicium
præteritæ practicæ moraliter certum fore
debeat. R. hanc questionem esse magni mo-
menti, et valde q. valde frequens
itaq. dico, ad hoc, ut quis in dubio em

q. lect. 2. de ignorantia Vincibili dictum
fuit: q. si ve et sicut hoc ex dictis n. exca-
sat à peccato, ita nec dubium Vincibile
excusabit. q. si am dubium sit tm specu-
lativum, tunc n. tenemur necessariò tutiorem
partem eligere, dummodo nobis forme-
mus judicium practicæ practicæ moraliter
certum de licetitate actionis. q. 1° in acti-
bus moralibus n. tenemur immediate
operari juxta judicia speculativa, sed jux-
ta dictamina practica: hæc est sunt re-
gula propinqua actuum honorum, n. illa.
2° q. lex invincibilis ignorata, si n. sufficien-
ter intimata n. obligat scdm oes:
atqui idem est de lege post sufficientem
inquisitionem dubitare, ac eam ignorare
q. in dubio juris speculativo n. est obligatio
ad tutiorem partem. 3. juxta oes
in dubio de materia justitiae: v. g. an res, quæ
hactenus bona fide possessa, sit mea,
nec ne? n. est necessariò tutior pars eli-
genda, sed possum eam licite retinere,
quamvis id minus tutum sit: atqui per
periculum n. minus vitandum est in materia
lege justitiae, quæ in materia et lege cujus-
cunque alterius Virtutis: q. sicut n. obsta-
te dubio ejusdem speculativo in materia ju-
stitiæ potest occurrere sufficiens ratio
formandi conscientiam practicæ certam
contra illud dubium, scilicet n. esse resti-
tuendum, q. melior est conditio possi-

dentis. ac per hoc sufficienter evi-
tar periculum peccati: ita em in
materia aliarum virtutum p. hinc am-

speculativo prudenter se resolvat practice, atq[ue]
adeo licite agat, duo uno necessaria sunt. 1.º ut
adhibita debita, et pro conditione p[er]sona ac cir[ca]
circumsta[n]cia[m] moraliter p[er]ibili diligentia[m] Veritate[m]
inquirat, alias e[st] si veritate[m] cognoscere p[ot]uit, ac
negligat, n[on] prudenter, sed temerarie dubiu[m] se
resolvat. si t[ame]n facta hac inquisitione nilominus
perseveret, tunc requiritur 2.º ut n[on] solo Voltis
ingris dubium deponat, nisi forte hoc ex
futili motivo, & serupulo conceptum e[st],
sed necessari[us] debet adde[re] aliqua[m] justa et ratio[n]e
nabilis, movens ad eligenda[m] altera[m] partem,
et formanda[m] consilia[m] practica[m] contra
dubiu[m], ut suppono, rationabiliter conceptu[m].
ob eandem rationem.

Caa[m] am[en] justa, ex qua iudiciu[m] practicu[m] fo[rm]ari
debet, p[ro]ter auctoritate[m] e[cc]lesiastica[m], et
rationem vere probabile[m] intrinseca[m], p[er] ee possessio:
q[ui] ho[m]o sepe manet in possessione sua libertatis
contra legem dubiam, n[on] t[ame]n sp[irit]u[m], q[ui] em[en] lex quan-
doq[ue] e[st] in possessione contra ho[m]is libertate[m].
ut igitur sciatur, p[ro] quo in dubio stet possessio,
observanda e[st] hac regula generalis. In dubio p[ro]
illo stat possessio, p[ro] quo staret, si dubium
n[on] adde[re]t. si go[rgo] p[ro]spiciatur a dubio, ex hac r[eg]la
facile apparebit, quisna[m] sit in possessione,
an lex, an vero libertas. Hinc si du[m] dubitas,
an hodie sit dies jejuniy, et diligenti inqui-
sitione facta n[on] potes cognoscere Veritate[m],
abstrahere a dubio, et repies, tua[m] libertate[m]
ee in possessione, adeoq[ue] sicut dubio n[on]
oportet licite comedisses carnes, ita deposito
dubio licite carni[bus] vesceris. e[st] contra si
scias, ee diem jejuniy, dubites t[ame]n, an em[en] te
obliget, abstracto dubio videbis, n[on] tua[m] li-
bertatem, sed legem ee in possessione.
similiter certus de peccato commissio, dubius
am[en], an illud confessus fuerit, tenetur illud
confiteri, q[ui] p[ro]ceptum confessionis e[st] in possessione. et sic
de ceteris.

7 caa

Ms. Item si dubites,
an emiserim
votu[m], n[on] teneor voto:
si dubites, an satis
fecerim voto, te
neor adhuc satis
facere. si dubitem
de hora v[est]ra noctis
de Jovis, adhuc p[ot]om
comedere carnes:
si dubites de eadem
hora die sabbati,
n[on] p[ot]om comedere p.

Quaestio 4.^a [36.]

De Conscientia scrupulosa, et an liceat operari cum scrupulo?

523. Scrupulus coniter definitur inani ratione apprehensio, et hinc ortus timor peccati alicubi esse, ubi peccatum non est. admodum consistit in vana apprehensione, et inde orta anxietate, ne in actione aliqua subsit peccatum, culpa latet quae revera non subsit: v. g. qui horas canonicas non integer et attentè recitavit, tenetur illas repetere: sed ego forte non. Item: Qui sine ministerii intentione baptizatus, ille debet rebaptizari: sed ego forte sum baptizatus, quia me baptizans erat homo indoctus. q. d. non.

524. Differt scrupulus à dubio: ^{nam} in dubio animo est, neutri questionis partis suum praestat assensum: at qui habet conscientiam scrupulosam, uni parti questionis, per assensum aequit, verum de parte opposita dubitat, an ea non sit verior et securior unde à praestito assensu jam vacillat leviter recedit, et tandem, quod agendum sit ignorat. Proterea dubia conscientia propter probabiles utriusque partis rationes ambigit: at verò scrupulosus animus propter levia quoque argumenta haesitat imò aliquando absque omni ratione dubitat.

525. Scrupulus igitur per metaphoram dicitur à serupo, sicut est seropus seu lapillus in calceo latens, pungit pedem et molestiam ambulanti creat, ita enim scrupulus pungit et inquietat animum conscientiam, ac molestiam et anxietatem in animo causat.

526. Porro indicium hominis scrupulosi potissimum hoc est, si in omnibus timeat peccatum

l' subfuerit peccatum
l' defectu aliquis, ratione cuius actio est invalida et iterum da, cum tamen revera nihil horum subsit, aut subfuerit.

ac contra sapientia, imò em proprium iudiciu,
q dicitur, actione aliqua ee licitam, tñ inquiet
sit, timens, ne forte peccat peccet aut peccarit.
quamobrem scrupulosi plerumq in aliena
causa iudicare solent sine foidine, hoemq
absolvere à peccato: at verò si idem casus
ipsis eveniat, statim formidare incipiunt,
et suspicant peccatum inesse.

Assertio. si solus licitus, sed subinde licitus e 527.

operari cum conscientia scrupulosa, manente scrupulo,
dumò tñ iudicet ee scrupulosus, et ut talis con
temnar, et dumò operans n detronet iudicet,
peccatum aliq subee. Ita colligitur ex c. inquisitionis.

de sententia excommunicationis. ubi quosito, an conjux
scrupulosus hñs de Validitate matrimonij, te
near abstinere à ejus usu, respondet ultimo

Pontifex: conscientia levis et temerarie credulitatis

explosa, ut n solum reddere, sed em exigere

debitu conjugale. et ratio e, q ad hoc, ut quis

licite agat, sufficit, q habeat i operans habeat
iudicium practicum moraliter certu: atqui

scrupulosus, cum ex levi tñ l proptus nullo

fundamento procedat, n tollit iudicium practicum

moraliter certu. qd.

Assertio tñ in assert. Dumò iudicet ee scrupulosus p. 528.

si e operans n iudicaret ee inane tñ apprehensio,

sed potius detronet iudicaret, peccatum subee actioni,

tunc dubiu potius eet, quam scrupulosus, et stante

am dubio practico operari n licet, sed per prudens

motivum fovandu eet iudicium practicum salte mo

raliter certu, ne operans se exponat piculo

peccandi.

Remedia contra scrupulos a DD. varia 529.

afferuntur. i. ut et principaliter qdm, ut

Confessarius scrupulosus iudicio ac consi

lio Docti et experti Confessarij l Directoris,

fui n obstantibus quibuscunq motivis, ono

se subjiciat et acquiescat. 2. ut nqm iudicet

ee peccatum mortale, nisi id certo deprehendat.

3. ut ea solum confitear, que manifestò

7 requiritur et

penata eē cognoverit, n̄ dubia, aut
scrupulosa. 4. cum primū scrupulus ex
oritur, prudente aliqua rāone rejiciat
nec cogitatione foveat. 5. confessiones
n̄ repetat, sed postquā semel confessus
rū, l̄ suo salte probabili iudicio, in
legre confessus fuisse visus ē, acquies
cat. & q̄. plura videri possunt apud H. l.

Questio 5. §. 37. 1.

An liceat sequi opinionē minus
probile, relicta probiliore?

530. Opinio in gē ē assensus alterutri con
tradictionis parti prestitus, sed inevi
dens et infirmus, adeoq; l̄ conjuncto
actu l̄ saltem de se conjungibilis
cum prudenti fōidine oppositi.

531. Dividit opinio 1. in probabile et im
probabile, illa ē, quae nititur motivo
gravi, tali scilicet: qd̄ virū prudentē p̄
movere ad assensu. haec verō, cujus
motivū ē leve, ac viri prudentis assensu
sensu indignū.

532. Opinionē probabile subdividunt
Res. in probile absolute et seu
topice, et in probile comparative
seu thlgicē. illa ē, quae nititur mo
tivo per se gravi, prescindendo in
anali istud sit, l̄ n̄ sit enervatū p̄
rationes contrarias. haec ē, cujus mo
tivū ē grave, manetq; dignū as
sensu viri prudentis, em tunc, qd̄
comparat cum opposita sentie rāo
nibus.

533. Dividit. 2. in certō, et probabiliter
probile: illa nititur motivo, de cu
jus gravitate liquido et certō cons
tat, ista verō nititur motivo, de
cujus gravitate certō n̄ constat.

q̄ et hoc mo st̄ pbiles
em sentie haeretic.

Dividit 3. in magis, minus, et equaliter probabile. 534.
 magis probabile est, quae motivi sui firmitate superat opinionem sibi oppositam.
 minus probabile est, quae quoad motivi sui firmitatem superat a sententia opposita.
 equaliter probabile est, quae motivi sui gravitate adaequat opinionem sibi oppositam.

Dividit 4. in in et extrinsece probabile. 535.
 illa est, quam fovet ratio gravis. haec est, quae nititur auctoritate et testimonio gravium et fide dignorum hominum.

Affertio 1. n. licet sequi generatim et absolute sententiam quamcumque absolute probabilem, si hoc non sit theologicum et comparative probabile.
 Ratio est, quod contra sententiam damnatam est ab Innocentio II. et epinde sequeretur, esse sententias hereticas amplecti potest, cum et haec sint absolute probabiles.

Affertio 2. quotiescumque in concursu duarum opinionum aut opinionum diversimode probabilium ex sequela minus probabile actio vergeret in probabile damnum sive temporale, sive spirituale propinqua, non est licitum, tale minus probabile opinionem sequi, sed teneri quis amplecti id, quod probabilius et tutius sibi videri. Ita conis.

Probat: quilibet extra casum perplexitatis aut extremae necessitatis, ad hoc, ut licite et ex fide agat, debet habere conscientiam practicam certam de honestate et licetitate sua actionis: sed qui operatur cum practica conscientia damnificandi proximum suum in bonis sive temporalibus sive spiritualibus, requirit habere conscientiam practicam seu dictamen practicum certum de honestate sua actionis. go. m: patet ex dictis: ex huius est defectu peccat, qui cum conscientia practica dubia operatur, ut contra omnes tenentur deus probi minus: qui sic operatur, operatur cum manifesto

et voltrio piculo damnificandi propin
sed qui oparatur cum piculo damnificand
propinuo, n̄ p̄t hberē cōficial seu dictū
practicē certū eundē honeste pra
actionis, cum rāo potius dicitur malū
damnuū propinui lex officio, l saltem
ex charitate avertendū eē. gō.

539. Ex hac am̄ assertione colligitur, in pos
1.º medicū debere prescribere medicīna
quā magis p̄biliter censet eē proficua
aliās e se exponeret piculo graviter
damnificandi. 2.º em̄ iudicē debere
procedere iuxta opinionē magis pro
babile, ob eandē rāonē: ut patet ex
hoc 2.º p̄pōsīe ab Innoc. II. damnata
p̄bilitate existimo, iudicem p̄e iudi
care iuxta opinionē em̄ minus pro
babile.

540. Ass. Aliud ē dicendū de Advocato, qui
caū p̄bilis patrocinium licitē p̄t in se
suscipere, et si contrariā p̄biliore iudice
dumodo tñ certō falsa et injusta n̄
deprehendat. rāo ē, q̄ utroq̄ liti
gambū pars hbt ius p̄ferendi rāonē
et p̄basnes caū suae faventes. gō
advocatus hbt ius noīe clientis
corā iudice caū sibi commissā de
fendere. p̄t ē quis per aliū, q̄ p̄t
facere p̄ se ipsū. Regla Juris by. in
interdum

541. Assertio 3. Quando actio versat circa
valore factū, n̄ licet sequi opi
nionē minus probabile, q̄ ex tra
casu nēssitatis, quando probabili
practicari p̄t. nam contrariū ē ja
p̄pōsīe ex p̄pōsīibz ab Innoc. II.
damnatis.

542. Assertio 4. seclusa oī injuria

damno propinquo, seclusa em oī pīculo
de invaliditate sacramti, licitū ē ali
quando sequi sententiā minū probilem,
imō et maālī minū tuta, relictā pō
habiliori et magis tuta, dumo tū
opinio hac sit verē, intrinsecē et
comparativē probabilis. Ita nunc
Cōrior RR^{um} et festistarum.

7 opinione

Probat. qui sequit dictamen prudentia 543.
ille licitē agit prudenter, ille licitē
agit: sed qui sequit opinione verē pbile,
obstante, q̄ opposita sit pbilior,
agit prudenter, hoc ipso, q̄ sequit
dictamen practicu prudentia. 50.

Conformari. ep̄ propi sumorū Pontificū 544.
qui n̄ raro relictā probiliore sentiunt
sententiā minū pbilem, et minū tuta. sic ē
Alexander 3. n̄ obstante, q̄ sit sententiā probilior
et tutilior, quā tenet S. Th: 2. 2. q. 88.
Sumus Pontifex n̄ pōe dispensare in solemni
voto Castitatis, nilominus dispensavit cum
Justiniano monacho p̄fesso. Item Celesting 3.^{ius}
cum Constantia regis Ragerū filia sancti
moniali p̄fessa dispensavit, ut cum Hen
rico 6. matrimoniu iniret. similiter probilior ē
sententiā Papā in Matrimonio rato n̄ pōe dispensare:
et tū jam saepius dispensavit. 50. sic ē
testar. D. Sol: in 4. dist: 27. q. 1. a. 4. q̄
Adrianus 6.us p̄ter unius Cajetani
auctoritate, contra p̄pria opinione
dispensavit in matrimonio rato.

Conformari. 2. auctoritate S. Canonū et Pon^{ti} 545.
tificū. nam Cap. ego solis. dist. 9. expresse
dicitur ep̄ S. Aug: raones probiles sufficere
ad regulandu judicium prudens. Item
c. sicut quadam. dist. 14. ep̄ S. Leone dicitur:
in his, quae l̄ dubia fuerint, l̄ obscura,
id noverimus sequendum, q̄ nec p̄ceptis

N. Vide infra num: 548.

N. Cardinales,
Episcopi, Thomista,
Augustiniani, Benedi-
ctini, Carmelita, Carthu-
siani, Cistercienses,
Franciscani, Canonici
Regulares &c.

Evangelicis contrariis, nec decretis
N. P. P. inveniatur adversum. N.

546. Conformar. 3. ex auctoritate DD. con-
gruè maxima, nam ex oī aitate, statu et
conditione afferri possent pro hac sententia
auctores typis editi plures, quam sibi
teste Arsdokin, cujus in Belgia jam
prodit anno 1666. ex quo typis sine
dubio jam plures accessere.

547. Conformar. 4. ex S. Aug. qui proposito sibi
hoc casu, qd Christianus famelicus inventus
cibo in idolo agere deberet? an ab eo ab-
stinere, an illo uti? sic epist. 154. ca-
sum resolvit: aut certum e esse idolo
thytum, aut certum e, n ee, aut igno-
ratur? si go certum e ee, melius chri-
stiana virtute respicitur. si dicit me
thytum, n abste damnat: si am lū
ee scitur, l ee ignorar, sine ullo
conficio scrupulo in usu necessitatis, ad-
sumitur. quis neget in casu proposito
longe fuisse probilic, cibum ee idolo
thytum? sed scdm Aug: quomdiu res e
tm pbilis, tandiu ut ignorata reputari
pōt, salte in aliquibz casibus, ut in
predicto casu ppter famem.

548. Conformar. 5. ex c. laudabile. de fri-
gidis et maleficiatis. ubi declarar, qd
naturaliter frigidi, quando de impotia
coeundi n constat, ad triennium co-
habitare possunt ad experientia copu-
la nuptialis. Ex quo jam sic arguitur
si constaret de impotentia, actus
ejusmi et cohabitatio n forent liciti
qd matrimoniu eet nullu: go quam-
diu dubiu e, an ver ejusmi impotia,
dubitari, an matrimoniu sit va-
lidum, et tū stante hoc dubio,
id e, stante dubio maalis pechi,

conjuges licite cohabitant, idq; n̄ solum,
 quando dubium e, an impedimentum sit
 perpetuum, sed em, qd̄ idipsum e valor pro
 babile, eo qd̄ post unum aut duos annos ex
 perimenti nuptialiter coire nequiverint.
 Jam in hoc casu n̄ coire e tutius, qd̄ ab oi
 morsus mali spee remotus e; coire am e
 pars minus tuta: In hoc tñ dubio coitus
 experimenti caa e licitus: qd̄ perspicuum e
 ex definitoe Ecclesie, qd̄ n̄ sp̄ teneamur ad
 tutius in oi dubio.

Conformar 6. longe probilius e, censu ger, 549.
 manicu annuum pecuniaru ee usura,
 quam n̄ ee usuram, et tñ hodie in germania
 comiter et sine scrupulo em a Viris probis
 et timoratis epigitur qd̄. Possent hic adduci
 alia plures ejusmi papes v: q. circa plura
 litatem beneficioru, circa dilaoe con
 fessionis post peccm mortale commissu qd̄: NB

Conformar 7. ex propri innumeroru religio 550.
 foru, eorumq; magistroru, qui docent et
 precipiunt, inferiores obedire superioribz
 in oibz, in quibz id, qd̄ jubet, n̄ e certo
 a Deo prohibitu. Sed

Dices. qd̄ ex precepto superioris res impata 551.
 fiat probilior. at hoc in innumeris casibz
 e falsu: fit qm certo licita, sed n̄ directe
 probilior, saltem intonfe et fndm se
 spectata; obedientia e n̄ reddit superioru in
 suis judicijs magis infallibilem, sed reddit
 inferiorem de bonitate sua actionis certum
 et securum, quamdiu illa n̄ e certa a Deo
 prohibita qd̄.

Conformar 8. ex l. Th. que quidem probabi 552.
 liorista citant pro se, sed si ejus doctrina
 et integer contextus sincere referar, facile
 apparebit, cuina sentia magis patrocinetur.

~~NB. praeterea possessor
 bona fidei certo li
 cite retinet rem
 possessa, exorto~~

NB. praeterea possessor
 bona fidei certo li
 cite retinet rem
 possessa exorto du
 bio, an res ad alte
 rum pertineat, nec
 solum licite retinet,
 dum Veritate inqui
 rit, sed em si post di
 ligentem inquisitio
 nem dubium perseve
 rat. sic em subditq
 in dubio belli justi
 licite militat. ut
 haber c. qd̄ culpam.
 23. q. 1.

13. Bene hic adverten-
dum est qd R. D. hic n̄
distinguat inter opinio-
nes probabiliores et
minus probabiles.

13. Idē certitudine,
seu dictamen practice
practicū moraliter
certum,

sic am̄ loquitur S. D. quodlibeto quæ-
a. 13. Dicendum igitur ē qd qd
sunt due opiniones contraria de
eodem, aut ille, qui facit contra
opinionē magistrorum, utpote ha-
bendo plures prebendas, facit contra
verā opinionē, et sic cum faciat
contra legem Dei, n̄ excusatur
à peccato; nempe ut suo loco diximus,
et suo loco iterū dicemus, mali:)
quamvis n̄ faciat contra conscientia,
aut illa opinio n̄ ē vera, sed magis
contra, quam iste sequitur, ita qd
verē licet habere plures prebendas, et
tunc distingvendum ē: qd aut talis hbt
conscientia. 13. De contrario, et sic ite-
rum peccat contra conscientiam
faciens, quamvis n̄ contra legem
aut n̄ hbt conscientia de contrario, seu cer-
titudine, sed tñ in quanda dubitā-
tione inducitur contrarietate opinio-
num, et sic manente dubitā-
tione plures prebendas hbt, periculo se
comittit, et sic procul dubio peccat
utpote magis amans beneficiū tem-
porale, quam propria salutē. aut epe ad
contrarijs opinionibz, si nullam
in dubitā-
tione adducitur: Et qd uni
adharet absqz ordine alterius,
Et qd ex probabilitate utriusqz
iudicium practice practice eligit
certum, et absqz formidine.)

et sic n̄ comittit se discrimini,
et n̄ peccat. En ipsissima doctrina
assertionis nostra. Unde mirū ē, tam
confidenter ab antiprobabilistis qui,
Cusdam citari D. Thomae h̄m suum.

Beniq; ex ipsismet adversariorū prin 553.
cipijs probabilismū, relicto probabi
liorismo amplecti, docere, consulere,
et praticare teneor, eò qd̄ ille mihi
pro isto longè probabilior apparet q̄:

Queres. quomō faciendū sit ultimum dictmen 554.

Conscia sentm̄ sentias minus probabiles?

R. 1. ante oia opus ē, ut qui cogitat, opari
sendm̄ aliqua sentia minus probabilem,
minusq; maaliter tutat, certus sit eam
ēē verè probabile. hoc supposito, adhuc
n̄ ē satis, ut in mente verset talem
sentia. v. g. ut quis licite pingat die festo,
n̄ ē satis, qd̄ sciat aliquos docere, qd̄ hoc
liceat, nam si interim se n̄ resolvat
praticē, sed maneat dubius et velut
indistinctus inter hoc, qd̄ liceat et n̄ li
ceat, sicq; pingat, n̄ h̄t conscientiam ullam,
cum n̄ formet sibi iudicium certum de ho
nestate sua actionis, sed solum h̄t noti
tiam opinionū veluti speculativam,
ideoq; peccat pingendo. ita couiter oēs.

R. 2. dictmen ultimum conscie in or 555.

dine ad honeste operandum n̄ p̄t ēē opinio
probabilis, imō nec sufficit probabilior, sed
debet ēē certum, cui si conformetur
operacō, evadat certō honesta.

R. 3. dictmen illud ultimum n̄ p̄t deduci 556.

ex opinione probabili, veluti ex una
promissa, sed deduci debet ex duabus
promissis certis, q̄ conclusio deducta

ex una tm probabili e em tm pro
babilis, cum debeat sequi debiliore
partem. hinc si sic deducatur: actio non
servilis e licita die festo: sed pingere
e actio n servilis. go. n pt ee ulti
mum dictamen confisio; q cum con
clusio illa nitatur minore, quo in
certa e, em ipsa e incerta.

557. R. 4. Una promissarum, ex quibus de
ducitur, ultimū dictamen confisio, de
bet habere pro obto opinionem pbilem,
secundum quā vult aliquis opari, n tm
debet affirmare Veritatem illius opinionis
probabilis, sic e et ipsa tm eet pbilis:
sed tm debet affirmare illius existentiā
saltem obtoam, id e, debet dicere n q
illa sit vera, sed q sit probilis, et ex
istat, aut saltem existere possit in in
tellectu alicujus viri prudentis. v. g.
promissa, ex qua deducitur dictamen
ultimū, quo dirigit hō prudens
pingens die festo, n debet dicere:
pingere die festo n e servile, ee ve
ram, sed tm dicere debet ibam ee
probilem, ita ut merito illi assentiri
possit Vir prudens, q oño certū e.

558. R. 5. q hoc ultimū dictamen ita se
reflectit supra opinionem pbilem,
ideo dicitur reflexum, et hoc modo
soar: q prudenter judico, mihi hic
et nunc licere, certum e mihi hic
et nunc licere. sed prudenter judico
mihi hic et nunc die festo licere
pingere. go certum e mihi hic et

nunc die festo licere pingere. M: e certa,
q; actus prudentia n' p't ee regula actionis
illicita. Min: em e certa, nam q' iudico ex
gravi motivo, hoc prudenter iudico, ideo
e dicitur grave, q' dignu e prudente
assensu: Sed hoc iudico ex gravi motivo,
cum sit probabile. go.

Conformar. q' hoc prudenter iudico, q' ju || 559.
dicant viri gravissimi et periti, qui
utiqz s'p' h'nt grave motivu. sed viri
gravissimi et peritissimi iudicant, mihi
hic et nunc die festo licere pingere. go.

simili mo p't procedi in alijs materijs.
Vel p't em sic foari: licita e mihi ois 560.

actio, qua post idoneu epamen prudenter
iudico, n' ee prohibitam. atqui ego post
idoneu epamen prudenter iudico, hanc
l illa actione mihi n' ee prohibitam, q'
pro hoc iudicio h'eo grave motivu. go.

Vel sic: q' viri prudentes dicunt ee licitu,
q'qz raones gravis momenti suadent ee
licitu, hoc prudenter iudico ee licitum:
sed viri prudentes dicunt, hoc l illud ee
licitum, idqz em suadent raones gravis
momenti. go. go:

R. b. qdo aliquis operar' f'ndm opinionem 561.
probabilem, n' e opus, ut ad longu et dia ||
lectice sibi formet hos discursus, sed hoc
ipso, q' seiat se opari iuxta opinionem
probabilem, habebit virtualiter, et suffi ||
cienter sibi foabit hoc dictamen, practice
iudicando, sibi hic et nunc licere talem
operacionem. Ideo am opus fuit, ita ad lon ||
gum exponere, ut clare videant oes,
q' opans f'ndm probabilem, operetur ex
dictamine conf'io certo.

Solvuntur Obvies.

sive definit eē p̄bilis,

¶ l'artificiofus

motiū majus et
elidit minus: q̄o major
p̄bilitas unius destruit
p̄bilitalē alterius.
prob. A: exemplo bi //
lancis: nam

562. Ob. 1. contra 4. asserti opinio p̄bilis com-
parata cum probabiliore fit improbabili-
lis: sicut minus bonū cū meliori compa-
ratū, definit eē bonū, et acquirit rā-
nem mali. q̄o. R. N. A. ut patet in cali-
do ut 5. q̄ et si comparatur cum calidiori
ut 7. n̄ tū inde definit eē calidum simpli-
citer. sic em̄ se hbt albu ut 5. ad albu
ut 7. hō doctus ut 5. ad hōem doctiorem
et artificiosu ut 8. ¶ candela ad sole

563. ~~Ob. 1.~~ Ob. 2. si in utramq; lancem bi-
lancis ponantur pondera inequalia, tō tunc
solummodo pondus gravius deprimet bilan-
cem deorsu: q̄o em̄ solummodo opinio pro-
babilior movebit illu ad assensu. Nec
refert, q̄ si pars minus p̄bilis seorsim
considerer̄, sit p̄bilis: nam sicut opi-
nio probabilis, imō probabilissima, ad-
veniente pro parte opposita motivo
certo v: q̄: revelacōe dñā, aut Cūlia
definitione, fit de probabili certo
falsa: ita em̄, qua per se eēt probabi-
lis, adveniente pro opposita parte
motivo probabiliore, fit n̄ quidem cer-
tō falsa, sed n̄ amplius probabilis,
et quidem tanto improbabilior,
quanto opposita fiet p̄bilior. Et
certē pondus levius, licet si solum
eēt, bilancem ad se traheret, at si
opponar pondus gravius, jam trahere
desinet, et eō magis, quo pondus opposi-
tum erit gravius.

564. R. motiva equalia, l' inequalia pon-
tū se elidere q̄m ad efficacem et
actuale motionem, si n̄ adveniat
impium Voluntas, secus si adveniat

at qm ad vim movendi, neutru elidit
 oppositum, quamdiu e tm probabile, siquidem
 spz relinquit motivu dubitandi. unde
 in foa D. A. motivu majus elidit minus,
 qm ad vim intrinsecam movendi. N. A. qm
 ad effectum subdistingvo. si n adveniat in
 periu Voltatis. C. si adveniat impiu vo
 luntatis. N. A. Rem explicat aptissime
 exemplum bilancis adductum, quis e dicat, pondus
 qmvis gravius alteri ponderi adimere gra
 vitatem suam, qua e ejus vis deprimendi bi
 lancem; pariter nec motivu probabilius adi
 mit minus probabili vim inclinandi in
 tellectu. Verum e qm, q si bilanz sibi
 ipsi relinquitur, tunc equalia pondera neutra
 in parte eam inclinabunt, et si pondera sint
 inaequalia, q gravius e, procul dubio eam
 ad se inclinabit: et ita quoq se hnt motiva
 equalia aut inaequalia respu illius sibi
 relinque relictis: at sicuti his n obstantibus,
 manus bilancem sustinens, et quasi ei
 impans, p, in qua voluerit partem, bilancem
 inclinare, nisi alteru ex ponderibus
 tm sit, ut ipsa illud vincere, aut sustollere
 possit, ita Voltas impans illi, nisi
 obtur motivu certum et evidens in una
 parte, cui ipsa resistere n possit, poterit
 illud, in qua voluerit, partem inclinare.
 p his patet Responsio ad instaa de opinioe, 5 bs.
 quae quavis probabilissima amittit probabi
 litate adveniente motivo certo pro parte
 opposita, hoc e motivu adimit pro prima parte
 vim dubitandi, ac proinde n relinquit
 probabilitate: at e contra motivu probabilis,
 qm probabilius spz e cum foidine oppositi:
 o semper e cum motivo foidandi: qo spz cum

partis opposita probabilitate. Igitur
motivum illud certum se habet, sicut por-
tus illud gravissimum, quod a manu susti-
nente bilancem depimus non potest sub-
levari.

566. Itaque opinio minus probabilis sua
probabilitate non amittit presente probabi-
liore: ratio est hinc sicuti constat ex sensu
comuni, secundum quem nemo est, qui non simpli-
citer dicat in questionibus innumeris
una partem esse alteram probabiliorem
at quomodo erit probabilior, si altera
sit probabilis: ergo major probabilitas una
non destruit probabilitatem alterius.
Et ratio a priori est, quod motivum probabilior
non reddit intellectum certum, alioquin non
daretur opinio, sed scientia: ergo relinquitur
pro parte opposita motivum fundandi
at motivum fundandi est id ipsum, propter
quod pars opposita est probabilis, quamvis
minus: ergo pars probabilior non auferit
ab opposita sua probabilitatem.

567. Ob. 3. ad hoc ut opinio sit probabilis
requiritur motivum grave. sed non potest
dari motivum grave pro utraque con-
tradictionis parte, enim vero earum
altera est falsa: sed ad falsum non potest
dari motivum grave. ergo. R. motivum
tunc erit grave, cum erit sufficiens
ad prudentem assensum: quis autem dubi-
tat, dari saltem per accidens ejusmodi
motivum enim ad assensum falsum, quas
vero falsa non sunt aliquando veris
probabiliora, et proinde prudentibus
credibilia.

568. Ob. 4. Juxta S. Th. tunc intellectus positivè
dubitatur, cum propter rationes

apparentes aequales in neutra partem
inclinatur: qd' quamdiu motiva erunt
aequalia, neutra pars erit opinio, nedum
utraqz, sed utraqz erit dubia.

Illud inter motiva aequalia manet
suspensus et dubitans, si sibi ipsi re-
sistatur, et n' accedat imperium vo-
luntatis; n' am, si accedat.

Ob. 5. n' licet se exponere periculo pec-
candi. Sed qui sequitur opinioe minus
probabile et minus luta, exponit se qd'.

R. N. Min: qd' si hbt iudiciu' p' practice
ratiu' moraliter certu' de honestate
actionis, n' exponit se periculo peccandi
etiam foale qd'.

Ob. 6. In dubijs, tutior pars e' eligenda. 570.
qui versar inter duas opiniones pro-
bables, versar in dubijs. qd'. R. N. Min:
qui e' practice moraliter certus, n'
versatur in dubio qd'.

Ob. 7. Dicitur ut quis licite sequar dictu' 571.
opinione probabile, debet hberre iudiciu'
practice morl'r certu'. Sed hoc n' pot hberre
e' opinione minus probabili. qd'. prob:

Min: iudiciu' illud fundar' in opinione
minus probabili, qua e' incerta: atqui acty, seu
iudiciu' certu' n' pot fundari in incerto. qd'.

R. N. Min: ad prob: Retorqueo: iudiciu' illud
fundar' in opinione magis probabili, qua e'
incerta: atqui qd'. Sed in foa D: M: fun-
dar' in opinione minus probabili ime-
diatè et propinè tqm in promissa. N:
mediatè, remotè et tqm in aliquo pro-
vie supposito, et affirmato existere. B:
nec repugnat, actu pfectiorem fundari
in imperfectiore, nam in apprehensione
fundar' iudiciu', qd' t' perfectius e'.

572. Ob. 8. qd' e' tm' veru' ex suppositione fal-
sa, hoc absolute e' falsum. sed dictamen
ultimu' fundatu' in opinione probabili
reipsa falsa, e' tm' veru' ex suppositione
falsa, q' supponit, opinione illa e' ve-
ra, q' falsu' e'. go. R. 1. Retorqdo in
contra probabiliorismu'. R. 2. N. Min:
n' e' supponit, opinione illa e' vera,
sed tm' probabile, qua suppositio e' ve-
rissima q'.

573. Ob. 9. qd' probabile e' e' illicitu', hoc n'
pt dici e' certo licitu'. sed quomodo
cumq' foetur iudiciu' practicum v. g.
circa hoc qd' liceat pingere die festo,
tm' manet probabile, q' pingere die festo
sit illicitu', cum probabile maneat, q'
pingere sit fervile. go' quomodoq'
formetur iudiciu' practicum, nqm cer-
tum erit, q' pingere die festo sit
licitu'. R. 1. idem argumtu' valet
const' contra opinione' pbiliorem.
R. 2. qd' ex vi iudicij directi e' probabile
e' illicitum, hoc n' pt dici e' certo
licitu' ex vi similis iudicij directi.
6. ex vi iudicij reflexi. N. m. q'.

574. Ob. 10. iudiciu' reflexum n' pt afferre
iudicio directo ullam certitudinem. go'
Ilicitu' perget fo'dare, uti antea.
R. G. A. D. q's. go' Ilicitu' perget, aut
potius pergeret fo'dare precise ex vi
iudicij directi, id e', pot' fo'dare, si
illud solum adest. 6. habitio sml iudicio
reflexo. N. q'ia.

575. Ob. 11. si ex hoc, qd' probabile sit, e' li-
citu' pingere die festo, inferri pot'.
dictamen certu', qd' hoc sit licitu'.

110
tunc similiter ex eo, quod probabile sit
esse illicitum pingere die festo, enim inferri
poterit dictamen certum, quod hoc sit illi
cicum. sed hoc est falsum, quod haec dictamina
sibi directe opponuntur. 576.

Conformar. nam nos sic argumentamur: 576.

probabiliter putans, aliquid licere, certo
est illud facere: sed ego probabiliter puto
licere pingere die festo: ergo certo potest
pingere die festo. a contrario enim sic ar-
gumentor: probabiliter putans aliquid non
licere, certo non est illud facere: sed tu pro-
babiliter putas non licere pingere die festo:
ergo tu certo non potes pingere die festo.

Quod i. Gordenas in i. Crisi d. 15. n. 252. 577.

eum, qui iudicat duas contradictorias esse
problemas, potest inferre talia diversa
dictamina practica uno certa ex di-
versis praemissis, prout vult, neque illa
sibi contradicere, quod non sunt secundum idem,
respiciunt esse diversas praemissas, et unum
dicit, certum est mihi hoc licere, si me
fundem in his praemissis: et alterum
dicit, certum est mihi hoc non licere, si
me fundem in istis alijs praemissis.

si autem loquamur absolute R. 2. N. ~~578.~~
sequelam: nam tunc illicitum fundat
negationem, qua negat omnia, et significat,
non esse licitum, adeoque dicit, nullum esse
motivum grave pro eo, quod sit licitum,
quod falsum est. contra tunc licitum est
quod positivum, ad quod sufficit esse pro hoc
grave motivum, quamvis enim pro oppo-
sito sit simile, aut enim majus. unde

Ad Conformationem N. tuam M. a contrario. 578.

sic est a pari argumentor: probabiliter

putans, rem esse suam, potest eam retinere, sed possidens putat probabiliter rem esse suam; ergo possidens potest rem retinere. et tunc non valet a contrario: probabiliter putans, rem non esse suam, non potest retinere: sed possidens probabiliter putat, rem non esse suam, ergo non potest retinere. Vel claritatis gratia
D. M. prius negata: probabiliter putans non licere certo non potest facere ex vi huius iudicii, quo iudicatur non licere, et si aliunde non habeat motivum iudicandi, quod liceat. C. ex vi alterius iudicii aut motivi, quo iudicatur, aut iudicare potest licere. N. M. C.

579. Ob. ir. si ille bene agit, qui agit probabiliter honestum: ergo ille male agit, qui agit probabiliter inhonestum. Valet enim regula contradictoriarum: ab opposito consequentis valet ad oppositum antecedentis. R. i. ergo similiter male agit, qui sequitur probabiliter, quam agit probabiliter inhonestum.

R. r. N. q. d. regula illa non tenet, nisi a contradictorie opposito q. d. arguatur ad contradictorie oppositum antecedentis. Item non valet, nisi quando unus terminus est antecedens respectu alterius. Jam verum patet, quod probabiliter honestum non sit contradictorie oppositum probabiliter inhonesto, cum utrumque sit quod positivum: item patet, quod neuter ex his terminis sit antecedens respectu alterius, neuter enim inferri potest ex altero: ergo evidens est, illam regulam hic non habere locum.

580. Praeterea de Retorsionis loco sic arguitur: honeste agit, qui sequitur consilia Christi Evangelica, qui non ducit uxorem, qui omnibus relictis amplectitur statum paupertatis.

gō ille inhonestē agit, qui n̄ sequitur
 consilia Christi, qui ducit uxorem (u):
 E contra valet: si ē hō, ē aal: gō si
 n̄ ē aal, n̄ ē hō. q̄ nempe hō ē antee
 dens respu aalis, et n̄ aal ē contradicto
 riē oppositū aali, ideoq; valet à negato
 aali ad contradictoriē oppositū hōi,
 q̄ ē n̄ hō.

Ob. 13. S. PP: nqm faciunt mentionē de 581.

licito usu probabilitatis: & sed potius e contra
 favent sententia rigida nobis opposita. uti latē deducit Gonz: D. 13.

R. S. PP: em n̄ faciunt mentionem se
 quenda probabilioris, sed de utroq; silent,
 q̄ illis temporibus n̄ erat mota illa con
 troversia, sed oēs pro certo habebant,
 licitū ē sequi quaecunq; dictamina
 prudentia rōis, nec requirebant pru
 dentiora, uti ostendit Gardemas in i.
 Crisi D. i. c. 6. Sapē per modū consilij
 dicunt preferenda tutiora, quo tū
 n̄ sp̄ sunt probliora. q̄si quandoq;
 innuant præceptum de tutioribus
 aut probilioribus, intelligunt tum,
 quando opus censet oppositū ē du
 bie l tenuis probabilitatis.

c. 2. §. 1. et 2.

Ob. 14. S. Aug: contra Academ. l. 3. c. 6. 582.

latē confutat hoc illorū apōma: cum
 agit quisq; i q̄ ei videtur proble, nec
 peccat, nec errat. pōnt plura ep S. Aug:
 videri apud Gonzal: §. 13 loc. cit: S. 3.
 maxime am apud Clifalde l. 7. q. 1.
 R. S. Aug: l. c: agit contra eos, qui uti
 ipsemet refert lib: i. retract: c. 1. asse
 rebant turpe ē viro sapienti errare, ideoq;
 cum oia eēt incerta, dicebant frustra
 in Veritate inquiri, nec debere quidquam
 directē judicari tpm Verū l falsum, sed
 in oib; debere glitū harere suspensum.

ad summū pōe aliqua apprehendi ut
verisimilitia, et hoc vocabant pōbile,
secundum qd pōent confoari oēs actiones
nostra, uti pluribz refert Eliz. 9. 5.
At verò benigna nostra sentia tenet
oia opposita, nam dicit, sapienti turpe
n̄ ē errare in pōbilibz, dummodo ex
gravi motivo procedat, inquirendum ē
in veritate, pōe prudentes fieri a
sensu directu ad hanc l̄ illa partem,
ad operandu n̄ sufficere tale reflexam
apprehensionem pōbilitatis, sed requiri
judiciu certu de honeste actionis pō.
Videri p̄t Esparza a 72. et seqq: et
maximè Terillus q: 25. ubi manifestè
ostendit sentia benigna longissime
abesse ab Academicismo.

583. Ob. 15. S. Th. quodlibets 8. q. 6. a. 13.
ait peccare operante, si dubitetur,
an sit vera sentia, secundum quā op̄r.
S. Bonav: apud Gonz: 9. 4. similia
habet. R. S. Th. l. c. ē potius pro be
nigna sentia, quā pro rigida, nam quod
rit, an sequens minus tuta peccat et
Rdet: l̄ dubitar, an sit vera sententia
et iteru peccat, qd n̄p̄e cum dubio ope
ratur n̄ foatā sibi consciā, l̄ sine du
bio operat ex propria opinione, et
n̄ peccat, ubi manifestè docet n̄ peccari,
si op̄er foando sibi consciā secundum opi
nionē suā, quamvis forte minus tuta
et minus pōbile: ē ē par rāo, cum em
secundum hanc pōit sibi foare consciā.
Plura circa S. Th. videri pōnt apud
Terill. de Conse. q: 29. et de hoc ipso
loco S. Thoma videri p̄t Ills: t. i. d. i.
n: 74. F. S. Bonav: sp̄r svadet

tutiora, eos vero arguit, qui procedunt l
sine examine Veritatis, l sine dictamine practico
certo, uti constabit perpendenti loca a
Gonzalez aduuta.

Instabis. S. Th. 2. 2. q. 53. a. 5. ait: adim 584.

prudential pertinet, desistere a meliori.

go em sequi minus probabilia. R: tm vult
ee m... is prudentia, aut si desistatur sine
prudenti motivo. alioquin em positiva
imprudential foret n sequi tutissima. Item
n sequi oia consilia Evangelica et summe
perfecta, q patet ee falsum.

Ob. 16. pro sententia contra videtur stare 585. Contraria

maxima auctoritas. Dum nam 1. Episcopi
Gallia in Varijs synodis proscripserunt usum
illimitatū sententia minus probabilis, ut
testatur Mervisius. 2. tenendam ee sententia
rigidam decreverunt in Capitulis Generalibus
Ordines Theatinoru et Dominicanu: et
eandem insuper tenent pleriqz ex Ordine
Augustiniano. 3. sententia benigna inaudita e
usqz ad finem seculi 15. ti in quo Lopez et
Corduba testant, eonem tunc fuisse sensu
et sententia Thloru, q debeamus sequi tutiore
et probliorem. Et ipsemet Amicus, qui tu
e probabilista, fatetur, oes fere antiquos
Dd. ee pro probabiliore. Deniqz Vasq. Salas,
Panch: pro primo auctore, qui benigna
docuerit, citant S. Medinam, qui scripsit
anno 1579. go nostra sententia de probabi
lismo sequendo e nova C.

R: nos nostra sententia n defendere ut certa, 586.

et ut simpliciter Vera, sed ut problem, hinc
mirum n e, q em pro opposita sententia stet
auctoritas, sed q inde. auctoritas pro nostra
sententia e longe major de facto. Hinc R:
ad 1. um Episcopi aliqui Gallia quandoqz fa
verunt Jansenistis: recte tm proscripserunt

* 587.

illimitatū usū sententia p̄bblis, nam nec
nos illū sic admittim, nisi sub certis li-
mitatōibg. ad 2.um Q. Ordinū istorum de-
ta plus n̄ evincere, quā q̄ for̄tē eo t̄p̄e
prevaluerint suffragia pro rigida sententia,
per q̄ nunc minor accedit auctoritas, si
ordinū illorū Professores eandem teneant,
nam tenent illā ex obligacōe, nec eam,
quā alij hōnt sentiendi libertatē. Econ-
tra benignā tenent ex alijs Ordinibus
numerō longē plures, nec sapientia in-
feriores, et cum libertate dicendi, q̄ sen-
tiunt. * Ad 3.um Q. em usq; ad ea t̄p̄a in-
audita ēē defensionē sententia rigida. Ter-
tullus de Confe. q. 22. n. 41. adducit
plures, qui sententiam benignā docuerunt
ante 200. 300. et 400. annos. et a
num: 183. ostendit, jam ab initio Ecclesie
fuisse in praxi. q̄ eandem tenuerint an-
tiqui, testar S. Antoninus p. 1. tit. 3. c. 10
ubi ait: ex responsis, quae videntur data
ab Alberto M. habetur, q̄ frater sim-
plex, l. quilibet hō cum salute p̄t sequi
in consilijs, quamcunq; opinionem vo-
luerit, dummodo alicujus Doctoris Ma-
gri opinionem sequatur. citatq; pro
eadem sententia Hostiensis. August. Raym.
Petru de Balude Goffridum de Fontibus
utiq; antiquos. Similiter Solus de Just.
l. 6. q. 1. a. 6. ait: quando sunt opiniones
probabiles inter graves DD. utram
sequaris, in tuto habes conscientiam.
Vasq; fatetur benignā diu antē in scho-
lis couem fuisse. Item Salonijs et Bet.
Navarrus, dicentes ēē couem, ubi notat
Deschius in q. facti c. 7. Eandem ante
200. et plures annos expressē tenuit
Rider, pro ea citans S. Thomā, Alti-
siodor. Humbert. et alios, ut refert
Besch: c. 8. Terillg am q. 12. ostendit,